

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

**Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη:
“Μελέτη περίπτωσης: Δήμου Σουφλίου”**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΓΙΑΒΑΧΤΣΙΑ ΣΤΥΛΙΑΝΗ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2009

Στην κόρη μου και στην οικογένειά μου

Πρόλογος – Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέπον καθηγητή Αλεξόπουλο Ανδρέα για τις χρήσιμες συμβουλές, τις καθοδηγήσεις και την αμέριστη βοήθειά του, ώστε να πραγματοποιηθεί η διατριβή μου. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους από το W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και κυρίως τον κ. Γουρίδη Α. Πολιτικό Μηχανικό – Αρχαιολόγο της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου Σουφλίου για τις υποδείξεις και τη συμβολή τους στο τελικό κείμενο.

Ευχαριστώ τα μέλη της οικογένειάς μου, για τη βοήθεια και τη συμπαράσταση που έδειξαν κατά την εκπόνηση της διατριβής μου και ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον πατέρα και την μητέρα μου, για όσα μου έχουν προσφέρει έως σήμερα.

Πρόλογος – Ευχαριστίες.....	1
Περιεχόμενα.....	2
Πλαίσιο μελέτης – Εισαγωγή.....	6
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
<u>ΚΕΦ. 1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....</u>	7
1.1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	7
1.2: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	8
1.3: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	9
<u>ΚΕΦ. 2: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....</u>	9
2.1: ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	9
2.2: ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	10
2.3: ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	12
2.4: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	14
2.5: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΥΠΑΡΞΗΣ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ.....	14
2.6: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΜΙΑ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΗ ΕΜΠΛΟΚΗ.....	15
2.6.1: Η τουριστική πολιτική.....	15
2.6.2: Εθνοκεντρισμός και στερεότυπα.....	15
2.7: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ.....	16
2.7.1: Από τον τουρισμό της «ελίτ» στο μαζικό τουρισμό.....	16
2.7.2: Οι επιρροές στην κοινωνική ζωή.....	16
2.8: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ.....	17
2.9: ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΧΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΑΙΧΜΗΣ.....	17
2.10: ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	20
2.11: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	22
2.12: ΤΟ PROFILE ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ.....	24

ΚΕΦ. 3: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	26
3.1: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	26
3.2: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ.....	36
3.3: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.....	37
3.4: ΤΟ ΝΕΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ» ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΚΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	38
ΚΕΦ. 4: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007 – 2013	41
4.1: ΝΕΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007 – 2013.....	41
4.2: ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΣΣΑΑ) 2007 - 2013.....	42
4.2.2: Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο.....	44
4.3: ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ Γ΄ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ.....	45
LEADER +.....	45
4.4: ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007 – 2013.....	52
4.4.1: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ ΙΙ) 2007 - 2013.....	52
4.4.2: Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ), Μέτρο 2.2: Πρόγραμμα «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός Μικρών Καταλυμάτων», Πράξη 2: «Ποιοτικός εκσυγχρονισμός μικρών καταλυμάτων».....	53
4.4.3: Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Γυναικείας Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας».....	54
4.4.4: Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ).....	55
4.4.5: Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της υπαίθρου».....	56
ΜΕΡΟΣ Β΄: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ «ΔΗΜΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ»	
ΚΕΦ.5: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ	58
5.1: Γενικά ιστορικά και γεωγραφικά στοιχεία.....	58
5.2: Η οικιστική αρχιτεκτονική του Σουφλίου.....	59
5.3: Αμπελοκαλλιέργεια και οινοποίηση στο Σουφλί.....	60
5.4: Πολιτιστική άνθηση.....	61
5.5: Χώροι αναψυχής.....	61

ΚΕΦ 6: Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ	62
6.1: Γεωγραφική θέση.....	62
6.2: Ιστορική αναδρομή οικοτουριστικής ανάπτυξης στο Δάσος Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου	62
6.2.1: Η περιοχή: γεωγραφία, οικολογία, κοινωνία, οικονομία	62
6.2.2: Νομικό καθεστώς δάσους Δαδιάς.....	69
6.2.3: Η ανακάλυψη της οικολογικής αξίας της περιοχής	72
6.2.4: Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού στη Δαδιά	73
6.2.5: Τι μπορεί να δει ο επισκέπτης.....	76
ΚΕΦ.7: ΣΟΥΦΛΙ «ΜΕΤΑΞΕΝΙΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ» ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	76
7.1: Γενικές δράσεις.....	76
7.2: Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό / περιοχή Δήμου Σουφλίου.....	78
7.2.1: Χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος στο Δήμο Σουφλίου.....	78
7.2.2: Στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης.....	78
7.2.3: Κατευθύνσεις – επιμερισμός δράσεων	79
7.2.4: Προτάσεις του Δήμου Σουφλίου επί μορφών εναλλακτικού τουρισμού (επί της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων).....	80
1) Αποκατάσταση παραδοσιακού κτιρίου Λαζούδη (πρώην κουκλόσπιτο) στην Κορνοφωλιά και την επανάχρησή του ως Πολιτιστικό Κέντρο	83
2) Αποκατάσταση παραδοσιακού καφενείου Παπάζογλου στο Σουφλί και επανάχρησή του ως Μουσείου Παραδοσιακών Επιτηδευμάτων και παραρτήματος της βιβλιοθήκης του Πνευματικού Κέντρου Σουφλίου.....	83
3) Αξιοποίηση του παραδοσιακού αποστακτηρίου Συνεταιρισμού Πωλήσεων Επιτραπέζιων Σταφυλιών Σουφλίου	84
4) Αποκατάσταση του παλαιού κτιρίου Πρόικα στη Δαδιά ως Πληροφοριακό Κέντρο.....	84
5) Αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή των παλαιών γεφυρών του Δήμου Σουφλίου.....	85
6) Η αρχιτεκτονική στους δρόμους του Μεταξιού	87
7) Το παρελθόν ως μέλλον: Ιστορική τοπογραφία περιοχής Σουφλίου και τοπική ανάπτυξη.....	89

8) Θρησκευτικός τουρισμός: ένα μέσο συνεργασίας και ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης.....	91
9) Διασυνοριακό κέντρο τεκμηρίωσης φυσικού περιβάλλοντος.....	93
10) Σωτηρία και αποκατάσταση του συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί	94
ΚΕΦ.8: ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΔΗΜΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ	97
8.1: Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευση και Αποχέτευσης Σουφλίου (Δ.Ε.Υ.Α.Σ.).....	97
8.2: Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου (Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ.).....	97
8.3: Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου (Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.).....	98
8.4: Δημοτική Επιχείρηση «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιοτόπου Δαδιάς».....	102
ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	
Η ταυτότητα της έρευνας.....	105
Ανάλυση Αποτελεσμάτων	106
Συμπεράσματα	116
Προτάσεις	117
Επίλογος.....	119
Βιβλιογραφία	120
Παράρτημα εικόνων.....	122

Πλαίσιο μελέτης – Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί έναν τομέα που προσφέρει πολλά στην οικονομία σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ο πλούτος της χώρας μας, φυσικός και πολιτισμικός, το κλίμα και η φιλοξενία των ανθρώπων της αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα που ευνοούν την τουριστική ανάπτυξη αλλά και αναδεικνύουν τη δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη των νομών της.

Μέσω της παρούσας εργασίας επιδιώκεται μια, όσο το δυνατόν, ολοκληρωμένη προσέγγιση της έννοιας του τουρισμού, γενικά, αλλά και των μορφών εναλλακτικού τουρισμού, κυρίως του αγροτουρισμού, που αναπτύσσονται στο Δήμο Σουφλίου, καθώς και η διερεύνηση της συμβολής αυτών στην επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο της έρευνας και ανάλυσης των παραπάνω στοιχείων, κρίθηκε απαραίτητη και το ίδιο σημαντική η εισαγωγή σε πλήθος βασικών εννοιών που θα υποστήριζαν και θα συμπλήρωναν το αντικείμενο εργασίας. Παρακάτω παραθέτονται αναλυτικά τα περιεχόμενα των κεφαλαίων.

Το Μέρος Α' αποτελείται από τέσσερα (4) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο (Κεφ. 1) γίνεται μια απόπειρα παρουσίασης και ανάλυσης της αειφόρου ανάπτυξης και της ολοκληρωμένης ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, όπως διαμορφώνονται σήμερα. Στο δεύτερο κεφάλαιο (Κεφ. 2) παρουσιάζονται βασικές και ουσιώδεις έννοιες, όπως η εισαγωγή στον τουρισμό, οι διακρίσεις του, οι τάσεις του τουρισμού στην παγκόσμια αγορά και οι προοπτικές εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας. Επίσης αντικείμενο ανάλυσης αποτελεί η σχέση του τουρισμού με την πολιτική και την κοινωνία, οι λόγοι ανάπτυξης του τουρισμού στη χώρα μας, ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τουρισμό και το profile του σημερινού τουρίστα. Στο τρίτο κεφάλαιο (Κεφ. 3) γίνεται προσπάθεια για τον προσδιορισμό της έννοιας του αγροτουρισμού, ως εναλλακτική μορφή τουρισμού που ικανοποιεί το νέο πρότυπο διακοπών, τα προβλήματα λειτουργίας και χρηματοδότησης που αντιμετωπίζει και την έννοια της ισόρροπης ανάπτυξης στην περιφέρεια. Ενώ το τέταρτο κεφάλαιο (Κεφ. 4) αναφέρεται στην τουριστική πολιτική της Ελλάδας κατά την περίοδο 2007 – 2013.

Το Μέρος Β' αποτελείται από τέσσερα (4) κεφάλαια, όπου γίνεται ανάλυση της παρούσας οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής κατάστασης του Δήμου Σουφλίου με ιδιαίτερη έμφαση στο φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις ανεπτυγμένες μορφές τουρισμού του Δήμου Σουφλίου, καθώς και των εναλλακτικών μορφών του που ήδη αναπτύσσονται, με την παρουσίαση των έργων που έχουν ενταχθεί στην περιοχή ως επισφράγισμα της προσπάθειας για κατάκτηση της τοπικής ανάπτυξης και επισήμανση των φορέων άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Το Μέρος Γ' περιλαμβάνει την ταυτότητα της έρευνας σχετικά με την ήδη υπάρχουσα κατάσταση στο Δήμο Σουφλίου και το ερωτηματολόγιο, μέσω του οποίου έγινε η έρευνα, σύμφωνα με τις απαντήσεις των φορέων στους οποίους υποβλήθηκε.

Εν τέλει παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν και ένα σύνολο προτάσεων προς τους υπεύθυνους χάραξης της τουριστικής γραμμής στο Δήμο Σουφλίου ώστε να γίνει πραγματικότητα η ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦ. 1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Με τον όρο «τοπική ανάπτυξη» εννοούμε τη συνεχή διαδικασία μετασχηματισμού της τοπικής κοινωνίας, προς μια ανθρωπινότερη ζωή στην κάθε της έκφραση.¹

Επομένως, απέναντι στο ανεξέλεγκτο αυτό «σύστημα» με τους κανόνες και τους ρυθμούς που λειτουργεί, κανόνες και ρυθμοί που προσδιορίζονται «εξωγενώς», πρέπει κανείς να τοποθετήσει κάτι το διαφορετικό, κάτι το «εναλλακτικό», έτσι, ώστε, η λειτουργία του τουρισμού να μπορέσει να επανασυνδεθεί με στόχους της τοπικής κοινωνίας, όπως είναι η «τοπική ανάπτυξη».²

Με τα δεδομένα του μικρού πληθυσμιακού μεγέθους, της επικοινωνιακής σχέσης, της συνειδητοποιημένης μοναξιάς, της δύναμης επιβίωσης, της αυτενέργειας των αργότερων βιολογικών ρυθμών κίνησης, που επιτρέπουν την ψυχική αρμονία, το ευάλωτο των χωρών αυτών, την πιθανότητα της εξαφάνισής τους από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς στους οποίους είναι τώρα απόλυτα εκτεθειμένοι κλπ., αναφέρουμε τις τρεις βασικές, εν δυνάμει, πλέον, σήμερα, επιλογές - στρατηγικές ανάπτυξης των μικρών τόπων υπαίθρου.

Έτσι λοιπόν:

A) Η Στρατηγική εξωγενούς ή εξαρτημένης ανάπτυξης για την ανάπτυξη των μικρών τόπων, αναζητεί διαφορετικούς χώρους με διαφορετικούς δείκτες εσωστρέφειας. Ο μικρός τόπος εξ ορισμού χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια, που τον καθιστά δεκτικό της εισαγόμενης ανάπτυξης μέσω διαφόρων καναλιών: εισαγωγές αγαθών με τη συνακόλουθη εκροή πόρων (χρηματικών ή μη) εγκατάσταση ξένης επένδυσης, εγκατάλειψη από τις παραγωγικές δυνάμεις - ηλικίες του τόπου, μεταφορά του πλεονάσματος εκτός του τόπου αυτού κλπ., στο πλαίσιο της εξάρτησης, τύπου μητρόπολης - δορυφόρου.

Ο μικρός και λιγότερο αναπτυγμένος τόπος υπαίθρου, με την εγγενή εξωστρέφειά του, είναι ουσιαστικά ευάλωτος στη διείσδυση του αναπτυγμένου, μητροπολιτικού κέντρου, που από τη φύση του είναι εσωστρεφές και συγκεντρωτικό. Το αποτέλεσμα της εξαρτησιακής αυτής σχέσης είναι, σχεδόν πάντα, μια απότομη αύξηση της κατανάλωσης εισαγόμενων, στον μικρό τόπο, προϊόντων, αδυναμία διατήρησης της παραδοσιακής τοπικής παραγωγής, καταστροφή των οικονομικών αλλά και των κοινωνικών δομών, ενσωμάτωση και τελικά απορρόφηση, πλήρης εξάρτηση.

B) Η στρατηγική ενδογενούς ανάπτυξης, αναζητεί διαδικασίες ενεργοποίησης του ενδογενούς δυναμικού που υπολανθάνει και από εκεί και πέρα να επιβάλει διαδικασίες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης που θα διασφαλίζουν την εκλογίκευση της χρήσης των μη ανανεώσιμων φυσικών πλουτοπαραγωγικών τοπικών πόρων.

Είναι προφανές ότι η ενδογενούς ανάπτυξη προσιδιάζει τη διαδικασία ανάπτυξης των μικρών και λιγότερο αναπτυγμένων τόπων, εμπεριέχοντας λιγότερη (ή καθόλου) εξάρτηση από τα έξω.

¹ Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 1.

² Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 3.

Γ) Η στρατηγική της αυτάρκειας - αυτοδύναμης ανάπτυξης, η ανάπτυξη μικρού τόπου, που κυριολεκτικά στηρίζεται στις δικές του δυνάμεις, τότε προτείνεται στην ουσία μια μορφή ριζοσπαστικής κοινωνικής πρακτικής προερχόμενης από την Κοινωνία των Πολιτών.³

1.2: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Με τον όρο «αειφόρος ανάπτυξη» νοείται το σύνολο των τοπικών παρεμβάσεων σε ένα χώρο, οι οποίες διασφαλίζουν την μη εξάντληση των «μη ανανεώσιμων πόρων» του τόπου αυτού.

Ο ορισμός που έχει δώσει η Έκθεση της Επιτροπής Μπρούτλαντ (Brutland Report) είναι: «Διατηρήσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να αδυνατίζει την ικανότητα μελλοντικών γενιών να ικανοποιήσουν τις δικές τους».⁴

Αν και η έννοια της αειφορίας είναι πολύ παλιά, στις μέρες μας, ο όρος αυτός έλαβε μια γενικότερη νοητική σημασία, για να καλύψει τις κοινωνικές, κοινωνιολογικές, ψυχολογικές και ιδιαίτερα τις πολιτισμικές πλευρές της εξάντλησης των πόρων στις μικρές τοπικές κοινωνίες υπαίθρου, που συμβαίνει – ως επί το πλείστον - να συνιστούν τόπους υποδοχής, όταν γίνεται αναφορά σε τουριστική δραστηριότητα.⁵

Στόχοι της αειφόρου τοπικής ανάπτυξης είναι:

- ◆ η αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη ολοκληρωμένων παρεμβάσεων,
- ◆ η διατήρηση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων,
- ◆ η διαφύλαξη του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος,
- ◆ η διαφύλαξη / αναπαραγωγή του πολιτιστικού γίνεσθαι,
- ◆ η διατήρηση του κοινωνικού και ψυχολογικού ιστού του τόπου,
- ◆ η διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας του τόπου,
- ◆ η αναβάθμιση των ποιοτικών τοπικών χαρακτήρων,
- ◆ η μη αλλοίωση / αλλοτρίωση φυσικού - ανθρώπινου περιβάλλοντος,
- ◆ -η μη αλλοτρίωση του τρόπου διαβίωσης των κατοίκων,
- ◆ -η οικονομική - κοινωνική - πολιτιστική βιωσιμότητα του τόπου.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, μεθοδολογικά, είναι αναγκαία η ανάλυση των «κρίσιμων φορτίων» της οποιαδήποτε τοπικής δράσης, που με τη σειρά της παραπέμπει στις ΤΡΕΙΣ θεμελιακές συνιστώσες της «αειφόρου ανάπτυξης», οι οποίες είναι:

- ✓ η φέρουσα χωρητικότητα,
- ✓ τα όρια αποδεκτών αλλαγών,
- ✓ η χρήση των εκτιμήσεων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.⁶

Η ανάλυση των παραπάνω στοιχείων συνδέεται με την ειδικότερη ανάλυση των ανθρωπίνων, φυσικών και πολιτιστικών πόρων σε συνδυασμό με την αειφορία της τουριστικής ανάπτυξης.⁷

³ Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Ευαίσθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία», Τυπωθήτω, Αθήνα 2002, σελ. 227 – 229.

⁴ WCED 1987 2-1.

⁵ WTO, 1995.

⁶ Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 9 – 10.

⁷ Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 30.

1.3: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ερμηνεία της λειτουργίας της Ολοκληρωμένης Ενδογενούς Τοπικής Ανάπτυξης μέσα από το Διάγραμμα Ροών είναι οι εξής:

- 1) Κεντρικό στοιχείο της Ολοκληρωμένης Ενδογενούς Τοπικής Ανάπτυξης είναι και παραμένει ο άνθρωπος ως ελεύθερο σύστημα αξιών- ηθικής - δεξιοτήτων και ικανοτήτων.
- 2) Οι ικανότητες, τις οποίες διαθέτει, ενδέχεται να έχουν εκδηλωθεί όμως, και αυτό είναι το πιθανότερο, να βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση και να χρειάζεται το κατάλληλο ερέθισμα για να εκδηλωθούν, να καλλιεργηθούν, να αξιοποιηθούν στη μικρή τοπική κοινωνία υπαίθρου.

Οι τοπικές ικανότητες λειτουργούν αμφίδρομα ως προς τον άνθρωπο. Εκδηλώνονται από τον άνθρωπο. Απορρέουν από τον άνθρωπο, προς την τοπική κοινωνία. Ταυτόχρονα, όμως, επιστρέφουν στον ίδιο ως καταξίωση και αυτοεκτίμηση γι' αυτό που είναι και όχι γι' αυτό που κατέχει.

Αυτή η συνειδητοποίηση ορίζει διαδικασίες, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η εκδήλωση της ικανότητας – ταλέντου, στο μικρό τόπο και η αξιοποίηση του μέσα σε αυτόν.

Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρουμε ορισμένες διαδικασίες, που η συμβατική σκέψη θεωρεί ως προεργασία της ανάπτυξης, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι συνιστούν φάσεις - ή και εκφράσεις - της κύριας διαδικασίας της ανάπτυξης. Αυτές είναι:

- A) Ευαισθητοποίηση.
- B) Κατάρτιση – εκπαίδευση – επιμόρφωση.
- Γ) Δημιουργία ψυχολογίας ομάδας.
- Δ) Οργάνωση και θεσμική οργάνωση του νέου χωρικού σχήματος.

Επομένως, η ανάπτυξη αρχίζει από τον άνθρωπο και καταλήγει πάλι σ' αυτόν, που προκάλεσε ολόκληρο αυτόν τον κύκλο, μέσα στον οποίο γεννήθηκε και ανδρώθηκε η αναπτυξιακή διαδικασία.⁸

Για να φτάσει, όμως, η εσωτερική τοπική λειτουργία σε ένα τέτοιο επίπεδο, θα πρέπει η εσωτερική ανθρώπινη λειτουργία να πλησιάσει στο ανώτερο αξιακό της σημείο. Θα πρέπει να ξεπεράσει τον ατομικισμό, τη χρηματική καταξίωση. Θα πρέπει να αγγίξει την έννοια της προσφοράς, της εθελοντικής εργασίας, της ανθρώπινης επικοινωνίας, της αυτογνωσίας, που δεν χρειάζεται ελέγχους για να είναι κοινωνικά αποδεκτή. Ο λόγος για τον οποίο εκτιμάτε ότι η ευαισθητοποίηση συνιστά κύρια φάση της αναπτυξιακής διαδικασίας και όχι την προεργασία της αναπτυξιακής διαδικασίας, στηρίζεται σε αυτόν ακριβώς τον συλλογισμό.⁹

ΚΕΦ. 2: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1: ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με τον όρο «τουρισμό» εννοούμε τη μετάβαση από τη μία περιοχή στην άλλη της ίδιας ή διαφορετικής χώρας, ενός μόνο ή πολλών ομαδικά ατόμων, με σκοπό τη μικρή ή μεγάλη, αλλά πάντως όχι μόνιμη, παραμονή τους στην περιοχή ή τη χώρα

⁸ Σύμφωνα με την αιτιώδη σωρευτική συνάφεια που εισήγαγε στην οικονομική σκέψη ο Myrdal.

⁹ Παπακωνσταντινίδης Α.Α., «Ευαισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία», Τυπωθήτω, Αθήνα 2002, σελ. 268 – 271.

αυτή, κυρίως για λόγους αναψυχής. Αποκλείεται πάντως η μετάβαση αυτή να έχει σαν σκοπό την εργασία από την οποία θα αποκομίσει κανείς άμεσο υλικό όφελος.

Ο όρος «τουρισμός» είναι διεθνής και έχει επικρατήσει και στην Ελλάδα. Η λέξη *tourisme* (τουρισμός ή περιηγητισμός), προήλθε από τη γαλλική λέξη *Tour*, η οποία σημαίνει γύρος, γυρίζω, τριγυρίζω και την αγγλική λέξη *Touring*, η οποία σημαίνει τριγυρίζω διάφορες περιοχές για την επίσκεψη αξιοθέατων κλπ.. Και οι δύο λέξεις προέρχονται από την λατινική λέξη *Tornus*. Επειδή η αγγλική λέξη *touring* είναι γενικότερη της ελληνικής λέξης περιηγητισμός, σήμερα έχει επικρατήσει η λέξη «Τουρισμός».

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ακαδημία Τουρισμού¹⁰, τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες (μετακινήσεις και δραστηριότητες) προκαλούνται από την εξωτερικήυση και πραγματοποίηση, σε διάφορους βαθμούς και κατά διάφορη ένταση σε κάθε άτομο, του αδρανούντος πόθου της απόδρασης.

Ο τουρισμός είναι σύνθετο και πολύμορφο φαινόμενο, για το λόγο αυτό και οι πολλαπλές του εκδηλώσεις μελετούνται από διάφορες επιστήμες, κυρίως όμως από την οικονομία και τη γεωργία.

Σαν σκοπός του τουρισμού θεωρείται κυρίως η εισαγωγή χρημάτων στη χώρα προς την οποία κατευθύνεται ο περιηγητής και επομένως η κυκλοφορία του κεφαλαίου που υπάρχει στη χώρα, αλλά και η δημιουργία αισθημάτων φιλαλληλίας μεταξύ των εθνών, μέσω της προσεγγίσεως των λαών.

Συνεπώς, ο τουρισμός για να είναι συμβατός με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και να λειτουργεί αειφορικά θα πρέπει να εξετάζεται στα πλαίσια μιας ολιστικής προσέγγισης, η οποία θα έχει ως βάση ένα αντιπροσωπευτικό σφαιρικό σύστημα, που θα επιτυγχάνει μια εσωτερική διασύνδεση με όλα τα υποσυστήματα και τα στοιχεία αυτού και το οποίο σύστημα θα είναι ικανό να εκτιμά και να αξιολογεί αποτελεσματικά τις όποιες επιπτώσεις από την ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων.¹¹

2.2: ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Από άποψη φυσικών ορίων:

α) Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον εγχώριο πληθυσμό μια χώρας, εντός των φυσικών ορίων της. Παρόλο που δεν προκαλεί είσοδο ξένου συναλλάγματος, παρουσιάζει σοβαρές ωφέλειες για τη χώρα, οικονομικές, πνευματικές, εκπολιτιστικές και ψυχικές.

Στην περίπτωση του εσωτερικού τουρισμού είναι ανάγκη να επιδιώξουμε την ανάπτυξη της κατανόησης και εκ μέρους των περιηγητών και εκ μέρους των υποδεχόμενων αυτούς. Προς αυτή δε την κατεύθυνση πρέπει να εργάζονται όλοι οι αρμόδιοι για τα τουριστικά θέματα.

β) Ο εξωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα εκτός των φυσικών ορίων αυτής. Οποιαδήποτε χώρα έχει εξωτερικό τουρισμό, είτε εισέρχονται σ' αυτήν ξένοι είτε μόνιμοι κάτοικοι αυτής.

Στην πρώτη περίπτωση ο εξωτερικός τουρισμός λέγεται ενεργητικός, γιατί κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εισαγωγή ξένου συναλλάγματος, για το οποίο κυρίως ενδιαφέρονται όλες οι χώρες. Στην δεύτερη περίπτωση λέγεται παθητικός,

¹⁰ ΑΙΤ Monte – Carlo.

¹¹ Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 19, σελ. 408.

γιατί σημειώνεται έξοδος πολύτιμου συναλλάγματος. Ο εξωτερικός παθητικός τουρισμός δεν είναι όμως απόλυτα επιζήμιος, γιατί αυτοί που ταξιδεύουν στις προηγμένες κυρίως χώρες αποκομίζουν ωφέλειες, όπως η παρακολούθηση της τεχνικής προόδου και της εξέλιξης των χωρών, οι οποίες τελικά ζωογονούν ολόκληρο το έθνος.

2. Από πλευράς αριθμού περιηγητών:

α) Ο μεμονωμένος (ατομικός) τουρισμός πραγματοποιείται από ένα ή περισσότερα άτομα, φιλικά ή συγγενικά συνδεδεμένα. Οι περιηγητές της κατηγορίας αυτής αποτελούν τον αντιπροσωπευτικό τύπο τουρισμού, παραμένουν περισσότερο χρόνο σε μέρη που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, λόγω δε της μεγαλύτερης παραμονής τους δαπανούν περισσότερα χρήματα. Γι' αυτό ο μεμονωμένος τουρισμός από οικονομικής άποψης είναι ο επωφελέστερος για τη χώρα στην οποία πραγματοποιείται.

β) Ο ομαδικός τουρισμός πραγματοποιείται από πολλά άτομα με βάση κάποιο πρόγραμμα. Ο ομαδικός τουρισμός οργανώνεται κυρίως από διάφορα γραφεία συλλόγων ή οργανισμών, παρουσιάζει πλεονεκτήματα για τους περιηγητές, όχι όμως και για τη χώρα στην οποία ενεργείται. Αυτό γιατί οι δαπάνες του ταξιδιού είναι σημαντικά μειωμένες λόγω την επιτυγχανόμενων εκπτώσεων στα μέσα συγκοινωνίας, διαμονής, κλπ.. Παρά το σοβαρό όμως αυτό μειονέκτημα, οι διάφορες χώρες είναι υποχρεωμένες να αντιμετωπίζουν τον ομαδικό τουρισμό με προσοχή, γιατί με την κατανάλωση επέρχεται το κέρδος.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να καταβάλλουν οι οργανωτές ταξιδιών ομαδικού τουρισμού για να εκπληρώνονται οι υποσχέσεις που έδωσαν στους περιηγητές.

3. Από πλευράς οικονομικών δυνατοτήτων:

α) Ο λαϊκός τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που ανήκουν σε φτωχότερες τάξεις. Προς εξυπηρέτηση αυτών δημιουργήθηκαν τα κάμπινγκ (campings) και οι κατασκηνώσεις.

Από τον τουρισμό αυτό δεν αναμένονται σοβαρά οικονομικά οφέλη για μία χώρα. Πλην όμως στη χώρα μας αξίζει κάθε προσοχής, λόγω της αναμενόμενης διόγκωσης του ρεύματος του τουρισμού τούτου και γιατί οι περισσότεροι αυτών, νέοι κυρίως στην ηλικία, διακρίνονται προς το θαυμασμό τους για την Ελλάδα.

β) Ο κοσμοπολίτικος τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα ικανά να δαπανήσουν μεγάλα χρηματικά ποσά κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους.

4. Από πλευράς επιδιωκόμενου σκοπού:

- α) Αναψυχής.
- β) Αθλητικός.
- γ) Θρησκευτικός.
- δ) Επαγγελματικός.
- ε) Υγείας.
- ζ) Φυσιολατρικός.
- η) Συνεδριακός κλπ.¹²

5. Από πλευράς μεταφορικών μέσων, που χρησιμοποιούνται:

- α) Οδικός.

¹² Λύτρα Π. Ν., «Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000: Θεωρητικές Επισημάνσεις & Πρακτικές Προσεγγίσεις», σελ. 107 - 109.

- β) Θαλάσσιος και ποταμών.
 - γ) Σιδηροδρομικός.
 - δ) Αεροπορικός.
 - ε) Μικτός.
6. Από άποψη ηλικίας των μετακινούμενων:
- α) Νέων.
 - β) Μέσης ηλικίας.
 - γ) Τρίτης ηλικίας.
7. Από πλευράς φύλλου των μετακινούμενων:
- α) Γυναικών.
 - β) Ανδρών.
8. Κριτήριο διάκριση με βάση τη χρήση ή όχι ταξιδιωτικού γραφείου ή «tour operator»:
- α) Πρακτορειακός
 - β) ή μη πρακτορειακός.
9. Κριτήριο διάκρισης με βάση τη χρηματοδότησης διακίνησης:
- α) Αυτοχρηματοδοτούμενος (αυτόνομος).
 - β) Κοινωνικός (χρηματοδοτούμενος από κοινωνικούς πόρους).
10. Από πλευράς χρονικής διάρκειας:
- α) Συνεχώς: Χαρακτηριστική διάκριση του συνεχούς τουρισμού είναι ότι διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητες του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σ' όλες τις εποχές.
 - β) Εποχιακός: Χαρακτηριστική διάκριση του εποχιακού τουρισμού είναι ότι δεν διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό οι δραστηριότητες που επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διάφορες εποχές και γι' αυτό αναστέλλονται προσωρινά για ένα μικρό χρονικό διάστημα κάθε έτους.¹³

2.3: ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι σύγχρονες τάσεις της παγκόσμιας αγοράς του τουρισμού που επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος είναι οι ακόλουθες:

- 1) Η αύξηση του διαθέσιμου προσωπικού εισοδήματος, ως αποτέλεσμα της βελτίωσης των όρων εργασίας και της αμοιβής των εργαζομένων και η συνεπαγόμενη αύξηση των δαπανών αυτών για διακοπές. Σήμερα, οι τουρίστες επιθυμούν περισσότερα ταξίδια κάθε χρόνο, αλλά λιγότερη διάρκεια. Το πρότυπο των διακοπών που πλέον κυριαρχεί είναι αυτό των ολίγων ημερών (short - breaks) και έχει χρονική διάρκεια 3 - 5 ημέρες.
- 2) Η εμφάνιση νέων, ειδικών και καινοτόμων μορφών του τουρισμού (πχ συνεδριακός, επιχειρηματικός, αθλητικός τουρισμός κλπ.), ως αποτέλεσμα της

¹³ Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 19, σελ. 408 - 409.

τμηματοποίησης της τουριστικής αγοράς, που στοχεύει στην καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών και στην κάλυψη των ειδικότερων τουριστικών αναγκών.

3) Οι σημαντικές αλλαγές που έγιναν στον τομέα της «παραγωγής» του τουριστικού προϊόντος όπου μικρές και μεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις άρχισαν να συγχωνεύονται ή εξαγοράζονται από μεγαλύτερες στα πλαίσια της παγκοσμιοποιούμενης τουριστικής αγοράς.

4) Η αλλαγή του τρόπου «δύναμης» του τουριστικού προϊόντος όπου υπάρχει η τάση για κάθετη ενοποίηση τη αγοράς, δηλ. παροχή υπηρεσιών σε όλο το φάσμα της, από την έκδοση εισιτηρίου, την αεροπορική μεταφορά, μέχρι την διαμονή στο ξενοδοχείο και την παροχή άλλων συμπληρωματικών υπηρεσιών.

5) Η εμφάνιση νέων τουριστικών αγορών που έχουν αισθητά χαμηλότερο κόστος προσφοράς υπηρεσιών και οι οποίες εκμεταλλεζόμενες την εξέλιξη των αεροπορικών μεταφορών, έχουν οδηγήσει στην διεθνοποίηση της τουριστικής αγοράς σε επίπεδο ανταγωνισμού από τη Μεσόγειο μέχρι την Άπω Ανατολή και την Καραϊβική.

6) Η συνεχής αύξηση του αριθμού των τουριστών της τρίτης ηλικίας. Αν λάβουμε υπόψη ότι παρουσιάζεται παγκόσμια το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού και ότι το συγκεκριμένο τμήμα της τουριστικής αγοράς διαθέτει χρόνο και χρήμα, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι κατά την επόμενη δεκαετία ο τουρισμός τρίτης ηλικίας θα αποτελεί μια πολύ δυναμική και πολλά υποσχόμενη αγορά.

7) Η εισβολή νέων προηγμένων τεχνολογικών συστημάτων και οι δυνατότητες χρησιμοποίησής τους από τις τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες ενισχύουν την βελτίωση της παραγωγικότητας και της απόδοσής τους, δημιουργούν νέους τρόπους οργάνωσης και διοίκησης σε όλα τα επίπεδα ιεραρχίας και συμβάλλουν στην απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων στο πλαίσιο μια συνεχώς μεταβαλλόμενης τουριστικής αγοράς.

8) Η αλλαγή στο προφίλ του τουρίστα ο οποίος κατευθυνόμενος από την αύξηση των εμπειριών και γνώσεών του, αναζητά πλέον ένα εμπλουτισμένο και ποιοτικά αναβαθμισμένο τουριστικό προϊόν.

9) Η εφαρμογή νέων μεθόδων marketing που συντελούν στην άμεση και έγκαιρη πληροφόρηση των τουριστών.

10) Η εφαρμογή των νέων μεθόδων Διοίκησης και Οργάνωσης και στον τουριστικό τομέα παρέχει αποτελεσματικότητα στη δράση των τουριστικών επιχειρήσεων.

11) Η συνεχώς θετικά μεταβαλλόμενη, ήδη έντονη αυξημένη οικολογική συνείδηση των τουριστών η οποία είναι περισσότερο διαδεδομένη στους τουρίστες που προέρχονται από τις χώρες της Βορείου και Κεντρικής Ευρώπης, για τους οποίους το περιβάλλον είναι από τα σημαντικότερα κριτήρια στην επιλογή του τόπου διακοπών και του τουριστικού καταλύματος.

Οι παραπάνω σύγχρονες τάσεις, εκ των προτέρων, επιβάλλουν τον αναπροσανατολισμό της τουριστικής πολιτικής προς μια άλλη κατεύθυνση που να ανταποκρίνεται περισσότερο στην οικονομική και κοινωνική δομή των χώρων φιλοξενίας και να συνδέεται με το στοιχείο της ποιότητας.

Η αναγκαιότητα αυτή απαιτεί την εξειδίκευση μιας νέας προσέγγισης για τον τουρισμό που να μπορεί να ανταποκριθεί με επάρκεια στις σύγχρονες προκλήσεις για αειφορική χρήση των τουριστικών πόρων και η οποία με την κατάλληλη εμπορική της πολιτική να βοηθά στην προώθηση των τουριστών σε εξειδικευμένες αγορές που

μελλοντικά θα αποτελέσουν νησίδες τουριστικής ανάπτυξης και σημαντικές πηγές κερδοφορίας για τις τουριστικές επιχειρήσεις.¹⁴

2.4: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εμπειρογνομόνων της τουριστικής βιομηχανίας οι προοπτικές εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας αναμένονται να είναι ευόμιμες. Βέβαια αυτό είναι συνάρτηση και των νέων τάσεων που διαγράφονται στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

Ο τουρισμός θα παραμείνει ένας υγιής και δυναμικός κλάδος της παγκόσμιας οικονομίας, που θα δημιουργεί έσοδα, θα συμβάλλει στα εθνικά ΑΕΠ, θα ενθαρρύνει τις επενδύσεις και θα τονώνει την απασχόληση. Επομένως, αναμένεται να αποτελέσει βασικό στοιχείο και ουσιαστική παράμετρος ανάπτυξης κάθε χώρας υποδοχής τουρισμού.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαλή συνέχιση της αναπτυξιακής του πορείας είναι:

- α) να αποκτήσει τη θέση που του ανήκει στην οικονομία,
- β) να γίνει πιο ανοικτή και ανταγωνιστική η τουριστική αγορά,
- γ) να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο,
- δ) να ελαχιστοποιηθούν τα εμπόδια στην ανάπτυξή του,
- ε) να γίνει αιεφόρος χρήση των τουριστικών πόρων.

Για το λόγο αυτό απαιτείται η εξειδίκευση μιας πολιτικής η οποία στηρίζει τους στόχους της αιεφόρου ανάπτυξης και κατευθύνει την τουριστική δραστηριότητα προς την επιθυμητή οικονομική και κοινωνική κατεύθυνση.¹⁵

2.5: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΥΠΑΡΕΗΣ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΙΕΦΟΡΙΑΣ

Είναι γνωστό ότι η μεταπολεμική ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού στηρίχθηκε στο μοντέλο του οργανωμένου τουρισμού. Το μοντέλο αυτό, προωθήθηκε συστηματικά από πολλούς Διεθνείς Οικονομικούς Οργανισμούς (π.χ. ΟΟΣΑ, WTO, ΟΗΕ κλπ.) και αποτέλεσε μια κατάλληλη στρατηγική και πολιτική για οικονομική ανάπτυξη κυρίως των αναπτυσσόμενων χωρών / περιοχών.

Το κυρίαρχο αυτό μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού είχε ως κύριους μοχλούς στηρίξης του το μαζικό τουρισμό και το τυποποιημένο πακέτο. Άρχισε δε να εγκαταλείπεται από το τέλος της δεκαετίας του 1970 δεδομένου ότι ο συγκεκριμένος τύπος ανάπτυξης προκάλεσε σοβαρά προβλήματα (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στην τουριστική ανάπτυξη πολλών χωρών / περιοχών υποδοχής τουρισμού.

Το νέο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που άρχισε σταδιακά να εμφανίζεται, ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1970, στηρίζεται κυρίως στις ειδικές μορφές τουρισμού που συνθέτουν ουσιαστικά το πρότυπο της αιεφόρου τουριστικής

¹⁴ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 21 – 22.

¹⁵ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 23 – 24.

ανάπτυξης το οποίο σέβεται τον άνθρωπο, το περιβάλλον και εξυπηρετεί τους στόχους της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας.

Η νέα εποχή που ανοίγεται για τον παγκόσμιο τουρισμό χαρακτηρίζεται από την υπερτμηματοποίηση της τουριστικής αγοράς, την ανάγκη για μεγαλύτερη ευελιξία στην τουριστική προσφορά και την επίτευξη κερδοφορίας στις τουριστικές επιχειρήσεις μέσω των τριγωνικών ολοκληρώσεων και των οικονομιών συστήματος επιδιώκοντας πλέον ολοκληρωμένες λύσεις, αντί των μέχρι σήμερα οικονομιών κλίμακας.

Εν όψει της νέας τάξης πραγμάτων που δημιουργείται στην παγκόσμια τουριστική αγορά απαιτείται μια συνολική θεωρητική προσέγγιση για τον αιεφόρο φυσικό και οικονομικό σχεδιασμό της τουριστικής δραστηριότητας.

Αυτό επιβάλλει την κινητοποίηση όλων των φορέων του τουρισμού για τη διατήρηση ενός υψηλού περιβαλλοντικού επιπέδου με ποιοτικά χαρακτηριστικά, για ορθολογική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και για αιεφόρο τουριστική κατανάλωση.¹⁶

2.6: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΜΙΑ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΗ ΕΜΠΛΟΚΗ

2.6.1: Η τουριστική πολιτική

Κάθε φορά που ο τουρισμός αντιμετωπίζεται σαν ένας από τους κύριους και παραγωγικούς τομείς μιας εθνικής οικονομίας είναι δεδομένη η ανάγκη σχεδιασμού του που εμφανίζεται με τη μορφή μιας συγκεκριμένης πολιτικής από μέρους της εκτελεστικής εξουσίας. Μιας πολιτικής που καθορίζει το θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο ανάπτυξης της δραστηριότητας, που οριοθετεί τις αρμοδιότητες του κράτους και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο χώρο αυτό και που αναλύει το παρόν, ενώ σχεδιάζει το μέλλον.

Το περιεχόμενο της εκάστοτε τουριστικής πολιτικής σχετίζεται άμεσα με την όλη οικονομική ανάπτυξη, και τις ιδεολογικές επιλογές, τις δυνατότητες του «σέρβις» και την αποδοχή των επιλογών της εκτελεστικής εξουσίας από τους ενδιαφερόμενους του κλάδου (επιχειρηματικός κόσμος και τουριστικοί επαγγελματίες).

2.6.2: Εθνοκεντρισμός και στερεότυπα

Το ζήτημα των εθνοκεντρικών κατευθύνσεων στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας, σχετίζεται άμεσα και με το τουριστικό φαινόμενο. Στο βαθμό και στο μέτρο που η «εχθρότητα και η προκατάληψη» μεταξύ κάποιων κρατών συχνά επηρεάζει την τουριστική διεργασία σε μεγάλο βαθμό. Και βέβαια ο τουρισμός αποτελεί έναν ιδιαίτερα εύθραυστο κοινωνικό θεσμό αναφορικά με τις διεθνείς κρίσεις και κυρίως τις συρράξεις, που αποτελούν ουσιαστική καταστροφή.

Πρόκειται για θέματα που οριοθετούν στην εποχή μας σε μεγάλο βαθμό τη διεθνή τουριστική ανάπτυξη και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αφορούν ιδιαίτερα τη σύγχρονη πολιτική.

¹⁶ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 25.

2.7: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

2.7.1: Από τον τουρισμό της «ελίτ» στο μαζικό τουρισμό

Αντιμετωπίζοντας τον τουρισμό σαν κοινωνικό φαινόμενο που καθορίζεται από τη μετακίνηση του ατόμου από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και διαμονής του σε κάποιον άλλο, είναι προφανές ότι πρόκειται για δραστηριότητα παλιά όσο και ο άνθρωπος. Από τη δραστηριότητα αυτή μέχρι το «μεταβατικό στάδιο» - όπως το αποτελεί ο Μ. Λογοθέτης - την περίοδο του μεσοπολέμου με την εμφάνιση του «αριστοκρατικού τουρισμού», ο τουρισμός αποτελούσε δραστηριότητα μιας κοινωνικο - οικονομικής ελίτ.

Ο τουρισμός, όμως, στη μεταπολεμική περίοδο και κυρίως όσο πλησιάζουμε στην εποχή μας, έχει εξελιχθεί σε μια μαζική ενασχόληση του σύγχρονου ατόμου, που παρά τις εγγενείς οικονομικές δυσχέρειες απευθύνεται στο σύνολο των κοινωνικών τάξεων. Η διαφοροποίηση αυτή, το πέρασμα από τον ελιτίστικο στο μαζικό τουρισμό δηλαδή, που είναι απόρροια της θεσμοθέτησης των πληρωμένων διακοπών από τη Συνθήκη της Ρώμης το 1962, αφορά ιδιαίτερα την έννοια της κοινωνικής στρωμάτωσης καθώς και των τυπολογιών κοινωνικής στρωμάτωσης στον τουρισμό και είναι σημαντική στην κοινωνιολογία.

2.7.2: Οι επιρροές στην κοινωνική ζωή

Στην πορεία εμφάνισης του τουριστικού φαινομένου με τη μαζική του μορφή μια σειρά σημαντικών επιρροών για τη σύγχρονη κοινωνία έγινε πλέον ορατή, ωθώντας σε μια νέα προβληματική αναφορικά με τις επιδράσεις του θεσμού, που οι κυριότερες μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες:

α. Η ώθηση για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γεγονός που συμβάλλει ουσιαστικά στη μείωση του σύγχρονου και διεθνούς κοινωνικού προβλήματος της ανεργίας και μάλιστα με αποκεντρική προοπτική.

β. Η κάλυψη ιδιαίτερα σημαντικού μέρους του συναλλαγματικού ελλείμματος, ειδικά σε χώρες με προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους (όπως λ.χ. για την Ελλάδα, όπου το τουριστικό συνάλλαγμα μετά τη συρρίκνωση του μεταναστευτικού και τη μείωση του ναυπλιακού συναλλάγματος, αποτελεί ουσιώδη «άδηλο πόρο» της ελληνικής οικονομίας).

γ. Η συμβολή του στην αύξηση του εισοδήματος σε ατομικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο εξαιτίας των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων του στην ελληνική οικονομία, προωθώντας την καλύτερη ανακατανομή του εισοδήματος ανάμεσα στα αστικά κέντρα και στην περιφέρεια και συνακόλουθα την περιφερειακή ανάπτυξη.

δ. Η βελτίωση και ενίσχυση του εισοδήματος ορισμένων κοινωνικών και επαγγελματικών κατηγοριών σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, όπως λ.χ. με την ανάπτυξη των «αγροτο - τουριστικών συνεταιρισμών».

ε. Η υποβοήθηση των χαμηλόμισθων κοινωνικών τάξεων με τη δημιουργία εξειδικευμένων θεσμών, όπως ο «κοινωνικός τουρισμός» ή η επέκταση των κοινωνικών παροχών με τον «τουρισμό αναπήρων» ή «μειονεκτικών ατόμων», που πλέον αποτελούν διεθνή πρακτική.

στ. Η ευεργετική επίδραση στο κοινωνικό - ψυχολογικό επίπεδο για το σύγχρονο άνθρωπο που μαστίζεται από την καθημερινότητα, τη ρουτίνα, το στρες, το άγχος, την έλλειψη κοινωνικών επαφών, την καθιστική ζωή και ένα πλήθος ακόμα ψυχολογικών επιβαρύνσεων, στις οποίες ο τουρισμός προσφέρει ανάμειξη.

ζ. Η προσφορά της αναγκαίας και επιτακτικής ικανοποίησης της ανάγκης για ξεκούραση από τον κάματο της 11μηνης εργασίας και η δυνατότητα εξεύρεσης νέων μορφών ενασχόλησης, ψυχαγωγίας κλπ.

2.8: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Πέρα από τις θετικές επιδράσεις του τουριστικού θεσμού στη σύγχρονη κοινωνία υπάρχουν και οι αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου, οι οποίες δεν μπορούν να θεωρηθούν υποδεέστερες. Από αυτές αναφέρονται στη συνέχεια οι κυριότερες:

α. Η παρατηρούμενη αύξηση των τιμών γης στις αναπτυσσόμενες τουριστικές περιοχές, που πέρα από όλα τα άλλα ωθεί στην αναζήτηση του εύκολου κέρδους, στην απότομη ανακατανομή του εισοδήματος, στη μεταβολή (ποσοτική και ποιοτική) της παροχής υπηρεσιών, δηλ. του τριτογενές τομέα της παραγωγής.

β. Η δημογραφική διαφοροποίηση και η αλλοίωση της σύνθεσης του πληθυσμού στις υπό ανάπτυξη περιοχές, που συχνά μετατρέπονται μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα σε κορεσμένες περιοχές, σε υδροκεφαλικά κέντρα μέσα στην περιφέρειας κλπ.

γ. Συνακόλουθα η συχνά παρατηρούμενη άναρχη πολεοδομική - αρχιτεκτονική δόμηση αποτελεί ουσιώδη παράγοντα καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος, επιφέροντας σοβαρές οικολογικές επιπτώσεις στο γήινο, θαλάσσιο, υδάτινο και εναέριο περιβάλλον.

δ. Η αλλοτρίωση του πληθυσμού στους κύριους μαζικούς τουριστικούς προορισμούς, η εύλογη μεταστροφή των προσδιοριστικών παραγόντων διαμόρφωσης της προσωπικότητας, οι ενδο - οικογενειακές ψυχολογικές επιδράσεις από την τουριστική ανάπτυξη, οι επιρροές πάνω στα τοπικά ήθη και έθιμα, κ.α.

ε. Οι επιδράσεις πάνω στη σεξουαλική συμπεριφορά γενικά και ειδικότερα τα τελευταία χρόνια λόγω της μάστιγας του AIDS - που έχει ήδη αρχίσει να καταστρέφει κύριους τουριστικούς προορισμούς - που επιφέρει ουσιώδες διαφοροποιήσεις στα θέματα της σεξουαλικότητας και των διαπροσωπικών σχέσεων.

στ. Οι παρουσιαζόμενες ισχυρές κοινωνικό - ψυχολογικές επιπτώσεις στη ζωή των μη απασχολούμενων κατοίκων με τον τουρισμό στις αναπτυσσόμενες τουριστικές περιοχές, που έχουν ήδη αρχίσει να γίνονται αντικείμενο ενδιαφέροντος της κοινωνικής έρευνας.¹⁷

2.9: ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΧΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΑΙΧΜΗΣ

Ο οργανισμός τουριστικής διακίνησης, που παρατηρείται κάθε χρόνο στις μεσογειακές χώρες, έχει οδηγήσει τα τελευταία χρόνια σε μία νέα πρακτική: στο να ακούγεται όλο και πιο έντονα η φωνή του τουρίστα - καταναλωτή. Μια φωνή συνέχεια και πιο απαιτητική, καθώς οι δυσχερείς διεθνείς οικονομικές συγκυρίες - που συνοδεύονται από τον περιορισμό των δαπανών για κοινωνικές παροχές - εμπλέκονται αναπόφευκτα και στην τουριστική διαδικασία.

Πολύ δε περισσότερο που τα τελευταία έτη οι δαπάνες των τουριστικών διακοπών και ορισμένες διαρθρωτικές αλλαγές, επιτείνουν το πρόβλημα δημιουργώντας ανακατατάξεις στους νόμους της διεθνούς τουριστικής αγοράς και

¹⁷ Λύτρα Π.Ν., «Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000: Θεωρητικές Επισημάνσεις & Πρακτικές Προσεγγίσεις», σελ. 207 - 212.

ζήτησης. Που ενδιαφέρουν άμεσα και τη χώρα μας παρά τις αρχικές ευοίωνες προϋποθέσεις, η κατάσταση κάθε άλλο παρά ρόδινη μπορεί να χαρακτηριστεί.

Και είναι σίγουρο, ότι αυτό το κομμάτι που αναφέρεται σε όλους τους φορείς του δημοσίου τομέα αλλά και του ιδιωτικού δεν λύνει τα σοβαρά αυτά προβλήματα. Διότι ας μη γελιόμαστε: κανένα μαγικό ραβδί δεν μπορεί από την μια στιγμή στην άλλη να μεταμορφώσει τη ανεπαρκή υποδομή της χώρας μας στον τομέα της παροχής τουριστικών υπηρεσιών, σε ποιοτικά υψηλή και ουσιαστικά παραγωγική. Αυτό άλλωστε απαιτεί ένα κάποιο χρονικό διάστημα, τη διάθεση οικονομικών πόρων και πάνω απ' όλα προγραμματισμό και αλλαγή νοοτροπίας (όχι μόνο στο θέμα της τουριστικής συνείδησης, αλλά και γενικότερα στο θέμα της συνειδητοποίησης του εθνικού συμφέροντος).

Κατά συνέπεια, εδώ θα κάνουμε λόγο και θα προτείνουμε λύσεις για την αντιμετώπιση «εκ των ενόντων» των προβλημάτων που παρουσιάζονται στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών, ιδιαίτερα μέσα στην περίοδο αιχμής, που έχει για κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της την εμφάνιση ακόμα και λανθανουσών αδυναμιών. Οι επισημάνσεις αφορούν κατά σειρά τον Εθνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.), το Υπουργείου Χωροταξίας – Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ), το προσωπικό της Ολυμπιακής Αεροπορίας (Ο.Α.), την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Τ.Α.), το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.) – Προσωπικό ξενοδοχείων και ακόμα κάθε άλλο άτομο – που άμεσα ή έμμεσα – εμπλέκεται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης του τόπου μας.¹⁸

Η συνεισφορά του Εθνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης¹⁹ και αποσκοπεί στον συντονισμό και την ενιαία κατεύθυνση των ενεργειών κάθε δημοτικής ή κοινοτικής αρχής, ιδιωτικών οργανώσεων ή επιχειρήσεων που αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση και προώθηση του ελληνικού τουρισμού.²⁰

Ο Ε.Ο.Τ. ιδρύθηκε το 1950 με τον Α.Ν. 1565/50 που κυρώθηκε με τον Ν. 1624/51 και έκτοτε αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τον Ν. 3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004) ο Ε.Ο.Τ. διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία, με έδρα την Αθήνα και σε Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ) από 1.1.2005. Η διάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ και οι αρμοδιότητες της κάθε υπηρεσιακής μονάδας περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α).

Η ιδιομορφία του τουριστικού προϊόντος σε σχέση με τα υπόλοιπα από την σκοπιά του μάρκετινγκ είναι γνωστό, ότι βρίσκεται στο γεγονός ότι το τουριστικό προϊόν είναι αμετάθετο, δηλ. καλείται ο καταναλωτής (τουρίστας) να το χρησιμοποιήσει στον τόπο παραγωγής του. Κατά ακολουθία και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών είναι αμετάθετη, δηλ. ο τουρίστας – καταναλωτής την πραγματώνει στον τόπο διαμονής του.

Και εδώ η συνεισφορά του Ε.Ο.Τ., σύμφωνα με το «αμετάθετο» των τουριστικών υπηρεσιών, είναι:

- 1) Τις κατά τόπους τουριστικές αρχές δημόσιας τάξης (π.χ. Τουριστικές Αστυνομίες) για την πιστή εφαρμογή των προδιαγραφών κάθε τουριστικού χώρου, ξεκινώντας από τα ξενοδοχεία και φτάνοντας μέχρι τις αυθαίρετες

¹⁸ Δρ. Λύτρα Π.Ν., «Τουριστική Ανάπτυξη», Παπαζήσης, σελ. 74 – 75.

¹⁹ www.visitgreece.gr/?langID=1.

²⁰ Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 19, σελ. 409.

τουριστικές εκμεταλλεύσεις και τους συνεταιρισμούς που σχετίζονται με την τουριστική κατανάλωση.

2) Τις κατά τόπους αγορανομικές αρχές για την προστασία του τουρίστα – καταναλωτή, που αποτελεί συνήθως «εύκολη λεία» για ορισμένους, επαγγελματικούς κλάδους (π.χ. καταστήματα τουριστικών ειδών ή υπερβολικές εισπράξεις κομίστρων ταξί κ.α.).

3) Τους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης σαν εποπτικά όργανα για την επίβλεψη τομέων όπως:

α) η τουριστική διακίνηση και μαζική μεταφορά (π.χ. υπερφορτώσεις λεωφορείων, πλοίων κλπ.),

β) η διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (π.χ. απαγορεύσεις ανοργάνωτου κάμπινγκ κοντά σε χώρους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, αρχαιολογικής σημασίας, παραδοσιακών οικισμών κλπ.) και

γ) η προστασία της δημόσιας υγείας (π.χ. συσσωρεύσεις απορριμμάτων, επίβλεψη καθαρισμού στις πισίνες κλπ.).

4. Τους ίδιους του τους υπαλλήλους, να κάνουν επιτόπιες έρευνες και ελέγχους εφαρμογής των κυβερνητικών μέτρων τουριστικής πολιτικής.

5. Να υπάρχει μια άμεση και συνεχή ενημέρωση του Γενικού Γραμματέα του Ε.Ο.Τ., σχετικά με όλα τα προαναφερόμενα, διότι οι παραπάνω υπηρεσίες μπορούν να προβάλουν ή να δυσφημίσουν τη χώρα μας, ανάλογα με το επίπεδο δουλειάς τους.

Η φροντίδα του Υπουργείου Χωροταξίας – Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ)

Ο ρόλος του Υπουργείου Χωροταξίας – Οικισμού και Περιβάλλοντος σε ότι αφορά την παροχή υπηρεσιών, είναι μεν διαφορετικός αλλά εξίσου σημαντικός, αφού αφορά άμεσα:

1. Την ενίσχυση του προσωπικού καθαριότητας στην περίοδο της αιχμής, ώστε πολλά και οικονομικά προσοδοφόρα τουριστικά σημεία να μη δίνουν την εντύπωση σκουπιδότοπου.

2. Την ένταση της προσοχής των λιμενικών αρχών σχετικά με τη μόλυνση των παράκτιων περιοχών, τη στιγμή που χιλιάδες άτομα κατακλύζουν τις ελληνικές ακρογιαλιές και κινδυνεύουν σοβαρά.

3. Την επαγρύπνηση των ειδικών κατασβεστικών μονάδων από πυρκαγιές που θεληματικά ή αθέλητα δεν ταλαιπωρούν απλά, αλλά και εκφοβίζουν τους περιηγητές.

4. Την τοποθέτηση ειδικών απαγορευτικών πινακίδων σε χώρους που η θάλασσα παρουσιάζει προχωρημένη ρύπανση και αποτελεί θανάσιμα την υγεία των λουόμενων.

5. Την ετοιμότητα των ειδικών υπηρεσιών και συνεργείων για την αντιμετώπιση των μεδουσών (τσούχτρες) ιδιαίτερα σε μερικές περιοχές που παρουσιάζουν μεγάλη πυκνότητα (π.χ. στα νησιά των Σποράδων).

Να μη γίνεται καλύτερα λόγος την περίοδο της τουριστικής αιχμής για τα οικιστικά, χωροταξικά και των παραδοσιακών οικισμών προβλήματα.

Η συμβολή της Ολυμπιακής Αεροπορίας (Ο.Α.)

Εδώ τα πράγματα είναι ξεκάθαρα: το μόνο που μπορεί να κάνει η Ο.Α. για να μην υποβαθμίζεται η παροχή τουριστικών υπηρεσιών, είναι να εγκαταλείψει την «πάγια θερινή τακτική» της σχετικά με τις απεργίες. Χωρίς να αρνιόμαστε τις

συνδικαλιστικές διεκδικήσεις (βελτίωση όρων δουλειάς, κλπ.) θα πρέπει οι ιθύνοντες της Ο.Α. να αντιληφθούν ότι δεν πρέπει να αποθαρρύνεται ο ξένος τουρίστας ή και ο Έλληνας ακόμα, από το να χρησιμοποιεί την εθνική αεροπορική εταιρία σε βάρος των οικονομικών δεδομένων όλου του ελληνικού λαού.

Η σημασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.)

Τώρα που ο ρόλος της Τ.Α. ενισχύθηκε σημαντικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλος ο τομέας των τουριστικών έργων περνάει ή τέλος πάντων μπορεί να περάσει στους Δήμους και τις Κοινότητες. Επειδή προηγουμένως για τη συνεισφορά του Ε.Ο.Τ. αναφερθήκαμε στο ρόλο της Τ.Α., σχετικά με τη βελτίωση της παροχής τουριστικών υπηρεσιών, εδώ θα διατυπώσουμε μόνο μια πρόταση: Επειδή η περίοδος αιχμής είναι ένα κρίσιμο χρονικό διάστημα για τον τουρισμό μας η Τ.Α. σε συνεργασία με τον Ε.Ο.Τ. και την Τουριστική Αστυνομία θα πρέπει να εντείνει την προσοχή της σχετικά:

- α) με τις παράνομες προμήθειες των ανθρώπων του παρασιτικού κυκλώματος,
- β) με τα θέματα της παρεξονδοχίας,
- γ) με τις σχέσεις εκκλησίας – γυμνιστών μέχρι την υλοποίηση των μέτρων για γυμνιστικά κέντρα,
- δ) με τα προβλήματα της ρύπανσης των δρόμων, πάρκων και κοινόχρηστων χώρων και
- ε) με τη μείωση των κοινωνικών επιπτώσεων σε χώρους ιδιαίτερης πολιτιστικής σημασίας.

Ξ.Ε.Ε. – Προσωπικό ξενοδοχείων

Η βελτίωση της ποιότητας παροχής τουριστικών υπηρεσιών και η αύξηση της παραγωγικότητας είναι θέμα προσωπικής προσφοράς, αφού το κατάλληλο υπόβαθρο δεν υπάρχει.

Επομένως πρέπει να προβληματιστούν σοβαρά, τόσο το Επιμελητήριο για τη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών, όσο και το προσωπικό των ξενοδοχειακών μονάδων για το επίπεδό τους.²¹

2.10: ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η χώρα μας διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό τουριστικών πόλων. Οι πόλοι αυτοί αποτελούν τους λόγους για την ανάπτυξη του τουρισμού στην χώρα μας. Τα τουριστικά προσόντα της διακρίνονται σε φυσικά και επίκτητα και είναι διάσπαρτα σε όλο τον Ελλαδικό χώρο.

Τα φυσικά τουριστικά προσόντα της χώρας μας είναι:

α) Γεωγραφική θέση

Η Ελλάδα αποτελεί το σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης, Βορά και Νότου λόγου της εξαιρετικής γεωγραφικής της θέσης (στο Νότιο σημείο της Βαλκανικής χερσονήσου).

Δεν είναι καθόλου περίεργο ότι τα πολλά δεινά που γνώρισε στο παρελθόν οφείλεται στο λόγο αυτό.

²¹ Λύτρα Π.Ν., «Τουριστική Ανάπτυξη», Παπαζήσης, σελ. 75 – 79.

Η ύπαρξη της θάλασσας και η θέση της στη Μεσόγειο συντέλεσαν στην τουριστική ανάπτυξη. Μεγάλο πλεονέκτημα αποτελεί το γεγονός της δυνατότητας επικοινωνίας της χώρας μας με όλα τα συγκοινωνιακά μέσα, που μαζί με τα υπόλοιπα προσόντα που διαθέτει έχουν συμβάλει στην προσέλκυση ολοένα και μεγαλύτερου όγκου τουριστών.

β) Φύση και μορφολογία εδάφους

Ο συνδυασμός του πράσινου του βουνού και της θάλασσας καθώς και η ύπαρξη πολλών νησιών, οι ατελείωτες ακρογιαλιές αποτελούν κάποιους από τους λόγους ανάπτυξης του τουρισμού στην Ελλάδα.

γ) Κλίμα

Οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην χώρα μας, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, είναι ιδανικές (ζεστά καλοκαίρια, ήπιοι χειμώνες) όπου σε συνδυασμό με την μορφολογία του εδάφους δημιουργούν την επιθυμία σε πολλούς να επισκεφθούν την Ελλάδα.

δ) Ιαματικές πηγές

Οι ιαματικές πηγές, οι οποίες λόγω του ηφαιστειογενούς εδάφους της χώρας μας υπάρχουν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, αποτελούν ακόμη ένα πόλο έλξης Ελλήνων και ξένων τουριστών. Χαρακτηριστικό των νερών των πηγών αυτών είναι η ικανότητα να θεραπεύουν κάποιες ασθένειες.

Τα επίκτητα προσόντα της χώρας είναι:

1. Ελληνικός πολιτισμός, αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία

Η Ελληνική επικράτεια είναι διάσπαρτη από αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, εκκλησίες, μοναστήρια τα οποία φανερώνουν την ιστορία της και προκαλούν το ενδιαφέρον των επισκεπτών.

2. Λαϊκή Τέχνη

Ο λαός μας έχει δημιουργήσει τη δική του τέχνη, που προκαλεί με την σειρά της το δικό της ενδιαφέρον. Ιδιαίτερα στις περιοχές της ελληνικής υπαίθρου υπάρχει μεγάλη άνθηση που στηρίζεται στα τοπικά έθιμα και στις λαϊκές παραδόσεις. Οι επισκέπτες κατά την αναχώρησή τους δεν ξεχνούν να πάρουν μαζί ένα δείγμα αυτής της λαϊκής τέχνης, τα γνωστά σουβενίρ.

3. Ήθη και Έθιμα

Τα ήθη, έθιμα και οι λαϊκές παραδόσεις του λαού μας κεντρίζουν το ενδιαφέρον των τουριστών. Επίσης η μεγάλη και μακρόχρονη ιστορία του έθνους μας παρουσιάζει πλήθος από τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Ενώ η διατήρησή τους από γενιά σε γενιά αποτελεί τη συνέχιση της ιστορίας μας και του τρόπου της καθημερινής μας ζωής.

4. Ελληνική Φιλοξενία

Από τα αρχαία χρόνια ο Ελληνικός λαός χαρακτηρίζεται σαν έναν από τους πλέον φιλόξενους λαούς του κόσμου. Ο ξένος στην Αρχαία Ελλάδα ήταν ιερό πρόσωπο και είχε την προστασία του Δία (Ξένιο Δία). Το προσόν αυτό εξακολουθεί να υπάρχει σε μεγάλο βαθμό παρ' όλη τη βιομηχανοποίηση του τουρισμού.

5. Ελληνική κουζίνα

Η πατροπαράδοτη ελληνική κουζίνα διαφέρει αρκετά από τις κουζίνες των άλλων κρατών, την οποία θέλουν να γευθούν οι ξένοι επισκέπτες.

Σήμερα, η ελληνική διατροφή και συγκεκριμένα η Κρητική θεωρείται η πιο υγιεινή διατροφή του κόσμου, λόγω των συστατικών της (ελαιόλαδο, φρέσκα λαχανικά, γαλακτοκομικά κ.α.).²²

²² Λύτρα Π.Ν., «Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000: Θεωρητικές Επισημάνσεις & Πρακτικές Προσεγγίσεις», σελ. 109 – 111 και Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 19, σελ. 409.

2.11: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Τα πάντα ξεκινούν από τη σημερινή ανατριχιαστική πραγματικότητα που είναι αποτέλεσμα της έντονης απουσίας του λεγόμενου Εθνικού Κοινωνικού Σχεδιασμού. Μιας απουσίας, που δεν αφορά μόνο τα περιβαλλοντικά δεδομένα, αλλά και τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά.

Ο Εθνικός Κοινωνικός Σχεδιασμός (Ε.Κ.Σ.) είναι η πολιτική εκείνη που έχει για στόχο την ανακατανομή του εθνικού προϊόντος, τη διασφάλιση των επιδιώξεων ομάδων πληθυσμού από ατομικά συμφέροντα, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την ποιότητα ζωής - στους χώρους κατοικίας - εργασίας και αναψυχής, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και που αντανakλά την κοινωνική πολιτική και τις επιλογές ανάπτυξης.

Στις μέρες μας, που η συνειδητοποίηση του μεγέθους των προβλημάτων που απορρέουν από την καταστροφή του περιβάλλοντος είναι μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα και που μια σειρά μέτρων κυβερνητικής πολιτικής αφήνει να διαφαίνεται η πολιτική βούληση για κάτι καλύτερο, με την ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης (Τ.Α.).

Μίας Τ.Α σε θέση να κινητοποιεί, να ενεργοποιεί και να επιφέρει τη λαϊκή συμμετοχή στο χωριό, στην πόλη, στην επαρχία και στο διαμέρισμα. Πράγμα πολύ πιο εύκολο - παρά ποτέ - αφού η εξασφάλιση της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας της Τ.Α., της δίνει σημαντικές δυνατότητες σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Μέσα σ' αυτές τις ποικίλες δυνατότητές., που σαν πολιτικό - διοικητικός θεσμός μεγάλης σπουδαιότητας, είναι - π.χ. διαχείριση γαιών, ίδρυση χώρων πρασίνου, κλπ.. - το θέμα της διάσωσης των τουριστικών δεδομένων που γίνεται αυτόματα πιο εύκολο και ελέγξιμο. Αυτό διότι:

- ☛ Υπάρχει η δυνατότητα άμεσης δημόσιας πληροφόρησης για τα περιβαλλοντικά προβλήματα ενός συγκεκριμένου - και όχι αχανούς - τουλάχιστον γεωγραφικού χώρου.
- ☛ Οι αποφάσεις για το «δέον γενέσθαι» παίρνονται επί τόπου, χωρίς τις χρονοβόρες μετακινήσεις για ενημέρωση των κεντρικών υπηρεσιών (που σε 72% βρίσκονται στην υδροκεφαλική πρωτεύουσα της χώρας μας).
- ☛ Το θέμα της περιβαλλοντολογικής εκπαίδευσης του λαού και η συνειδητοποίηση του μέσου πολίτη μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο σεμιναρίων, διαλέξεων, συζητήσεων, κλπ.
- ☛ Η θέσπιση της Δημοτικής Αστυνομίας με αρμοδιότητες διάφορες από αυτές της κεντρικής διοίκησης, δημιουργεί προϋποθέσεις άμεσης αστυνόμευσης των περιβαλλοντολογικών καταστροφών.
- ☛ Η προσπέλαση στους χώρους: ανεύρεσης πρώτων υλών, διάθεσης λυμάτων, κλπ., γίνεται εξαιρετικά προσιτή, εξαιτίας του γεωγραφικού χώρου.
- ☛ Η λαϊκή κινητοποίηση και διαμαρτυρία γίνεται μια ισχυρή «ομάδα πίεσης» για όλους εκείνους, που κινούμενοι από σκοτεινά συμφεροντολογικά ελατήρια όχι μόνο καταστρέφουν το περιβάλλον, αλλά βάζουν σε κίνδυνο την υγεία του πληθυσμού.

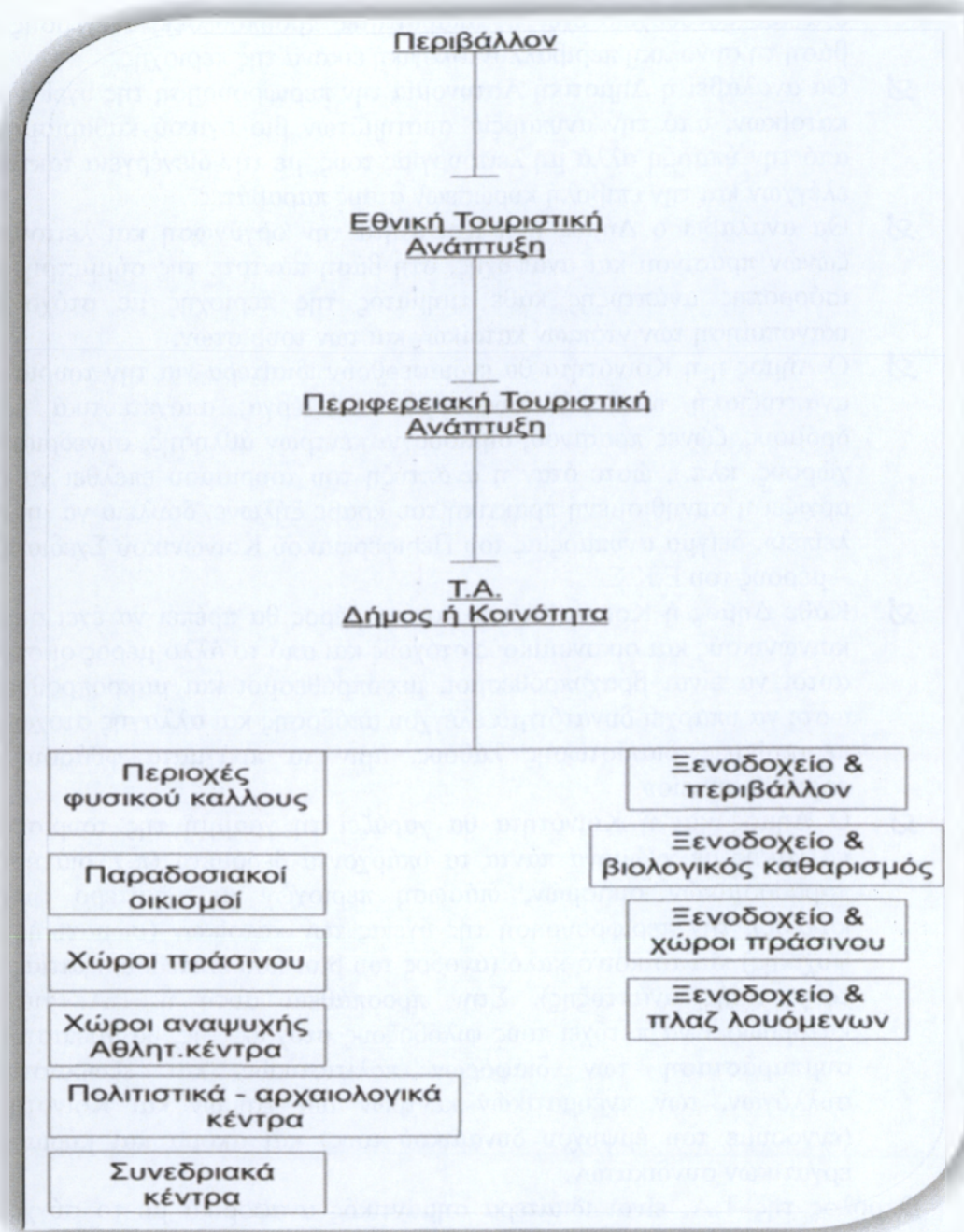
Με άλλα λόγια δηλαδή, είναι δυνατόν η Τ.Α. να διαδραματίσει ένα ιδιαίτερο ουσιαστικό ρόλο στη διάσωση του περιβάλλοντος, αν αξιοποιηθούν ορθολογικά οι δυνατότητες του νέου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της.

Γεγονός που για τον τουρισμό ειδικότερα σημαίνει, ότι:

- ☒ Θα μπορεί ο Δήμος ή η Κοινότητα να αποφασίζει το εάν και κατά πόσο ένα νέο ξενοδοχείο έχει τις απαραίτητες προϋποθέσεις ανέγερσης, με βάση τη συνολική περιβαλλοντολογική εικόνα της περιοχής.
- ☒ Θα αναλάβει η Δημοτική Αστυνομία την περιφρούρηση της υγείας των κατοίκων, από την ανυπαρξία συστημάτων βιολογικού καθαρισμού ή από την ύπαρξη αλλά μη λειτουργίας τους, με την διενέργεια τακτικών ελέγχων και την επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες.
- ☒ Θα αναλάβει ο Δήμος ή η Κοινότητα την οργάνωση και λειτουργία ζωνών πρασίνου και αναψυχής, στη βάση πάντοτε της σύμμετρης και ισόρροπης ανάπτυξης κάθε τμήματος της περιοχής με στόχο την ικανοποίηση των ντόπιων κατοίκων και των τουριστών.
- ☒ Ο Δήμος ή η Κοινότητα θα ενδιαφερθούν ιδιαίτερα για την τουριστική αναπτυξιακή υποδομή τους (αρδευτικά έργα, αποχετευτικά έργα, δρόμους, ζώνες πρασίνου, δημιουργία κέντρων άθλησης, συνεδριακούς χώρους, κλπ.), ώστε όταν η ανάπτυξη του τουρισμού επέλθει να μην αρχίζει η συνηθισμένη πρακτική του «ράβε ξήλωνε, δουλειά να μη σου λείπει», δείγμα ανυπαρξίας του Περιφερειακού Κοινωνικού Σχεδιασμού – μέρους του Ε.Κ.Σ.
- ☒ Κάθε Δήμος ή Κοινότητα από το ένα μέρος θα πρέπει να έχει σαφείς κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους και από το άλλο μέρος οι στόχοι αυτοί να είναι βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι ώστε να υπάρχει δυνατότητα ελέγχου απόδοσης και αλλαγής στόχων σε περιπτώσεις διαπίστωσης λάθους, πριν τα πράγματα φθάσουν σε «οριακό σημείο».
- ☒ Ο Δήμος και η Κοινότητα θα χαράζει τη γραμμή της τουριστικής πολιτικής με γνώμονα πάντα τα υπάρχοντα δεδομένα (π.χ. διατήρηση παραδοσιακών οικισμών, διάσωση περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος), την περιφρούρηση της υγείας των κατοίκων (σωματικής και ψυχικής) και το κοινό καλό (άνοδος του βιοτικού επιπέδου εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης). Στην προσπάθεια αυτή η Τ.Α. για να κατορθώσει να πετύχει τους φιλόδοξους στόχους της, θα χρειαστεί τη συμπαράσταση των διαφόρων πολιτιστικών και εξωραϊστικών συλλόγων, των πνευματικών κέντρων των Δήμων και Κοινοτήτων (εννοούμε του έμφυχου δυναμικού τους) και ακόμα και κύρια των εργατικών συνδικάτων.

Ο ρόλος της Τ.Α. είναι ιδιαίτερα σημαντικός αναφορικά με το σύγχρονο τουριστικό περιβάλλον, όπως βλέπουμε στο παρακάτω σχεδιάγραμμα περιβαλλοντολογικών κριτηρίων για τη διασφάλιση της Τ.Α. από την όλη τουριστική δραστηριότητα.²³

²³ Λύτρα Π.Ν., «Τουριστική Ανάπτυξη», Παπαζήσης, σελ. 207 – 210.

2.12: ΤΟ PROFILE ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ

Αντίθετα με ταξιδιώτες των προηγούμενων εποχών, στους τουρίστες του σήμερα, ιδιαίτερα σ' αυτούς που προέρχονται από τις αναπτυγμένες χώρες, μπορεί να αποδώσεις κανείς πολλά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- αα Όσον αφορά την εισοδηματική τους στάθμη, βλέπουμε ότι προέρχονται σχεδόν απ' όλες τις κοινωνικές και επαγγελματικές τάξεις.
- αα Το ίδιο ισχύει και για τις ομάδες ηλικιών.
- αα Οι τουρίστες σήμερα είναι πολύ καλά πληροφορημένοι για όλα. Το πρόβλημά τους είναι όχι η έλλειψη, αλλά η πληθώρα των πληροφοριών που τίθενται στην διάθεσή τους για κάθε τόπο προορισμού. Μέχρι πρόσφατα ρωτούσαν: «πού, για πόσο καιρό, και με ποια οικονομική

επιβάρυνση» όταν επρόκειτο να αποφασίσουν για την αγορά του προγράμματος διακοπών.

- ωα Σήμερα ρωτούν: «πώς και για ποιες ιδιαίτερες δραστηριότητες» όταν πρόκειται να διαλέξουν το πακέτο, το οποίο πρέπει να δίνει όλες τις αναγκαίες απαντήσεις.
- ωα Οι τουρίστες σήμερα είναι φοβερά ατομικιστές. Απλά αρνούνται να τους θεωρούν σαν έναν αριθμό του Group και επιμένουν να τους συμπεριφέρονται σαν κάτι ξεχωριστό. Απαιτούν απόλυτη ελευθερία επιλογής και αντιδρούν πολύ βίαια σε κάθε πρόταση για να αγοράσουν οτιδήποτε τους προσφέρεται.
- ωα Κάθε υπηρεσία ή προϊόν που αγοράζουν, κατά τη γνώμη τους πρέπει να έχει ορισμένες διαφορετικές πτυχές από αυτά που αγοράζουν οι άλλοι.

Αυτό σημαίνει ότι στο πολύ προσεχές μέλλον δε θα μπορούμε να διακρίνουμε «γενικές» τάσεις στους τουρίστες και δε θα υπάρχει ο «μέσος» καταναλωτής. Και επειδή δε θα υπάρχει «ο μέσος» θα προσπαθεί να καταστρώσει το πρόγραμμα του μόνος του αποφεύγοντας το εμπόρευμα που ο Tour Operator²⁴ του «πασάρει».

Ο Tour Operator, επομένως πρέπει να έχει τη δυνατότητα να διατηρεί συνεχή ερευνητικά προγράμματα για να μπορεί να παρακολουθεί τις τάσεις της τουριστικής αγοράς και είναι η έρευνα που τον βοηθάει να συμπεράνει για το οποία μορφή τουριστικού προϊόντος έχει ζήτηση.

Συμπεραίνουμε ότι η πιο σημαντική διαφορά από το παρελθόν, ακόμη και το πρόσφατο της δεκαετίας του '70 και των αρχών του '80, είναι ότι συνεχώς όλο και λιγότεροι άνθρωποι έχουν ομοιογενή κοινωνική συμπεριφορά, και αυτό γιατί δε δέχονται πλέον τους παραδοσιακούς κανόνες σαν πρότυπο. Και αυτό που θα δούμε στο μέλλον είναι αυτό που λέγεται «Confetti Society».

Και μαζί με όλα τα άλλα η αντίληψη για τις διακοπές θα αλλάξει. Οι διακοπές αποτελούν - και θα αποτελέσουν ακόμα περισσότερο - αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας.

Οι άνθρωποι θα έχουν τόσο πολύ ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους που θα αρπάζουν κάθε ευκαιρία που τους προσφέρεται για να τον καταναλώσουν. Έτσι τα ταξίδια αναψυχής θα αυξηθούν οπωσδήποτε, αλλά πρέπει να δουλέψουμε σκληρά για να τα κάνουμε αρκετά ελκυστικά ώστε να μπορέσουν να ανταγωνιστούν τις άλλες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Μπροστά μας ανοίγεται μια τεράστια αγορά δεκάδων εκατομμυρίων διαφοροποιημένων καταναλωτών. Οι αλλαγές που επέρχονται είναι συνταρακτικές. Η εποχή της μαζικής παραγωγής και επικοινωνίας παρέρχεται. Η εποχή του μικρού, του ευέλικτου, του προσαρμοσμένου στις σύγχρονες τάσεις, της αλλαγής των πάντων, του ελεύθερου χρόνου, των βαρυστημένων πελατών έρχεται και πρέπει να είμαστε έτοιμοι να την αντιμετωπίσουμε.

Τα ξενοδοχεία θα πρέπει να προσαρμοστούν στις ανάγκες της ζήτησης και η τεχνολογία θα παίζει σημαντικό ρόλο στην εξυπηρέτηση της.

Η τάση της ζήτησης για ξενοδοχεία με προσωπικότητα που θα προσφέρουν όλες εκείνες τις ανέσεις στον άνθρωπο που ζητάει κάτι το διαφορετικό στις διακοπές του θα συνεχιστεί, όπως επίσης θα πρέπει να περιμένουμε να υπάρξει μεγαλύτερη ζήτηση για ξενοδοχεία με συνεδριακές εγκαταστάσεις και τις πιο τέλειες τεχνολογικές διευκολύνσεις σε περιοχές τόσο εντός των πόλεων όσο και στην περιφέρεια.

²⁴ Tour Operator (T.O.) = Διοργανωτής Τουριστικών Προγραμμάτων.

Ένας άλλος τύπος ξενοδοχείου – τα αναπαλαιωμένα ιστορικά κτίρια - γίνονται όλο και πιο ανάρπαστα. Αυτό ανταποκρίνεται στην ανάγκη του ανθρώπου για κάτι μοναδικό, ενώ η πρόοδος της τεχνολογίας θα κάνει τις μελλοντικές αναπαλαιώσεις ακόμα καλύτερες από ότι σήμερα.

Ο θρύλος ότι τα ξενοδοχεία αποτελούν ένα κομμάτι της ζωής, έναν μικρόκοσμο της ζωής, ήδη ξαναγυρνάει και η καλή χρήση και συνεργασία τεχνολογίας και ανθρώπου θα δώσει καταπληκτικά αποτελέσματα.

Ο τουρισμός θα παραμείνει μια βιομηχανία που θα στηρίζεται στον άνθρωπο, και θα χρησιμοποιεί την τεχνολογία για να προσφέρει ένα πιο αποτελεσματικό και πιο εξατομικευμένο προϊόν. Και το πιο επιτυχημένο ξενοδοχείο θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διαφοροποιημένης αγοράς, χρησιμοποιώντας την πληροφόρηση που του δίνει η τεχνολογία και υλοποιώντας την – όπως πάντα - από τον άνθρωπο.

Καθώς προχωράμε σε μια νέα εποχή για το διεθνή τουρισμό, με τόσο λαμπρές προοπτικές, ελπίδες και προκλήσεις, βλέπουμε ότι ποτέ ίσως μέχρι τώρα δεν είχε υπάρξει τόσο μεγάλη ανάγκη για στενότερη συνεργασία όλων των κλάδων της τουριστικής βιομηχανίας και ο ρόλος τόσο του Ε.Ο.Τ. όσο και του ιδιωτικού τομέα θα είναι καταλυτικός.

Ας ελπίσουμε πως η νέα αντίληψη που προσπαθούμε να καθιερώσουμε μέσω Marketing θα έχει σαν αποτέλεσμα την άριστη αποδοτικότητα του τουριστικού κλάδου, αφού θα έχουμε κατορθώσει με σωστές επιλογές να ικανοποιήσουμε όλο το φάσμα των αναγκών των επισκεπτών μας, οι εμπειρίες των οποίων θα έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.²⁵

ΚΕΦ. 3: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για έννοιες σύνθετες και πολύπλοκες όπως αυτή του «Αγροτουρισμού» θα πρέπει κανείς μάλλον να επιχειρήσει να προσδιορίσει, να προσπαθήσει δηλ. να προσεγγίσει βασικές συνιστώσες της έννοιας αυτής παρά να «ορίσει» αυστηρά και άκαμπτα τον αντίστοιχο όρο με τη λογική του «μαθηματικού ορισμού» που δεν επιδέχεται καμίας αμφισβήτησης.²⁶

Ο λόγος της προσπάθειας αυτής είναι προφανής, διότι ο «Αγροτουρισμός» είναι ένα φαινόμενο με πολλές διαστάσεις (κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό, πολιτικό, περιβαλλοντικό), και όχι μια «ακόμα» εναλλακτική μορφή τουρισμού, όπως πολλοί «θέλησαν» να το εμφανίσουν, σε μια προφανή προσπάθεια υποβάθμισης της σημασίας του.²⁷

Ο όρος AGROTOURISM της διεθνούς βιβλιογραφίας, έχοντας πλέον καταστεί δόκιμος τόσο σε επίπεδο θεωρητικής έρευνας, όσο και ιδιαίτερα σε επίπεδο πρακτικών εφαρμογών υποδεικνύεται από τη διεθνή πρακτική, ως κατάλληλος για να αποδώσει δύο βασικά σχήματα:

²⁵ Λύτρα Π.Ν., «Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000: Θεωρητικές Επισημάνσεις & Πρακτικές Προσεγγίσεις», σελ. 46 – 50.

²⁶ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός, σελ. 15.

²⁷ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001, σελ. 54.

1. Το σχήμα εκείνο που καλύπτει την υποδοχή και φιλοξενία των επισκεπτών (τουριστών) σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και τις αγροτικές δραστηριότητες γενικότερα.

Η μορφή αυτή αγροτουρισμού είναι διεθνώς γνωστή με τον όρο «Farm House Holidays» και είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες όπου και η έννοια «αγρόκτημα» είναι συνυφασμένη με τη μεγάλη γεωργική εκμετάλλευση (Αυστρία, Γερμανία, κλπ.).²⁸

2. Το σχήμα εκείνο που αφορά στην φιλοξενία επισκεπτών - τουριστών σε μικρά καταλύματα (που έχουν όμως όλες τις προδιαγραφές και προϋποθέσεις που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία, για να χρησιμοποιηθούν ως καταλύματα), όπου, εκτός από τη διαμονή παρέχεται, παράλληλα, πρωινό γεύμα.

Η μορφή αυτή αγροτουρισμού, γνωστή διεθνώς με την ονομασία «Bed and Breakfast» (B & B) προσιδιάζει στις χώρες εκείνες όπου το χαρακτηριστικό στοιχείο της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το μικρό μέγεθος (Ιταλία, Βρετανία, κλπ.)

Αν θα πρέπει να υιοθετηθεί ένας ορισμός που να προσιδιάζει στην ελληνική πραγματικότητα και την ιδιαιτερότητα της ελληνικής αγροτικής περιφέρειας, τότε κανείς βρίσκεται πλησιέστερα σ' εκείνον που οριοθετήθηκε στο Πρακτικό της Διυπηρεσιακής Επιτροπής υπό την αιγίδα του Ε.Ο.Τ. της 14/2/1984.

«Η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κύρια στην γεωργία, σε μικρές ομάδες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, με στόχο την δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στον τοπικό πληθυσμό, τόσο από την ενοικίαση των καταλυμάτων στους τουρίστες, όσο και από την τροφοδοσία αυτών με προϊόντα τοπικής παραγωγής καθώς επίσης και προϊόντα συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνίας – οικοτεχνίας) επιτοπίως παραγομένων».²⁹

Δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο ορισμός αυτός καλύπτει όλες τις πλευρές του θέματος που εξετάζεται. Μπορεί ωστόσο να υποστηριχθεί ότι αποτελεί την καλύτερη δυνατή προσέγγιση, με τα σημερινά δεδομένα, ενώ αφήνετε αρκετά ευρύς για να συμπεριλάβει κάποιες δραστηριότητες που είτε βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία, είτε είναι παράλληλες αγροτουριστικού προγράμματος (οικοτουρισμός, κοινωνικός τουρισμός κλπ.) εξυπηρετούμενες από αυτό, είτε βρίσκονται σε μία βάση οριστικής τους διαμόρφωσης (π.χ. ορισμένα καθαρά εκπαιδευτικού χαρακτήρα προγράμματα που συνδυάζονται με τουρισμό στις αγροτικές περιοχές).

Σε μια προσπάθεια ανάλυσης των επιμέρους συνιστωσών της έννοιας «αγροτουρισμού» θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει τα ακόλουθα:

α) Η ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων σε μη αστικό χώρο

Εκ των πραγμάτων, ο αστικός χώρος αποκλείεται για την ανάπτυξη αυτής ακριβώς της μορφής προγράμματος. Αντίθετα, ο αστικός χώρος μπορεί να προσφέρεται για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μαζικού τουρισμού (τουρισμός διακοπών).

²⁸ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ ΧΡ, και ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Λ.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992, σελ. 15.

²⁹ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός, σελ. 20.

Με τον όρο «μη αστικός» δίνεται μια ευρύτερη διάσταση του χώρου όπου είναι δυνατόν να αναπτυχθεί πρόγραμμα αγροτουρισμού μέσα όμως στα πλαίσια της ευρύτερης συλλογιστικής για ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος και συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού. Σαν συνέπεια, μπορεί να δοθεί μια «διασταλτική» ερμηνεία όχι μόνο του χώρου αλλά και του φάσματος των δραστηριοτήτων που ενδέχεται να περιληφθούν μέσα στο πρόγραμμα αυτό.

β) Η συμπληρωματικότητα της απασχόλησης

Η ενασχόληση στις δραστηριότητες αγροτουρισμού δεν οριοθετεί μια νέα τάξη επαγγελματιών στον αγροτικό χώρο. Απεναντίας, βασικός στόχος του αγροτουριστικού προγράμματος είναι να δοθεί η δυνατότητα μιας συμπληρωματικής απασχόλησης ως προς την κύρια που είναι και παραμένει η ενασχόληση με τη γεωργία.

Ο «συνδυασμός» των απασχολήσεων στον αγροτικό χώρο θα συνέβαλε θετικά, τόσο προς την αντιμετώπιση της λανθάνουσας ανεργίας, όσο και προς την κατεύθυνση - κατά συνέπεια - της μείωσης της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος.

Η κατάσταση αυτή του συνδυασμού των ενασχολήσεων είναι περισσότερο γνωστή στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία ως «πολυδραστηριότητα» ή «πολυαπασχόληση» και αποτελεί μια συνηθισμένη μορφή οργανωμένης δράσης στον αγροτικό χώρο, τουλάχιστον στο χώρο της Δυτικής Ευρώπης.

Ο τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου της πολυδραστηριότητας είναι αποτέλεσμα, σε κάθε χώρα, πολιτικών αποφάσεων που φαίνεται να διαμορφώνονται κάτω από την οπτική της αντίστοιχης οικονομικής και κοινωνικής δομής της χώρας αυτής.

Προχωρώντας σε μια παραπέρα ανάλυση του φαινομένου της πολυδραστηριότητας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτό στηρίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως:

- ο αντίστοιχος χώρος που αφιερώνεται στη γεωργική και εξωγεωργική απασχόληση,
- το αντίστοιχο εισόδημα που εξασφαλίζεται από τη γεωργική και εξωγεωργική απασχόληση,
- τα μέλη του αγροτικού νοικοκυριού, οι δραστηριότητες των οποίων λαμβάνονται υπόψη στην περιγραφή και ανάλυση του φαινομένου.

Η στρατηγική ανάπτυξης αγροτικής πολυδραστηριότητας οριοθετείται βασικά μέσα από δύο συνιστώσες:

- είτε προκύπτει ως προϊόν εκπόνησης ειδικών προγραμμάτων,
- είτε είναι το έμμεσο αποτέλεσμα της μετακίνησης και συνήθως επιτόπιας απασχόλησης ενός ή περισσότερων μελών του αγροτικού νοικοκυριού εκτός της γεωργικής εκμετάλλευσης, σε εποχιακές ή μονιμότερες θέσεις εργασίας.

Το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας εμφανίζεται ευρύτερα διαδεδομένο σε χώρες όπου έχουν επικρατήσει μορφές γεωργικής απασχόλησης, όπως PART TIME FARMING (μερικής απασχόλησης στη γεωργία κλπ.).

γ) Η συμπληρωματικότητα του εισοδήματος

Ήδη προαναφέραμε ότι, στο βαθμό που η αγροτουριστική δραστηριότητα εξετάζεται ως μέσο ακολουθητέας πολιτικής για την ανάπτυξη, ή ακριβέστερα ως «εναλλακτική λύση ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών» τίθεται ως κύριος στόχος η

μείωση της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος λόγω εποχικότητας της γεωργικής παραγωγής.

Ήδη στον ορισμό της αγροτουριστικής ανάπτυξης αναφέρεται ρητά ως σκοπός του σχετικού προγράμματος η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος.

Από την άποψη αυτή, εντοπίζεται ο προβληματισμός που δένεται με τα αίτια μαρασμού και εγκατάλειψης της ελληνικής υπαίθρου και εντοπίζεται ο οικονομικός παράγοντας ως το πρωταρχικό από αυτά.

Το πρόγραμμα αγροτουρισμού παρέχει τη δυνατότητα πραγματοποίησης του συμπληρωματικού αυτού εισοδήματος, ιδιαίτερα από τα μέλη εκείνα της αγροτικής οικογένειας τα οποία σε αντίθετη περίπτωση, είτε υποαπασχολούνταν, προσφέροντας μόνο τις υπηρεσίες του σε περίοδο αιχμής των εργασιών της γεωργικής εκμετάλλευσης, είτε θα παραμένουν σε κατάσταση λανθάνουσας ανεργίας, με την προσμονή δημιουργίας των συνθηκών εκείνων που θα τους επέτρεπαν να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία.³⁰

δ) Οργανική διασύνδεση της λειτουργίας των καταλυμάτων με την τοπική παραγωγή

Η αποδοχή της πρώτης βασικής συνιστώσας του αγροτουρισμού (τουλάχιστον από την χώρα μας) με όλη την επιχειρηματολογία που την συνοδεύει, οδηγεί στην διερεύνηση της δεύτερης συνιστώσας που υπαγορεύει την αναγκαιότητα της οργανικής διασύνδεσης της λειτουργίας των καταλυμάτων με την τοπική – γεωργική στη βάση της – παραγωγή.

Οριοθετώντας τον όρο της «οργανικής διασύνδεσης» κατά τρόπο περιγραφικό, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ένα «απλοϊκό» σχήμα λειτουργίας του αγροτουρισμού στο συγκεκριμένο τόπο, όπου η τροφοδοσία των καταλυμάτων (σε αναλώσιμα τρόφιμα) αλλά και σε διαρκή αγαθά (έπιπλα κλπ.) γίνεται «εκ των έσω», μέσα από τον ίδιο τον τόπο: καταναλώνονται προϊόντα τοπικής γεωργικής παραγωγής, τα καταλύματα κατασκευάζονται με υλικά που παράγονται επιτόπια (π.χ. πέτρα, ξύλο κλπ.), τα καταλύματα χρησιμοποιούν σκεύη που κατασκευάζονται από τους μαστόρους της περιοχής³¹, η σύνδεση των καταλυμάτων με την τοπική βιοτεχνία και την οικοτεχνία κλπ.

Μέσα από αυτή τη συλλογιστική διαπιστώνεται ότι όχι μόνο ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού επιτυγχάνει μια κατ' αρχήν δικαιότερη κατανομή του πρόσθετου οφέλους, λόγω ακριβώς της λειτουργίας του αλλά επιπλέον η οργανική διασύνδεση αυτού με την τοπική οικονομία – που θεωρείται ως βασική προϋπόθεση λειτουργίας του προγράμματος – οδηγεί σε μεγαλύτερη διάχυση αυτού και προς τους άλλους τομείς αυτής, ενισχύοντας έτσι την όλη αναπτυξιακή διαδικασία της περιοχής.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν αβίαστα στην εκτίμηση, ότι ενδεχόμενα, στο άμεσα προσεχές μέλλον, το πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών της χώρας μπορεί να αναδειχθεί σε ένα ισχυρό μέσο πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης στο βαθμό που οι βασικές του συνιστώσες μπορούν να προσδιορίζονται εξωγενώς – σε επίπεδο σχεδιασμού – και η εφαρμογή του να επηρεάζει την όλη αναπτυξιακή διαδικασία προς την επιθυμητή για την Πολιτεία αλλά και την τοπική οικονομία κατεύθυνση, παρέχοντας ένα πρόσθετο εισόδημα στον τοπικό πληθυσμό, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής αυτού, συνεισφέροντας στην καταπολέμηση της λανθάνουσας ανεργίας αλλά και της

³⁰ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ ΧΡ, και ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Λ.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992, σελ. 16 – 19.

³¹ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός, σελ. 27.

υποαπασχόλησης στην ύπαιθρο, συνεισφέροντας σε τελική .ανάλυση στην ευημερία του τοπικού πληθυσμού και την ανάπτυξη της τοπικής αλλά και της εθνικής οικονομίας.

ε) Ανάπτυξη της αγροτουριστικής δραστηριότητας σε μικρές μονάδες οικογενειακής είτε συνεταιριστικής μορφής

Το στοιχείο αυτό αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα της λειτουργίας της αγροτουριστικής δραστηριότητας, πλην όμως η όλη σύλληψη θα πρέπει να «περνά» από κάποιο σκεπτικισμό.

Το στοιχείο ωστόσο αυτό έχει την εξής έννοια: Ναι μεν η αγροτουριστική «επιχείρηση» ιδωμένη ως ένα σύνολο (π.χ. ως ένας αγροτουριστικός συνεταιρισμός, είτε ως μια κοινοπραξία ιδιοκτητών αγροτουριστικών καταλυμάτων) θα πρέπει εκ των πραγμάτων να έχει βιώσιμο μέγεθος, πλην όμως οι επί μέρους συνιστώσες (οι ίδιες οι αγροτικές κατοικίες που έχουν διαμορφωθεί σε αγροτουριστικά καταλύματα), μπορούν να θεωρούνται «μικρές».

Η έννοια αυτή έχει σημασία από την άποψη ότι αντιδιαστέλλει τη μορφή του αγροτουριστικού καταλύματος, προς τη μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα.

Στην πρώτη περίπτωση λαμβάνει χώρα ένας δικαιότερος καταμερισμός οφέλους και ζημίας που προκύπτουν από τη λειτουργία των καταλυμάτων.

Στη δεύτερη περίπτωση, δηλ. την περίπτωση της μεγάλης ξενοδοχειακής μονάδας, υπάρχει συνήθως ένας ή ορισμένος αριθμός ιδιοκτητών – πολλές φορές προερχόμενος όχι κατ' ανάγκη από τον ίδιο τόπο – που απολαμβάνει ολόκληρο το όφελος από την παροχή υπηρεσιών τουρισμού στους επισκέπτες της περιοχής.

Η σύγκριση των δύο αυτών ενδεχομένων, σε επίπεδο χάραξης και σχεδιασμού πολιτικής της ανάπτυξης, μπορεί να οδηγήσει αβίαστα στην επιλογή του πρώτου.

Εξάλλου, στο βαθμό που υιοθετείται η άποψη ότι η παροχή τουριστικών υπηρεσιών από τον πληθυσμό αγροτικής περιφέρειας προς επισκέπτες προερχόμενους από τον αστικό χώρο οδηγεί de facto μεταφορά εισοδήματος με τόνωση της τοπικής ζήτησης από τις περισσότερες προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, τίθεται αυτόματα το πρόβλημα αφενός μεν της πραγματικής μεταφοράς του εισοδήματος, από τον αστικό στον αγροτικό χώρο, αφετέρου δε της κατανομής του πρόσθετου οφέλους στον τοπικό πληθυσμό της αγροτικής περιφέρειας.

Ένα πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης ενδεχόμενα παρέχει μεγαλύτερες διασφαλίσεις μιας δικαιότερης και πραγματικής κατανομής στον τοπικό πληθυσμό του πρόσθετου οφέλους που θα προέκυπτε από τη λειτουργία του.

Η διαπίστωση αυτή είναι όχι μόνο καθαρά θεωρητικής φύσης, αλλά και εμπειρικής.

Η μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα εμφανίζεται ανεξάρτητη - αυτάρκης έναντι της λοιπής λειτουργίας του τόπου εγκατάστασης, κάτι που εκ των πραγμάτων αποκλείεται κατά τη λειτουργία του αγροτουριστικού καταλύματος.³²

στ) Συναφείς δραστηριότητες

Συνεπώς προς την όλη λογική και τοποθέτηση που γίνεται στο κείμενο - τοποθέτηση που «θέλει» τον Αγροτουρισμό ως μία ολοκληρωμένη λειτουργία μέσα στο μικρό χώρο – είναι η συνιστώσα που αναφέρεται στις συναφείς (ως προς τον καθεαυτό τον Αγροτουρισμό) δραστηριότητες: η χειροτεχνία, η οικοτεχνία, τα πολιτιστικά, κλπ. και γενικά οι δραστηριότητες εκείνες που έχουν να κάνουν με την

³² ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ ΧΡ, και ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992, σελ. 19 – 21.

παράδοση του τόπου, τονίζοντας την μοναδικότητα, την ταυτότητα, δραστηριότητες που προβάλλουν σε τελική ανάλυση αυτόν καθ'εαυτό τον μικρό αγροτικό τόπο.

Ως προς την χειροτεχνία και την οικοτεχνία, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, ως δράσεις παραδοσιακές της μικρής αγροτικής κοινότητας (του χωριού), παρέμεναν για δεκαετίες στην Ελλάδα εκτός συναλλαγής.

Η «τάση» των τουριστών – επισκεπτών να «κρατούν» ως ανάμνηση των διακοπών τους αντικείμενα προερχόμενα από τον τόπο διαμονής τους (έστω και ευτελούς αξίας), αλλά και η ανάγκη του τοπικού πληθυσμού να ενισχύσει περαιτέρω το εισόδημά του, στα πλαίσια του φαινομένου της πολυαπασχόλησης (πολυδραστηριότητας) κυριολεκτικά «εισήγαγε» τα προϊόντα χειροτεχνίας και οικοτεχνίας μέσα στο εμπορικό σύστημα, καθώς συνειδητοποιήθηκε ότι τα «καλλιτεχνήματα» αυτά (αυτά που συνιστούν τον λεγόμενο «πολιτισμό του χεριού») έχουν μια τιμή που ενσωματώνει πέρα από την πρώτη ύλη, μια πολύπλοκη και κοπιαστική εργασία.

Τα προϊόντα χειροτεχνίας – καλλιτεχνίας και οικοτεχνίας αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του «πακέτου» υπηρεσιών, στα πλαίσια εφαρμογής και λειτουργίας του όποιου αγροτουρισμού προγράμματος. Είναι στοιχεία «διαίωσης» της πολιτιστικής παράδοσης του τόπου και κυρίως στοιχεία προβολής της μοναδικότητας και της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου αυτού.

Περνώντας ακόμα παραπέρα, θα πρέπει η Πολιτεία, η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ο κάθε γενικά φορέας ανάπτυξης να ενθαρρύνει την δημιουργία εργαστηρίων μαθητείας κάτω από μια διπλή οπτική γωνία:

Αφενός μεν για να διδάσκονται οι νεότεροι ή νεότερες από τους παλαιότερους την όποια αυτή τέχνη, έτσι ώστε να υπάρχει η λεγόμενη «συνέχεια» στις παραδοσιακές αυτές τέχνες και να μην σταματάει αυτό το «πέρασμα» από τη μία γενιά στην άλλη, αφετέρου δε να διδάσκονται – αν και εφόσον το επιθυμούν – και οι ίδιοι οι επισκέπτες – τουρίστες, έναντι αμοιβής. Έτσι, η διαδικασία μπορεί να συμπεριληφθεί στο «πακέτο» των υπηρεσιών που προσφέρονται στον τόπο, στα πλαίσια του ολοκληρωμένου αγροτουριστικού προγράμματος.

Ως προς τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο στοιχείο της προσπάθειας αναβίωσης εκδηλώσεων (πανηγύρια, χοροί, μουσική, κλπ.) που υπήρχαν στον τόπο, αλλά με τον καιρό, διαχρονικά και κάτω από την ειρηνική εισβολή εθίμων ξένων προς την παράδοση του τόπου, εξέλιπαν, αποτελώντας απλά ανάμνηση. Αυτή η ανάμνηση θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια και να ενθαρρυνθεί από την Πολιτεία να αναβιώσει, με όλες εκείνες τις μικρές λεπτομέρειες που συνοδεύουν το καθαρά «τελετουργικό» τους μέρος.

Ωστόσο, πέρα από την όποια θετική επίδραση της «πολιτιστικής εκδήλωσης» στην ψυχολογία του ίδιου του τοπικού πληθυσμού, ψυχολογία που ενισχύεται και από το γεγονός της «ανάμνησης» και το «πέρασμα» της ανάμνησης αυτής από τη μια γενιά στην άλλη, υπάρχει το καθαρά εμπορικό μέρος της όλης υπόθεσης, στο βαθμό που «περνά» στον επισκέπτη το μήνυμα ότι στο συγκεκριμένο τόπο που πρόκειται να επιλέξει για τις διακοπές του θα «πάρει μέρος» σε κάτι το «μοναδικό», το «ξεχωριστό», αποκομίζοντας ίσως εμπειρίες που δεν έχει την ευκαιρία να ζήσει, να βιώσει σε άλλο τόπο. Στην περίπτωση αυτή, ο επισκέπτης είναι πρόθυμος να «πληρώσει» μία τιμή γι' αυτή τη μοναδική εμπειρία που θα βιώσει στον τόπο επιλογής των διακοπών του. Από εκεί και πέρα, η πολιτιστική εκδήλωση «εντάσσεται» στις δραστηριότητες εκείνες που μπορούν να «παράγουν» εισόδημα στον τοπικό πληθυσμό.

Απαιτείται όμως η κατάλληλη προβολή και διαφήμιση, μέσα από το μεγαλύτερο δυνατό εύρος – λαμβανομένων υπόψη και των όποιων οικονομικών περιορισμών – των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, τουλάχιστον στην αρχική φάση

καθιέρωσης της διαδικασίας αυτής, προκειμένου ο τόπος να γίνει γνωστός – μεταξύ άλλων - και για την συγκεκριμένη πολιτιστική εκδήλωση, που λαμβάνει χώρα στο συγκεκριμένο τόπο και τον συγκεκριμένο χρόνο κάθε φορά και που για πολλοστή φορά θα πρέπει να επισημανθεί η σημασία της συμμετοχής του επισκέπτη σ' αυτή και όχι η παθητική παρακολούθηση των επιμέρους δράσεων της εκδήλωσης αυτής.

Ένα τελευταίο στοιχείο που αξίζει να επισημανθεί, σχετικά με την διάσταση της πολιτιστικής εκδήλωσης, ως στοιχείου του ολοκληρωμένου αγροτουριστικού προγράμματος, έχει να κάνει με την αναγκαιότητα της «διδασκαλίας» της ιστορίας του χώρου, ανατρέχοντας ακόμα και σε παραστάσεις της αρχαίας πνευματικής καλλιέργειας (πχ. Διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας κλπ.).

ζ) Το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης με άξονα τον Αγροτουρισμό

Η συνιστώσα αυτή συνιστά το κορυφαίο θεμελιακό συστατικό Αγροτουριστικής Ανάπτυξης που «δένει» όλες τις άλλες συνιστώσες. Στην πραγματικότητα, η συνιστώσα αυτή οδηγεί στην ιδέα των «αγροτουριστικών χωριών», κατά τα γαλλικά πρότυπα της μορφής VILAGE DE VACANCES.

Από τη στιγμή που αποδεχόμαστε τις έννοιες «κατάλυμα με σωστές προδιαγραφές», «οργανική διασύνδεση της τοπικής παραγωγής με τη λειτουργία των καταλυμάτων», «μικρή μονάδα οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής», «σπιτική φιλοξενία», το πακέτο των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών στον περιορισμένο χώρο», «το σεβασμό στον φυσικό, αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό περίγυρο», τις «πολιτιστικές εκδηλώσεις με συμμετοχή του επισκέπτη – τουρίστα» κ.α., αποδεχόμαστε στην ουσία ένα ολοκληρωμένο σχέδιο πολλαπλών παρεμβάσεων στον μικρό τόπο, σχέδιο όμως που έχει προκύψει από τις προτάσεις που έχουν καταθέσει οι ίδιοι οι κάτοικοι του μικρού τόπου.

Καταρχήν, γίνεται φανερό ότι ο Αγροτουρισμός δεν αποτελεί πανάκεια της ανάπτυξης μικρών μειονεκτικών αγροτικών χώρων. Πρώτα – πρώτα δεν προσφέρεται στην κάθε γωνιά της ελληνικής υπαίθρου, παρά μόνο εκεί που υπάρχουν φυσικές ομορφιές, στοιχειώδης προσπελασιμότητα (είτε δυνατότητα απόκτησης της προσπελασιμότητας αυτής), υπάρχει καθολική αποδοχή της μορφής αυτή του τουρισμού από τον τοπικό πληθυσμό, καλή σχέση τοπικού πληθυσμού με την τοπική αυτοδιοίκηση και κυρίως δυνατότητα προσφοράς πολλών παράλληλα ευκαιριών στον επισκέπτη να αναπτύξει κατά την περίοδο των διακοπών του διαφορετικές δράσεις, έτσι που να του κρατήσουν ζωννό το ενδιαφέρον καθ' όλη την διάρκεια των διακοπών του (και να μην επέλθει η ανία και η πλήξη).

Ωστόσο, η ιδέα της ολοκληρωμένης αγροτουριστικής ανάπτυξης - επιτελώντας από τη φύση της μία κοινωνική λειτουργία δικαιότερη κατανομή του «πλεονάσματος», συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού στις εστίες του, με τάσεις επανάκαμψης πληθυσμού των λεγόμενων παραγωγικών ηλικιών, μεταφορά εισοδήματος από τις πλουσιότερες περιοχές στις φτωχότερες κλπ. - φαίνεται να έχει μεγαλύτερη απήχηση στην Ελλάδα τουλάχιστον. Αυτή την ιδέα συζητούμε όταν αναφερόμαστε στην αγροτουριστική λειτουργία, με την έννοια:

- α. των πολλαπλών και από διαφορετικές κατευθύνσεις παρεμβάσεων στο μικρό χώρο,
- β. την ολόψυχη συνεργασία των κατοίκων του μικρού χώρου κάτω από συγκεκριμένο νομικό σχήμα που να είναι ισχυρό, ευέλικτο στη λειτουργία του αλλά και δημοκρατικό στη λήψη των αποφάσεών του,
- γ. την αλληλοσύνδεση των παρεμβάσεων αυτών κάτω από ένα συγκεκριμένο στρατηγικό σχέδιο, με επιμέρους στρατηγικές ανάπτυξης,

- δ. την Ενεργοποίηση του Ενδογενούς Δυναμικού μέσα στο μικρό χώρο, τη δημιουργία Ψυχολογίας Ομάδας, τη συνεργασία κάτω από τον κοινό στόχο της ανάπτυξης του χώρου.

Η έννοια της ολοκληρωμένης αγροτουριστικής ανάπτυξης εισάγει πρώτα απ' όλα τη βασική έννοια της συγκέντρωσης δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων μέσα στα όρια του μικρόχωρου, που ας σημειωθεί, θα πρέπει να είναι μια λειτουργική γεωγραφική ενότητα.

Σ' έναν τέτοιο χώρο, αντλώντας ερεθίσματα από τις προτάσεις του ίδιου του τοπικού πληθυσμού, είναι δυνατόν να ξεκινήσει – κάτω από τη σωστή μεθοδολογική προσέγγιση - ένα «στρατηγικό» ολοκληρωμένο πρόγραμμα τοπικής ανάπτυξης που χρησιμοποιεί τον αγροτουρισμό (σε αρμονική και στρατηγική σύνδεση με τις «συναφείς δραστηριότητες / τοπικές πρωτοβουλίες») ως κεντρικό του στοιχείο και ως σημείο αναφοράς.

Το άλλο θεμελιακό στοιχείο της ολοκληρωμένης αγροτουριστικής ανάπτυξης, το στοιχείο της «Ενεργοποίησης του Ενδογενούς Δυναμικού» είναι και το πλέον σημαντικό.

Η Ενεργοποίηση του Ενδογενούς Δυναμικού, καθώς αναπτύσσονταν μέσα από τις έννοιες όπως «ευαισθητοποίηση – επιμόρφωση – δημιουργία ψυχολογίας ομάδας» συνιστούσε στην πραγματικότητα μια θεμελιακής σημασία υποδομή / επένδυση στον ανθρώπινο παράγοντα / που βοηθούσε τον τοπικό πληθυσμό να γίνει περισσότερο ώριμος να «αποδεχτεί» τις όποιες αναπτυξιακές διαδικασίες και ακόμα παραπέρα, να τις σχεδιάσει και να τις εφαρμόσει μόνος του (με την Πολιτεία να διαδραματίζει ρόλο καθαρά συμβουλευτικό).

Αυτή καθεαυτή η διαδικασία, διαχρονικά συνέβαλε στην ανάπτυξη ερεθισμάτων μέσα από τα οποία το κάθε μέλος της τοπικής κοινωνίας μπορούσε – αν το ήθελε – να εξωτερικεύσει τις όποιες δεξιότητες και ικανότητες που διέθετε και που παρέμεναν σε λανθάνουσα κατάσταση.

Έτσι αυτή καθεαυτή η έννοια της «Ενεργοποίησης του Ενδογενούς Δυναμικού» από τη φύση της αναδείχτηκε διαχρονικά όχι απλά σε εργαλείο πολιτικής τοπικής ανάπτυξης, αλλά ακόμα παραπέρα σε ουσιώδη συνιστώσα της τοπικής ανάπτυξης:

Μέσα στο πλαίσιο θα πρέπει να τοποθετηθεί ο Αγροτουρισμός όντας από τη φύση του μια δραστηριότητα καθαρά ανθρωποκεντρική αλλά και κορυφαία έκφραση τοπικής πρωτοβουλίας που την χαρακτηρίζει η συλλογικότητα, η συνεργασία, η δημιουργική φαντασία και ευρηματικότητα και η μεθοδολογική διεργασία.

Πάνω απ' όλα, ο Αγροτουρισμός συνιστά ένα πεδίο ανάπτυξης ικανοτήτων του τοπικού πληθυσμού, που βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση και που θα βρίσκονταν για πάντα, αν δεν υπήρχε το κατάλληλο ερέθισμα για να τις εξωτερικεύσει.³³

η) Φορείς της αγροτουριστικής ανάπτυξης

Προέχει να γίνουν δύο βασικές διακρίσεις:

- i) ανάμεσα σε τοπικούς φορείς αγροτουριστικής ανάπτυξης και φορείς κεντρικού σχεδιασμού,
- ii) ανάμεσα σε ήδη θεσμοθετημένους φορείς και προβλεπόμενους ή προτεινόμενους, στο βαθμό που η σύλληψη της αγροτουριστικής

³³ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός, σελ. 32 – 41.

ανάπτυξης αποτελεί ένα νέο στοιχείο απέναντι στην παραδοσιακή προσέγγιση ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών.

Στην πρώτη περίπτωση, η διερεύνηση θα πρέπει να επικεντρωθεί γύρω από το ερώτημα του ποιος τελικά νομιμοποιείται, είτε ποιος έχει την ευθύνη να «θέσει σε κίνηση» τις σχετικές διαδικασίες.

Μία πρώτη εκτίμηση είναι ότι το «κέντρο» σχεδιάζει και οι τοπικοί φορείς αναλαμβάνουν την υλοποίηση.

Προσεκτική ωστόσο εμβάθυνση και ανάλυση του όλου σχήματος οδηγεί στη διαπίστωση ότι ο σχεδιασμός, ειδικά για το πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης δεν μπορεί και δεν πρέπει να έχει αυτή τη μορφή.

Ο σχεδιασμός δεν μπορεί να είναι κάτι το αποκομμένο από την πραγματικότητα που εκφράζεται μόνο μέσα από την επιτόπια ανάλυση όλων των συνιστωσών του προγράμματος.

Από την άλλη, ο κεντρικός σχεδιασμός παρέχει τη δυνατότητα της «σφαιρικότητας» τόσο στη σύλληψη, όσο και την υλοποίηση, με την έννοια ότι δίνεται η ευκαιρία μιας συγκριτικής ανάλυσης και εξέτασης όλων των δυνατοτήτων και των δυσκολιών που εμφανίζουν οι επιμέρους περιοχές, ενώ διαπιστώνονται τυχόν επικαλύψεις στους στόχους και τις επιδιώξεις αυτών και «προλαβαίνονται» κάποιες αντινομίες που από τη φύση τους, μόνο κεντρικά μπορούν να ελεγχθούν.

Οι διαπιστώσεις αυτές, οδηγούν κατά συνέπεια στην εκτίμηση ότι μια αρμονική συνεργασία κεντρικών και τοπικών φορέων θα αποτελούσε ό,τι το καλύτερο για την επιτυχημένη λειτουργία αγροτουριστικών προγραμμάτων σε εθνική κλίμακα, με την εξής έννοια:

1. Τίθενται ορισμένα κριτήρια – σε κεντρικό επίπεδο – για την ένταξη υποψήφιων περιοχών σε προγράμματα αγροτουριστικής ανάπτυξης.
2. Τα κριτήρια αυτά δεν είναι «αποκλειστικά» με την έννοια του περιοριστικού τους αριθμού, αλλά έχουν την έννοια ότι αποτελούν ένα μίνιμουμ υλοποίησης αγροτουριστικού προγράμματος, πράγμα που οδηγεί στην εκτίμηση, ότι μπορούν να τεθούν και άλλα, ιδιαίτερα σε επίπεδο τοπικού σχεδιασμού (μίας ευρύτερης π.χ. περιφέρειας).
3. Γίνεται πρόσκληση σε επίπεδο μιας ευρύτερης περιφέρειας διαδικασίας, π.χ. Νομαρχίας για τη συγκέντρωση και επιλογή εκείνων των περιοχών τους που καλύπτουν στοιχειωδώς τους όρους – κριτήρια.
4. Από εκεί και πέρα ακολουθεί επιτόπια διερεύνηση των στοιχείων με την άμεση συνεργασία τοπικού πληθυσμού – κεντρικών φορέων για την πλήρη διαπίστωση της υφισταμένης κατάστασης.
5. Σε επίπεδο ευρύτερης περιφέρειας ελέγχονται τυχόν αντινομίες είτε επικαλύψεις και καταβάλλεται προσπάθεια συμβιβαστικής άρσης αυτών.
6. Τέλος, σε κεντρικό επίπεδο επιχειρείται μια πλήρης προσαρμογή των συλλεγόντων στοιχείων σε ένα σχήμα που προτείνεται με τη σειρά του στις επιμέρους περιφέρειες για τελική έγκριση, μαζί με το σκεπτικό που υπαγόρευσε αυτής ή εκείνης της μορφής την επιλογή.

Αυτό με απλά λόγια σημαίνει ότι η τελική ευθύνη και έγκριση θα πρέπει να ανήκει στον ίδιο τον τόπο που θα κληθεί αργότερα να υιοθετήσει - εφαρμόσει το πρόγραμμα.

Μέσα από μια τέτοια λειτουργία οριοθετείτε η σχέση, κέντρου - περιφέρειας, ως προς τον σχεδιασμό – εφαρμογή αγροτουριστικού προγράμματος.

Η οριοθέτηση αυτής της σχέσης - προκαθορίζει και τους φορείς της αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Εξ αντικειμένου, σε ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού ενδέχεται να συμβάλλουν κατά οποιανδήποτε τρόπο, από πλευράς κεντρικού σχεδιασμού και παρακολούθησης,

το Υπουργείο Γεωργίας, η Αγροτική Τράπεζα, ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού, το Υφυπουργείο Ν. Γενιάς, η ΠΑΣΕΓΕΣ, το Υπουργείο Χωροταξίας κλπ., ενώ σε περιφερειακό – τοπικό επίπεδο, ενεργοποιούνται η Νομαρχία, Δημοτικές και Κοινοτικές Αρχές, συνεταιρισμοί, τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, κ.α. κυρίως ως προς την φάση της υλοποίησης.

Κοινό στοιχείο αυτών των φορέων είναι η αναπτυξιακή τους αποστολή στα πλαίσια της οποίας εξετάζετε και η δυνατότητα αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Ωστόσο θα πρέπει να ερευνηθεί αν και κατά πόσο καθένας από τους φορείς αυτούς εμφανίζει ή όχι δυνατότητες μιας μεγάλης προσέγγισης στο όλο θέμα, τόσο στη φάση του σχεδιασμού όσο και στην εφαρμογή. Επιπλέον απαιτείται η αρμονική συνεργασία πολλών φορέων (κεντρικό – τοπικό επίπεδο) προκειμένου να ξεκινήσει και να λειτουργήσει με πιθανότητες επιτυχίας ένα αγροτουριστικό πρόγραμμα.

Προχωρώντας παραπέρα, υποστηρίζεται ότι διαχρονικά θα πρέπει να δημιουργηθούν οι συνθήκες εκείνες που θα επέτρεπαν τη λειτουργία ενός και μόνο οργάνου, διαρθρωμένου σε κεντρική - περιφερειακή βάση, εξειδικευμένου και αποκλειστικά προσανατολισμένου στο σχεδιασμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής αγροτουριστικών προγραμμάτων σε εθνική πλέον κλίμακα. Η πραγματοποίηση της πρότασης αυτής, προϋποθέτει καταρχήν τη δημιουργία συνθηκών εθνικού προγραμματισμού αγροτουριστικής ανάπτυξης, που θα στηρίζεται σε συγκεκριμένους αναπτυξιακούς στόχους και συγκεκριμένες κατευθύνσεις, έτσι ώστε να αποκλείονται τυχόν επικαλύψεις, είτε αντιφάσεις στη χάραξη και εφαρμογή μεμονωμένων προγραμμάτων αγροτουρισμού με τοπικό ενδιαφέρον.

Με απλά λόγια, υποστηρίζεται στο σημείο αυτό η αναγκαιότητα όχι μόνο εθνικού προγραμματισμού αγροτουρισμού, αλλά και της ύπαρξης μοναδικού φορέα, στην ευθύνη του οποίου θα υπάγεται ο σχεδιασμός, η παρακολούθηση και η εφαρμογή επιμέρους αγροτικοτουριστικών προγραμμάτων, σε συνεργασία πάντα με τις τοπικές Αρχές και τον τοπικό πληθυσμό.

Το τελευταίο αυτό στοιχείο είναι πολύ σημαντικό για την επιτυχία του όποιου αναπτυξιακού προγράμματος στην περιφέρεια.

Στην αντίθετη περίπτωση, δεν είναι πάντα βέβαιο ότι θα πρέπει να υποστηρίζεται η άποψη δημιουργίας εξειδικευμένου οργάνου για την αγροτουριστική ανάπτυξη.

Στην περίπτωση αυτή, κρίνεται εκ των πραγμάτων ως αναγκαία μία επιλογή μεταξύ των φορέων εκείνων που ενδεχόμενα θα εκπλήρωναν ένα ελάχιστο προϋποθέσεων ικανοποιητικής αντιμετώπισης του όλου θέματος (εμπειρία, ευελιξία, χρηματοδοτικές δυνατότητες υλοποίησης κλπ.).

Αναμφίβολα όμως, θα πρέπει να υιοθετηθεί κάποιου βαθμού συγκέντρωση σε κεντρικό τουλάχιστον επίπεδο της όλης προσπάθειας, έτσι ώστε να αποκλείονται περιπτώσεις αντιφάσεων, αλληλοεπικαλύψεων με επιπτώσεις αρνητικές στην όλη παρεμβατική δραστηριότητα.³⁴

³⁴ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ ΧΡ, και ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Λ.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992, σελ. 21 - 24.

3.2: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Το θέμα της λειτουργίας ενός αγροτουριστικού προγράμματος αποτελεί μια από τις πλέον σημαντικές συνιστώσες κατά τον σχεδιασμό ενός αγροτουριστικού προγράμματος.

Πράγματι θα μπορούσε κανείς να διακρίνει μια μεγαλύτερη δυσκολία κατά τη φάση λειτουργίας (τουλάχιστον της αρχικής) του όλου σχήματος, έναντι εκείνης που συναντά κατά τη φάση σχεδιασμού και της επιλογής της κατάλληλης περιοχής.

Το ερώτημα που τίθεται εν προκειμένο είναι το πώς θα μπορούσε ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού να οργανωθεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο ώστε να οδηγηθεί σε αποτελεσματική λειτουργία.

Στην απάντηση αυτού του ερωτήματος μπορούν να θεωρηθούν διάφορες λύσεις, που ξεκινούν από την πλήρη απουσία κάθε κρατικής παρέμβασης, αφότου το πρόγραμμα αρχίσει να λειτουργεί, μέχρι την πλήρη απουσία του Κράτους και την ανάθεση του έργου της διαχείρισης σε κρατικό φορέα.

Σε καθαρά ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί κανείς να διακρίνει και τους δύο αυτούς οριακούς τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας ενός αγροτουριστικού προγράμματος.

Στο βαθμό που η προσπάθεια της αγροτουριστικής ανάπτυξης βρίσκεται στην αφετηρία της χώρας μας, τόσο σε θεωρητικό όσο και πρακτικό επίπεδο, δεν φαίνεται να υπάρχει κατασταλαγμένη άποψη σχετικά με την επιλογή είτε την υπόδειξη του φορέα που θα έπρεπε να αναλαμβάνει τη διαχείριση του αγροτουριστικού προγράμματος.

Κατά συνέπεια, υπάρχει ένα ευρύ πεδίο διερεύνηση και αναζήτησης του δόκιμου εκείνου σχήματος που θα αναλάμβανε με επιτυχία το ρόλο αυτό.

Στα πλαίσια αυτά, φαίνεται πως η δημιουργία μιας υπηρεσίας υποστήριξης των σχετικών προσπαθειών είναι αναγκαία, τόσο σε επίπεδο κεντρικής παρακολούθησης, όσο και σε καθαρά τοπικό επίπεδο.

Ο ρόλος της υποστηρικτικής αυτής μονάδας θα πρέπει να θεωρηθεί μέσα από ένα πλήθος εργασιών που θα περιλαμβάνει την προώθηση – διαφήμιση του «αγροτουριστικού προϊόντος», την ταξινόμηση – κατανομή των αγροτουριστικών μονάδων, την απευθείας σύνδεση με γραφεία ταξιδιών του εξωτερικού, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους αγρότες, την εκπαίδευση - επιμόρφωση αγροτών σε θέματα εξυπηρέτησης τουριστών κλπ.

Η υποστηρικτική αυτή Υπηρεσία μπορεί να οργανωθεί είτε στη βάση της συγκέντρωσης του ρόλου της υποστήριξης του προγράμματος, είτε αντίθετα, στη βάση της διάσπασης του ρόλου αυτού.

Το υπόδειγμα της διάσπασης του ρόλου υποστήριξης αγροτουριστικού προγράμματος συνίσταται στην κατανομή αρμοδιοτήτων στήριξης στις Δημόσιες Υπηρεσίες, με ανάλογη κατανομή ευθυνών.

Αντίθετα, το υπόδειγμα συγκέντρωσης του ρόλου στήριξης αγροτουριστικών προγραμμάτων συνίσταται στη δημιουργία ανεξάρτητης υπηρεσίας αγροτουρισμού αποτελούμενης από Κεντρικό Γραφείο και λειτουργία Τοπικών Γραφείων στις περιοχές εφαρμογής των σχετικών προγραμμάτων.

Το Κεντρικό Γραφείο επιφυλάσσει για τον εαυτό του ένα ρόλο προγραμματισμού των σχετικών ενεργειών, ενώ τα Τοπικά Γραφεία έχουν την ευθύνη της επίλυσης των ιδιαίτερων προβλημάτων που ανακύπτουν μέσα στα όρια των περιοχών όπου είναι εγκατεστημένα.

Στον ελληνικό χώρο τώρα, θα πρέπει να διερευνηθεί, σε πρακτικό πλέον επίπεδο η αναγκαιότητα δημιουργίας παρόμοιων Γραφείων Διαχείρισης, όχι απλά στα πλαίσια της μεγαλύτερης ή μικρότερης συγκέντρωσης του υποστηρικτικού ρόλου,

αλλά και της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων φορέων και ακόμα του βαθμού ανάμειξης των τοπικών Αρχών μέσα στο σχήμα αυτό.³⁵

3.3: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Στο επίπεδο της εθνικής οικονομίας (μακροοικονομικό επίπεδο) η έννοια της ισόρροπης ανάπτυξης, λόγω της πολυπλοκότητας και των πολυσύνθετων διαστάσεων της αναπτυξιακής διαδικασίας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα, στην επιμέρους ανάλυση της οικονομίας μιας συγκεκριμένης περιφέρειας ή περιοχής, δεδομένης της δυνατότητας λεπτομερούς και επακριβούς μέτρησης των οικονομικών μεγεθών και των απλών σχετικά οικονομικών σχέσεων που υφίσταται, το πρόβλημα της ισόρροπης ή μη ανάπτυξης αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Η ποσοτική διάσταση της ισόρροπης ανάπτυξης της περιφέρειας ή της περιοχής συνδέεται με την υπόθεση ότι είτε το εισόδημα (προϊόν) κάθε οικονομικής δραστηριότητας (ή τομέα) στην περιοχή αυξάνεται με την ίδια αναλογία ετήσιου ρυθμού αύξησης συγκριτικά με τους άλλους τομείς είτε, τουλάχιστον, δεν υπάρχει οικονομική δραστηριότητα της οποίας το προϊόν να μειώνεται. Μια άνιση ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων έχει επιπτώσεις όχι μόνο στην προσωπική κατανομή του εισοδήματος των ιδιοκτητών των συντελεστών παραγωγής στην συγκεκριμένη περιφέρεια αλλά και στην καταναλωτική και αποταμιευτική τους συμπεριφορά. Η εξάρτηση της ανάπτυξης μιας περιοχής από μια συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα, όπως ο τουρισμός, είναι δυνατόν όχι μόνον να αποδυναμώνει την ίδια την αναπτυξιακή διαδικασία μακροπρόθεσμα αλλά και να επιδράσει δυσμενώς στις πολιτιστικές και κοινωνιολογικές διαφοροποιήσεις που ούτως ή αλλιώς δημιουργούνται κατά την διάρκεια αυτής της διαδικασίας (αξίες και τρόπος ζωής, πρότυπο καταναλωτικής συμπεριφοράς κλπ.). Αυτές οι δυσμενείς επιπτώσεις σε συνδυασμό με την ανύπαρκτη, σε πολλές περιπτώσεις, υποδομή οδηγούν στην δημιουργία εξωτερικών ανπιοικονομικών (οικολογικά προβλήματα) οι οποίες έχουν αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη της περιοχής, ιδιαίτερα όταν η τελευταία στηρίζεται στον τομέα των υπηρεσιών.

Στην περίπτωση που υπάρξει μια αιφνίδια και σημαντική μεταβολή στην οικονομία της περιοχής λόγω μιας αύξησης της τελικής ζήτησης προερχομένης από την δημιουργία μιας νέας οικονομικής δραστηριότητας, όπως ο αγροτουρισμός, το μεγάλο ερώτημα που γεννάται είναι ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες ή τομείς και εάν είναι δυνατόν ή όχι να υπάρξουν οι προϋποθέσεις για εξωτερικές οικονομίες ώστε αυτή η μεταβολή (shock) να προσδώσει ένα σωρευτικό χαρακτήρα στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Το παραπάνω ερώτημα μπορεί να απαντηθεί με βάση τη ποσοτική διάσταση της ισόρροπης ανάπτυξης, δηλ. την λεπτομερή εξέταση των σχέσεων που συνδέουν τους διάφορους τομείς της οικονομίας της περιοχής και την μέτρηση της σχετικής αύξησης των με την χρησιμοποίηση ενός υποδείγματος εισροών – εκροών.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι επιπτώσεις οποιασδήποτε αύξησης της ζήτησης στο εισόδημα της περιοχής χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) Η άμεση συνέπεια η οποία σχετίζεται με την αρχική εισροή, β) η έμμεση συνέπεια η οποία είναι έμμεση ζήτηση που δημιουργείται μεταξύ των τομέων ή των οικονομικών

³⁵ Σχετικά Νόμος 1416/84 για την Τοπική Αυτοδιοίκηση κλπ.

δραστηριοτήτων και γ) η συνέπεια που προκαλείται από την μεταβολή της τελικής ζήτησης των νοικοκυριών (feedback effect).

Η σχετική σημασία (ή το ειδικό βάρος) των τριών προαναφερθεισών κατηγοριών στην οικονομία της συγκεκριμένης περιοχής εξαρτάται από το είδος της αρχικής εισροής και την ικανότητα της περιοχής να ανταποκριθεί στην αρχική εισροή.

Ο αγροτουρισμός, σαν αρχική εισροή, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα οδηγήσει σε μια ισόρροπη ανάπτυξη της περιοχής. Η προσφορά αγροτουριστικών υπηρεσιών οδηγεί σε μια αύξηση του εισοδήματος της περιοχής και το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος αυτού ανήκει στην τρίτη κατηγορία των επιπτώσεων (τελική ζήτηση των νοικοκυριών), ενώ το μέρος του νέου εισοδήματος της δεύτερης κατηγορίας είναι ελάχιστο έως μηδαμινό. Συγχρόνως η αύξηση της τελικής ζήτησης των νοικοκυριών δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αυξάνει η ζήτηση για τα παραγόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες της συγκεκριμένης περιοχής. Στην περίπτωση αυτή, όταν η περιοχή είναι μικρή και η οικονομία της εκ των πραγμάτων είναι ανοικτή, αυξάνει η ζήτηση για τα εισαγόμενα αγαθά.

Ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην ισόρροπη ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής. Όμως για να υλοποιηθεί ο ρόλος αυτός απαιτείται μια συνεχής παρακολούθηση και έλεγχος των επιπτώσεων του αγροτουρισμού στους άλλους τομείς, κυρίως τον αγροτικό τομέα ώστε να μην χάσει ο αγροτουρισμός την φυσιογνωμία του, ή στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες και, συγχρόνως, είναι αναγκαία μία πολιτική παρέμβασης. Οι βασικές προϋποθέσεις για την δυνατότητα ελέγχου και παρέμβασης μέσα σε ένα δυναμικό πλαίσιο είναι οι ακόλουθες: α) ο ποσοτικός προγραμματισμός των επιδιωκόμενων στόχων από τον αγροτουριστικό συνεταιρισμό και η μεγιστοποίηση, κατά το δυνατόν, των εισροών από άλλους τομείς (κυρίως τον αγροτικό), β) ο υπολογισμός, κατά τακτά χρονικά διαστήματα, πινάκων εισροών – εκροών ή η δημιουργία ενός δυναμικού υποδείγματος βάσει του οποίου θα μπορούσε να γίνει ο ποσοτικός προσδιορισμός των επιπτώσεων του αγροτουρισμού στους άλλους τομείς και ο ακριβής υπολογισμός της αναγκαίας παρέμβασης ώστε να ικανοποιηθεί η ποσοτική διάσταση της ισόρροπης ανάπτυξης και γ) η συνεργασία και η συνεχής αλληλοενημέρωση του αγροτουριστικού συνεταιρισμού με την τοπική αυτοδιοίκηση και τις περιφερειακές αρχές ώστε να υπάρχει συντονισμός των ενεργειών όλων των φορέων με σκοπό την στήριξη της ισόρροπης ανάπτυξης της οικονομίας της περιοχής μέσω του αγροτουρισμού.³⁶

3.4: ΤΟ ΝΕΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ» ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΚΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μια συνοπτική – επιλεκτική ίσως καταγραφή των στοιχείων του νέου «πρότυπου» διακοπών, κρίνεται αναγκαίο και επιβεβλημένο, προκειμένου να «φωτογραφηθεί» ένας τυπικός τουρίστας που επισκέπτεται ένα νέο τόπο έχοντας κάνει προηγούμενα τη δική του επιλογή, με βάση και γνώμονα τη μεγιστοποίηση της ικανοποίησης που θα του προσφέρει ο τόπος εκείνος που τελικά θα αποφασίσει να περάσει τις διακοπές του.

³⁶ ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ ΧΡ, και ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992, σελ. 49 – 51.

Έτσι:

1. Ο τουρίστας σήμερα – ιδιαίτερα ο νέος – αναζητά μάλλον την ψυχική και πνευματική ξεκούραση και λιγότερο το κοσμοπολίτικο περιβάλλον. Συμπιεσμένος μέσα στην αστική του καθημερινότητα, αναζητά τη διαφυγή σ' ένα νέο τρόπο ζωής που δεν του φέρνει στο μυαλό παραστάσεις της καθημερινότητάς του.

Τάσεις, της μορφής «επιστροφή στη φύση», «αναζήτηση της ρίζας» κλπ., που δύο δεκαετίες νωρίτερα είχαν στηρίξει το ξεκίνημα μιας περισσότερο αρμονικής σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό του περίγυρο, διερευνήθηκαν και ογκώθηκαν σημαντικά στη δεκαετία που αφήσαμε, δίνοντας μια νέα διάσταση στη θεώρηση του κόσμου, αλλά και τη θεώρηση της έννοιας της ανάπτυξης. Και αυτό, γιατί συνειδητοποιήθηκε από όλο και μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού η ανάγκη της προστασίας και ιδιαίτερα του σεβασμού του χώρου που μας περιβάλλει, σε συνδυασμό με το θέμα της υγείας.

2. Ο σημερινός επισκέπτης ανεξάρτητα από ηλικία, με ελαφρύ έμφαση στο νέο, όλο και περισσότερο σήμερα δείχνει την προτίμησή του σ' αυτό το είδος τουρισμού που είναι γνωστό με την ονομασία HOME HOSPITALITY (σπιτική φιλοξενία).

Έχοντας πλέον τη δυνατότητα να διακρίνει ανάμεσα στη γνήσια φιλόξενη συμπεριφορά, κάτι που μπορεί να θεωρείται ως δεδομένο από τη νοικοκυρά στην περίπτωση της σπιτικής φιλοξενίας, και την επιτηδευμένη – προσποιητή φιλοξενία που στοχεύει στην καθαρή απόκόμιση οικονομικού οφέλους και τίποτα παραπάνω, σαφώς «κλίνει» υπέρ της πρώτης αυτής επιλογής, επιλογής που του διασφαλίζει όσο το δυνατόν ένα στενότερο κύκλο ατόμων με τα οποία θα πρέπει να συναλλαγεί.

3. Ο τουρίστας σήμερα είναι ένα άτομο ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟ. Δεν είναι πλέον παθητικό αντικείμενο περιποιήσεων, αλλά ενεργό άτομο που ΘΕΛΕΙ να συμμετέχει στις δραστηριότητες της οικογένειας που φιλοξενείται, στις εργασίες της αγροτικής οικογένειας, που θέλει να κάνει περιπάτους, εξερευνήσεις, να συμμετέχει σε σπορ, να συμμετέχει σε τυχόν πολιτιστικές εκδηλώσεις του τόπου, να δίνει ενεργό παρόν στο χώρο που φιλοξενείται, να μαθαίνει, να αποκτά πρωτόγνωρες γι' αυτόν εμπειρίες.

Συμπέρασμα: είτε το ξενοδοχείο είτε το αγροτουριστικό κατάλυμα θα πρέπει να διαμορφώνουν προγράμματα τέτοια που να διασφαλίζουν την ποικιλία των εντυπώσεων και εμπειριών στον επισκέπτη. Αυτό σημαίνει ότι ο ανταγωνισμός των μορφών τουρισμού - πλην των καθαρά ειδικών, πχ. θεραπευτικός - θα πρέπει να εκδηλώνεται από τις τυχόν προσφορές που θα πρέπει να γνωστοποιούνται έγκαιρα στον υποψήφιο επισκέπτη, προκειμένου ο τελευταίος να κάνει τις επιλογές εκείνες που κατά τη γνώμη του φαίνεται να καλύπτουν κατά το καλύτερο δυνατό τρόπο αυτές του τις εσωτερικές ανάγκες.

4. Ο σημερινός επισκέπτης διαθέτει μεγαλύτερη ροή πληροφόρησης σχετικά με συνθήκες – τιμές – προσφορές ανά τον κόσμο.

Όντας καλύτερος ενημερωμένος, έχοντας να διαλέξει ανάμεσα σε πολλές εναλλακτικές λύσεις, αναπτύσσει έναν καλύτερο ορθολογισμό στις όποιες κρίσεις και αποφάσεις του.

Αναμφίβολα σκεπτόμενος σαν ένα άτομο οικονομικό, επιλέγει εκείνο το συνδυασμό που διασφαλίζει την μέγιστη ατομική (και της

οικογένειάς του) ικανοποίηση, με τη μικρότερο δυνατή θυσία, με το μικρότερο δυνατό οικονομικό κόστος. Με απλά λόγια επιδιώκει «φτηνές», αλλά ποιοτικές διακοπές.

Επισημάνθηκαν πιο πάνω συνοπτικά και επιλεκτικά ορισμένα από τα στοιχεία που συνθέτουν τη σύγχρονη φυσιογνωμία του τουρίστα – επισκέπτη. Επισημάνθηκαν ακόμα, πολύ συνοπτικά, ορισμένα νέα στοιχεία καταναλωτικού προτύπου.

Ο συνδυασμός όλων αυτών, φαίνεται να οδηγεί αβίαστα σε μια νέα σχετικά – τουλάχιστον για την Ελλάδα – μορφή τουρισμού: τον Αγροτουρισμό που δείχνει να συγκεντρώνει όλο και μεγαλύτερο ποσοστό των προτιμήσεων όχι μόνο εξειδικευμένων ομάδων ατόμων που κάνουν διακοπές (πχ. των οικολόγων ή των φυσιολατρών), αλλά και μιας ολοένα ευρύτερης μάζας τουριστών, ανεξάρτητα από φύλλο, ηλικία, επαγγελματική ή κοινωνική τάξη.

Καθώς η αγροτουριστική αγορά διαχρονικά διευρύνεται, καθώς ο άνθρωπος αναζητά, έστω και στην περίοδο των διακοπών του, την έστω ψευδαίσθηση της έστω προσωρινής του «ένταξης» σ' ένα νέο οικογενειακό περιβάλλον, απαλλαγμένο από την υποκρισία, το «ψεύτικο» χαμόγελο, καθώς έστω και αργά αρχίζει να συμφιλώνεται με το φυσικό του χώρο, ο Αγροτουρισμός – πέρα από μέσο εναλλακτικής προσέγγισης της ανάπτυξης των μειονεκτικών αγροτικών βασικά χώρων, αναδειχεται σ' ένα πολλά υποσχόμενο τομέα δράσης στο χώρο της αγροτικής περιφέρειας.

Περνώντας ακόμα παραπέρα, θα πρέπει να τονίσει κανείς την καθαρά προσωπική ανθρώπινη σχέση που αναπτύσσεται σε φιλοξενούντα – φιλοξενούμενο, το συναίσθημα γαλήνης και πνευματικής και ψυχικής ανάτασης – ξεκούρασης που τόσο ανάγκη έχει σήμερα ο άνθρωπος της πόλης, την καθαρή σχέση «συμφιλίωσης» του ανθρώπου με τη φύση, μια φύση που δεν έχει δεχτεί την καταστροφική παρέμβαση του ανθρώπου, τις φτηνές (σε σχέση με το ξενοδοχείο) διακοπές, την εκτόνωση της «συμμετοχικής» ενεργητικότητας του ανθρώπου.

«Νέο πρότυπο διακοπών» και «Αγροτουρισμός» φαίνεται να «δένονται» σε μια σχέση αίτιου - αιτιατού, χωρίς σαφείς και προκαθορισμένους ρόλους, χωρίς οριοθετημένους ρόλους, χωρίς να μπορεί να διακριθεί εύκολα το αν υπήρξε συνειδητή προσέγγιση ή αντίθετα μια φυσική απόληξη κάποιων αναγκών χωρίς να μπορεί ξεκάθαρα να διακριθεί το αν ο Αγροτουρισμός γεννήθηκε ακριβώς από τις εσωτερικές αυτές ανθρώπινες ανάγκες ή αντίθετα ώθησε τον άνθρωπο στο να πλησιάσει και να κατανοήσει καλύτερα τη μαγεία της καθαρής - φυσικής ζωής, χωρίς παρεμβολές, χωρίς την ψυχοφθόρα παρέμβαση.

Ίσως ο Αγροτουρισμός να δίνει την ευκαιρία στον άνθρωπο να κατανοήσει καλύτερα τον ίδιο του τον εαυτό, να επανεξετάσει τη σχέση του με το γύρω χώρο του, με τους συνανθρώπους του καλύτερα, από οποιαδήποτε άλλη αντίστοιχη προσπάθεια.³⁷

³⁷ Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός, σελ. 54 – 57.

ΚΕΦ. 4: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007 – 2013

4.1: ΝΕΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007 – 2013

Ο στρατηγικός στόχος της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης με κοινωνική συνοχή μπορούσε να επιτευχθεί με την προώθηση μιας ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας βασισμένης στη γνώση, που να οδηγούσε στην πλήρη απασχόληση με τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας. Οι προσανατολισμοί αυτοί αφορούσαν στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ταυτόχρονα, στρατηγικός στόχος για την Ελλάδα ήταν η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και συνοχής προς το μέσο Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με τις προοπτικές αυτές, ολοκληρώθηκαν, σε Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο, οι διαδικασίες σχεδιασμού της περιόδου που ακολουθεί την υλοποίηση του τρέχοντος Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 - 2006.

Το σχέδιο αυτό αποτελεί το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013 το οποίο είναι το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007 - 2013.

Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «...εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Για τη διαμόρφωση του ΕΣΠΑ 2007 - 2013 ως εγγράφου προγραμματισμού, αξιοποιήθηκαν εισροές από ένα σημαντικό αριθμό προτάσεων που υπεβλήθησαν στο Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, κατευθύνσεων - πολιτικών επιλογών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και ποσοτικών δεδομένων και μελετών.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005, με τις οποίες διασφαλίστηκαν έως το 2013 οι πόροι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής για τη χώρα, οι νέοι Κανονισμοί των Ταμείων της Ε.Ε., καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο βασίστηκαν, μεταξύ των άλλων, οι εθνικές αρχές προκειμένου να προσεγγίσουν τις βασικές παραμέτρους του αναπτυξιακού προγραμματισμού και να καταρτίσουν το ΕΣΠΑ.

Επιπλέον, τα κυριότερα έγγραφα της Ε.Ε. που αναφέρονται στην αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005 - 2008, ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαμόρφωση των βασικών στρατηγικών επιλογών - προτεραιοτήτων, καθώς συνιστούν κεντρικές μακροπρόθεσμες επιλογές για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στις οποίες κλήθηκε να συμβάλει και η αναπτυξιακή πολιτική του νέου ΕΣΠΑ.

Βάσει των ανωτέρω, η στοχοθεσία του ΕΣΠΑ διατυπώθηκε σε τέσσερα επίπεδα:

- ❧ στο επίπεδο των στρατηγικών στόχων του ΕΣΠΑ,
- ❧ στο επίπεδο των θεματικών (5) και χωρικών (3) προτεραιοτήτων, όπως απαιτείται από το Γενικό Κανονισμό των Ταμείων,
- ❧ στο επίπεδο των Γενικών Στόχων (17), στους οποίους αναλύεται κάθε θεματική προτεραιότητα,
- ❧ στο επίπεδο των ειδικών στόχων και των κύριων μέσων επίτευξης.

Παράλληλα, η αναπτυξιακή στρατηγική διαμορφώθηκε και με γνώμονα εθνικές πολιτικές που διατυπώνονται σε στρατηγικά έγγραφα όπως η Εθνική Έκθεση Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006 - 2008, η Ψηφιακή Στρατηγική 2006 - 2013, το «Σχέδιο Ανάπτυξης Μεταφορών 2007 - 2013 και εικοσαετίας», Εθνική Λιμενική Πολιτική, το Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013 κλπ.

Το πλαίσιο χρηματοδότησης διαμορφώθηκε στη βάση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2005 και των προδιαγραφών - περιορισμών των νέων Κανονισμών και προέκυψε με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες ανά τομέα και Περιφέρεια στην επόμενη περίοδο, συνεκτιμώντας τις ανάγκες ολοκλήρωσης των συνεχιζόμενων έργων της προηγούμενης περιόδου και τις απαιτήσεις για δράσεις που εξυπηρετούν τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Βασική επιλογή ήταν η βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων της νέας προγραμματικής περιόδου προς όφελος της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Η αρχιτεκτονική των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) του ΕΣΠΑ 2007 - 2013 διαμορφώθηκε έτσι ώστε να υλοποιηθούν με το βέλτιστο τρόπο οι στρατηγικές επιλογές της χώρας, ενώ λήφθηκαν υπόψη τα νέα δεδομένα της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013 (63% του πληθυσμού της χώρας σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης).

Το νέο σχήμα χαρακτηρίζεται από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000 - 2006, που οδηγεί σε πιο ευέλικτο σχήμα διαχείρισης: ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007 - 2013 θα υλοποιηθεί μέσα από οκτώ (8) Τομεακά ΕΠ, πέντε (5) Περιφερειακά ΕΠ και δεκατέσσερα (14) Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Την περίοδο 2007 - 2013 το σύνολο των υποδομών προσπελασιμότητας θα υλοποιηθεί πλέον στο πλαίσιο ενός Τομεακού ΕΠ, ενώ για τους τομείς της υγείας και του πολιτισμού δεν θα υπάρχει πλέον διακριτό ΕΠ και οι σχετικές δράσεις θα υλοποιηθούν από Περιφερειακά και Τομεακά ΕΠ.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου 2005, στο πλαίσιο κατανομής των κοινοτικών κονδυλίων για τη χρηματοδότηση της Πολιτικής της Συνοχής για την περίοδο 2007 - 2013, η Ελλάδα εξασφάλισε 20,4 δισ. ευρώ. Με τους πόρους αυτούς θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και του Ταμείου Συνοχής.

4.2: ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΣΣΑΑ) 2007 - 2013

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) 2007 - 2013 καθορίζει τις προτεραιότητες της Ελλάδας για την περίοδο 2007 - 2013, σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), στον οποίο ορίζεται ότι η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007 - 2013.

Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης 2007 - 2013 για την Ελλάδα εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- ☒ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας.
- ☒ Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου.

Σ Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.

Για να διασφαλίσουν την ισόρροπη εφαρμογή αυτής της πολιτικής, τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες οφείλουν να κατανέμουν τα κονδύλια για την αγροτική ανάπτυξη μεταξύ των τριών αυτών θεματικών αξόνων.

Επίσης, θα πρέπει να διαθέτουν ένα μέρος αυτών των κονδυλίων για έργα που βασίζονται στην εμπειρία από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader. Η «προσέγγιση Leader» στην αγροτική ανάπτυξη αφορά μεμονωμένα έργα τα οποία σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τοπικές συμπράξεις και στοχεύουν στην επίλυση συγκεκριμένων τοπικών προβλημάτων.

Όπως και πριν από το 2007, κάθε κράτος μέλος (ή περιφέρεια, στις περιπτώσεις που οι αρμοδιότητες μεταβιβάζονται στις περιφέρειες) εκπονεί ένα πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης στο οποίο καθορίζεται η χρηματοδότηση κάθε μέτρου για το διάστημα 2007 - 2013.

Ένα νέο στοιχείο για το διάστημα 2007 - 2013 είναι η μεγαλύτερη έμφαση στη συνοχή της στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη σε ολόκληρη την Ε.Ε. Σε αυτό ακριβώς στοχεύουν τα Εθνικά Στρατηγικά Σχέδια που καταρτίζονται με βάση τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε.

Η προσέγγιση αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα:

- τον προσδιορισμό των τομέων στους οποίους η κοινοτική στήριξη για την αγροτική ανάπτυξη δημιουργεί τη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία σε επίπεδο Ε.Ε.,
- τη σύνδεση με τις κυριότερες προτεραιότητες της Ε.Ε. (Λισαβόνα, Γκέντεμποργκ),
- την εξασφάλιση συνέπειας με άλλες πολιτικές της Ε.Ε., ιδίως στους τομείς της οικονομικής συνοχής και του περιβάλλοντος και
- τη συμβολή στην εφαρμογή της νέας ΚΓΠ που είναι προσανατολισμένη στις απαιτήσεις της αγοράς και των αναγκαίων αναδιαρθρώσεων στα παλαιά και στα νέα κράτη μέλη.

ΑΞΟΝΕΣ – ΜΕΤΡΑ

Άξονας 1: «Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα»

Οι παρεμβάσεις του Άξονα στοχεύουν κυρίως στην αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης και του μικρού μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της καινοτομίας, στην αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών του πρωτογενή τομέα και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις.

Άξονας 2: «Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων»

Οι παρεμβάσεις του Άξονα στοχεύουν κυρίως στην προστασία του εδάφους και των υδατικών πόρων, στην άμβλυση των επιπτώσεων των κλιματικών μεταβολών, στην προστασία της βιοποικιλότητας, στην προστασία και διατήρηση του αγροτικού τοπίου και στη βελτίωση της οικολογικής σταθερότητας των δασών.

Μέτρα του Άξονα 2

Μέτρο 2.2.4: Ενισχύσεις Natura 2000 (για δάση).

Άξονας 3: «Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας»

Οι παρεμβάσεις του Άξονα στοχεύουν κυρίως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση δραστηριοτήτων εκτός της γεωργίας, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και στην αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης σε μια ελκυστικότερη ύπαιθρο με προοπτικές ήπιας ανάπτυξης.

Μέτρα του Άξονα 3

Μέτρο 3.1.1: Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες.

Μέτρο 3.1.2: Στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Μέτρο 3.1.3: Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων.

Μέτρο 3.2.1: Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων.

Μέτρο 3.2.3: Διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς.

Μέτρο 3.4.1: Απόκτηση δεξιοτήτων και εμφύχωση με στόχο την προπαρασκευή και υλοποίηση μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης.

Άξονας 4: «Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και την διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader»

Η προσέγγιση Leader, εξυπηρετώντας βασικούς στόχους του ΠΑΑ, δίνει τη δυνατότητα σε αγροτικές περιοχές να εφαρμόσουν στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα. Η εφαρμογή των στρατηγικών αυτών πραγματοποιείται με την «εκ των κάτω προς τα άνω» διαδικασία προγραμματισμού και υλοποίησης, από τοπικά εταιρικά σχήματα δημοσίου – ιδιωτικού τομέα (Ομάδες Τοπικής Δράσης) τα οποία δραστηριοποιούνται στην κάθε περιοχή, γνωρίζουν τις δυνατότητες και δυσκολίες της και είναι αντιπροσωπευτικά των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων αυτής. Οι δράσεις της προσέγγισης Leader, στο πλαίσιο των οποίων επιδιώκεται η στήριξη της καινοτομίας, περιλαμβάνουν τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων, την αύξηση της προστιθέμενης αξίας γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων, την ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς, την αναμόρφωση χωριών, τις συνεργασίες, τη δικτύωση κ.λπ.

Μέτρα του Άξονα 4

Μέτρο 4.1: Ανταγωνιστικότητα.

Μέτρο 4.2.1: Συνεργασίες.

Μέτρο 4.3.1: Λειτουργικά / Απόκτηση δεξιοτήτων & εμφύχωση.

Άξονας 5: «Τεχνική Υποστήριξη»

Τεχνική Υποστήριξη.³⁸

4.2.2: Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007 - 2013, προβλέπεται, για πρώτη φορά, η δημιουργία Εθνικού Αγροτικού Δικτύου στο οποίο μπορούν να συμμετέχουν συλλογικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο της αγροτικής ανάπτυξης και εμπλέκονται άμεσα, στην εφαρμογή μέτρων του ΠΑΑ ή έμμεσα στην προώθηση θεμάτων που αφορούν τον αγροτικό τομέα και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Χώρας.

³⁸ www.espa.gr/Greek/Documents.aspx?docid=45 - 14k.

Αντίστοιχα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προβλέπεται η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Αγροτικού Δικτύου στο οποίο θα συμμετέχουν τα Εθνικά Αγροτικά Δίκτυα των 27 κρατών μελών, τα οποία χρηματοδοτούνται από τα αντίστοιχα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 - 2013.

Στόχος

1. Η διασύνδεση των Φορέων και Διοικήσεων που εμπλέκονται στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης και οι οποίοι αποτελούν τα μέλη του.
2. Ο εντοπισμός, η ανάλυση και η πληροφόρηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο όσον αφορά τις μεταβιβάσιμες ορθές πρακτικές για την αγροτική ανάπτυξη.
3. Η διάχυση των αποτελεσμάτων του ΠΑΑ σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
4. Η οργάνωση ανταλλαγών εμπειρίας και τεχνογνωσίας σε θέματα αγροτικής ανάπτυξης, σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
5. Η παροχή τεχνικής στήριξης για τα σχέδια διατοπικής και διακρατικής συνεργασίας στο πλαίσιο του Άξονα 4 «Προσέγγιση Leader».
6. Η συνεργασία και διασύνδεση με το Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο και τα άλλα Εθνικά Αγροτικά Δίκτυα.³⁹

4.3: ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ Γ* ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

LEADER +

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader + εντάσσεται στην ευρωπαϊκή πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, στον δεύτερο πυλώνα της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ). Αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια των πρωτοβουλιών Leader I και II. Για την περίοδο 2000 - 2006 αποσκοπεί στην προώθηση της εφαρμογής ολοκληρωμένων, πρωτότυπων στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές της Ε.Ε. Η παρούσα ανακοίνωση καθορίζει τις γενικές κατευθύνσεις της Επιτροπής για το Leader + δίνοντας μεγάλη έμφαση στις εταιρικές σχέσεις και στα δίκτυα ανταλλαγής εμπειριών.

Το Ε.Π. Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader + της χώρας μας θα εφαρμοσθεί σε ορεινές περιοχές (που έχουν χαρακτηρισθεί με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ), καθώς και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση μεταξύ των αγροτικών περιοχών της Χώρας.

Πράξη

Οι γενικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή της πρωτοβουλίας καθορίζονται με την αριθ. Ε(2000)946/14.04.2000 Ανακοίνωση της Επιτροπής Ε.Ε., βάσει των οποίων καταρτίστηκε το παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα πρωτοβουλίας Leader +.

Σύνοψη

Οι αλλαγές στο αγροτικό τομέα λόγω της μεταρρύθμισης της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), οι αυξανόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών, η περιβαλλοντική πίεση, η επιτάχυνση της διάδοσης των νέων τεχνολογιών, η γήρανση του πληθυσμού και η αγροτική έξοδος είναι παράγοντες που επηρεάζουν στις μέρες μας τις αγροτικές περιοχές. Στο πλαίσιο της καινοτόμου πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, ο κοινωνικοοικονομικός ρόλος αυτών των περιοχών αποτελεί αντικείμενο

³⁹ www.agrotikianaptixi.gr/index.php?obj=1fbae6e1903a05b9-46k.

προβληματισμού και οι περιοχές προβαίνουν σε διαρθρωτικές προσαρμογές για να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις εν λόγω σημαντικές προκλήσεις.

Ως δεύτερος πυλώνας της ΚΓΠ και σημαντικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, η κοινοτική πολιτική *αγροτικής ανάπτυξης* δεν περιορίζεται μόνο στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα. Ενισχύει επίσης την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και πηγών απασχόλησης. Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader I (1991 - 1994) και Leader II (1994 - 1999) λειτούργησαν, επίσης, πειραματικά στο θέμα αυτό επιτρέποντας τον καθορισμό και την εφαρμογή καινοτόμων, ολοκληρωμένων και συμμετοχικών εδαφικών προσεγγίσεων.

Όλοι οι συμμετέχοντες σε αυτό το πείραμα έχουν μία τόσο θετική άποψη για την πρωτοβουλία που η Επιτροπή επιθυμεί να συνεχίσει περαιτέρω την ανάπτυξη της. Για την περίοδο 2000 - 2006, περιέλαβε το Leader +, τη νέα Κοινοτική Πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη, στη γενική κανονιστική ρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Γενικές Διατάξεις

Στόχοι

Η αξιοποίηση των ειδικών πόρων των αγροτικών περιοχών στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ανάπτυξης, η οποία είναι προσαρμοσμένη στο τοπικό πλαίσιο, φαίνεται όλο και περισσότερο ότι είναι ο δρόμος που πρέπει να ακολουθηθεί για την προσαρμογή των περιοχών αυτών σε ένα υπό πλήρη εξέλιξη κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο.

Από την εφαρμογή των πρωτοβουλιών Leader I και Leader II προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- **Πλεονεκτήματα:** η κινητοποίηση των τοπικών φορέων προκειμένου να πάρουν στα χέρια τους το μέλλον της περιοχής τους, η αποκεντρωμένη, ολοκληρωμένη και εκ των κάτω προς τα άνω εδαφική προσέγγιση, η ανταλλαγή και η μεταφορά εμπειριών μεταξύ αγροτικών περιοχών μέσω της δημιουργίας δικτύων, η ικανότητα να λαμβάνονται υπόψη ενέργειες μετρίου μεγέθους που είναι κατάλληλες για τη στήριξη μικρών σχεδίων.
- **Μειονεκτήματα:** σε ορισμένα κράτη μέλη υπήρξαν καθυστερήσεις στην επιλογή των δικαιούχων, και κατά συνέπεια στην έναρξη των προγραμμάτων ή ευάλωτες εταιρικές σχέσεις ή η συσσώρευση διαφόρων διαδικασιών ή διασκορπισμός χρηματοδοτικών πόρων.

Η πρωτοβουλία Leader + λειτουργεί ως εργαστήριο από το οποίο θα αναδειχθούν νέες ολοκληρωμένες και διαρκείς προσεγγίσεις αγροτικής ανάπτυξης. Οι προσεγγίσεις αυτές θα συμπληρώσουν τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές στον τομέα αυτό στο πλαίσιο των καθιερωμένων («*mainstream*») προγραμμάτων, ιδίως βάσει του στόχου 1, του στόχου 2 και του στόχου 3 των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Ο στόχος της πρωτοβουλίας Leader + είναι να παροτρύνει τους φορείς των αγροτικών περιοχών να εξετάσουν το δυναμικό ανάπτυξης της περιοχής τους στο πλαίσιο μιας περισσότερο μακροπρόθεσμης προοπτικής. Οι τοπικοί φορείς θέτουν σε εφαρμογή την αρχική στρατηγική που οι ίδιοι ανέπτυξαν. Πειραματίζονται με την εφαρμογή νέων μορφών:

- αξιοποίησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς,
- ενίσχυσης του οικονομικού πλαισίου για να συμβάλει στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης,
- βελτίωσης της οργανωτικής ικανότητας της κοινότητας.

Η συνεργασία αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της πρωτοβουλίας Leader +. Μπορεί να αναπτυχθεί στο πλαίσιο αγροτικών περιοχών του ίδιου κράτους μέλους, μεταξύ περιοχών περισσότερων κρατών μελών, και ενδεχομένως, εκτός της

Κοινότητας. Εξάλλου, ένα σημαντικό έργο δικτύωσης προορίζεται να αξιοποιήσει και να διαδώσει τα νέα κατάλληλα μοντέλα ανάπτυξης.

Χρηματοδοτικές διατάξεις

Το Leader + είναι μία από τις τέσσερις πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε. και στόχος του είναι να στηρίξει τους φορείς των αγροτικών περιοχών να εξετάσουν το δυναμικό της περιοχής τους κάτω από μία περισσότερο μακροπρόθεσμη προοπτική.

Το συνολικό κόστος του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμάται να ανέλθει στα 392,6 εκατ. ευρώ περίπου, ενώ το ύψος της Δημόσιας Δαπάνης ανέρχεται σε 251,18 εκατ. ευρώ, από τα οποία τα 182,90 εκατ. ευρώ αποτελούν την κοινοτική συμμετοχή [Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) - Τμήμα Προσανατολισμού].

Το Leader + ενισχύει όλα τα μέτρα που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού, το Ε.Τ.Π.Α. και το Ε.Κ.Τ. Μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο συγχρηματοδότησης, όλες οι δαπάνες που συνδέονται με τη συμμετοχή σε δίκτυα, την εμπύχωση, πληροφόρηση, διαχείριση, παρακολούθηση, και αξιολόγηση του προγράμματος. Εκτός από τα έργα μικρής κλίμακας, δεν είναι επιλέξιμες για την προκειμένη πρωτοβουλία οι επενδύσεις σε υποδομές, όπως και οι παραγωγικές επενδύσεις, των οποίων το ύψος προϋπολογισμού υπερβαίνει ένα ανώτατο όριο.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υιοθετεί δυο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους, που είναι:

- Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Σύμφωνα με το γενικό κανονισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων, εφαρμόζονται οι διατάξεις για το ύψος της κοινοτικής συμμετοχής στις παρεμβάσεις. Ειδικότερα, η συνεισφορά του ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού ανέρχεται σε ποσοστό 75% κατ' ανώτατο όριο του συνολικού επιλέξιμου κόστους στις περιφέρειες που καλύπτονται από το στόχο 1, και σε 50% κατ' ανώτατο όριο για τις ζώνες εκτός εκείνων του στόχου 1.

Πεδίο Εφαρμογής

Αντίθετα με τις πρωτοβουλίες Leader I και II, όλες οι αγροτικές περιοχές είναι επιλέξιμες για την πρωτοβουλία Leader + και ιδίως αυτές που δεν έχουν συμμετάσχει στις προηγούμενες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Ωστόσο, προκειμένου να συγκεντρωθούν οι κοινοτικοί πόροι στις πλέον ενδιαφέρουσες προτάσεις, μόνο ένας περιορισμένος αριθμός περιοχών θα τύχει χρηματοδοτικής στήριξης από την Κοινότητα στο πλαίσιο των σκελών 1 και 2 της πρωτοβουλίας. Υπό το πρίσμα αυτό, οι εθνικές αρχές θέτουν σε εφαρμογή μία διαφανή και αυστηρή διαδικασία επιλογής που θα επιτρέψει, μέσω μίας (ή πολλών) εθνικής/ών προσκλήσεως/ων υποβολής προτάσεων, την επιλογή των αγροτικών περιοχών που θα επωφεληθούν του Leader +. Η εν λόγω επιλογή βασίζεται σε γενικά κριτήρια που καθορίζονται στην παρούσα ανακοίνωση καθώς και σε ειδικά κριτήρια λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των περιοχών και τους στόχους που επιδιώκουν τα κράτη μέλη μέσω του Leader +.

Η οριοθέτηση των επιλέξιμων αγροτικών περιοχών δεν συμπίπτει κατ' ανάγκη με την εθνική διοικητική οριοθέτηση ή την οριοθέτηση που έχει γίνει για τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο των στόχων 1 και 2 των Διαρθρωτικών Ταμείων. Οι περιοχές είναι περιορισμένης έκτασης αλλά αγροτικού χαρακτήρα, αποτελούν ένα ομοιογενές σύνολο από γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική άποψη και διαθέτουν

τους απαραίτητους πόρους που θα επιτρέψουν την εφαρμογή μιας αναπτυξιακής στρατηγικής. Κατά γενικό κανόνα, ο πληθυσμός μιας αγροτικής περιοχής πρέπει να είναι άνω των 10.000 κατοίκων χωρίς ωστόσο να υπερβαίνει τους 100.000 κατοίκους για τις πλέον πυκνοκατοικημένες περιοχές, δηλαδή 120 κάτοικοι/km². Ωστόσο, για ορισμένες περιοχές της Βόρειας Ευρώπης, είναι δυνατόν να εγκριθούν εξαιρέσεις από τα κριτήρια αυτά, δεόντως αιτιολογημένες.

Δικαιούχοι

Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) είναι οι δικαιούχοι της χρηματοδοτικής συνδρομής της πρωτοβουλίας Leader +. Είναι φορείς της αναπτυξιακής στρατηγικής της περιοχής τους και υπεύθυνοι για την υλοποίησή της βάσει ενός σχεδίου ειδικής ανάπτυξης.

Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης εγκαθιδρύουν μία διαφανή τοπική εταιρική σχέση που κατανέμει σαφώς τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των διαφόρων εταίρων. Οι ομάδες αυτές αποτελούν ένα ισορροπημένο και αντιπροσωπευτικό σύνολο εταίρων των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών κύκλων της περιοχής. Για το λόγο αυτό, οι οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι καθώς και οι ενώσεις πρέπει να εκπροσωπούν τουλάχιστον 50% της τοπικής εταιρικής σχέσης.

Τα μέλη της ΟΤΔ διαθέτουν ισχυρή τοπική παρουσία και είτε ορίζουν έναν επικεφαλής αρμόδιο για διοικητικά και δημοσιονομικά θέματα, ο οποίος θα έχει την ικανότητα να διαχειρίζεται τις κρατικές επιδοτήσεις, είτε οι εταίροι συνδέονται στο πλαίσιο μιας κοινής δομής με νομική μορφή που εγγυάται τις ίδιες λειτουργικότητες.

Σκέλη

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία αρθρώνεται γύρω από τρία σκέλη, εκτός από την τεχνική βοήθεια:

- **Σκέλος 1:** στήριξη των ολοκληρωμένων και πιλοτικών στρατηγικών ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών, βάσει μιας προσέγγισης εκ των κάτω προς τα άνω και οριζόντιας εταιρικής σχέσης.
- **Σκέλος 2:** στήριξη της συνεργασίας μεταξύ περιοχών και της διακρατικής συνεργασίας.
- **Σκέλος 3:** δικτύωση του συνόλου των αγροτικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξαρτήτως του αν τυγχάνουν ή όχι στήριξης στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader +, καθώς και όλων των φορέων της αγροτικής ανάπτυξης.
- Τεχνική βοήθεια.

Σκέλος 1: Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης

Το σκέλος «1» στηρίζει τις αγροτικές περιοχές που επιδεικνύουν ικανότητα σύλληψης και εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης, βιώσιμης και πιλοτικής αναπτυξιακής στρατηγικής. Οι περιοχές αυτές υποβάλουν στις εθνικές αρχές ένα σχέδιο ανάπτυξης που βασίζεται σε μία αντιπροσωπευτική εταιρική σχέση και αρθρώνεται γύρω από ένα σημαντικό θέμα, χαρακτηριστικό της ταυτότητας της περιοχής.

Τα σχέδια ανάπτυξης των ΟΤΔ λαμβάνουν αναγκαστικά υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:

- *Η στρατηγική ευνοεί τη διαβούλευση μεταξύ των φορέων και την αλληλεπίδραση μεταξύ τομέων και έργων, διαρθρωμένη γύρω από ένα σημαντικό θέμα, χαρακτηριστικό για την ταυτότητα ή/και τους πόρους ή και τις ειδικές τεχνογνωσίες της.*

Τα βασικά θέματα είναι: η χρησιμοποίηση νέας τεχνογνωσίας και νέων τεχνολογιών, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των τοποθεσιών κοινοτικού ενδιαφέροντος του προγράμματος «*Natura 2000*» και τέλος η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων, ιδίως μέσω συλλογικών ενεργειών και η πρόσβαση στις αγορές για τις μικρές διαρθρώσεις παραγωγής. Εξάλλου, η βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης ή/και δραστηριοτήτων για τους νέους και τις γυναίκες αποτελεί κοινοτική προτεραιότητα.

- *Η αναπτυξιακή στρατηγική πρέπει να καταδεικνύει τη βάση της και τη συνεκτικότητά της με την περιοχή, ιδίως από κοινωνικοοικονομική άποψη όσον αφορά τη βιωσιμότητα και τη διάρκεια.*
- *Η στρατηγική εκφράζει έναν πιλοτικό και καινοτόμο χαρακτήρα.*

Οι πρωτότυπες και φιλόδοξες προσεγγίσεις αγροτικής ανάπτυξης προορίζονται να εμβαθύνουν τον πειραματισμό που έχει ξεκινήσει στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών Leader I και II. Εξερευνούν καινοτόμους δρόμους ανάπτυξης, νέους για τις περιοχές και για τη μέθοδο Leader.

Ο «πιλοτικός» χαρακτήρας μιας στρατηγικής μπορεί να εκτιμηθεί με διάφορους τρόπους: ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων αλληλεπίδραση μεταξύ των κατά παράδοση ανεξαρτήτων του ενός από τον άλλο τομέων της οικονομίας ανάπτυξη πρωτότυπων μορφών οργάνωσης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού.

- *Η στρατηγική είναι συμπληρωματική των παρεμβάσεων των καθιερωμένων («mainstream») προγραμμάτων.*

Σκέλος 2: Στήριξη της συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών

Μόνο οι αγροτικές περιοχές που έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο του σκέλους 1 της πρωτοβουλίας είναι επιλέξιμες στο σκέλος 2 εφόσον στηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ των αγροτικών περιοχών. Βάσει του σκέλους 2, χρηματοδοτούνται οι δαπάνες, στο πλαίσιο της παροχής τεχνικής βοήθειας για τη συνεργασία καθώς και η ίδια η κοινή δράση.

Η συνεργασία επιτρέπει συχνά στις αγροτικές περιοχές να επιτύχουν την απαιτούμενη κρίσιμη μάζα για τη βιωσιμότητα ενός κοινού έργου και να αναζητήσουν τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των εταίρων. Η συνεργασία συνίσταται στη συγκέντρωση της τεχνογνωσίας ή/και του ανθρώπινου δυναμικού και των χρηματοδοτικών πόρων που είναι διασκορπισμένοι σε κάθε μία από τις περιοχές. Προβλέπονται δύο είδη συνεργασίας:

- *Η συνεργασία μεταξύ αγροτικών περιοχών ενός ίδιου κράτους μέλους.*

Εάν οι περιοχές που συνεργάζονται δεν έχουν επιλεγεί αναγκαστικά στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader +, τα θέματα συνεργασίας αφορούν αναγκαστικά τις περιοχές που καθορίζονται στα σχέδια ανάπτυξης των περιοχών που έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader +.

- *Η διακρατική συνεργασία μεταξύ περιοχών διαφόρων κρατών μελών.*

Εκτός από τις περιοχές που έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader +, η διακρατική συνεργασία καλύπτει επίσης περιοχές που συμμετείχαν στην πρωτοβουλία Leader I και II ή άλλες αγροτικές περιοχές που έχουν οργανωθεί βάσει της προσέγγισης Leader. Μόνο οι περιοχές που έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader + είναι επιλέξιμες για κοινοτική συγχρηματοδότηση. Ωστόσο, οι δαπάνες καθοδήγησης καθίστανται επιλέξιμες για όλες τις εμπλεκόμενες

περιοχές. Στην περίπτωση που μία επιλεγείσα περιοχή στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader + αναπτύσσει σχέδιο διακρατικής συνεργασίας με μία περιοχή χώρας εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οργανωμένης βάσει της προσέγγισης Leader, οι σχετικές δαπάνες που αφορούν την περιοχή αυτή καθίστανται επιλέξιμες.

Σκέλος 3: Δικτύωση

Η ανταλλαγή της τεχνογνωσίας, των εμπειριών και των πληροφοριών για τα επιτεύγματα όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη αποτελεί προτεραιότητα του Leader +. Η ενεργός συμμετοχή στο δίκτυο έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα για όλους τους δικαιούχους της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας.

Η δικτύωση του συνόλου των αγροτικών περιοχών, ανεξάρτητα από το αν τις αφορά η πρωτοβουλία ή όχι, καθώς και όλων των οργανώσεων και διοικητικών υπηρεσιών που εμπλέκονται στις τοπικές αυτές ενέργειες, όπως των αγροτικών κέντρων πληροφόρησης και εμφύχωσης ως κέντρων ευρωπαϊκής πληροφόρησης εγκατεστημένων σε αγροτικές περιοχές, θα ενισχύσει τη συνεργασία και την ανταλλαγή εμπειριών.

Κάθε κράτος μέλος καθορίζει τις απαραίτητες διατάξεις για τη δημιουργία σε εθνικό επίπεδο μιας "μονάδας εμφύχωσης" του δικτύου. Η μονάδα αυτή αναλαμβάνει την εμφύχωση του δικτύου, τον εντοπισμό, την ανάλυση και τη διάδοση των ορθών πρακτικών, την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας ιδίως προς όφελος των λιγότερο προηγμένων εδαφών και την εξασφάλιση τεχνικής βοήθειας για τοπική και διακρατική συνεργασία.

Εντός του ορίου του 2% του συνολικού προϋπολογισμού της πρωτοβουλίας Leader +, η Επιτροπή εγκαθιδρύει ένα "Παρατηρητήριο των αγροτικών περιοχών", το οποίο θα διασφαλίσει τη δικτύωση των περιοχών σε κοινοτικό επίπεδο, την εμφύχωση του δικτύου και θα έχει ως στόχους:

- τη συλλογή και τη διάδοση πληροφοριών όσον αφορά τις κοινοτικές ενέργειες αγροτικής ανάπτυξης και τις βασικές τάσεις της εξέλιξης στις αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- τη συλλογή, παγίωση και διάδοση σε κοινοτικό επίπεδο των ορθών πρακτικών όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη,
- την οργάνωση σε κοινοτικό επίπεδο συναντήσεων των δικαιούχων της πρωτοβουλίας Leader + και την τόνωση της διακρατικής συνεργασίας,
- την παροχή βοήθειας στις εθνικές διοικητικές υπηρεσίες στην προσπάθειά τους να εμφυχώσουν και να φέρουν σε επαφή τους δικαιούχους της πρωτοβουλίας με στόχο τη συνεργασία,
- τη σύνταξη εκθέσεων για την εφαρμογή και την πορεία της πρωτοβουλίας Leader +.

Εφαρμογή

Προγράμματα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader +

Τα θέματα προτεραιότητας που όρισε η Επιτροπή είναι:

- η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των τοποθεσιών,
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές,
- η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, ιδίως μέσω της διευκόλυνσης, με συλλογικές ενέργειες, της πρόσβασης στις αγορές για τις μικρές μονάδες παραγωγής,
- η χρησιμοποίηση νέας τεχνογνωσίας και νέων τεχνολογιών για να καταστούν ανταγωνιστικότερα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες των αγροτικών περιοχών.

Η Επιτροπή προβαίνει σε ενδεικτική κατανομή των κονδυλίων χρηματοδότησης ανά κράτος μέλος. Σε αυτή τη βάση, τα κράτη μέλη συμβουλευονται τους πιο αντιπροσωπευτικούς εταίρους σε όλα τα σχετικά επίπεδα. Εντός έξι μηνών μετά τη δημοσίευση της παρούσας ανακοίνωσης στην Επίσημη Εφημερίδα, υποβάλουν στην Επιτροπή το πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader + (ΠΚΠ). Η Επιτροπή εγκρίνει τα προγράμματα αυτά εντός προθεσμίας πέντε μηνών από την παραλαβή τους και διακόπτει τη συμμετοχή του ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού. Έχουν εγκριθεί 56 προγράμματα το 2001, εκ των οποίων 11 σε εθνικό επίπεδο και 45 σε περιφερειακό επίπεδο. Η έγκριση των 17 προγραμμάτων που απομένουν θα λάβει χώρα κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου 2002.

Όλα τα κράτη μέλη επέλεξαν τη σύνταξη επιχειρησιακών προγραμμάτων μαζί με σχέδιο προγραμματισμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εκ των προτέρων αξιολόγησης, στα προγράμματα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας καταδεικνύονται:

- Τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες και οι δυνατότητες της περιοχής.
- Οι επιδιωκόμενοι στόχοι και η στρατηγική προς επίτευξή τους.
- Τα κριτήρια, η διαδικασία και το χρονοδιάγραμμα επιλογής των Ομάδων Τοπικής Δράσης.

Το κράτος μέλος κοινοποιεί στην Επιτροπή τον αριθμό των Ομάδων Τοπικής Δράσης που προβλέπει να επιλέξει μέσω ενός ή περισσότερων προκηρύξεων υποβολής προσφορών το αργότερο εντός δύο ετών μετά την έγκριση του ΠΚΠ.

- Η μέθοδος επιλογής των σχεδίων συνεργασίας μεταξύ των περιοχών και της διακρατικής συνεργασίας.
- Το σχέδιο χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, ανά έτος και ανά πηγή χρηματοδότησης.
- Οι απαραίτητες διατάξεις για την εφαρμογή, την οικονομική και χρηματοδοτική διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των ενεργειών επιτόπου καθώς και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων.
- Οι ενέργειες πληροφόρησης των τελικών δικαιούχων και της κοινής γνώμης.
- Η συνεκτικότητα και η προστιθέμενη αξία των προβλεπόμενων μέτρων καθώς και οι συνέπειές τους στην περιοχή.

Διαχείριση, έλεγχος, παρακολούθηση και αξιολόγηση

Εφαρμόζονται οι διατάξεις του γενικού κανονισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία όσον αφορά τη διαχείριση, τον έλεγχο, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader +.

Όσον αφορά την οικονομική διαχείριση, το ΠΚΠ περιγράφει σαφώς τις λεπτομέρειες διαχείρισης και τις διαδικασίες σχετικά με την κινητοποίηση και την κυκλοφορία των χρηματικών ροών ιδίως κοινοτικών. Εξάλλου, οι διαδικασίες που εφαρμόζονται επιτρέπουν έναν αποτελεσματικό έλεγχο των δαπανών.

Σε επίπεδο των ΟΤΔ, μία επιτροπή παρακολούθησης διασφαλίζει την παρακολούθηση των παρεμβάσεων με τη βοήθεια οικονομικών και διαρθρωτικών δεικτών που αναλύουν την οικονομική εκτέλεση, την πραγματική υλοποίηση των ενεργειών και τις συνέπειές τους στην περιοχή. Τα αποτελέσματα κατόπιν διαβιβάζονται στο ευρωπαϊκό παρατηρητήριο για παγίωση και διάδοση. Σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, μία ρυθμιστική επιτροπή συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος για να προβεί σε ανάλυση του βαθμού προόδου της πρωτοβουλίας Leader +.

Συναφείς πράξεις

Απόφαση C(2000)1220 της 12.05.2000 της Επιτροπής για τον καθορισμό ενδεικτικής κατανομής ανά κράτος μέλος των πιστώσεων αναλήψεων υποχρεώσεων βάσει της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader + για την περίοδο 2000 – 2006.⁴⁰

4.4: ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007 – 2013

4.4.1: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ ΙΙ) 2007 - 2013

Στο ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΝ ΙΙ) του Υπουργείου Ανάπτυξης για την Περίοδο 2007 – 2013, συνεχίζονται και εμπλουτίζονται οι επιτυχημένες δράσεις του ΕΠΑΝ της περιόδου 2000 – 2006.

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη του ΕΠΑΝ ΙΙ ανέρχεται στο ποσό των 1.721.000.000 € από τα οποία 1.291.000.000 € προέρχεται από πόρους του Ε.Τ.Π.Α. και 430.000.000 € από πόρους του Ελληνικού Δημοσίου. Η ιδιωτική συμμετοχή αναμένεται να φθάσει το 1.410.565.249 €.

Ο κεντρικός αναπτυξιακός στόχος του ΕΠΑΝ ΙΙ είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και του παραγωγικού συστήματος, με έμφαση στη διάσταση της καινοτομικότητας, στο πλαίσιο της γενικότερης εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής για τη νέα περίοδο 2007 - 2013.

Βασική συνιστώσα του Προγράμματος αποτελεί η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφόρος ανάπτυξη.

Οι βασικές προτεραιότητες του ΕΠΑΝ ΙΙ για την περίοδο 2007 – 2013 είναι:

- 1. Η προώθηση της καινοτομίας, υποστηριζόμενη από έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη*
- 2. Η ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας*
- 3. Η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος*
- 4. Η ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος της Χώρας και η ενίσχυση της αειφορίας*

Στις προτεραιότητες του ΕΠΑΝ ΙΙ συγκαταλέγεται και η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων κατάρτισης επιχειρηματιών, εργαζομένων, ερευνητών, καθώς και απασχολούμενων στον τουριστικό τομέα του Πολιτισμού και της Υγείας.

Φορείς υλοποίησης

Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης

Στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», δύναται να οριστούν ως ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης, σύμφωνα με το άρθρο 2 § 6 και το άρθρο 59 § 2 του Καν. (ΕΚ)1083/2006, οι Γενικές Γραμματείες του Υπουργείου Ανάπτυξης, ο ΕΟΜΜΕΧ, άλλοι εποπτευόμενοι φορείς του Υπουργείου Ανάπτυξης και άλλων Υπουργείων, κλπ. (δημόσιες υπηρεσίες ή άλλα νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα), οι οποίοι ασκούν τις αρμοδιότητες διαχείρισης βάσει αποκλειστικού δικαιώματος που τους παρέχεται δυνάμει νομοθετικής ή κανονιστικής ρυθμίσεως.

Επίσης δύναται να οριστούν ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης οι οποίοι επιλέγονται μετά από διαγωνιστική διαδικασία στην οποία δύνανται να συμμετέχουν φορείς προερχόμενοι από συμπράξεις τοπικών αρχών, περιφερειακών αναπτυξιακών φορέων, συλλογικών φορέων, μη κερδοσκοπικών εταιρειών κλπ.

⁴⁰ www.leader-plus.gr/ - 3κ.

Η Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης δράσεων κρατικών ενισχύσεων του επενδυτικού νόμου, αρμοδιότητας της.

Ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή και παρέχει σε αυτή όλα τα αναγκαία στοιχεία για την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων της συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων για τη σύνταξη των ετήσιων και τελικής έκθεσης εκτέλεσης του ΕΠ, τη διενέργεια των προβλεπόμενων αξιολογήσεων, των στοιχείων που αιτείται η Επιτροπή κλπ.

Άλλοι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης

Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών, μετά από εισήγηση της διαχειριστικής αρχής, δύναται να ορίζονται άλλοι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης, οι οποίοι αναλαμβάνουν την άσκηση μέρους των αρμοδιοτήτων της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ, ενεργώντας σε σχέση με δικαιούχους που εκτελούν πράξεις για λογαριασμό και υπό την ευθύνη της διαχειριστικής αρχής.

Με την ίδια απόφαση ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια σχετικά με την άσκηση των αρμοδιοτήτων που αναλαμβάνει ο φορέας ανάλογα με τον τύπο και το είδος των δράσεων.⁴¹

4.4.2: Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ), Μέτρο 2.2: Πρόγραμμα «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός Μικρών Καταλυμάτων», Πράξη 2: «Ποιοτικός εκσυγχρονισμός μικρών καταλυμάτων»

Στόχος του προγράμματος

Το πρόγραμμα έχει σαν στόχο τον ποιοτικό εκσυγχρονισμό των καταλυμάτων που δεν εντάσσονται στον αναπτυξιακό νόμο 2601/98, 3299/04. Ο ποιοτικός εκσυγχρονισμός τους προωθείται με βάση τις απαιτήσεις του Π.Δ.337/28.12.2000 για την κατάταξη τους με το σύστημα των κλειδιών, ώστε να εξασφαλίζεται παράλληλα και η ολοκληρωμένη αναβάθμιση των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών τους.

Ποιους αφορά

Η Συμμετοχή στο πρόγραμμα μπορεί γίνει αφενός μεν από μεμονωμένες επιχειρήσεις αφετέρου δε από συνεργαζόμενες επιχειρήσεις που είναι εγκαταστημένες σε όλη την Ελληνική Επικράτεια, που λειτουργούν τουλάχιστον τρία χρόνια (έστω και εποχιακά, ανεξάρτητα από τυχόν αλλαγή ιδιοκτήτη ή μισθωτή), σύμφωνα με το ειδικό σήμα λειτουργίας από τον Ε.Ο.Τ. και ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Ενοικιαζόμενα Επιπλωμένα Δωμάτια, ανεξαρτήτως κατηγορίας.
- Ενοικιαζόμενα Επιπλωμένα Διαμερίσματα, ανεξαρτήτως κατηγορίας.
- Camping Δ' κατηγορίας.
- Ξενοδοχεία Δ' και Ε' κατηγορίας.
- Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες.
- Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις.
- Ξενοδοχεία και camping Γ' κατηγορίας και άνω, που όμως έχουν το ανώτερο 30 κλίνες (τα ξενοδοχεία) και 100 θέσεις (τα camping) [δεν θα πρέπει να έχουν επιχορηγηθεί την τελευταία επταετία από τον Αναπτυξιακό Νόμο (1892/90, 2601/98)] και ο προϋπολογισμός τους να μην υπερβαίνει τα 70.433 €.

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να απασχολούν το ανώτερο 50 άτομα και να έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 880.411 €. Στο πρόγραμμα μπορούν να

⁴¹ www.antagonistikotita.gr/ - 7k.

μπον και επιχειρήσεις στις οποίες ο επιχειρηματίας είναι αυτοαπασχολούμενος ή απασχολεί συγγενείς του α' ή β' βαθμού (γονείς, παιδιά, αδέρφια) ή τον/την σύζυγο του.

Τι δαπάνες χρηματοδοτούνται

Το πρόγραμμα αφορά στην αναβάθμιση των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που προσφέρουν τα μικρά καταλύματα..

Ύψος χρηματοδότησης

Το πρόγραμμα χρηματοδοτεί με 40% έναν προϋπολογισμό που μπορεί να ανέλθει σε 2.347,76 € ανά κλίνη, με ανώτατο όριο τα 73.367,57 €. Το υπόλοιπο ποσοστό του 60% της ίδιας συμμετοχής της επιχείρησης μπορεί να καλυφθεί εν μέρει ή εξ' ολοκλήρου με τραπεζικό δάνειο.

Ο κάθε επιχειρηματίας που διαθέτει περισσότερα από ένα ειδικά σήματα και θα υποβάλει χωριστές αιτήσεις συμμετοχής για κάθε σήμα, δεν επιτρέπεται να εισπράξει αθροιστικά σε περίοδο τριών ετών, ενισχύσεις που θα υπερβαίνουν τα 100.000 €. ⁴²

4.4.3: Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Γυναικείας Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας»

Πρόγραμμα για την παροχή υποστήριξης για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων των γυναικών επιχειρηματιών, καθώς και για την διατήρηση και ενίσχυση του ποσοστού απασχόλησης στις γυναικείες επιχειρήσεις. Η δράση αποτελεί μέτρο προώθησης της πολιτικής ίσων ευκαιριών απασχόλησης των φύλων στην αγορά εργασίας.

Αποδεκτές

Γυναίκες επιχειρηματίες που επιχειρούν είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες, είτε στο πλαίσιο υφιστάμενων ατομικών επιχειρήσεων, Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, Συνεταιρισμών και λοιπών νομικών προσώπων, που δραστηριοποιούνται στους τομείς μεταποίησης, εμπορίου, υπηρεσιών και τουρισμού.

Προϋποθέσεις

Δικαίωμα συμμετοχής στο Πρόγραμμα έχουν *Γυναίκες Επιχειρηματίες* που δραστηριοποιούνται στις επιλέξιμες Περιφέρειες και είναι:

- A. ελεύθεροι επαγγελματίες (κύριο επάγγελμα),
- B. συμμετέχουν ή είναι ιδιοκτήτριες επιχειρήσεων (ατομικές ή εταιρείες με νομική μορφή ομόρρυθμης, ετερόρρυθμης, ΕΠΕ, Ανώνυμης ή Συνεταιρισμού) που δραστηριοποιούνται στους τομείς *μεταποίησης, εμπορίου, υπηρεσιών, τουρισμού και μεταφορών.*

Οι επιλέξιμες δαπάνες (κατ' ανώτατο όριο) ανά κατηγορία επιλέξιμων ενεργειών είναι οι εξής:

- ✓ Συμμετοχή σε ένα Θεματικό Κύκλο (workshop), 1.500 € / γυναίκα.
- ✓ Λήψη συμβουλευτικών υπηρεσιών, 8.000 € / επιχείρηση.
- ✓ Συμμετοχή σε Εκθέσεις, 6.000 € / επιχείρηση.
- ✓ Συμμετοχή σε συνέδρια, 2.000 € / συνέδριο.
- ✓ Συμμετοχή σε επιχειρηματικές αποστολές, 2.000€ / γυναίκα.
- ✓ Εκστρατείες διαφήμισης και προβολής μικρής κλίμακας, 8.000 € / επιχείρηση.
- ✓ Προμήθεια εξοπλισμού και λογισμικού, 15.000 € / επιχείρηση.

⁴² www.oecon.gr/index.php?option=com_content&view=article&id...poiotikos... και www.chiosnews.com/cn62653406AM.asp.

Ποσοστό Κρατικής Ενίσχυσης

Η κρατική ενίσχυση ανέρχεται στο 100% επί του εγκεκριμένου προϋπολογισμού. Η ανώτατη κρατική ενίσχυση δεν μπορεί να είναι ανώτερη των 40.000 € και κατώτερη των 5.000 €. ⁴³

4.4.4: Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ)

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) αποτελούν μια καινοτόμο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αγροτική ανάπτυξη σε επιλεγμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Βασίζονται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο και ενισχύουν ιδιωτικές επενδύσεις και δημόσιες τεχνικές και κοινωνικές υποδομές.

Τι χρηματοδοτούν τα ΟΠΑΑΧ

Τα ΟΠΑΑΧ περιλαμβάνουν και χρηματοδοτούν υποδομές για τον αγροτικό τομέα, παρεμβάσεις αναβάθμισης των οικισμών και του φυσικού περιβάλλοντος, δράσεις βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των δεξιοτήτων τους, καθώς και ενισχύσεις σε ιδιώτες (γεωργούς και μη) για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα, αλλά και εκτός αυτού και επιπλέον υποστηρικτικές δράσεις για την ανάδειξη των περιοχών παρέμβασης.

Πηγές χρηματοδότησης των ΟΠΑΑΧ

Τα ΟΠΑΑΧ συγχρηματοδοτούνται από Εθνικούς πόρους και από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων - Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.).

Κύριοι στόχοι των ΟΠΑΑΧ

- ◆ Η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.
- ◆ Στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές.
- ◆ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.
- ◆ Βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των περιοχών.
- ◆ Διατήρηση του περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής για όλο τον αγροτικό πληθυσμό.
- ◆ Διάσωση και διαφύλαξη στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ◆ Αναδιάρθρωση της τοπικής αγροτικής οικονομίας, οικονομική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου.
- ◆ Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι καλούνται οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές, (αγρότες και μη, Νομικά και Φυσικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς και ΟΤΑ) να καταθέσουν προτάσεις που θα έχουν σχέση:

- ◆ Με τουριστικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες.
- ◆ Με επενδύσεις στην μεταποίηση και εμπορία γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων.
- ◆ Με την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος.
- ◆ Με την ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών και προστασία της αγροτικής κληρονομιάς κλπ.

Η επιχορήγηση των φορέων κυμαίνεται μεταξύ 60 και 100% ανάλογα με τη δράση και τον φορέα.

⁴³ www.impel.gr/management/programmata/view/anaptixi_ginaikeias_apasxolisis.

Τι είναι δομή στήριξης

Για την υλοποίηση των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού χώρου δημιουργήθηκαν οι Δομές Στήριξης, που είναι τοπικοί Αναπτυξιακοί φορείς και διασφαλίζουν την άμεση παροχή υπηρεσιών σε όλο τον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής αρμοδιότητάς τους, διαθέτοντας για το σκοπό αυτό τα απαραίτητα μέσα και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό.

4.4.5: Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της υπαίθρου»

Οι Στρατηγικοί και Αναπτυξιακοί Στόχοι για την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006, όπως αναλύονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 - 2006», είναι τρεις:

- ✘ Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού.
- ✘ Η βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία.
- ✘ Η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.

Το Ε. Π. «Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» είναι ένα μονοταμειακό πρόγραμμα που αφορά το σύνολο της Χώρας. Η συνολικά διαθέσιμη Δημόσια Δαπάνη για το διάστημα 2000 - 2006 ανέρχεται 1.776 εκατ. ευρώ, ενώ η Κοινοτική Συμμετοχή (από το ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού) είναι 1.233 εκατ. ευρώ.

Οι συγκεκριμένες δράσεις μέσω των οποίων θα υλοποιηθούν οι στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος έχουν ομαδοποιηθεί σε επτά (7) Άξονες Προτεραιότητας.

- **ΑΞΟΝΑΣ 1:** Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης.
- **ΑΞΟΝΑΣ 2:** Παρεμβάσεις στο επίπεδο μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας του πρωτογενούς γεωργικού και δασικού προϊόντος.
- **ΑΞΟΝΑΣ 3:** Η βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού.
- **ΑΞΟΝΑΣ 4:** Η βελτίωση των υποστηρικτικών μηχανισμών και ενημέρωσης του αγροτικού πληθυσμού με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.
- **ΑΞΟΝΑΣ 5:** Παρεμβάσεις στο γεωργικό προϊόν.
- **ΑΞΟΝΑΣ 6:** Ανάπτυξη και προστασία φυσικών πόρων και περιβάλλοντος.
- **ΑΞΟΝΑΣ 7:** Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου.

Ο Άξονας 7 αποτελεί μια καινοτόμο προσέγγιση για την αγροτική ανάπτυξη και περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων, τα περισσότερα των οποίων βασίζονται στο Άρθρο 33 του Καν. ΕΚ 1257/99, τα οποία εφαρμόζονται σε επιλεγμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας.

Ανάλυση Μέτρων Άξονα 7

- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.1:** Έγχειρες βελτιώσεις.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.2:** Δημιουργία Υπηρεσιών Διαχείρισης Εκμεταλλεύσεων
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.3 :** Εμπορία Γεωργικών Προϊόντων Ποιότητας.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.4:** Βασικές υπηρεσίες για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.5:** Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών - Προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς.

- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.6:** Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και η απόκτηση εναλλακτικών εισοδημάτων.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.7:** Διαχείριση των υδατικών πόρων της γεωργίας.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.8:** Ανάπτυξη και βελτίωση της υποδομής που σχετίζονται με την ανάπτυξη της γεωργίας.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.9:** Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.10:** Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη Γεωργία, τη Δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου, καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.11:** Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.12:** Επενδύσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων.
- ✓ **ΜΕΤΡΟ 7.13:** Επενδύσεις για τη βελτίωση και τον εξορθολογισμό υλοτόμησης, μεταποίησης και εμπορίας των δασοκομικών προϊόντων.
- ✓ **Μέτρο 7.14:** Παροχή βασικών υπηρεσιών για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό.⁴⁴

⁴⁴ www.anethesp.gr/opaaxgeo.htm.

**ΜΕΡΟΣ Β΄: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ
«ΔΗΜΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ»**

ΚΕΦ.5: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

5.1: Γενικά ιστορικά και γεωγραφικά στοιχεία

Γεωγραφική θέση

Το Σουφλί είναι κτισμένο στην ανατολική πλευρά του δίδυμου λόφου του Προφήτου Ηλία (Αϊ Λιά), ενός από τα τελευταία υψώματα της πολυκορφής Ροδόπης. Βρίσκεται στο κέντρο του Νομού Έβρου καθώς απέχει 65 χλμ. από την Αλεξανδρούπολη (νότια) και 50 χλμ. από την Ορεστιάδα (βόρεια). Εντάσσεται στην παρέβρια περιοχή καθώς απέχει 500 μέτρα από τον ποταμό Έβρο.⁴⁵

Ιστορικά στοιχεία

Το Σουφλί αναφέρεται για πρώτη φορά από του Τούρκο περιηγητή Εβλιγιά Τσελεμπή, κατά το 1667 μΧ, με το όνομα Σοφουλού. Την περίοδο εκείνη ήταν ένα κεφαλοχώρι απαλλαγμένο από φόρους. Η τουρκική ονομασία Σοφουλού φανερώνει ότι πιθανότατα αποτελούσε κτήμα μοναστικού τάγματος που όντως μαρτυράτε στην περιοχή.⁴⁶ Υπάρχει όμως και άλλη εκδοχή, ότι το Σουφλί πήρε την ονομασία του από τ' όνομα βυζαντινού γαιοκτήμονα που λεγόταν Σουφλής.⁴⁷

Αργότερα βέβαια οικογένειες Σουλιωτών κατέφυγαν στο Σουφλί και τα πατρώνυμά τους μνημονεύονται σε σημερινά επώνυμα. Είναι ωστόσο ιστορικά διαβεβαιωμένο ότι το Σουφλί κατοικούνταν από τη Νεολιθική εποχή. Αυτό διαπιστώνεται από αντικείμενα που βρέθηκαν στην περιοχή, καθώς και την ανακάλυψη των τάφων της Ελληνιστικής Περιόδου. Το έντονο Θρακικό στοιχείο στα έθιμα της περιοχής, μαρτυρεί την καταγωγή των Σουφλιωτών από το μεγάλο Θρακικό φύλο της Βαλκανικής χερσονήσου και των νησιών του βορειοανατολικού Αιγαίου. Κατά την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το Σουφλί αποτελούσε ισχυρό οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό κέντρο που απλώνονταν και στην ανατολική όχθη του ποταμού Έβρου με πληθυσμό τη τάξης των 60.000 ατόμων. Η ραγδαία ανάπτυξη οφείλεται στη σπηροτροφία, που υπήρξε ο οικονομικός πνεύμονας της περιοχής για πολλές δεκαετίες. Τότε ιδρύθηκαν και τα εργοστάσια επεξεργασίας μεταξύ των Αζαρία και Πάπο (1908), των Τζίβρε (1920) που ήταν και η μεγαλύτερη μονάδα της περιοχής και το Π.Χατζησάββα (1924). Αργότερα δημιουργούνται το εργοστάσιο Τσιακίρη (1954) που λειτουργεί ως σήμερα και το κρατικό εργοστάσιο (1967). Η αμπελοργαία και η οινοποιεία παρουσίασαν γρήγορη ανάπτυξη. Αυτά ήταν τα δύο κύρια σκέλη της οικονομικής ζωής του τόπου. Παράλληλα αναπτύχθηκαν και άλλες μορφές βιοτεχνίας, όπως τα βελούδα και σιδηρουργαία που λειτουργούν πριν το 1922, καθώς και οι 4 ατμοκίνητοι αλευρόμυλοι και αρκετές μονάδες ο παραγωγής σησαμελαίου. Μετά τις συνθήκες του 1922-23 η Ανατολική Θράκη και η

⁴⁵ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την "πόλη του μεταξιού", με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταϊτίσσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000, σελ. 5.

⁴⁶ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί "Μεταξένια Πολιτεία" Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός», σελ. 1.

⁴⁷ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την "πόλη του μεταξιού", με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταϊτίσσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000, σελ. 5.

Ρωμυλία πέρασαν στην κυριότητα του νεοσύστατου Τουρκικού κράτους. Έτσι το Σουφλί έχασε το μεγαλύτερο μέρος της πεδιάδας των 70.000 στρεμμάτων, που ήταν απέραντα μορεολίβαδα, αποκλειστική τροφή του μεταξοσκώληκα. Επιπλέον, η σηροτροφία και το εμπόριο μεταξιού περιήλθαν στο ελληνικό νομικό και φορολογικό καθεστώς. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση της παραγωγής και των εξαγωγών σε ευρωπαϊκές χώρες. Η ανακάλυψη και διάδοση της τεχνητής μεταξωτής ίνας ανέκοψε οριστικά και αμετάκλητα την πορεία της σηροτροφίας. Τα τέσσερα εργοστάσια αναπήνησης καθώς και πολλές οικοτεχνίες παραγωγής μεταξιού, έπαψαν να λειτουργούν. Αυτή τη στιγμή λειτουργούν πέντε βιοτεχνίες ύφανσης και παραγωγής μεταξωτών ειδών, καθώς και καταστήματα που εμπορεύονται μεταξωτά είδη. Το 1993, η παραγωγή κουκουλιών ανέρχονταν σε 5.000 κιλά από 800.000 κιλά που ήταν το 1908.⁴⁸

Οι μουριές μοναδική τροφή του μεταξοσκώληκα σιγά σιγά λιγόστεψαν και με τον αναδασμό σχεδόν εξαφανίστηκαν. Η παρακμή της σηροτροφίας, σε συνδυασμό με την έλλειψη αντισταθμικών μέτρων, ανάγκασε τον πληθυσμό να μεταναστεύσει στα αστικά κέντρα ή στο εξωτερικό.

Τα τελευταία χρόνια ο Δήμος Σουφλίου με την Δημοτική επιχείρηση Σηροτροφίας «Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ.» προσπαθεί να αναβιώσει την παραγωγή του μεταξιού με μορεώνες, με εκτροφή μεταξοσκώληκα και την κατασκευή αναπηνιστηρίου που ολοκληρώθηκε πρόσφατα. Πρόκειται για δημοτικό εργοστάσιο επεξεργασίας μεταξιού, ενώ ήδη υπάρχει ντόπια παραγωγή κουκουλιών. Θα δημιουργήσει σύντομα επισκέψιμο χώρο εκτροφής του μεταξοσκώληκα, για όλους τους καλοκαιρινούς μήνες. Υποστηρίζει την προσπάθεια τόσο σε επιστημονικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό παραχωρώντας μορεώνες σε όσους θέλουν να ασχοληθούν με τη σηροτροφία.⁴⁹

5.2: Η οικιστική αρχιτεκτονική του Σουφλίου

Αξιοσημείωτη για την περιοχή του Σουφλίου είναι η οικιστική αρχιτεκτονική που διαμορφώνεται με σκοπό την κάλυψη των αναγκών της σηροτροφίας σε συνδυασμό με την κατοίκηση. Η εκτροφή του μεταξοσκώληκα γινόταν κυρίως στο σπίτι. Είναι φυσικό λοιπόν η μορφολογία του σουφλιώτικου σπιτιού και η λειτουργική του οργάνωση να εξαρτώνται άμεσα από τη σηροτροφία και τις ανάγκες της.⁵⁰

Τη χαρακτηριστική αρχιτεκτονική μορφή του Σουφλίου δίνουν τα κουκουλόσπιτα (μπιτζικλίκια) που κυριαρχούν στο χώρο με τον επιβλητικό τους όγκο.⁵¹

Γενικό γνώρισμα των κουκουλόσπιτων είναι η ομοιότητα μεταξύ τους. Τα περισσότερα είναι διώροφα, μερικά μονώροφα και λίγα τριώροφα. Είναι χτισμένα από παραδοσιακά υλικά, όπως πέτρα, ξύλο και κόκκινο τούβλο με χοντρούς τοίχους

⁴⁸ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί "Μεταξένια Πολιτεία" Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός», σελ. 1 – 2.

⁴⁹ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004, σελ. 4.

⁵⁰ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί "Μεταξένια Πολιτεία" Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός», σελ. 13.

⁵¹ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004, σελ. 5.

(περίπου 70εκ. πάχος) και στενά ξύλινα κουφώματα έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η διατήρηση σταθερής θερμοκρασίας και ο κατάλληλος φωτισμός, συνθήκες που συντελούν στην κατάλληλη εκτροφή του μεταξοσκώληκα. Συνήθως το ισόγειο αποτελείται από έναν ενιαίο χώρο, ο οποίος εξυπηρετούσε αποθηκευτικές ανάγκες όπως π.χ. η στοίβαξη των μορεόφυλλων και η συγκομιδή των κουκουλιών, και ένα πολύ μικρό μέρος που χρησιμοποιούνταν για κατοίκηση από τους παραγωγούς. Οι επάνω όροφοι ήταν κι αυτοί ενιαίοι και όλος ο χώρος καταλαμβάνόταν από τις λεγόμενες ξύλινες κρεβάτες, πάνω στις οποίες τοποθετούνταν οι μεταξοσκώληκες.⁵²

5.3: Αμπελοκαλλιέργεια και οινοποίηση στο Σουφλί

Η τέχνη της καλλιέργειας του αμπελιού και της οινοποίησης χάνεται στα βάθη των αιώνων.

Από τα στοιχεία που έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα, βλέπουμε ότι η οινοποίηση στο Σουφλί, αποτελούσε μαζί με το μετάξι, τις δύο βασικές δραστηριότητες των κατοίκων, οι οποίες οδήγησαν το Σουφλί σε ένα υψηλό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο με αποτέλεσμα να γίνει γνωστό σε όλη την Ευρώπη.

Σήμερα συνυφασμένη η παράδοση με το νέο τρόπο καλλιέργειας έκανε το Σουφλιώτικο ερυθρό κρασί να είναι ίσως ένα από τα καλύτερα ελληνικά, γνωστό σε όλη την ελληνική επικράτεια.⁵³

Στα ημιορεινά έχουν φυτεμένα τα αμπέλια τους οι Σουφλιώτες και αξίζει να κάνει κανείς μια βόλτα για να δει με τι μεράκι αυτοί οι άνθρωποι καλλιεργούν τα κτήματά τους. Τα περισσότερα είναι για προσωπική χρήση και συνεχίζουν να τα περιποιούνται, γιατί εδώ είναι στάση ζωής η επαφή με τη γη και τη φύση. Η δε ποικιλία επιτραπέζιου σταφυλιού «Όψιμο Σουφλίου» είναι καταχωρημένη στον Αμπελουργικό Άτλαντα ως τοπική επιτραπέζια ποικιλία σταφυλιού.

Οι επισκέπτες μπορούν να προμηθευτούν χύμα κρασί και τσίπουρο από τους ντόπιους παραγωγούς (φροντίζοντας να το παραγγείλουνε έγκαιρα) ή να προτιμήσουν τα ντόπια εμφιαλωμένα, που τα τελευταία χρόνια, κατακτούν ολοένα και περισσότερο την ελληνική αγορά.

Στα αποστακτήρια της πόλης από τα τέλη Οκτώβρη ως τα τέλη Δεκέμβρη οι Σουφλιώτες μετατρέπουν τα στέμφυλα (τσιπ'ρα) σε τσίπουρο περιμένοντας υπομονετικά μέρα - νύχτα, σταγόνα - σταγόνα το πολύτιμο νέκταρ που ζεσταίνει τις κρύες νύχτες του χειμώνα και ζωντανεύει την παρέα.

Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου διοργανώνει στα μέσα Νοεμβρίου τη «γιορτή του τσίπουρου» στο Αποστακτήριο του Συνεταιρισμού Αμπελουργών Σουφλίου, ο οποίος αριθμεί σήμερα 115 μέλη.

Συνολικά λειτουργούν οχτώ αποστακτήρια στην περιοχή του Σουφλίου, τα οποία αξίζει να τα επισκεφθεί κανείς κατά την περίοδο της απόσταξης.⁵⁴

⁵² Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί "Μεταξένια Πολιτεία" Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός», σελ. 13 - 14.

⁵³ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την "πόλη του μεταξιού", με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταϊτίσσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000, σελ. 13.

⁵⁴ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004, σελ. 10.

5.4: Πολιτιστική άνθηση

Συγχρόνως με την οικονομική ανάπτυξη επέρχεται κοινωνικοπολιτική άνθηση και άνοδος του πνευματικού επιπέδου των κατοίκων. Πριν από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα κτίζονται οι δύο εκκλησίες Άγιος Γεώργιος και Άγιος Αθανάσιος, αληθινά κοσμήματα ακόμα και σήμερα. Περίπου στα 1860 δημιουργείται η Αστική Σχολή (σήμερα λειτουργεί σαν Β΄ Δημοτικό Σχολείο) και το 1880-82 κτίζεται και λειτουργεί το Παρθεναγωγείο Σουφλίου (σήμερα στεγάζει τις δραστηριότητες της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.»).

Από το 1878 υπήρχε ο «θεατρικός όμιλος Σουφλίου» και το 1905-10 παρουσιάζεται και άλλος «θεατρικός όμιλος». Δίνονται παραστάσεις ακόμα και με εθνικό περιεχόμενο, αλλά για να πάρουνε την άδεια της παράστασης από τους Τούρκους τις βαπτίζανε «ερωτικές».

Με την λειτουργία της Αστικής Σχολής δημιουργείται δανειστική βιβλιοθήκη και από το 1990 διδάσκεται το μάθημα της μουσικής. Από το 1910 λειτούργησε το «Λαϊκό Αναγνωστήριο» που μετονομάστηκε το 1911 «Αναγνωστήριο η Ροδόπη» με συνδρομητές. Το 1903 υπάρχουν τριάντα τέσσερις (34) συνδρομητές στο φιλολογικό περιοδικό «Φιλόκαλος Πηνελόπη» που εκδίδεται στην Κωνσταντινούπολη.

Ιδρύονται φιλανθρωπικά σωματεία : «Φιλανθρωπική Αδελφότης ο Άγιος Γεώργιος» το 1904 και «Φιλόπτωχος Αδελφότης των Κυρίων η Ειρήνη» το 1908.⁵⁵

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι Σουφλιώτες, εκτός των άλλων, φημίζονται για την πλούσια πολιτιστική τους κληρονομιά, η οποία λειτουργεί ως φάρος για τις πολιτιστικές τους αναζητήσεις.

Οι επισκέπτες αξίζει να επισκεφτούν το Σουφλί την τελευταία εβδομάδα της αποκριάς, όπου γίνονται μια σειρά από αποκριάτικες εκδηλώσεις με κορύφωση τη μεγάλη παρέλαση την Κυριακή της Αποκριάς. Οι Σουφλιώτες με την πλούσια πολιτιστική τους διαδρομή επιμένουν να οργανώνονται εθελοντικά και να «αποδελτιώνουν» με κέφι, φαντασία και μεράκι σοβαρά και ευτράπελα της πολιτικής, κοινωνικής και καθημερινής μας ζωής.

Επίσης στα τέλη του καλοκαιριού θα μπορέσουν να απολαύσουν πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων με κύριο γνώμονα την ποιότητα, καλύπτοντας όλο το φάσμα της πολιτιστικής έκφρασης.⁵⁶

5.5: Χώροι αναψυχής

Ο επισκέπτης μπορεί να εκδράμει στους όμορφους και περιποιημένους χώρους αναψυχής του Δήμου Σουφλίου και του Δασαρχείου που υπάρχουν διαμορφωμένοι στην καταπράσινη περιοχή γύρω από την πόλη. Στην κορυφή του λόφου του προφήτη Ηλία υπάρχει το ομώνυμο εξωκλήσι με διαμορφωμένο χώρο αναψυχής, ενώ 4 χιλιόμετρα δυτικότερα βρίσκονται οι χώροι αναψυχής Γιρλισίου και λαγοτροφείου όπου στο τελευταίο υπάρχει οργανωμένη πισίνα και ταβέρνα. Σε

⁵⁵ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την “πόλη του μεταξιού”, με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταΐτισσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000, σελ. 8 – 9.

⁵⁶ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004, σελ. 11.

μεγαλύτερη απόσταση από το Σουφλί, ο επισκέπτης συναντά τους χώρους αναψυχής του Δασαρχείου μέσα στο πυκνό πευκοδάσος της Δαδιάς, τους Κατρατζήδες και τις Τρεις Βρύσες, σε υψόμετρο άνω των 600 μέτρων.⁵⁷

ΚΕΦ 6: Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

6.1: Γεωγραφική θέση

Στο κέντρο του νομού Έβρου και σε απόσταση 58 χλμ. από την Αλεξανδρούπολη και 15 χλμ. από το Σουφλί «την πόλη του μεταξιού» με τα αριστοτεχνικά κεντήματα που ταξίδεψαν σε όλο τον κόσμο, θα βρει κανείς τη Δαδιά. Είναι χτισμένη στην πλαγιά της Γκίμπρενας απέναντι από τη στενή κοιλάδα του ποταμού Έβρου. Το όνομά της προέρχεται από το άφθονο δαδί. Η ιστορία του χωριού χάνεται στους αιώνες.

Σήμερα η Δαδιά είναι ένα όμορφο χωριό σε υψόμετρο, με καταπληκτική θέα, υγιεινό κλίμα και χώρους αναψυχής. Είναι δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Σουφλίου με εννιάκόσιους κατοίκους περίπου, οι οποίοι ασχολούνται με την γεωργία, την κτηνοτροφία, την εκμετάλλευση δασικών προϊόντων και τον οικοτουρισμό. Στο χωριό λειτουργούν Παιδικός Σταθμός, Νηπιαγωγείο, Δημοτικό Σχολείο και Δημοτική Βιβλιοθήκη με μεγάλο αριθμό βιβλίων.

6.2: Ιστορική αναδρομή οικοτουριστικής ανάπτυξης στο Δάσος Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου

6.2.1: Η περιοχή: γεωγραφία, οικολογία, κοινωνία, οικονομία

Η περιοχή του δάσους Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου (στο εξής δάσος Δαδιάς), στο νομό Έβρου διαθέτει ένα σπάνιο οικοσύστημα, που από παλαιότερα προσέλκυε επισκέπτες με επιστημονικό ενδιαφέρον για τη φύση. Σήμερα η περιοχή, με βασικό πόλο έλξης τα αρπακτικά πουλιά, έχει εξελιχθεί σε έναν από τους δημοφιλείς οικοτουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας με ετήσιο αριθμό επισκεπτών που φθάνει τις 50.000.

Γεωγραφία

Το δάσος Δαδιάς βρίσκεται στο μέσον του νομού Έβρου και καλύπτει τις λοφώδεις ανατολικές απολήξεις της οροσειράς της Ροδόπης που σβήνουν στις πεδινές περιοχές του Δήμου Σουφλίου και Τυχερού. Η γεωγραφική θέση του δάσους Δαδιάς, στα όρια της Ευρώπης και της Ασίας, ευνοεί την παρουσία σπάνιων ειδών πανίδας που σε αυτή την περιοχή βρίσκεται το ανατολικότερο ή δυτικότερο όριο της εξάπλωσης τους αντίστοιχα, ενώ βορειοευρωπαϊκά είδη παρουσιάζουν εδώ την νοτιότερη εξάπλωσή τους. Ο δασώδης χαρακτήρας της γης κράτησε τα ημιορεινά χωριά της περιοχής σε χαμηλά επίπεδα κοινωνικής ανάπτυξης, ενώ οι πόλεις και τα χωριά της παρέβριας ζώνης που βρίσκονται στο ανατολικό τμήμα του δάσους Δαδιάς, ανέδειξαν διάφορες μορφές ανάπτυξης μέσω του εμπορίου.

⁵⁷ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί “Μεταξένια Πολιτεία” Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός», σελ. 22.

Φυσικά χαρακτηριστικά και η οικολογία της περιοχής

Το ανάγλυφο της περιοχής είναι πλούσιο, με ρεματιές και μικρά ποτάμια, κοιλάδες κλειστές και ανοιχτές. Τα δάση εναλλάσσονται με λιβάδια, βοσκοτόπια και καλλιέργειες. Οι λόφοι και τα ψηλότερα βουνά δεν ξεπερνούν τα 650 μέτρα. Στην περιοχή υπάρχουν εκτεταμένα, ώριμα φυσικά πευκοδάση σε χαμηλά υψόμετρα, μοναδικά στον ελληνικό χώρο, μια και σε αντίστοιχες περιοχές της Ελλάδας, τα πευκοδάση έχουν καταστραφεί ή υποβαθμιστεί λόγω πυρκαγιών, οικιστικής εξάπλωσης ή άλλων ανθρωπογενών αιτιών.

Η σύνθεση της δασικής βλάστησης είναι αποτέλεσμα του κλίματος, της γεωμορφολογίας, των εδαφικών συνθηκών και της γειτνίασης με τον ποταμό Έβρου. Καθοριστικό επίσης ρόλο για τη σημερινή σύνθεση και δομή της δασικής βλάστησης και των βιοτόπων έχει παίξει η μακρόχρονη παρουσία του ανθρώπου που έχει επιδράσει στη φυσική εξέλιξη της βλάστησης.

Η έκταση του δάσους της Δαδιάς καλύπτεται από δασική βλάστηση κατά 70%, με κυριαρχία τα πευκοδάση και με συμμετοχή από δάση πλατύφυλλων, μικτά δάση και θαμνώνες μακίας. Στα πευκοδάση κυριαρχεί η Τραχεία Πεύκη *Pinus brutia* ενώ η Μαύρη Πεύκη *Pinus nigra*, σχηματίζει μικρές συστάδες, συχνά κοντά στα ρέματα, ενώ στα δρυοδάση συμμετέχουν τέσσερα είδη δρυών *Quercus* spp. Στις φυτικές διαπλάσεις των ρεμάτων κυριαρχούν τα Κλήθρα *Alnus glutinosa* και κατά θέσεις, οι ιτιές *Salix* spp., οι Μαύρες Λεύκες *Populus nigra* και τα αλμυρίκια *Tamarix* spp. Οι υπόλοιπες εκτάσεις καλύπτονται από βοσκότοπους, άγονες εκτάσεις, γεωργικές καλλιέργειες και οικισμούς που διασπούν τις δασωμένες εκτάσεις και συμμετέχουν στη διαμόρφωση μια έντονης εναλλαγής βιοτόπων στην περιοχή.

Το δάσος της Δαδιάς διακρίνεται για την πλούσια ορνιθοπανίδα του (219 είδη). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παρουσία των αρπακτικών πουλιών, που προσδίδουν στην περιοχή μια μοναδικότητα, τόσο λόγω του μεγάλου αριθμού των ειδών που απαντώνται σε μικρή σχετικά έκταση (43 είδη ημερόβιων και νυκτόβιων αρπακτικών από τα 47 όλης της Ελλάδας), όσο και λόγω της ύπαρξης μεγάλων πληθυσμών ορισμένων ειδών.

Ο κραυγαετός *Aquila pomarina* και ο φιδαιτός *Circus gallicus* εμφανίζονται εδώ με πληθυσμούς πυκνότερους απ' ό,τι σε κάθε άλλη ελληνική περιοχή, ενώ, κατά την τελευταία δεκαετία, ο πληθυσμός από μαυρόγυπες *Aegypius monachus* είναι ο μοναδικός στη Βαλκανική χερσόνησο. Η περιοχή φιλοξενεί επίσης ένα μεγάλο πληθυσμό μαυροπελαργών *Ciconia nigra*.

Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

Το δάσος Δαδιάς ανήκει διοικητικά στους Δήμους Σουφλίου και Τυχερού. Ο συνολικός πληθυσμός τους είναι περίπου 1.100 κάτοικοι. Η οικοτουριστική ανάπτυξη συνδέθηκε περισσότερο με τον ημιορεινό οικισμό της Δαδιάς εξαιτίας της χωροθέτησης εγκαταστάσεων για επιστημονική και οικοτουριστική χρήση σε αυτήν.

Παρά το γεγονός ότι οι οικισμοί της περιοχής αντιμετωπίζουν έντονο δημογραφικό πρόβλημα, η Δαδιά παρουσιάζει σταθερότητα πληθυσμού. Σε αυτό συνέβαλε κατά το παρελθόν το δάσος που αποτελούσε την κύρια πηγή απασχόλησης των κατοίκων και συμπληρωματικά η ενασχόληση με την κτηνοτροφία και τη γεωργία. Την τελευταία πενταετία, παρότι η δασική απασχόληση έχει μειωθεί και η γεωργική εκμετάλλευση δεν αποδίδει όπως τη δεκαετία του 1990, άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες έχουν συμβάλει στη σταθερότητα του πληθυσμού της Δαδιάς. Επαγγελματικοί διέξοδοι έχουν δοθεί σε αρκετούς νέους με θέσεις εργασίας στο στρατό, στη συνοριοφυλακή και λιγότερο στον οικοτουρισμό. Επίσης, ο γυναικείος συνεταιρισμός «Η Γερακίνα» (εγγεγραμμένα μέλη 45) απασχολεί 12

ενεργά μέλη που συντηρούν το χώρο εστίασης στη δασική θέση Κατρατζήδες και κατασκευάζουν παραδοσιακά προϊόντα στο εργαστήριό τους που εδράζει στο χωριό Δαδιά.

Μέσα από τη συναναστροφή με τους κατοίκους της Δαδιάς, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι χαρακτηρίζονται από φιλόξενα αισθήματα, ανοχή απέναντι στους ξένους και υπερηφάνεια για τον τόπο τους. Παρουσιάζουν την τάση να παραμένουν και όχι να εγκαταλείπουν το χωριό για τα αστικά κέντρα. Βλέπουν ευνοϊκά τι νέες δυνατότητες απασχόλησης και τις ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν με την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, αλλά είναι μάλλον διστακτικοί σε επενδύσεις. Γι' αυτό και την τελευταία δεκαετία, ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων έχει αναπτυχθεί: δύο καφενεία, μία ταβέρνα, ένα mini market, ένα κατάστημα μεταξωτών και ένας παραδοσιακός ιδιωτικός ξενώνας «Δαδιάσελο». Στην πλειοψηφία τους, οι εν λόγω ιδιώτες ήταν δαδιωτικής καταγωγής που έμεναν σε αστικά κέντρα της Ελλάδας και του εξωτερικού και αποφάσισαν να επενδύσουν στον τόπο τους λόγω της τουριστικής ανάπτυξης.

Οι οικισμοί των δύο δήμων και κυρίως το Σουφλί και το Τυχερό, έχουν αναπτύξει αγροτουριστικές δραστηριότητες με δημιουργία ξενώνων, γυναικείων συνεταιρισμών παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και προώθηση εναλλακτικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων, όπως τσίπουρο, κρασί, μετάξι, σπαράγγια και βατόμουρα. Επίσης, έχουν αναπτυχθεί αθλήματα συμβατά με τη φύση, όπως κωπηλασία στη λίμνη Τυχερού, ιππασίας και ποδηλασία.

Η οικολογική αξία της περιοχής αποτέλεσε έναυσμα για την εγκατάσταση Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Σουφλί που εφαρμόζει εκπαιδευτικά προγράμματα για το μετάξι και το δάσος Δαδιάς και φιλοξενεί μεγάλο αριθμό σχολείων από όλη την Ελλάδα.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης πολιτών (εφορία, ταχυδρομείο, τράπεζες, πυροσβεστική, δασαρχείο, αγροτικό κτηνιατρείο, Δημαρχίες, κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών, αστυνομία, κέντρο υγείας, ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών κλπ.) βρίσκονται στο Σουφλί που συγκεντρώνει το σύνολο των υπηρεσιών και κάποιες αυτές διατηρούν υποκαταστήματα και στο Τυχερό. Παρ' όλα αυτά λόγω της συνεχόμενης συρρίκνωσης του οικισμού Σουφλίου, ξεκίνησε πρόσφατα η αποδυνάμωση κάποιων υπηρεσιών (ΟΤΕ, ΔΕΗ) λόγω των ιδιωτικό - οικονομικών κριτηρίων στα οποία βασίζεται πλέον η οργάνωσή τους.

Αναφορικά με το φαινόμενο της ανεργίας είναι ένα πολύπλευρο θέμα με πολλές προεκτάσεις και η δυναμική επίλυση του απαιτεί τη συσπείρωση όλων των δομών μιας τοπικής κοινωνίας και βέβαια την ουσιαστική παρέμβαση των κρατικών φορέων.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 στο Δήμο Σουφλίου το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, απασχόληση συνολικά 658 ατόμων, και με την Δημόσια Διοίκηση, απασχόληση 475 ατόμων. Έπειτα ακολουθεί η απασχόληση στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων, οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης, με την απασχόληση 280 ατόμων. Στο τομέα των μεταποιητικών βιομηχανιών απασχολούνται 212 άτομα και στο τομέα των κατασκευών απασχολούνται 171 άτομα. Ενώ στον τομέα της εκπαίδευσης απασχολούνται 144 άτομα και στον τομέα των ξενοδοχείων και εστιατορίων απασχολούνται 137 άτομα. Ακόμα στον τομέα των μεταφορών, αποθήκευση και επικοινωνίες απασχολούνται 92 άτομα και στον τομέα των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, διαχείριση ακίνητης περιουσίας

απασχολούνται 85 άτομα. Λιγότερα άτομα απασχολούνται στον τομέα των λοιπών υπηρεσιών, 69 άτομα, στον τομέα της υγείας και κοινωνικής μέριμνας, 58 άτομα, στον τομέα παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού, 4 άτομα, και στον τομέα των ορυχείων και λατομείων, 3 άτομα.

Επομένως παρατηρείται άμεση σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης με τους λοιπούς κλάδους τόσο του πρωτογενούς όσο και του τριτογενούς τομέα παραγωγής αφού η ανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης και μάλιστα υπάρχει εκτεταμένη πολυαπασχόληση μεταξύ των κύριων τομέων δραστηριότητας (γεωργία, τουρισμός, μεταποιητικές βιομηχανίες). Από την άλλη πλευρά το εργατικό δυναμικό του γεωργικού τομέα είναι γερασμένο με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σοβαρός κίνδυνος εκροής εργαζομένων του γεωργικού τομέα προς άλλους τομείς, ενώ παράλληλα να υπάρχει δυσκολία προσέλκυσης νέων στον τομέα αυτό, παρόλο που συμβοηθούν, χωρίς να αμείβονται.

Επιπλέον θα πρέπει να ενισχυθούν – αυξηθούν οι υποδομές των τουριστικών υπηρεσιών, δηλ. να βελτιωθούν τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια της περιοχής, με απώτερο σκοπό την αύξηση του αριθμού των ατόμων που απασχολούνται στον κλάδο αυτό και κυρίως την δημιουργία μίας ικανής βάσης για τη φιλοξενία ικανού αριθμού τουριστών.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τον οικονομικώς ενεργό και μη ενεργό πληθυσμό κατά φύλο και ομάδες ηλικιών του Δήμου Σουφλίου για το έτος 2001:

Φύλο και Ομάδες ηλικιών	2001 Μόνιμος πληθυσμός				
	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργός πληθυσμός
		Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Άνεργοι νέοι	
Σύνολο	2.558	2.278	168	112	4.448
Άρρενες	1.723	1.517	147	59	2.002
10-19 ετών	68	21	32	15	580
20-24 ετών	233	178	32	23	251
25-29 ετών	214	181	19	14	85
30-44 ετών	680	626	47	7	38
45-64 ετών	513	496	17	0	291
65+ ετών	15	15	0	0	757
Θήλυες	835	761	21	53	2.446
10-19 ετών	20	10	0	10	346
20-24 ετών	82	62	3	17	95
25-29 ετών	119	96	5	18	91
30-44 ετών	350	336	7	7	261
45-64 ετών	258	251	6	1	633
65+ ετών	6	6	0	0	1.020

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τον οικονομικό ενεργό πληθυσμό, κατά φύλο των ομάδων - κλάδων της οικονομικής δραστηριότητας και θέσης τους στο επάγγελμα για το έτος 2001 του Δήμου Σουφλίου:

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα	2001 Μόνιμος πληθυσμός		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλυς
Σύνολο	2.558	1.723	835
Εργοδότες	303	228	75
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	552	421	131
Μισθωτοί	1.362	988	374
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	229	27	202
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	112	59	53
Γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία	658	370	288
Εργοδότες	23	19	4
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	371	274	97
Μισθωτοί	77	68	9
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	187	9	178
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Ορυχεία και λατομεία	3	3	0
Εργοδότες	0	0	0
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	1	1	0
Μισθωτοί	2	2	0
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Μεταποιητικές βιομηχανίες	212	151	61
Εργοδότες	27	26	1
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	47	42	5
Μισθωτοί	130	79	51
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	8	4	4
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	4	4	0
Εργοδότες	0	0	0
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	0	0	0
Μισθωτοί	4	4	0
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Κατασκευές	171	171	0
Εργοδότες	13	13	0

Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	30	30	0
Μισθωτοί	124	124	0
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	4	4	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης	280	167	113
Εργοδότες	144	99	45
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	26	22	4
Μισθωτοί	96	43	53
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	14	3	11
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	137	95	42
Εργοδότες	64	51	13
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	9	6	3
Μισθωτοί	57	33	24
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	7	5	2
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	92	86	6
Εργοδότες	3	2	1
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	17	17	0
Μισθωτοί	69	65	4
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	3	2	1
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	85	42	43
Εργοδότες	9	5	4
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	9	6	3
Μισθωτοί	67	31	36
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	475	406	69
Εργοδότες	0	0	0

Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	0	0	0
Μισθωτοί	475	406	69
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Εκπαίδευση	144	68	76
Εργοδότες	8	4	4
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	10	3	7
Μισθωτοί	126	61	65
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	58	21	37
Εργοδότες	1	0	1
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	2	2	0
Μισθωτοί	55	19	36
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	0	0	0
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Λοιπές υπηρεσίες	69	41	28
Εργοδότες	6	5	1
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	15	8	7
Μισθωτοί	46	28	18
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	2	0	2
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	0	0	0
Νέοι. Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	170	98	72
Εργοδότες	5	4	1
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	15	10	5
Μισθωτοί	34	25	9
Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	4	0	4
Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα & νέοι	112	59	53

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τον πληθυσμός κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και οικογενειακή κατάσταση για το έτος 2001 του Δήμου Σουφλίου:

Οικογενειακή κατάσταση και ομάδες ηλικιών	2001 Μόνιμος πληθυσμός		
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλυς
Σύνολο	7.006	3.725	3.281

Άγαμοι	2.328	1.611	717
Οκτ-19	1.005	646	359
20-24	581	468	113
25-29	288	229	59
30-44	248	183	65
45-64	116	63	53
65 και άνω	90	22	68
Έγγαμοι	3.968	1.990	1.978
Οκτ-19	9	2	7
20-24	80	16	64
25-29	216	67	149
30-44	1.049	521	528
45-64	1.444	716	728
65 και άνω	1.170	668	502
Χήροι ή Διαζευγμένοι	710	124	586
Οκτ-19	0	0	0
20-24	0	0	0
25-29	5	3	2
30-44	32	14	18
45-64	135	25	110
65 και άνω	538	82	456

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001

6.2.2: Νομικό καθεστώς δάσους Δαδιάς

Το δάσος Δαδιάς προστατεύτηκε το 1980 με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) των Υπουργείων Γεωργίας και του τότε Συντονισμού. Ανακηρύχθηκε Προστατευόμενη Περιοχή με δύο (2) ζώνες αυστηρής προστασίας έκτασης 72.900 στρεμμάτων. Η προστασία της ήταν αποτέλεσμα της διεθνούς πίεσης που έλαβε το ελληνικό κράτος από τις δύο διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF International & IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources). Οι οργανώσεις αυτές χρηματοδότησαν τη σύνταξη οικολογικής μελέτης του δάσους Δαδιάς που συνέταξε ο ορνιθολόγος Ben Hallmann και σε αυτή βασίστηκε η ανακήρυξη της Προστατευόμενης Περιοχής με ΚΥΑ (απόφαση Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος 360 / 76 13-3-1980), με καθορισμό των ορίων, δύο (2) ζωνών αυστηρής προστασίας (γνωστές εκτάσεις και ως πύρινες) και της περιφερειακής ζώνης. Η αδρή περιγραφή των ορίων προστασίας των δύο ζωνών και κυρίως της περιφερειακής ζώνης, καθιστά την ΚΥΑ εκείνης της εποχής ανεπαρκές νομοθετικό κείμενο για τις σημερινές απαιτήσεις ως προς την εφαρμογή της προστασίας, της διαχείρισης και της ανάπτυξης της περιοχής.

Πλέον συμπεριλαμβάνεται στον ελληνικό κατάλογο Natura 2000, ενώ αποτελεί μια από τις 27 προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας για τις οποίες έχει ιδρυθεί ο Φορέας Διαχείρισης. Με την ολοκλήρωση των νομικών διαδικασιών που εκκρεμούν εδώ και χρόνια, η περιοχή θα χαρακτηριστεί Εθνικό Πάρκο.

Η συνολική έκταση της περιοχής που έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 είναι 72.900 στρέμματα, τα οποία, σύμφωνα με την ΚΥΑ 1980, περιλαμβάνουν δύο πυρήνες αυστηρής προστασίας και μία περιφερειακή ζώνη (357.100 στρέμματα).⁵⁸

Οριοθέτηση της Ζώνης

Ολόκληρη η έκταση του δασοκτήματος Δαδιάς περιλαμβάνεται εντός των ορίων της περιοχής του Δικτύου Φύση 2000 «Βουνά Έβρου» (A11100005) και τέμνει δύο μικρότερες περιοχές του Δικτύου που αποτελούν υποενότητες της περιοχής A11100005, την «Δαδιά» (A11100002) και τις «Τρεις Βρύσες» (A11100003). Η έκταση της ζώνης περιλαμβάνει 4.800 ha καλλιεργούμενης γεωργικής γης και έχει ως όρια τις εξής αγροτικές περιοχές:

Δήμος Σουφλίου: Αγκώνας, Παλιάμπελα, Μεσιά, Πλαγιές, Αυγό, Μαυρόλοφος, Αλάνια, Καμήλα, Σαλαρέσι, Καμηλοπόταμος, Ντουμπράβα, Κούνστεπε, Αμπέλια, Ατάλαντη, Αχλαδιά, Βρούβες, Δαμασκηιά, Διγάλα, Κάτω Παλιοχώρια, Καβακούδια, Καναράδες, Καψάλια, Κερασιά, Κοκκινόχωμα, Κοντοκλάδια, Κουτσόμυλοι, Λεπτοκαρυνά, Λυκάτικα, Μαύρη Βρύση, Μέτωπο, Μονοπάτια, Μυλόδρομος, Νάλμπαντι Μπαχτσές, Νταούλι, Παλιάμπελο, Παλιουριές, Πέτρινο Γεφύρι, Πουρνάρια, Προσήλιο, Σουμουνάκια, Σπάθες, Τρεις Μύλοι Παλιάμπελο της Κορνοφωλιάς, Κακαλή, Τρεις Μύλοι της Κορνοφωλιάς.

Δήμος Τυχερού: Βυρίνη, Κιτρινόπετρα, Αμυγδαλιά, Καψάλα, Κοκκινόχωμα, Κρύνερο, Ζεστό νερό Φυλακτού, Ζεστό νερό Λευκίμης, Μπαμπακιές, Αλάνια, Τσιωμα, Γλυκόβρυση.

Ειδικά περιβαλλοντικά προβλήματα

Η γεωργική γη διασχίζεται από πυκνό δίκτυο φυτοφρακτών και νησίδων φυσικής βλάστησης, οι οποίες χωρίζουν μεταξύ τους τα αγροτεμάχια των εκμεταλλεύσεων. Το εύρος των φρακτών είναι συνήθως 4 - 10m, το δε εμβαδόν των νησίδων φυσικής βλάστησης περί τα 100 - 150m². Η φυτοποικιλότητα των φυτοφρακτών και των νησίδων είναι μεγάλη. Αποτελούνται από μεγάλο αριθμό ειδών, τα κυριότερα των οποίων είναι τα εξής: Κράταιγος, κρανιά, αγριοκρανιά, κισσός συκιά, άρκευθος, αγιόκλημα, αγριοσπάραγγο, μουσμουλιά, μηλιά, αγριομηλιά, γκορτσιά, μουριά, φιλικί, τσαπουρνιά, αγριοκορομηλιά, αγριοκερασιά κλπ. Η οικολογική σημασία των φυτοφρακτών και των νησίδων φυτικής βλάστησης είναι μεγάλη γιατί αποτελούν ενδιαιτήματα μικρών θηλαστικών, ερπετών, της εντομοπανίδας και της ορνιθοπανίδας έχουν επίσης μεγάλη φυτική βιοποικιλότητα. Κυρίως όμως έχουν ιδιαίτερη σημασία για τα αρπακτικά πτηνά. Η Δαδιά αποτελεί το σημαντικότερο οικότοπο για τα αρπακτικά, στη χώρα μας.

Τα αρπακτικά έχουν ανάγκη ενός ιδιαίτερου αγροτικού τοπίου, στο οποίο ανοικτοί χώροι διακόπτονται από σειρές ή συστάδες δένδρων. Ο κραυγαετός και σταυραετός π.χ. και τα δύο είδη περιλαμβάνονται στον κατάλογο σπάνιων και απειλούμενων ειδών (Red List) - χρησιμοποιούν για να κυνηγήσουν, μεμονωμένα δένδρα και συχνότερα φυτοφράκτες, από τους οποίους καλυπτόμενοι εποπτεύουν τα θηράματα που κινούνται στους ανοικτούς χώρους ή στα όρια εναλλαγής της βλάστησης.

Η ανάληψη από τους παραγωγούς της δέσμευσης να διατηρήσουν σε καλή κατάσταση το δίκτυο φυτοφρακτών έχει πολύ μεγάλη οικολογική σημασία.

⁵⁸ Πρόγραμμα διαχείρισης της περιοχής του Δικτύου Natura 2000 «Βουνά Έβρου» (A11100005), αγροτική περιοχή Δαδιάς Έβρου «Δάσος Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου» (A11100002, ΖΕΠ)

Στόχοι περιβαλλοντικής διαχείρισης

Οι μικροί γεωργικοί κλήροι, ο εκτατικός χαρακτήρας της παραγωγής, λόγω περιορισμένων αρδευτικών πόρων με τη συνακόλουθη περιορισμένη πρόσοδο των καλλιεργειών, σε συνδυασμό με τους αναδασμούς που έχουν πραγματοποιηθεί στην ευρύτερη περιοχή του δασοκτήματος πιέζει τους παραγωγούς για εντατικότερη χρήση χώρου. Η τάση αυτή, μπορεί να οδηγήσει σε εκχερσώσεις για επέκταση της Χ.Γ.Ε, σε βάρος των φυτοφρακτών και των νησίδων φυσικής βλάστησης, με πολύ αρνητικές συνέπειες στην ισορροπία του οικοσυστήματος.

Βασικός διαχειριστικός στόχος είναι η διατήρηση σε καλή κατάσταση του δικτύου φυτοφρακτών και νησίδων φυσικής βλάστησης.

Δεσμεύσεις των παραγωγών

Οι παραγωγοί αναλαμβάνουν:

☒ Την αποκατάσταση και διατήρηση σε καλή κατάσταση των φυτοφρακτών και των νησίδων φυσικής βλάστησης, που βρίσκονται εντός ή επί των ορίων της εκμετάλλευσής τους.

Στην περίπτωση που οι φυτοφράκτες είναι σε κακή κατάσταση:

☞ Καθαρισμό και απομάκρυνση των ασθενικών και αποξηραμένων ατόμων θάμνων και δένδρων. Δίνεται προσοχή στην διατήρηση ορισμένων γερασμένων με κοιλότητες (κουφάλες) στον κορμό, εντός των οποίων φωλιάζουν είδη της πανίδας κυρίως νυκτόβια αρπακτικά πτηνά.

☞ Συμπληρωματικές φυτεύσεις με είδη τα οποία χρησιμοποιούνται παραδοσιακά για τη δημιουργία των φυσικών φρακτών.

Για τη συντήρηση σε καλή κατάσταση των φυτοφρακτών:

☞ Ετήσιο κλαδοκάθαρο για την απομάκρυνση ασθενικών ή αποξηραμένων κλάδων.

☞ Ετήσιο έλεγχο με μηχανικά μέσα της περιμετρικής επέκτασης του φυτοφράκτη.

☒ Την ορθολογική διαχείριση των υπολειμμάτων των καλλιεργειών.

Οι παραγωγοί απέχουν από την καύση των υπολειμμάτων των καλλιεργειών για λόγους που συνδέονται με:

☞ την προστασία της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας

☞ την βελτίωση της γονιμότητας των εδαφών

☞ τη συμβολή στη μείωση των επιπτώσεων του φαινομένου του θερμοκηπίου

Τα στελέχη των υπολειμμάτων καλλιεργειών κόπτονται μηχανικά και απλώνονται επί του εδάφους (mulching). Την επόμενη άνοιξη ενσωματώνονται στο έδαφος με όργανο.

Η δέσμευση αυτή αποτελεί ΚΟΓΠ για τις περιοχές του Δικτύου Φύση 2000 και δεν επιδοτείται.

☒ Να εφαρμόζουν τις δεσμεύσεις του με βάση Σχέδιο Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (Σ.Π.Δ) της εκμετάλλευσής τους, το οποίο συντάσσεται από γεωπόνο.

Ενισχύσεις

Η μέση ενίσχυση για τη συντήρηση και αποκατάσταση των φυτοφρακτών ανέλθετε σε 244,1ΕΥΡΟ/Ha.

Εκπαίδευση

Οι δικαιούχοι υπολογίζονται σε 1.730. Απαιτούνται 50 ώρες εκπαίδευση ανά δικαιούχο στην πενταετία. Απαιτούνται 15 ώρες εκπαίδευση στην πενταετία ανά σύμβουλο γεωπόνο ή γεωπόνο ελεγκτή 10 γεωπόνους.

Παρακολούθηση – Αξιολόγηση

Η παρακολούθηση του προγράμματος θα γίνει από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και η αξιολόγηση θα ανατεθεί σε ανεξάρτητο φορέα με δαπάνη αξιολόγησης.

Προϋπολογισμός

Προϋπολογισμός για την περίοδο 2000 - 2006 υπολογίζεται να ανέλθει σε 1,702 εκατ. ευρώ.⁵⁹

Επίσης, μετά από 15 χρόνια, το 1995, το WWF Ελλάς συνέταξε την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη, η οποία βάσει της νομοθεσίας 1650/86 του Υ.ΠΕ.Χ.Ω.Δ.Ε. αποτελούσε το απαιτούμενο στάδιο για την ανακήρυξη της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο με Προεδρικό Διάταγμα. Μετά από πολύχρονη καθυστέρηση, η θεσμική πρόοδος αφορούσε τη δημιουργία Φορέα Διαχείρισης (ΦΔ) του Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου το 2003 (Νόμος 3044/2002) και ο καθορισμός των μελών του διοικητικού συμβουλίου το ΦΔ (Αρ. Οικ. 125187/360/2003), ενώ πρόσφατα έγινε η ανακήρυξης της περιοχής σε Εθνικό Πάρκο με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ 911/13-10-2006). Η ελλιπής όμως χρηματοδότηση του ΦΔ από τον προβλεπόμενο κρατικό προϋπολογισμό, τον καθιστά αδύναμο, τρία χρόνια μετά την ίδρυσή του, να προσλάβει προσωπικό για να οργανώσει, να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ορθά τους διάφορους τομείς διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου, ανάμεσά τους και τον οικότουρισμό στη Δαδιά και σε όλη τη έκταση του Εθνικού Πάρκου.

6.2.3: Η ανακάλυψη της οικολογικής αξίας της περιοχής

Από τη δεκαετία του 1970, η περιοχή του Έβρου, ήταν γνωστή κυρίως σε αλλοδαπούς φυσιολάτρες και επιστήμονες ως τόπος με σπάνια οικοσυστήματα και είδη πανίδας. Το δάσος Δαδιάς επισκέπτονταν συχνά εκείνη την περίοδο οι Ολλανδοί βιολόγοι Ad Wittgen & Ben Hallmann που κατέγραφαν κυρίως την ορνιθοπανίδα του δάσους και της παρέβριας, τότε πλημμυρίζουσας περιοχής. Οι βιολόγοι αυτοί προέβησαν σε πρωτοβουλίες προστασίας της περιοχής, επειδή αντιλήφθηκαν ότι οι επερχόμενες αλλαγές των οικοσυστημάτων λόγω των αναπτυξιακών προγραμμάτων της παραμεθορίου, θα επιδρούσαν αρνητικά στους χώρους φωλιάσματος των σπάνιων αρπακτικών πουλιών. Οι αλλαγές αυτές αφορούσαν την αποξήρανση των παρέβριων περιοχών για τη διαμόρφωση αγροτικής έκτασης και την εκμετάλλευση της ξυλείας του δάσους με την οργάνωση των υλοτόμων και την αντικατάσταση των δρυοδασών με αναδώσεις πεύκων. Οι πρωτοβουλίες των βιολόγων και ιδιαίτερα του Ben Hallmann, είχαν σαν αποτέλεσμα την κινητοποίηση των διεθνών οικολογικών οργανώσεων (WWF International και της IUCN) και στη συνέχεια της ελληνικής κυβέρνησης που προέβη στην προστασία της περιοχής.

⁵⁹ www.minagric.gr/greek/data/axonas3.3.2.7.doc.

6.2.4: Η ανάπτυξη του οικότουρισμού στη Δαδιά⁶⁰

Μετά την ανακήρυξη της προστασίας του δάσους Δαδιάς το 1980, η κοινή γνώμη αντέδρασε στις απαγορεύσεις που αφορούν τις υλοτομίες στη ζώνη αυστηρής προστασίας. Οι δασικοί συνεταιρισμοί εκείνη την εποχή ανθούσαν με μεγάλο αριθμό μελών. Οι εκτεταμένες εργασίες για την αντικατάσταση των δρυοδασών με αναδάσεις πεύκων ή των παρέβριων δασών με χωράφια, καθώς και η οργάνωση των υλοτομιών στο δάσος Δαδιάς από τη δασική υπηρεσία απαιτούσαν μεγάλο αριθμό υλοτόμων. Σε αντάλλαγμα της προβλεπόμενης μείωσης του εισοδήματός τους, το 1982, το κράτος εγκατέστησε μονάδα παραγωγής δασικών προϊόντων ξύλου, ως αντισταθμικό μέτρο, το οποίο όμως ποτέ δεν λειτούργησε παρά τις προσπάθειες της δασικής υπηρεσίας και μετέπειτα τις προσπάθειες της Κοινότητας Δαδιάς, του WWF Ελλάς και της Δημοσυνεταιριστικής Εταιρίας Α.Ε. Η άγνοια και η αντίδραση μερίδας υλοτόμων για τη σημασία αυτής της εναλλακτικής οικονομικής δραστηριότητας αποτέλεσε τροχοπέδη στην ίδρυση του σχήματος λειτουργίας αυτής της μονάδας.

Σχετικά σύντομα ο οικότουρισμός, ως ένα παράδειγμα αντισταθμικού μέτρου, άρχισε να προτείνεται για τη Δαδιά, μιας και στο εξωτερικό, αντίστοιχα παραδείγματα λειτουργούσαν ήδη με επιτυχία σε περιοχές οικολογικής σημασίας. Έτσι το 1984 συντάχθηκε μια μελέτη για την οικοανάπτυξη της περιοχής από το τότε Υφυπουργείο Νέας Γενιάς και Αθλητισμού. Στην ίδια μελέτη περιλαμβάνονταν και προτάσεις εφαρμογής προγράμματος συμπληρωματικής τροφοδοσίας των γυπών, φύλαξης και παρακολούθησης της περιοχής.

Με βάση την προαναφερθείσα μελέτη, το 1986 το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. χρηματοδότησε την κατασκευή ελεγχόμενου χώρου τροφοδοσίας των γυπών, ενός παρατηρητηρίου για την παρατήρηση των γυπών στο χώρο αυτό και την αγορά αυτοκινήτου με ρυμουλκούμενη καρότσα (trailer) και σχετικού εξοπλισμού παρακολούθησης. Επίσης, προσλήφθηκαν δύο (2) τοπικοί φύλακες που εκπαιδεύτηκαν για την παρακολούθηση των σπάνιων ειδών αρπακτικών πουλιών και την ξενάγηση των επισκεπτών, στην πλειοψηφία τους αλλοδαποί εκείνη την περίοδο. Με το ίδιο πρόγραμμα εξοπλίστηκε και τέθηκε σε λειτουργία το ξύλινο αναψυκτήριο και κατασκευάστηκαν οι πρώτες ταμπέλες και μπάρες σήμανσης της Προστατευόμενης Περιοχής στο δάσος.

Την ίδια χρονική περίοδο η Δαδιά εντάχθηκε στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) και στο πλαίσιο του υποέργου «Αξιοποίηση τουριστικών πόρων Δασικού συγκροτήματος Δαδιάς» συντάχθηκε η μελέτη και η κατασκευή του οικότουριστικού ξενώνα στη Δασική θέση «Λύπα». Επίσης, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς ενίσχυσε οικονομικά τη συνέχεια της τροφοδοσίας των γυπών και της φύλαξης του δάσους, καθώς και τη λειτουργία του αναψυκτηρίου.

Η αγορά εξοπλισμού οικότουρισμού και φύλαξης από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. συνεχίστηκε την επόμενη περίοδο, στο πλαίσιο του 1ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, με κύριες αγορές, ένα πυροσβεστικό όχημα που βρίσκεται σήμερα στο στόλο του Πυροσβεστικού Κλιμακίου Σουφλίου και ένα μικρό λεωφορείο επισκεπτών που χρησιμοποιεί η Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς.

Το 1992, το WWF Ελλάς, ξεκίνησε ένα τετραετές ευρωπαϊκό πρόγραμμα που χρηματοδότησε θεμελιώσεις μελέτες και έργα για την περιοχή. Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα εκείνης της περιόδου ήταν η σύνταξη της Ειδικής

⁶⁰ Αναλυτικός χρονολογικός και οικονομικός πίνακας των έργων παρουσιάζεται στον πίνακα 1, στη σελ. 191.

Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) που διαμόρφωσε προτάσεις διαχείρισης και προστασίας του δάσους, των αρπακτικών πουλιών, της κτηνοτροφίας, της δόμησης και του οικοτουρισμού σε όλη την έκταση του δάσους Δαδιάς και που αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του νομοθετικού καθεστώτος της περιοχής του Εθνικού Πάρκου. Ο εξοπλισμός του ξενώνα και του αναψυκτηρίου, ο σχεδιασμός και η ολοκλήρωση του Κέντρου Ενημέρωσης Δαδιάς και ο εξοπλισμός του χώρου εθελοντών στη θέση «Τσάμυ» της Δαδιάς ήταν τα κύρια έργα που χρηματοδότησε αυτό το πρόγραμμα στον τομέα του οικοτουρισμού. Επίσης, η χρηματοδότηση δύο (2) μόνιμων ξεναγών και 5 - 8 εποχιακών ξεναγών για τη λειτουργία του Κέντρου Ενημέρωσης Δαδιάς αποτέλεσε την πλέον μακρόχρονη οικονομική υποστήριξη του WWF Ελλάς στο Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς από το 1994 και για δέκα συνεχή έτη. Από το 2004 ως σήμερα το Κέντρο Ενημέρωσης Δαδιάς υποστηρίζεται από το Φ.Δ. του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς. Την ίδια εποχή, το WWF Ελλάς συνέχισε την παρακολούθηση των αρπακτικών πουλιών με συστηματικότερο τρόπο, μια δράση στην οποία επένδυσε την κύρια χρηματοδότησή του για τα επόμενα χρόνια έως και σήμερα.

Το 1994 συστάθηκε η Κοινοτική Επιχείρηση Δαδιάς με σκοπό να λειτουργήσει τον ξενώνα, το αναψυκτήριο, το πωλητήριο αναμνηστικών δώρων, το παρατηρητήριο και τα μονοπάτια. Η επιχείρηση συνεχίζει να έχει τις ίδιες αρμοδιότητες, μόνο που μετατράπηκε σε Δημοτική Επιχείρηση μετά τη συνένωση του οικισμού Δαδιάς με το Δήμο Σουφλίου το 1998. Μια πλειάδα νέων από τη Δαδιά εργάστηκαν όλα αυτά τα χρόνια σε θέσεις διαχειριστών, σερβιτόρων, οδηγών, καθώς και εποχιακών καθαριστών, ξεναγών και σερβιτόρων στο σύνολό τους 75 διαφορετικά άτομα, τα οποία κάλυψαν 6 - 8 θέσεις μόνιμης εργασίας και περίπου 10 θέσεις εποχιακής εργασίας. Σήμερα απασχολούνται οχτώ (8) μόνιμοι εργαζόμενοι και δεκατέσσερις (14) εποχιακοί.

Το επόμενο διάστημα, στο πλαίσιο του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η Νομαρχία Έβρου κατασκεύασε το νέο κτίριο του Κέντρου Ενημέρωσης Δαδιάς που ολοκληρώθηκε το 1999 και παραμένει ανενεργό έως σήμερα. Η ανάγκη κατασκευής νέου κτιρίου προέκυψε από τις δυσκολίες λειτουργίας του υπάρχοντος κέντρου ενημέρωσης, το οποίο περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες υποδοχής, ενημέρωσης, έκθεσης και προβολής οπτικο - ακουστικού υλικού σε μια μόνο αίθουσα. Επίσης, στο νέο κτίριο προβλέφθηκε η κατασκευή χώρων γραφείων του εν αναμονή Φ.Δ του Εθνικού Πάρκου. Με την ίδια χρηματοδότηση, το Δασαρχείο Σουφλίου επέκτεινε το παρατηρητήριο της Δαδιάς, ώστε να αναπτύσσονται άνετα στο χώρο δεκαπέντε (15) επισκέπτες, όσοι μπορούν να μεταφερθούν με το μικρό λεωφορείο, ώστε να αποφευχθεί ο συνωστισμός και ο θόρυβος κατά τη διάρκεια της ξενάγησης και της παρατήρησης. Επιπλέον, αγοράστηκαν ένα τζιπ, τηλεσκόπια / κιάλια και ξύλινες ταμπέλες σήμανσης της προστατευόμενης περιοχής.

Η Νομαρχία Έβρου, το 1997, επέκτεινε τον ξενώνα της Δαδιάς, ο οποίος από δέκα (10) δωμάτια απέκτησε είκοσι (20) με δυναμικότητα 40 - 60 κλινών. Στόχος του έργου ήταν η δυνατότητα εξυπηρέτησης μιας ομάδας επισκεπτών με τουριστικό λεωφορείο.

Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου προγράμματος του WWF Ελλάς, η περιβαλλοντική οργάνωση συνέχισε τα προγράμματα της στην περιοχή υποστηρίζοντας το Κέντρο Ενημέρωσης Δαδιάς, υλοποιώντας σεμινάρια και ημερίδες για τον οικοτουρισμό, εκπαιδύοντας τους ξεναγούς της Δαδιάς και χρηματοδοτώντας οικοτουριστικές δραστηριότητες. Υποστήριξε την ιδέα του εθελοντισμού στην περιοχή, αφενός με τις καλοκαιρινές κατασκηνώσεις εθελοντών

που προσέφεραν υπηρεσίες στη συντήρηση των μονοπατιών και άλλων οικοτουριστικών δράσεων και αφετέρου εθελοντών από Ελλάδα και εξωτερικό που βοηθούσαν τις δράσεις παρακολούθησης και έρευνας στη διάρκεια όλου του χρόνου. Τα τελευταία τέσσερα (4) χρόνια η εθελοντική συμμετοχή ευρωπαίων νέων μέσω του προγράμματος EVS (European Volunteer Service) έχει εξασφαλίσει τη μόνιμη παρουσία δέκα (10) εθελοντών ετησίως που βοηθούν στις δράσεις του WWF Ελλάς και συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική ζωή της Δαδιάς, προσδίδοντας ζωντάνια στο τοπίο.⁶¹

Πίνακας 1. Έργα και δράσεις οικοτουρισμού, προστασίας, παρακολούθησης, φύλαξης και διαχείρισης του δάσους Δαδιάς με βάση το Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς.

Ετος	Έργα, δράσεις	Φορέας χρηματοδότησης	Φορέας υλοποίησης	Προϋπολογισμός
1982-1983	Κατασκευή κριστηρίου στη Δαδιά	Υπουργείο Συντονισμού		
1984	Μελέτη προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης του δάσους Δαδιάς	Υφυπουργείο Νέας Γενιάς και Αθλητισμού	Υφυπουργείο Νέας Γενιάς και Αθλητισμού	
1986-1989	Ταίστρα, παρατηρητήριο, αυτοκίνητο, τρέιλερ, αναψυκτήριο, μισθοδοσία 2 φυλάκων-ξεναγών, παρακολούθηση αρπακτικών πουλιών	Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ.	Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ. Δασαρχείο Σουφλίου	20.000.000 δρχ. (58.694 ευρώ)
1986	Μελέτη-κατασκευή ξενώνα Δαδιάς	ΜΟΠ	Νομαρχία Έβρου	153.600.000 δρχ (450.770 ευρώ)
1987	Εξοπλισμός αναψυκτηρίου	Γ.Γ. Νέας Γενιάς	Κοινότητα Δαδιάς	2.500.000 δρχ. (7.337 ευρώ)
1989	Μισθοδοσία 2 φυλάκων-ξεναγών, λειτουργία ταίστρας, παρακολούθηση αρπακτικών πουλιών	Γ.Γ. Νέας Γενιάς	Κοινότητα Δαδιάς	8.000.000 δρχ. (23.478 ευρώ)
1990	Πυροσβεστικό όχημα, μικρό λεωφορείο επισκεπτών	Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ. 1 ^ο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης	Δασαρχείο Σουφλίου, Νομαρχία Έβρου	
1992-1995	ΕΠΜ, παρακολούθηση αρπακτικών πουλιών, εξοπλισμός ξενώνα και αναψυκτηρίου, σχεδιασμός, υποδομή, λειτουργία ΚΕ Δαδιάς, χώρος εθελοντών «Τοάμυ»	ΑCΝΑΤ (Ευρωπαϊκή Ένωση) WWF Ελλάς Allianz	WWF Ελλάς Δασαρχείο Σουφλίου	200.000.000 δρχ. (586.940 ευρώ)
1996-1999	Νέο ΚΕ Δαδιάς και γραφεία ΦΔ, επέκταση Παρατηρητηρίου Δαδιάς, κατασκευή κλουβιών τραυματισμένων πουλιών, αγορά τζιπ, καπιλών, τηλεσκοπίων	Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ. 2 ^ο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης	Νομαρχία Έβρου Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς, Δασαρχείο Σουφλίου	196.000.000 δρχ. (575.200 ευρώ)
1997	Επέκταση ξενώνα Δαδιάς	ΣΑΝΑ Π	Νομαρχία Έβρου	160.000.000 δρχ. (469.552 ευρώ)
1996-2001	Σύνταξη πρώτου σχεδίου παρακολούθησης δάσους Δαδιάς, παρακολούθηση αρπακτικών πουλιών, λειτουργία ΚΕ Δαδιάς, οικοτουριστικές δραστηριότητες, μελέτη αξιοποίησης κριστηρίου, σεμινάρια, ημερίδες.	WWF Ελλάς, MAVA Foundation, Ελαίς Α.Ε., Michael Marks Charitable Trust.	WWF Ελλάς	255.584.000 δρχ. (750.000 ευρώ)
	Συντήρηση μονοπατιών, ανταλλαγή εμπειρίας σε θέματα οικοτουρισμού, ημερίδες, φυλλάδια.	Interreg	Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς, Δήμος Madjarono	
2002-2005	Εφαρμογή σχεδίου παρακολούθησης δάσους Δαδιάς, εξειδικευμένη μελέτη για το Μαυρόγυπα, έργα βελτίωσης βιοτόπου αρπακτικών πουλιών, λειτουργία ΚΕ Δαδιάς, συνέδρια.	Life-Φύση MAVA Foundation WWF Ελλάς	WWF Ελλάς Δασαρχείο Σουφλίου Νομαρχία Έβρου	1,5 εκ. Ευρώ
2006-2007	Εφαρμογή σχεδίου παρακολούθησης δάσους Δαδιάς, εξειδικευμένη μελέτη Μαυρόγυπα	WWF Ελλάς Leventis Foundation	WWF Ελλάς	380.000 Ευρώ

⁶¹ Συμβουλίδου Μ., Σκαρτσά Θ., Σβορώνου Ε., Έντυπο υλικό, «Σχεδιάζοντας τον οικοτουρισμό στο Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς. Ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία 1995 – 2005», W.W.F. Ελλάς, Αθήνα 2008.

6.2.5: Τι μπορεί να δει ο επισκέπτης

- 1) Το εξωκλήσι του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου και Ευαγγελιστή.
- 2) Το μοναστήρι της Δαδιάς, που κτίστηκε πριν το 1727 και ανακαινίστηκε το 1950. Σήμερα ανακαινίζεται εκ νέου (το 1999 εντάχθηκε στο πρόγραμμα Leader II και δεν κατοικείται από μοναχούς).
- 3) Το φρούριο της Γκίμπρενας, από το οποίο η θέα είναι εντυπωσιακή, με το μάτι ξεχωρίζεις το Σουφλί και τη μεγάλη έκταση της Ανατολικής Θράκης.
- 4) Το Δάσος της Δαδιάς, το οποίο παρουσιάζει ιδιαιτερότητα και μοναδικότητα γιατί εδώ φωλιάζουν σχεδόν όλα τα αρπακτικά πτηνά και άγρια ζώα που έχουν εξαφανιστεί από τη γηραιά Ήπειρο ή βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο. Σημαντικό επιστημονικό έργο αποτελούν το γραφείο της W.W.F. (παράρτημα Δαδιάς) και η υπηρεσία προστασίας περιβάλλοντος της Νομαρχίας που εδρεύουν στη Δαδιά.

Πεντακόσια μέτρα έξω από το χωριό υπάρχει το οικοτουριστικό περίπτερο και ο ξενώνας που κάθε χρόνο φιλοξενεί χιλιάδες επισκέπτες, οι οποίοι έχουν την δυνατότητα από το παρατηρητήριο να δουν τριάντα έξη (36) είδη αρπακτικών που υπάρχουν στην περιοχή και να ενημερωθούν από τους ξεναγούς, στην αίθουσα ενημέρωσης με σλάνιτς, για την χλωρίδα και την πανίδα του δάσους, που προστατεύεται.

- 5) Ο χώρος αναψυχής Κατρατζήδων. Μέσα στο δάσος και σε έκταση 75.000 στρεμμάτων το Δασαρχείο Σουφλίου δημιούργησε πανέμορφο χώρο αναψυχής με γήπεδα ποδοσφαίρου και βόλει, παιδικές χαρές, ζωολογικό κήπο, τεχνητές λίμνες με πάπιες διακοσμημένες με απολιθωμένα δέντρα και ξύλινες γέφυρες. Στην αίθουσα αναψυκτηρίου-εστιατορίου με το μεγάλο τζάκι, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει πατροπαράδοτα φαγητά και προϊόντα που έχει ετοιμάσει ο σύλλογος γυναικών Δαδιάς «Η Γερακίνα».⁶² Επίσης για τους λάτρεις του δάσους υπάρχει η δυνατότητα διαμονής σε όμορφα ξύλινα σπίτια (Φιλανδικού τύπου).⁶³

ΚΕΦ.7: ΣΟΥΦΛΙ «ΜΕΤΑΞΕΝΙΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ» ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

7.1: Γενικές δράσεις

Η μεγάλη αξία του Σουφλίου ως παραδοσιακού οικισμού οδήγησε στην παρέμβαση του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο με την αριθ. ΔΙΛΑΠ/Γ/1223/47340 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (ΦΕΚ 717 της 23-10-1986) προχώρησε στο χαρακτηρισμό 22 κτιρίων και συνόλων κτιρίων στον οικισμό του Σουφλίου, ως έργα τέχνης που χρειάζονται ειδική κρατική προστασία, επειδή πρόκειται για αξιόλογα και χαρακτηριστικά δείγματα τοπικής αρχιτεκτονικής.

⁶² Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την “πόλη του μεταξιού”, με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταϊτισσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000, σελ. 22 – 23.

⁶³ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004, σελ. 14.

Ανάμεσα στα κτίρια αυτά συγκαταλέγονται και κάποια από τα πλέον χαρακτηριστικά κτίρια της πόλης, όπως τα αρχοντικά Μπρίκα και Καλέση ή το κτίριο Κ.Κουρτίδη (Μουσείο Μετάξης), ενώ δυστυχώς άλλα κτίρια, τα οποία πληρούσαν τις προϋποθέσεις κήρυξης δεν χαρακτηρίστηκαν (όπως το παλαιό Κ.Α.Π.Η., σήμερα ανήκοντα στο Δήμο). Επίσης το Υπουργείο προχώρησε στην κήρυξη μεμονωμένων κτισμάτων και όχι στην κήρυξη ή στη θέσπιση περιοριστικών όρων για ολόκληρο τον οικισμό.⁶⁴

Κατά τα τελευταία έτη ο Δήμος Σουφλίου έχει προχωρήσει στην αγορά ενός σημαντικού αριθμού ιδιοκτησιών μέσα στην πόλη, προκειμένου να γίνει δυνατή η υλοποίηση του σχεδίου παρέμβασης στο εμπορικό - ιστορικό κέντρο της πόλης χωρίς καθυστερήσεις και παλινωδίες.

Οι ιδιοκτησίες αφορούν:

1. Παραδοσιακά κτίρια, κηρυγμένα ή μη, τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση μιας ολοκληρωμένης προσπάθειας σωτηρίας και ανάδειξης του παραδοσιακού τμήματος της πόλης, με την προοπτική – η οποία δείχνει πραγματοποιήσιμη – σε ένα δεύτερο στάδιο να συμμετέχουν και ιδιώτες.
2. Ιδιοκτησίες σε ιδιαίτερα βεβαρημένες περιοχές οι οποίες θα αποτελούσαν χώρους στάθμευσης, παιδικές χαρές κλπ.
3. Ακίνητα για ειδικές χρήσεις, όπως το κτίριο του Κ.Α.Π.Η., εκπαιδευτικές χρήσεις κλπ.

Ευτυχώς η λαίλαπα της καταστροφής των παραδοσιακών ιστών και μονάδων, κοινό χαρακτηριστικό σε όλη την Ελλάδα, είχε μικρότερη αποτελεσματικότητα στον οικισμό του Σουφλίου για σειρά λόγων, από τους οποίους οι δύο σημαντικότεροι ήταν, αφενός η οικονομική παρακμή της πόλης που απέτρεψε την έντονη οικοδομική δραστηριότητα και αφετέρου η ανεπτυγμένη αστική συνείδηση των κατοίκων η οποία οδήγησε σε μία διαφορετική από των γειτονικών οικισμών συμπεριφορά απέναντι στον παραδοσιακό οικισμό.

Τα κτίρια αυτά ζωντανή παρουσία του παρελθόντος στο παρόν της πόλης, που εξακολουθεί να αντέχει, την καθιστούν ένα από τα κυριότερα αξιοθέατα του Νομού.⁶⁵

Η τοπική Αρχή, σεβόμενη το παρελθόν της πόλης, ανέλαβε την υποχρέωση να αξιοποιήσει την πολιτιστική της κληρονομιά και να προβάλλει την περιοχή με τα τοπικά της προϊόντα έχοντας ως απώτερο στόχο την ανάπτυξη της περιοχής.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει στο μεταξύ και παράλληλα προωθούνται οι βιολογικές καλλιέργειες, όπως η άμπελος και το κρασί.

Για την επίτευξη των παραπάνω, η τοπική Αρχή του Δήμου Σουφλίου συνέταξε ένα ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό, το οποίο αναπτύσσεται παρακάτω:

⁶⁴ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου Σουφλίου (Οδός Βασιλέως Γεωργίου)» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Νοέμβριος 2003, σελ. 20 και Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος 2^ο, Αριθμός Φύλλου 717, Αθήνα 23 Οκτωβρίου 1986.

⁶⁵ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου Σουφλίου (Οδός Βασιλέως Γεωργίου)» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Νοέμβριος 2003, σελ. 22 – 23.

7.2: Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό / περιοχή Δήμου Σουφλίου

7.2.1: Χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος στο Δήμο Σουφλίου

Η περιοχή του Δήμου Σουφλίου χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία, σε ότι αφορά το αντικείμενο του «τουρισμού»:

- 1) Συγκέντρωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Μάλιστα διαθέτει δύο αξιόλογους διαφοροποιημένους μεταξύ τους πόρους / προορισμούς, το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου, ενταγμένο στη Natura 2000 (φυσικό περιβάλλον) και τον οικισμό του Σουφλίου - πόλη του μεταξιού (πολιτισμικό περιβάλλον).
- 2) Έχει σαφώς «αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα», καθώς τόσο η Δαδιά όσο και το Σουφλί αποτελούν τουριστικούς προορισμούς με ισχυρή φήμη, όχι μόνο πανελληνίως, άλλα και εξωτερικό, συνεχή και υψηλή ροή επισκεπτών και ζήτηση.
- 3) Παρουσιάζει μια αξιόλογη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, η οποία μάλιστα κατά τα τελευταία χρόνια αυξάνεται με γεωμετρικό ρυθμό.
- 4) Παρουσιάζει εξαιρετικές δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη των τουριστικών πόρων, η οποία θα έχει τα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας και της αειφορίας.
- 5) Παρουσιάζει έναν πλούτο δυναμικού τουριστικών προορισμών, ο οποίος εξασφαλίζει τη δυνατότητα εμπλουτισμού και διάχυσης των ροών, καθώς επίσης και διαφοροποίησης των προσφερόμενων υπηρεσιών αναλόγως των ομάδων - στόχων και των επιμέρους απαιτήσεων.
- 6) Παρουσιάζει μια σημαντική ικανότητα και αποτελεσματικότητα ένταξης και χρήσης των κοινοτικών κονδυλίων και των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, τα οποία προσανατολίζονται στον τομέα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- 7) Σε ότι αφορά τις υποδομές, τουριστικές, τεχνικές κλπ. η κατάσταση είναι ικανοποιητική και βελτιώνεται διαρκώς.

7.2.2: Στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης

- 1) Βάση της τουριστικής ανάπτυξης θα συνιστά το υφιστάμενο «αναγνωριζόμενο» δίπολο φυσικού – πολιτισμικού περιβάλλοντος Δαδιάς - Σουφλί.
- 2) Εκμετάλλευση του δίπολου με την εξασφάλιση ποιότητας και τη δημιουργία σταθερών υποδομών. Κύρια προτεραιότητα η αποκατάσταση και επανάχρηση του συγκροτήματος Τζίβρε.
- 3) Εμπλουτισμός του δικτύου τουριστικών προορισμών, ο οποίος ήδη προωθείται, τόσο χωρικός, στους υπόλοιπους οικισμούς και χώρους πολιτιστικού – αρχαιολογικού – ιστορικού - θρησκευτικού ενδιαφέροντος όσο και φυσικού κάλλους.
- 4) Ενίσχυση - αύξηση των υποδομών τουριστικών υπηρεσιών με διπλή στόχευση: βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και δημιουργία ικανής ξενοδοχειακής, κλπ. βάσης για τη φιλοξενία ικανού αριθμού τουριστών.
- 5) Βελτίωση – πιστοποίηση - προώθηση των τοπικών προϊόντων τα οποία επίσης έχουν «αναγνωρισμένο όνομα», όπως του μεταξιού, των αλλαντικών κλπ. προϊόντων κρέατος και των προϊόντων της αμπέλου.

- 6) Βελτίωση - ολοκλήρωση των τεχνικών υποδομών.
- 7) Συνεργασία και δικτύωση σε τρία επίπεδα:
 - κεντρικού - νοτιοανατολικού Έβρου,
 - νομού, κυρίως σε συνεργασία με την Αλεξανδρούπολη,
 - διασυνοριακού, με δύο κατευθύνσεις, Βουλγαρία και Τουρκία με στόχο τη δημιουργία κοινών τουριστικών διαδρομών, αλλά και την προσέλκυση εκατέρωθεν επισκεπτών.

7.2.3: Κατευθύνσεις – επιμερισμός δράσεων

- 1) Διατήρηση, προστασία, θεσμοθέτηση του χαρακτήρα (της κλίμακας και των χαρακτηριστικών) του οικισμού του Σουφλίου. Δικτύωση του οικισμού ως ιστορικού κέντρου.
- 2) Αποκατάσταση - ανάπλαση ιστορικού κέντρου Σουφλίου (Βασ.Γεωργίου - Βενιζέλου και κάθετες).
- 3) Ανάπλαση υποβαθμισμένων ή απομονωμένων περιοχών εντός του οικισμού (Οδός Αναπαύσεως – περιοχή Μπουγάδες κλπ.) - Αποκατάσταση κτιρίων – Αποκατάσταση – ανάπλαση – ανάδειξη «ποιοτικών» σημείων και περιοχών της παλαιάς πόλης, όπως των πηγών νερών και του παλαιού λουτρόνα.
- 4) Ανάδειξη και προβολή της πολυθεματικότητας του προσφερόμενου προϊόντος – Δικτύωση εσωτερική και εξωτερική.
- 5) Εφαρμογή μέτρων προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- 6) Κατασκευή και αναβάθμιση υποδομών υγείας – περίθαλψης και άθλησης.
- 7) Κατασκευή – λειτουργία πολιτιστικών υποδομών – μουσείων: Μουσείο θρακικής αρχιτεκτονικής (παλαιό Κ.Α.Π.Η.), πινακοθήκη εφαρμοσμένων τεχνών (κτίριο Μπρίκα), πινακοθήκη σύγχρονης θρακικής τέχνης (κτίριο Μπουγάδων), κέντρο ενημέρωσης φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (παλαιό κτίριο Πρόικα, Δαδιά), μουσείο ήχου – μουσειακές λειτουργίες Τζίβρε (παλαιό εργοστάσιο μετάξης).
- 8) Προσαρμογή τυπολογίας και μορφολογίας καταλυμάτων και λοιπών τουριστικών υποδομών.
- 9) Προσεκτική εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας για την περιοχή του δάσους της Δαδιάς, με διττή στόχευση, προστασία αλλά και ανάπτυξη.
- 10) Περαιτέρω προώθηση της δημιουργίας με τη μορφή δικτύων διασυνοριακών, βαλκανικών, ευρωπαϊκών κλπ. «διαδρομών», όπως π.χ. «Πολιτισμός στους δρόμους του μεταξιού» (πρόταση στο Culture 2007) και δημιουργία ή συμμετοχή σε άλλες διαδρομές, όπως του κρασιού / αμπέλου.
- 11) Περαιτέρω προώθηση του γαστριμαργικού τουρισμού με τόνωση και κατάλληλη οργάνωση και προώθηση της γιορτής του τσίπουρου και την οργάνωση διαβαλκανικής γιορτής εδεσμάτων.
- 12) Προώθηση στήριξης σχετικών αγροτικών δραστηριοτήτων: πιστοποίηση προϊόντων ονομασίας προέλευσης, παραδοσιακών τεχνικών, βιολογικής γεωργίας.
- 13) Δράσεις αναβάθμισης της εικόνας του αγροτικού τοπίου και των αγροτικών οικισμών και προβολή της φυσιογνωμίας τους: ανάπλαση οικισμού Δαδιάς, πιλοτικές παρεμβάσεις σε κτίρια των οικισμών, κλπ.

- 14) Ανάπτυξη μορφών τουρισμού, συμβατών με τους πόρους του Δήμου: αγροτουρισμός, περιηγητικός και πεζοπορικός τουρισμός, κλπ. Αποκατάσταση αγροικιών σε απομακρυσμένους οικισμούς, αναβίωση αγροτικών δραστηριοτήτων για επιδεικτικούς σκοπούς, δημιουργία μονοπατιών, σήμανση κλπ.
- 15) Ανάπτυξη και προβολή του ιστορικού - αρχαιολογικού πλούτου της περιοχής: καταγραφή – τεκμηρίωση / ολοκλήρωση υποδομών φιλοξενίας και τουριστικών πόρων / προβολή / δικτύωση / διασυνοριακή - διαπεριφερειακή συνεργασία.
- 16) Ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού: καταγραφή – τεκμηρίωση / ολοκλήρωση υποδομών φιλοξενίας και τουριστικών πόρων / προβολή / δικτύωση.
- 17) Προώθηση του φεστιβάλ του μεταξιού / θεσμοθέτηση, εύρεση χρηματοδοτικών πόρων, διερεύνηση, δικτύωση.
- 18) Οργάνωση - προώθηση του καρναβαλιού Σουφλίου / αναδιάρθρωση, θεματικός εμπλουτισμός, θεσμοθέτηση, εύρεση χρηματοδοτικών πόρων, διεθνοποίηση, δικτύωση.
- 19) Εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων για τουριστικές χρήσεις. Φράγμα Διαβολορέματος. Λιμναίες, ποτάμιες δραστηριότητες, υποδομές όχθων.
- 20) Συνέχιση του προσανατολισμού των προτάσεων - έργων, ενταγμένων στα κοινοτικά προγράμματα (Interreg, Leader, ΟΠΑΑΧ) προς την κατεύθυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οργάνωση ομάδων - γραφείων προγραμματισμού σε επίπεδο Δήμου και τοπικών οργανώσεων.

7.2.4: Προτάσεις του Δήμου Σουφλίου επί μορφών εναλλακτικού τουρισμού (επί της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων)

Πολιτικός τουρισμός:

Η μεγάλη πολιτιστική παράδοση του Σουφλίου συνεχίζεται σήμερα με:

1. Τη γιορτή του μεταξιού, πλέον κάθε τέλος Μαΐου.
2. Τη γιορτή του τσίπουρου.
3. Το καρναβάλι του Σουφλίου, το οποίο οργανώνεται σε νέα, διαφορετική βάση.
4. Τις γιορτές στα χωριά, όπως τα κουρμπάνια στην Κορνοφωλιά και τη Δαδιά.
5. Το Μουσείο μετάξης και τα ιδιωτικά μουσεία μετάξης.
6. Το καλλιτεχνικό εργαστήρι της Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. που αποτελεί τμήμα του Πολιτιστικού Εργαστηρίου, το οποίο απαρτίζεται από 13 τμήματα και απασχολεί 12 καθηγητές.
7. Τις υποδομές του Πνευματικού Κέντρου με τις βιβλιοθήκες και τις υποδομές της κοινωνικής πρόνοιας.
8. Το Μουσείο Θρακικής Αρχιτεκτονικής, η εκπόνηση της μελέτης του οποίου έχει ενταχθεί στο διασυνοριακό πρόγραμμα Interreg IIIA / Ελλάδα - Βουλγαρία, ως υποέργο του Έργου του Δήμου «Η αρχιτεκτονική στους δρόμους του μεταξιού». Το Μουσείο θα στεγαστεί στο κτίριο του παλαιού Κ.Α.Π.Η., ένα θαυμάσιο κτίριο περίπου του 1880.
9. Το τμήμα συντήρησης του Συλλόγου Φίλων Μετάξης «Η Χρυσαλίδα» ο οποίος δραστηριοποιείται μεταξύ άλλων στη συντήρηση του μεταξιού.

10. Τις εγκαταστάσεις το παλαιού εργοστασίου Τζίβρε. Ήδη έχει δημοπρατηθεί και από την άνοιξη εκτελείται η πρώτη φάση του έργου, η «Διάσωση – προστασία - πρωτογενής αποκατάσταση βιομηχανικού συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί», προϋπολογισμού 930.000 €, ενώ η δεύτερη φάση έχει ενταχθεί στη Σύμβαση Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ).
11. Το θαυμάσιο κτίριο Μπρίκα, μια μίξη κουκλόσπιτου και δυτικής προαστιακής βίλας από το τελευταίο κτίριο του 19^{ου} αιώνα, κτίριο το οποίο έχει αποκατασταθεί και δοθεί σε χρήση Κέντρου Τέχνης.
12. Φυσικά να αναφερθεί το γεγονός ότι η ίδια η πόλη με την παραδοσιακή της αρχιτεκτονική, τους μεταβυζαντινούς ναούς κλπ. αποτελεί ένα ζωντανό μουσείο, το οποίο θα εμπλουτιστεί με την υλοποίηση των έργων των οποίων εκπονούνται οι μελέτες, όπως της αποκατάστασης του παλαιού χαμάμ, των πηγών νερού, του κτιρίου «Μπουγάδων» κλπ.

Θρησκευτικός Τουρισμός:

Το Σουφλί διαθέτει στην περιφέρεια του Δήμου του δύο ιστορικές μονές, τη Μονή Παναγίας Πορταϊτίσσης στην Κορνοφωλιά, μετόχι της Αγιορείτικης Μονής Ιβήρων και τη Μονή της Δαδιάς, η οποία ανήκει στη Μητρόπολη Διδυμοτείχου. Αμφότερες οι Μονές παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον και έχουν αναπτύξει μορφές θρησκευτικού τουρισμού. Ιδίως η Μονή Κορνοφωλιάς ελκύει κάθε χρόνο δεκάδες χιλιάδων επισκέπτες, καθώς εκτός από το μεταβυζαντινό θολοσκεπές καθολικό με το ξυλόγλυπτο τέμπλο και τις εικόνες από το 18ο και τον 19ο αιώνα, παρουσιάζει μια αξιοζήλευτη δραστηριότητα των μοναχών, με παραγωγή και διάθεση στο παλιό κτήριο πολλών προϊόντων, ενώ ακόμη διαθέτει ξενώνα με 75 κλίνες. Το 2000 η Μονή εντάχθηκε στο πρόγραμμα Leader II και συντηρήθηκε το καθολικό της. Ξενώνα διαθέτει και η Μονή Δαδιάς, όπως και κτήμα με πολλά πτηνά.

Στο ίδιο το Σουφλί, έκφραση της άνθησης της πόλης κατά το 19ο αιώνα αποτελούν οι δύο μεταβυζαντινοί ναοί, εκείνος του Αγίου Αθανασίου από το 1840 - 1843 και ο ναός του Αγίου Γεωργίου με πρώτη φάση στα 1818, του οποίου το ξυλόγλυπτο τέμπλο, έργο του Σταμάτη Ταλιαδούρου Μαδυτηνού, αποτελεί τη μεγαλύτερη προβολή της επερχόμενης ακμής. Από την ίδια περίοδο είναι και ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Κορνοφωλιάς. Εκτός αυτού στο Ναό των Λαγυνών υπάρχει μια εξαιρετική συλλογή εικόνων από την Ανατολική Θράκη.

‘Να αναφέρουμε ακόμη τις πολλές θρησκευτικές γιορτές στην περιοχή και μάλιστα τα κουρμπάνια.’

Για το Δήμο Σουφλίου η προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού αποτελεί προτεραιότητα. Για το λόγο αυτό μάλιστα είχε κατατεθεί ολοκληρωμένη πρόταση στο πρόγραμμα Interreg IIIA με τη συμμετοχή των Ιερών Μητροπόλεων Διδυμοτείχου – Ορεστιάδος – Σουφλίου και Αλεξανδρουπόλεως - Σαμοθράκης, όπως και της Ιεράς Μονής Πορταϊτίσσης, την οποία θα καταθέσει εκ νέου (λόγω μη έγκρισης της την προηγούμενη φορά).

Αρχαιολογικός – Ιστορικός Τουρισμός:

Η περιοχή του Δήμου Σουφλίου και ευρύτερα ο κεντρικός Έβρος παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για τον επισκέπτη ο οποίος είναι προσανατολισμένος στον αρχαιολογικό τουρισμό. Εντούτοις, η περιοχή του Σουφλίου είναι άγνωστη για την περίοδο πριν από το 1600. Ο λόγος είναι ότι οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία δεν έτυχε να μελετηθούν συστηματικά από κανέναν μέχρι σήμερα, ενώ από την άλλη έλλειπαν τα διατηρημένα και

προβαλλόμενα με έντονο τρόπο σύνολα. Παρόλα αυτά είναι δεκάδες οι αρχαιολογικοί χώροι που η περιοχή Σουφλίου διαθέτει. Τα χαρακτηριστικά των χώρων αυτών είναι:

1. Η μεγάλη πυκνότητα εγκαταστάσεων και
2. το μεγάλο φάσμα σε ότι αφορά τη χρονική έκταση στην οποία εμφανίζονται αυτές οι εγκαταστάσεις, οι οποίες συνεχίζουν δίχως διακοπή στον ευρύτερο χώρο του Σουφλίου από την προϊστορική περίοδο μέχρι σήμερα.

Από τους χώρους αυτούς ξεχωρίζουν:

- 1) Παλιόκαστρο Σουφλίου: βυζαντινό κάστρο, ίσως οχυρωμένη Μονή.
- 2) Τρανή Πέτρα Σουφλίου: ρωμαϊκή πόλη.
- 3) Δερβένι Κορνοφωλιάς : αρχαία θρακική και ρωμαϊκή - υστερορωμαϊκή πόλη, πιθανόν η αρχαία Ζειρηνία.
- 4) Αϊ-Λιάς Κορνοφωλιάς: προϊστορική, θρακική και ρωμαϊκή περίοδος.
- 5) Πέτρα Κορνοφωλιάς: βυζαντινός μικρός οχυρωμένος οικισμός.
- 6) Γκύμπραινα Δαδιάς: μεγάλο θρακικό και βυζαντινό κάστρο, ίσως η θρακική Ισγίπερ.
- 7) Ανάβρα Λυκόφης: θρακικό, ρωμαϊκό και βυζαντινό ιερό.
- 8) Τάφος Λαγυνών: μεγάλος τάφος «μακεδονικού» τύπου.
- 9) Μονή Δαδιάς: ίχνη ρωμαϊκού οικισμού.
- 10) Πετρότοπος Κοτρωνιάς και άλλοι δύο χώροι: εκτεταμένα μεγαλιθικά νεκροταφεία ντολμέν.
- 11) Σείτάν Τεπέ Σιδηρούς: μεγάλο αρχαιοθραϊκό κάστρο.
- 12) Κίλσέ / Αντά Τεπέ Σιδηρούς: βυζαντινό κάστρο και μικρότερο αρχαίο κάστρο.

Για τη μελέτη, προσέγγιση, έρευνα και ανάδειξη των χώρων αυτών υποβλήθηκε πρόταση στο πρόγραμμα Interreg IIIA με τίτλο «Το παρελθόν ως μέλλον: Ιστορική τοπογραφία περιοχής Δήμου Σουφλίου και τοπική ανάπτυξη» η οποία εγκρίθηκε με το ποσόν των 490.000 €, πράγμα που φανερώνει ότι σε ευρύτερο επίπεδο η συγκεκριμένη προτεραιότητα του Δήμου Σουφλίου γίνεται αποδεκτή.

Ήδη ο Δήμος Σουφλίου μέσα από το ίδιο πρόγραμμα έχει ολοκληρώσει την αποκατάσταση των τριών ιστορικών γεφυρών που υπάρχουν στα όριά του, της Σιδηρούς, της Γιαννούλης και της Πεσσάνης (10ος - 19ος αιώνας).

Αθλητικός Τουρισμός:

Η περιοχή ιδίως της Δαδιάς με τις εγκαταστάσεις που διαθέτει (Οικοτουριστικός ξενώνας, ξύλινα σπιτάκια Κατρατζήδων, Τρεις Βρύσες) είναι ιδανικές για τη φιλοξενία και την προετοιμασία αθλητικών ομάδων, όπως άλλωστε έχει γίνει πολλές φορές κατά το παρελθόν. Η βελτίωση των αθλητικών εγκαταστάσεων, όπως του γηπέδου της Δαδιάς ή η κατασκευή νέων, όπως για παράδειγμα τα γήπεδα 5Χ5, βελτιώνουν τις προδιαγραφές για την ανάπτυξη της ήπιας αυτής μορφής αθλητικού τουρισμού.

Τουρισμός Φύσης:

Στο σημείο αυτό δεν απαιτείται η λεπτομερής αναφορά, αφού είναι γνωστό το έργο που γίνεται στη Δαδιά και η θέση που κατέχει το Εθνικό Πάρκο στον τουρισμό φύσης. Αναφέρουμε μόνο, ως σημείο νέων προοπτικών του Δήμου, την

υλοποίηση του έργου «Κέντρο Τεκμηρίωσης Φυσικού Περιβάλλοντος» μέσω του προγράμματος Interreg IIIA με προϋπολογισμό 708.000 €.⁶⁶

Ακολουθεί μια λεπτομερή περιγραφή των προγραμμάτων που υλοποιεί ο Δήμος Σουφλίου με σχέση την τουριστική ανάπτυξή του.

1) Αποκατάσταση παραδοσιακού κτιρίου Λαζούδη (πρώην κουκλόσπιτο) στην Κορνοφωλιά και την επανάχρησή του ως Πολιτιστικό Κέντρο

Συνοπτική τεχνική περιγραφή

Το προς αποκατάσταση κτίριο βρίσκεται στον οικισμό της Κορνοφωλιάς, 4 χλμ. νοτίως του Σουφλίου. Αποτελεί ένα διώροφο πλινθόκτιστο κουκλόσπιτο από τις αρχές του 20ου αιώνα, εμβαδού κάθε ορόφου περί τα 50 τετραγωνικά μέτρα. Το ισόγειο απαρτίζεται από τρία απλά δωμάτια τα οποία χρησιμοποιούνταν ως κατοικία, ενώ ο όροφος είναι ένας ενιαίος χώρος που χρησιμοποιούνταν κυρίως για την εκτροφή των κουκουλιών.

Περιγραφή εργασιών

- α) Η κτιριακή αποκατάσταση του κτιρίου.
- β) Η λειτουργική αποκατάσταση με έπιπλα, οπτικοακουστικό υλικό, Η/Υ, εφαρμογή infokiosk κλπ. και σήμανση του κτιρίου προκειμένου να χρησιμεύσει ως Πολύκεντρο Πολιτισμού το οποίο θα εξυπηρετεί τον ιστορικό οικισμό της Κορνοφωλιάς, αλλά και την ευρύτερη περιοχή με τα εστιακά σημεία πολιτισμού που αυτή παρέχει.

Οικονομικά στοιχεία

Το έργο αυτό έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα Leader + / 1.4 και το δε κόστος του θα ανέλθει στο ποσόν των 150.000 €.⁶⁷

2) Αποκατάσταση παραδοσιακού καφενείου Παπάζογλου στο Σουφλί και επανάχρησή του ως Μουσείου Παραδοσιακών Επιτηδευμάτων και παραρτήματος της βιβλιοθήκης του Πνευματικού Κέντρου Σουφλίου

Συνοπτική τεχνική περιγραφή

Το υπόψη κτίριο αποτελεί ένα διώροφο κτίσμα με έναν ενιαίο χώρο ανά όροφο, ένα από τα σημαντικότερα εναπομείναντα παραδείγματα τοπικής δομικής τεχνολογίας και αρχιτεκτονικής, με επαγγελματικό προσανατολισμό ως προς τη διάθρωση και αρχική χρήση. Λίγο μετά την ανέγερση του από Γάλλο μηχανικό, περί το 1901, χρησιμοποιήθηκε για να στεγάσει τη Γαλλική Εμπορική Ένωση και στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ως καφενείο - κουρείο, ενώ ο όροφος είχε ποικίλες χρήσεις.

Στο έργο περιλαμβάνονται η εγκεκριμένη από την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ. (Υπουργείο Πολιτισμού) κτιριακή αποκατάσταση με τρόπο ο οποίος θα αποκαθιστά με ήπιο και πιστό προς την αυθεντικότητα του κτιρίου, καθώς επίσης και

⁶⁶ Δήμος Σουφλίου, «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό / Περιοχή Δήμου Σουφλίου».

⁶⁷ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Αποκατάσταση Παραδοσιακού Πρώην Κτιρίου Λαζούδη στην Κορνοφωλιά και Επανάχρησή του ως Πολύκεντρο Πολιτισμού» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Ιούνιος 2005.

η λειτουργική του αποκατάσταση, προκειμένου να χρησιμεύσει ως χώρος προσφοράς πολιτισμού με τη χρήση του ως παραρτήματος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και ως Μουσείο Παραδοσιακών Επιτηδευμάτων.

Περιγραφή εργασιών

- α) Εργασίες κτιριακής αποκατάστασης.
- β) Λειτουργική αποκατάσταση του κτιρίου με έπιπλα, οπτικοακουστικό υλικό, Η/Υ και σήμανση προκειμένου να χρησιμεύσει ως χώρος προσφοράς υπηρεσιών πολιτισμού με τη χρήση του ως παραρτήματος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και ως Μουσείο Παραδοσιακών Επιτηδευμάτων (καφενείο - κουρείο).

Οικονομικά στοιχεία

Το έργο έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα Leader + / 1.4 και το δε κόστος του θα ανέλθει στο ποσόν των 156.000 €.⁶⁸

3) Αξιοποίηση του παραδοσιακού αποστακτηρίου Συνεταιρισμού Πωλήσεων Επιτραπέζιων Σταφυλιών Σουφλίου

Συνοπτική τεχνική περιγραφή

Επισκευή του παλαιού αποστακτηρίου του Συνεταιρισμού Πωλήσεων Επιτραπέζιων Σταφυλιών Σουφλίου, προκειμένου να γίνει προσβάσιμο στους επισκέπτες και να αξιοποιηθεί τουριστικά και με τον τρόπο αυτό να προβληθεί ένα από τα κύρια προϊόντα της ιστορικής πόλεως του Σουφλίου, το οποίο επιπλέον αποτελεί ένα από τα προϊόντα της τοπικής οικονομίας με τις μεγαλύτερες δυνατότητες αξιοποίησης σε μια προοπτική βιώσιμης και συνεχούς, αειφόρου ανάπτυξης.

Περιγραφή εργασιών

Εργασίες κτιριακής αποκατάστασης.

Οικονομικά στοιχεία

Το έργο είναι ενταγμένο στο πρόγραμμα Leader + / 1.4 και το κόστος του ανέρχεται στο ποσόν των 54.740 €.⁶⁹

4) Αποκατάσταση του παλαιού κτιρίου Πρόικα στη Δαδιά ως Πληροφοριακό Κέντρο

Τεχνική περιγραφή

Το κτίριο είναι ένα τυπικό μεσοπολεμικό κτίσμα του πεδινού - ημιορεινού αγροτικού Έβρου. Αναπτύσσεται σε δύο ορόφους, από τους οποίους ο μικρότερος, κάτω έχει πρόσωπο μόνο προς την πίσω, ανατολική αυλή, ενώ η πρόσοψη είναι ισόγεια με πρόσωπο προς τον υπερυψωμένο χωματόδρομο. Και οι δύο χώροι είναι ενιαίοι.

⁶⁸ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Αποκατάσταση Παραδοσιακού Καφενείου Παπάζογλου στο Σουφλί και Επανάχρησή του ως Μουσείου Παραδοσιακών Επιτηδευμάτων και Παραρτήματος της Βιβλιοθήκης του Πνευματικού Κέντρου Σουφλίου» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Ιούνιος 2005.

⁶⁹ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Αξιοποίηση του Παραδοσιακού Αποστακτηρίου Συνεταιρισμού Πωλήσεων Επιτραπέζιων Σταφυλιών Σουφλίου» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Νοέμβριος 2007.

Ο όροφος / ισόγειο χωρίζεται σε δύο ισεμβαδικά περίπου τμήματα, από τα οποία το εμπρόσθιο δυτικό εδράζεται σε τσιμεντένιο πάτωμα και πατάει κατευθείαν επάνω στη θεμελίωση του κτιρίου, ενώ το πίσω, ανατολικό τμήμα έχει ξύλινο δάπεδο, καθώς από κάτω του αναπτύσσεται ο βοηθητικός ημιυπόγειος χώρος. Στον τελευταίο οδηγεί κτιστή στενή κλίμακα από λίθινες - πλάκες σκαλοπάτια που καταλήγει στο κάτω της άκρο σε στενή και χαμηλή ξύλινη θύρα.

Κτιστός φούρνος, διαστάσεων 1,80 X 2,25 μ. είναι προσαρτημένος στη νότια πλευρά του κτιρίου με άνοιγμα από το εσωτερικό του κτιρίου και ύψος περίπου 4,50X5,00 μέτρων.

Εσωτερικά, η τοιχοποιία παρουσιάζει ενδιαφέρον με τη διάρθρωση της, αφού φέρει, πλην των παραθύρων ένα φούρνο, ένα τζάκι, όπως και ένα ντουλάπι / κόγχη. Επιπλέον ένα τζάκι και ένα ντουλάπι που είναι ανοιγμένο στις επιμήκεις πλευρές.

Περιγραφή εργασιών

Εργασίες κτιριακής αποκατάστασης.

Οικονομικά στοιχεία

Το έργο εντάχθηκε ως τοπικό ολοκληρωμένο πρόγραμμα του Δήμου, μέσω του προγράμματος ΟΠΑΑΧ. Θα κατασκευαστεί με ανοικτό διαγωνισμό και με προσθήκη όρου τεχνικής ικανότητας. Το δε κόστος του θα ανέλθει στο ποσόν των 220.000 €. ⁷⁰

5) Αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή των παλαιών γεφυρών του Δήμου Σουφλίου

- Υπόεργα:** 1. Αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή παλαιών γεφυρών
2. Προβολή μνημείων και έργου – διασυννοριακής δράσης

A. Αναλυτική περιγραφή έργου

Το προτεινόμενο έργο αφορά στην αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή τριών παλαιών γεφυρών, ιστορικών μνημείων, τα οποία βρίσκονται στην περιοχή του Δήμου Σουφλίου. Πρόκειται για τις γέφυρες της Σιδηρώς, της Γιαννούλης και της Πεσσάνης. Οι τρεις αυτές γέφυρες χρονολογούνται στην ίδια περίοδο, ήτοι στους 16ο – 19ο αιώνες (μέση Οθωμανική περίοδος, μεταβυζαντινοί ή Νέοι χρόνοι), κατέχουν η καθεμία μια διαφορετική αρχιτεκτονική, κατασκευαστική και δομική μοναδικότητα και αποτελούν για την περιοχή σημαντικότερα μνημεία της νεότερης ιστορίας των Βαλκανίων. Όλες τους είναι λιθόκτιστες θολωτές κατασκευές και βρίσκονται οι δύο κοντά σε παλαιούς οικισμούς του Δήμου, ενώ η τρίτη εντός εγκαταλειμμένου οικισμού σήμερα.

Το έργο συνίσταται στην αποκατάσταση με ήπιο και συμβατό με τα διεθνώς κρατούντα, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού των γεφυρών, σε ότι αφορά το δομικό, κατασκευαστικό, αρχιτεκτονικό και αισθητικό μέρος των μνημείων. Επίσης στο έργο περιλαμβάνεται η διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου, η κατασκευή χώρων στάθμευσης και ανάπαυσης, η εξασφάλιση της προσπελασιμότητας προς τις γέφυρες, ο καθαρισμός και διάνοιξη μονοπατιών, η σήμανση κατεύθυνσης, ενημέρωσης και η σήμανση των μονοπατιών. Τέλος περιλαμβάνονται ενέργειες προβολής και διάχυσης του έργου και των

⁷⁰ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Αποκατάσταση του παλαιού κτιρίου Πρόικα στη Δαδιά ως Πληροφοριακό Κέντρο» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Ιούνιος 2006.

μνημείων με την έκδοση «αρχαιολογικού - περιβαλλοντικού» χάρτη της διασυνοριακής περιοχής, την έκδοση τετράγλωσσου οδηγού γεφυρών, την δημιουργία ιστοσελίδας και ενέργειες για δημιουργία δικτύου βαλκανικών γεφυρών.

Επίσης στο υποέργο περιλαμβάνονται η εκτύπωση φακέλων, σελίδων κλπ με τα χαρακτηριστικά και λογότυπο των μνημείων, όπως επίσης και καρτών. Με τον τρόπο αυτό τεκμηριώνεται η δημιουργία μιας πολιτιστικής - ιστορικής διαδρομής με τα χαρακτηριστικά της συνέχειας, της ομοιότητας και της βιωσιμότητας.

Β. Σκοπιμότητα έργου – Αναμενόμενα αποτελέσματα-ωφελούμενοι.

Η διασυνοριακή περιοχή Ελλάδας - Βουλγαρίας χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μιας εξαιρετικά πλούσιας, συνεχούς και μακραίωνης, αλλά και πολυποικίλης ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με τεράστιο αριθμό μνημείων τα οποία ξεκινούν από τους προϊστορικούς για να φθάσουν έως τους νεότερους χρόνους.

Οι γέφυρες της περιοχής ποταμού Έβρου – ορεινού όγκου Ροδόπης αποτελούν ένα σημαντικότατο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Βρίσκονται σε αμφότερες τις πλευρές των συνόρων και χρονικά ανάγονται στην ίδια περίοδο, 16ο - 19ο αιώνα, ήτοι στην περίοδο της Οθωμανικής κατάκτησης (μεταβυζαντινοί ή νέοι χρόνοι) και μάλιστα από την περίοδο της κλασικής Οθωμανικής αρχιτεκτονικής και μετά. Οι γέφυρες της ελληνικής πλευράς (περιοχή Σουφλίου) και τις βουλγαρικής (περιοχές Σβίλεγκραντ, Ιβάιλοβγκραντ και Κάρτζαλι) περιοχής δράσης του έργου συγκροτούν ένα λίαν ενδιαφέρον σώμα μνημείων το οποίο από μόνο του συνιστά μια πολιτιστική διαδρομή, πολλών μάλλον αφού η ίδια η λειτουργία των γεφυρών και ο κύριος τους χαρακτήρας είναι εκείνος του κομβικού σημείου του οδικού δικτύου. Από την άλλη οι μικροδιαφοροποιήσεις, ανάλογα με την περιοχή, τη μορφή, την κατασκευή κλπ. προσφέρουν ένα πλούσιο πεδίο έρευνας και συνεργασίας στα επίπεδα της επιστήμης, της τουριστικής αξιοποίησης και της αποκατάστασης. Ειδικότερα οι τρεις γέφυρες του Δήμου Σουφλίου έχουν η καθεμία τους κοινά χαρακτηριστικά με διαφορετικές γέφυρες της άλλης πλευράς, συνιστώντας με τον τρόπο αυτό το συνδετικό κρίκο και σημείο αναφοράς σε κάθε σχετική προσέγγιση. Το σύνολο των γεφυρών που εξετάζουμε αποτελεί συνεπώς και την ιδεατή βάση για τη συγκρότηση ενός δικτύου γεφυρών σε βαλκανικό πλέον επίπεδο, το οποίο θα μπορεί να καταγράψει και να ταξινομήσει, να προβάλλει και να αποκαταστήσει το σημαντικό αυτό τμήμα της κοινής αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς.

Η αποκατάσταση και ανάδειξη - προβολή των γεφυρών της διασυνοριακής περιοχής αποτελεί συνεπώς δράση, η οποία αναδεικνύει αξιόλογες πλην λησμονημένες έως σήμερα αρχιτεκτονικές μονάδες. Θέτει ευκρινή σημεία για τη χάραξη μια πολιτιστικής διαδρομής της Μεταβυζαντινής περιόδου (της περιόδου της Οθωμανικής κατάκτησης ή των Νέων Χρόνων, ήτοι της περιόδου 15ου -19ου αιώνα) και στοχεύει στην τουριστική αξιοποίηση της περιοχής.

Επίτευξη διακρατικότητας

Το έργο θα εκτελεσθεί σε συνεργασία με τρεις Δήμους της Βουλγαρίας με τους οποίους έχουν υπογραφεί τα σχετικά Συμφωνητικά ή Πρωτόκολλα συνεργασίας, μετά από μακρά περίοδο επαφών, συναντήσεων και υποβολής κοινών προτάσεων. Πρόκειται για τους συνοριακούς Δήμους του Σβίλεγκραντ, Ιβάιλοβγκραντ, Κάρτζαλι. Σύμφωνα και με τα πρωτόκολλα συνεργασίας η συνεργασία θα υλοποιηθεί καταρχήν με την παράλληλα υποβολή προτάσεων στα προγράμματα Interreg III και Phare αντιστοίχως και στη συνέχεια με την υλοποίηση ενός «μονίμου συστήματος συνεργασίας με την ανταλλαγή της πληροφορίας και της τεχνογνωσίας, τη γνωριμία

των δύο πλευρών με τα αποτελέσματα των προγραμμάτων τους, τον προσανατολισμό των τουριστικών προϊόντων στους πληθυσμούς των δύο Δήμων, την κοινή διοργάνωση συμποσίων προγραμμάτων κλπ.». Στο τέλος κάθε έργου τα αποτελέσματα θα κοινοποιούνται με ημερίδες και μέσω των εντύπων και ηλεκτρονικών μεσών σε αμφότερες τις πλευρές των συνόρων. Η ίδρυση της ιστοσελίδας, αλλά και οι κοινές εκδόσεις, που προβλέπονται από το υποέργο της μελέτης θα επιτρέψουν την από κοινού εργασία των επιστημόνων, των τεχνικών και των καλλιτεχνών και θα προβάλλουν τα προγράμματα ως κομβικών σημείων του πολιτισμού και της κοινής πολιτιστικής δημιουργίας.

Συμμετοχή φορέων και τοπικού πληθυσμού

Θα επιδιωχθεί η συνεργασία των αρμόδιων Αρχαιολογικών Υπηρεσιών, του Δημοτικού Μουσείου Σβίλεγκραντ, του Κέντρου Ενημέρωσης – Λαογραφικού Μουσείου Ιβάιλοβγκραντ, του Περιφερειακού Μουσείου του Χασκόβου και του Ιστορικού Μουσείου Κάρτζαλι. Επίσης θα υπάρξει η συμμετοχή των τοπικών πολιτιστικών φορέων, με επικεφαλής τη Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. (Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου). Θα οργανωθούν εκδρομές από αμφότερες τις πλευρές των συνόρων για τη γνωριμία με τα μνημεία και τις περιοχές της άλλης πλευράς. Θα λάβουν χώρα στο χώρο των μνημείων σχετικές εκδηλώσεις οι οποίες θα γνωρίσουν ευρύτερες πληθυσμιακές ομάδες με τις γέφυρες. Τέλος κοινός στόχος των συμμετεχόντων Δήμων είναι η πραγματοποίηση επιστημονικής διημερίδας στο Σουφλί με τη συμμετοχή των προαναφερθέντων των επιστημονικών φορέων.

Γ. Οικονομικά στοιχεία

Το έργο εντάχθηκε στο πρόγραμμα Interreg III / 3.3 Ελλάδα-Βουλγαρία και το κόστος του ανέρχεται στο ποσόν των 295.000 €.⁷¹

6) Η αρχιτεκτονική στους δρόμους του Μεταξιού

Υπόεργα: 1) Καταγραφή και τεκμηρίωση αρχιτεκτονικού πλούτου περιοχής παρέμβασης
2) Μελέτη Μουσείου Θρακικής αρχιτεκτονικής
3) Δράσεις προβολής και ανάδειξης

Α. Σύντομη περιγραφή έργου

Η καταγραφή – τεκμηρίωση και ανάδειξη – προβολή ιστορικών κτιρίων και συνόλων ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος και των περιεχομένων τους, όπως αυτά που διαθέτει σε μεγάλο αριθμό ο ιστορικός Δήμος του Σουφλίου, αποτελεί πριν από κάθε άλλο υλοποίηση πολιτικών περιβαλλοντικού και πολιτιστικού χαρακτήρα. Αν μάλιστα αυτή η δράση συνδυαστεί με αντίστοιχη στην άλλη πλευρά των συνόρων και συγκεκριμένα στη Βουλγαρία, τότε η όλη προσπάθεια λαμβάνει το χαρακτήρα διασυνοριακής πολιτιστικής συνεργασίας που αναδεικνύει τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία και προάγει τη διασυνοριακή συνεργασία.

Σημαντικότετος και καταλυτικός λόγος για τη διάσωση της συγκεκριμένης αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί το γεγονός ότι όλη η περιοχή από το Σουφλί

⁷¹ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή των παλαιών γεφυρών του Δήμου Σουφλίου, Υπόεργα: 1) Αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή παλαιών γεφυρών και 2) Προβολή μνημείων και έργου – διασυνοριακής δράσης» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Αύγουστος 2005.

μέχρι το Ιβάλοβγκραντ και το Σβίλενγκραντ αποτελούσε από το 19^ο αιώνα μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα το κέντρο του μεταξιού στη Βαλκανική χερσόνησο. Η αρχιτεκτονική των περιοχών αυτών βασίστηκε κατά πρώτον στις πρακτικές ανάγκες της συγκεκριμένης οικονομίας (κουκουλόσπιτα), κατά δεύτερον στην οικονομική ευρωστία που αυτή η οικονομία προσέφερε (αρχοντικά, εκκλησίες κλπ.) και κατά τρίτον στην ανάγκη ύπαρξης δρόμων για τη διακίνηση του μεταξιού και των άλλων προϊόντων (γεφύρια, χάνια, βρύσες κλπ.).

Ο αρχιτεκτονικός πλούτος της διασυνοριακής περιοχής, που έχει γνήσιες εκφράσεις του τόσο στην περιοχή του Σουφλίου όσο και στους Δήμους Ιβάλοβγκραντ και Σβίλενγκραντ στην Βουλγαρία, πρέπει να διασωθεί.

B. Αναλυτική περιγραφή έργου

Το έργο έχει ως αντικείμενο την καταγραφή – τεκμηρίωση και ανάδειξη – προβολή του αρχιτεκτονικού πλούτου της διασυνοριακής περιοχής σε σχέση με την ανάπτυξη των δρόμων του μεταξιού κατά τη συγκεκριμένη περίοδο των ύστερων μεταβυζαντινών χρόνων και μάλιστα του 19ου και 20ου αιώνα. Το έργο αποτελείται από τρία διακριτά υποέργα, τα οποία έχουν ως εξής:

Υποέργο 1: Καταγραφή και τεκμηρίωση του αρχιτεκτονικού πλούτου της περιοχής παρέμβασης.

Υποέργο 2: Μελέτη Μουσείου Θρακικής Αρχιτεκτονικής

Υποέργο 3: Δράσεις προβολής και ανάδειξης

Γ. Σκοπιμότητα έργου - αναμενόμενα αποτελέσματα - ωφελούμενοι

Οι γενικοί στόχοι που επιδιώκει να υλοποιήσει το έργο είναι:

- 1) Η αναγκαιότητα διατήρησης και ανάδειξης της τοπικής ιστορίας και της ιστορίας των διαπολιτισμικών σχέσεων, καθώς και του αρχιτεκτονικού πλούτου της περιοχής.
- 2) Η ανάδειξη του γεωστρατηγικού ρόλου της περιοχής.
- 3) Τα παραπάνω οδηγούν σε νέες επιλογές, στην προβολή της πολιτιστικής κοινότητας και την τουριστική αξιοποίηση με έμφαση στον εξειδικευμένο τουρισμό, στην περίπτωση μας πολιτιστικό και περιηγητικό τουρισμό.
- 4) Η αξιοποίηση της διακρατικής - διασυνοριακής συνεργασίας επί του κοινού άλλωστε πεδίου του πολιτισμού και των εκφάνσεών του και θα χαρακτηρίζεται από αειφορία, αξιοποίηση και συμμετοχή νέων και μειονοτικών ομάδων, πολλαπλασιαστικότητα, μεταδοτικότητα και διαδραστικότητα.
- 5) Με τον τρόπο αυτή η πράξη αυτή στοχεύει στην παραγωγή ενός έργου πολλαπλά ωφέλιμου για την τοπική κοινωνία, αλλά και για την ευρύτερη περιοχή, με την οποία η περιοχή εφαρμογής αλληλεπιδρά, εντός και εκτός των συνόρων.
- 6) Εκτός των γενικών ωφελειών εκείνο που προβάλλεται επιμέρους είναι η ανάδειξη των κτισμάτων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας με την ιστορικό - κοινωνικό - πολιτισμική τους σημασία ως σημείων επικοινωνίας και εστιακών - κομβικών σημείων ιστορικών διαδρομών.

Η καταγραφή και ανάδειξη - προβολή της αρχιτεκτονικής στο δρόμο του μεταξιού Σουφλί - Ιβάλοβγκραντ - Σβίλενγκραντ της διασυνοριακής περιοχής αποτελεί συνεπώς δράση η οποία αναδεικνύει αξιόλογες, πλην λησμονημένες έως σήμερα αρχιτεκτονικές μονάδες και στοχεύει στην τουριστική αξιοποίηση και ανάδειξη της διασυνοριακής περιοχής.

Επίτευξη Διακρατικότητας

Το έργο θα εκτελεσθεί σε συνεργασία με δύο Δήμους της Βουλγαρίας, τους συνοριακούς Δήμους του Σβίλενγκραντ και του Ιβάλοβγκραντ με τους οποίους

έχουν υπογραφεί τα σχετικά Συμφωνητικά ή Πρωτόκολλα συνεργασίας, μετά από μακρά περίοδο επαφών, συναντήσεων και υποβολής κοινών προτάσεων η οποία έχει αφετηρία το 1989 και την αδελφοποίηση των δήμων Σουφλίου και Σβίλενγκραντ. Σύμφωνα και με τα Πρωτόκολλα συνεργασίας συγκεκριμένα αναφέρεται: καταγραφή, μελέτη, ανάδειξη και προβολή της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, αποκατάσταση και ανάπτυξη των «Δρόμων του μεταξιού» και της κοινής αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής.

Η συνεργασία θα υλοποιηθεί καταρχήν με την παράλληλη υποβολή προτάσεων στα προγράμματα Interreg III και Phare, αντιστοίχως.

Δ. Οικονομικά στοιχεία

Το έργο εντάχθηκε στο πρόγραμμα Interreg III / 3.3 Ελλάδα - Βουλγαρία. Το κόστος του συνολικά ανέρχεται στο ποσόν των 338.000 €, ανατολικότερα: το κόστος του υποέργου 1 ανέρχεται στο ποσόν των 113.000 €, του υποέργου 2 ανέρχεται στο ποσόν των 40.000 € και του υποέργου 3 ανέρχεται στο ποσόν των 185.000 €.⁷²

7) Το παρελθόν ως μέλλον: Ιστορική τοπογραφία περιοχής Σουφλίου και τοπική ανάπτυξη

Υπόεργα: 1) Καταγραφή-τεκμηρίωση αρχαιολογικού-πολιτιστικού πλούτου περιοχής παρέμβασης
2) Τοπογραφικές αποτυπώσεις αρχαιολογικών χώρων
3) Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων Δήμου Σουφλίου
4) Έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις
5) Οργάνωση συμποσίου με θέμα «Ιστορική χωροταξία διασυνοριακής περιοχής» και παράλληλες δράσεις.

A) Περιγραφή έργου

Με το παρόν έργο προσεγγίζονται και αναδεικνύονται μέσα από μια σειρά ήπιων ενεργειών οι αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής του Δήμου Σουφλίου. Με τις προτεινόμενες δράσεις επιτυγχάνεται η πρώτη τεκμηρίωση αυτών των χώρων, η προστασία τους, η εξασφάλιση της προσπελασιμότητας, η διαμόρφωση των εισόδων τους και η σήμανσή τους, ενώ ακόμη ο αρχαιολογικός πλούτος της περιοχής προβάλλεται, προωθείται και ερευνάται στη διασυνοριακή του διάσταση.

Οι χώροι αυτοί χρονικά ξεκινούν από την Πρώιμη εποχή Σιδήρου, δίχως να μπορεί να αποκλειστεί και πρωιμότερη χρονολόγηση για κάποιους από αυτούς και φθάνουν μέχρι τους υστεροβυζαντινούς χρόνους. Με την επιλογή τους αυτή αντιστοιχούν επακριβώς στα ταυτόχρονα προγράμματα Phare της Βουλγάρικης πλευράς. Οι χώροι και τα μνημεία που θα εξεταστούν συνδέονται μεταξύ τους και από δύο πλευρές της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας - Βουλγαρίας.

Το προτεινόμενο έργο λοιπόν εντέλει θα οργανώσει και θα προωθήσει το επιδεικτικό - τουριστικό σκέλος του «αρχαιολογικού πολιτισμού» των δύο πλευρών. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από την τεκμηρίωση, την ολοκλήρωση των άμεσων εκείνων υποδομών των χώρων που θα αποτελέσουν κύρια σημεία του δικτύου. Στη συνέχεια θα υλοποιηθεί μέσω της προβολής των κατ' εξοχήν «επιδεικτικών» στοιχείων των

⁷² Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Η αρχιτεκτονική στους δρόμους του Μεταξιού, Υπόεργα: 1) Καταγραφή και τεκμηρίωση αρχιτεκτονικού πλούτου περιοχής παρέμβασης, 2) Μελέτη Μουσείου Θρακικής αρχιτεκτονικής και 3) Δράσεις προβολής και ανάδειξης» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Μάρτιος 2004.

χωρών και της τοπικής ιστορίας με χρήση νέων τεχνολογιών και με προβολή της ιστορικής, αρχιτεκτονικής, κοινωνικής, συναθροιστικής κλπ. σημασίας τους και παραγωγή πουκίλων παραδοτέων, έντυπης και ηλεκτρονικής μορφής, όπως επίσης και με την δικτύωση του προϊόντος. Το έργο θα εκτελεστεί από πλευράς Δήμου Σουφλίου στα πλαίσια του προγράμματος Interreg IIIA Ελλάδα - Βουλγαρία, ήτοι της κοινής ιχνηλάτησης, τεκμηρίωσης, έρευνας και υλοποίησης προτάσεων μαζί με σειρά εταιρών των επιλέξιμων περιοχών της έναντι πλευράς, ήτοι τις μη κερδοσκοπικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, ένωση για την περιφερειακή συνεργασία και ανάπτυξη Χάσκοβο, Μελλομένα - Περπερικόν, Κίρτζαλι και τον κλάδο της στο Χάσκοβο, την Μέλνικ 2005 και το Δήμο Γιακορούντα. Ακριβώς αυτός ο χαρακτήρας των δράσεων σε συνεργασία με την άλλη πλευρά των συνόρων και συγκεκριμένα την Βουλγαρία προσδίδει στην όλη προσπάθεια ένα ουσιαστικό χαρακτήρα διασυνοριακής πολιτιστικής συνεργασίας που αναδεικνύει τα κοινά ιστορικά – αρχαιολογικά – πολιτιστικά στοιχεία σε ένα επίπεδο που προδιαθέτει και προάγει την αειφορία και δομεί την ευεργετική εξάρτηση της τοπικής ανάπτυξης από τους δεδομένους «πολιτιστικούς» κοινούς πόρους. Επίσης μέσω του έργου διερευνώνται οι όροι της άμεσης μελλοντικής συνεργασίας των δύο περιοχών, αλλά και της περαιτέρω δικτύωσης των προορισμών αρχαιολογικού τουρισμού που κτίζεται επάνω σε μία ήδη υφιστάμενη συνεργασία των δύο πλευρών.

Το έργο θα υλοποιηθεί σε πέντε υποέργα. Η πρώτη φάση αφορά στην καταγραφή και τεκμηρίωση του αρχαιολογικού και ευρύτερου πολιτιστικού πλούτου της άμεσης περιοχής παρέμβασης. Το δεύτερο υποέργο αφορά στις τοπογραφικές αποτυπώσεις επιλεγμένων αρχαιολογικών χώρων της περιοχής Σουφλίου. Με το τρίτο γίνονται οι υποδομές εκείνες οι οποίες θα επιτρέψουν την ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. Με το τέταρτο υποέργο θα δημιουργηθούν τα προϊόντα, τα απαραίτητα για την κατάλληλη προβολή, προώθηση, ανάδειξη και διάχυση του συγκεκριμένου τοπικού πόρου, ενώ τέλος με το πέμπτο υποέργο οργανώνεται ένα διεθνές Συμπόσιο με παράλληλες δράσεις ιστορικής – αρχαιολογικής φωτογραφίας και κινηματογράφου το οποίο έχει ως αντικείμενο ακριβώς να συνδέσει το μεγάλο δυναμικό της ιστορικής χωροταξίας των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων της διασυνοριακής περιοχής με την προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω του αρχαιολογικού τουρισμού.

B) Οικονομικά στοιχεία

Το έργο έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα Interreg III / 3.3 Ελλάδα - Βουλγαρία και το κόστος του θα ανέλθει στο ποσό των 490.000 €. ⁷³

⁷³ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Το παρελθόν ως μέλλον: Ιστορική τοπογραφία περιοχής Σουφλίου και τοπική ανάπτυξη, Υποέργα: 1) Καταγραφή-τεκμηρίωση αρχαιολογικού-πολιτιστικού πλούτου περιοχής παρέμβασης, 2) Τοπογραφικές αποτυπώσεις αρχαιολογικών χώρων, 3) Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων Δήμου Σουφλίου, 4) Έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις και 5) Οργάνωση συμποσίου με θέμα "Ιστορική χωροταξία διασυνοριακής περιοχής" και παράλληλες δράσεις» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Ιούλιος 2006.

8) Θρησκευτικός τουρισμός: ένα μέσο συνεργασίας και ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης.

- Υποέργα:**
- 1) Καταγραφή –τεκμηρίωση θρησκευτικού-πολιτιστικού πλούτου περιοχής παρέμβασης**
 - 2) Ολοκλήρωση υποδομών θρησκευτικού τουρισμού**
 - 3) Δράσεις προβολής και διάγνωσης**
 - 4) Οργάνωση συνεδρίου με θέμα «Ιστορική χωροταξία τόπων λατρείας και θρησκευτικός τουρισμός».**

A. Περιγραφή έργου

Το έργο έχει ως αντικείμενο την καταγραφή – μελέτη - προβολή και οργάνωση με σύγχρονους όρους του θρησκευτικού τουρισμού, στη βάση ενός καλά οργανωμένου δικτύου επισκέψιμων προορισμών, όπως μονών, ναών, υπαιθρίων προσκυνημάτων αγιασμάτων, αλλά και άλλων μνημείων τόσο αλλόδοξων θρησκευτικών (π.χ. μπεκτασικών μνημείων) όσο και σχετιζόμενων με το απώτερο παρελθόν τόσο του θρησκευτικού βίου των Θρακών και Ελλήνων, όπως θρακικά ιερά αρχαίοι ναοί, όσο και ευρύτερα προορισμών πολιτισμού, π.χ. μεγαλιθικά μνημεία, προϊστορικά νεκροταφεία, βυζαντινά κάστρα, αρχαία οχυρωματικά σύνολα, κλπ μνημεία που συνδέονται με αυτούς και από τις δύο πλευρές της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας - Βουλγαρίας. Το έργο θα οργανώσει και θα προωθήσει το επιδεικτικό - τουριστικό σκέλος του «Θρησκευτικού πολιτισμού» των δύο πλευρών και των μνημείων που σχετίζονται με την ικανοποίηση των θρησκευτικών αναγκών των ανθρώπων στην πορεία του χρόνου και των σχετιζόμενων μνημείων, εορτών κλπ. δρώμενων ανά τους αιώνες. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της προβολής του στοιχείου τους εκείνου το οποίο αναβιώνει την παραδοσιακή προσέγγιση και σημασία τους, με χρήση νέων τεχνολογιών και με προβολή και διαφήμιση της λατρευτικής, συναθροιστικής, ιστορικής, αρχιτεκτονικής, κοινωνικής κλπ. σημασίας τους και παραγωγή ποικίλων παραδοτέων, έντυπης και ηλεκτρονικής μορφής, όπως επίσης και με την δικτύωση του προϊόντος και την ολοκλήρωση των υποδομών εκείνων των χωρών που θα αποτελέσουν κύρια σημεία του δικτύου που θα οργανωθεί με τη μορφή της συντήρησης του «εξοπλισμού» που φέρουν, όπως επίσης και του λειτουργικού τους εξοπλισμού. Το έργο θα εκτελεστεί από πλευράς Δήμου Σουφλίου, στα πλαίσια του Interreg IIIA Ελλάδα - Βουλγαρία, ήτοι της κοινής ιχνηλάτισης, τεκμηρίωσης, έρευνας, μελέτης και διάρθρωσης προτάσεων μαζί με το εταίρο της έναντι πλευράς, την Ένωση για την περιφερειακή Συνεργασία και Ανάπτυξη περιοχής Χάσκοβο. Ακριβώς αυτός ο χαρακτήρας των δράσεων σε συνεργασία με την άλλη πλευρά των συνόρων και συγκεκριμένα την Βουλγαρία προσδίδει στην όλη προσπάθεια ένα ουσιαστικό χαρακτήρα διασυνοριακής πολιτιστικής συνεργασίας που αναδεικνύει τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία σε ένα επίπεδο που προδιαθέτει και προάγει την αειφορία και δομεί την ευεργετική εξάρτηση της τοπικής ανάπτυξης από τους δεδομένους «πολιτιστικούς» κοινούς πόρους. Επίσης μέσω του έργου διερευνώνται οι όροι της μελλοντικής συνεργασίας των δύο περιοχών, αλλά και της περαιτέρω δικτύωσης των προορισμών θρησκευτικού τουρισμού που κτίζεται επάνω σε μία ήδη υφιστάμενης συνεργασίας των δύο πλευρών.

Το έργο θα υλοποιηθεί σε τέσσερα υποέργα. Η πρώτη φάση θα αφορά στην καταγραφή και τεκμηρίωση του υλικού που σχετίζονται με τα θρησκευτικά και γενικότερα πολιτιστικά μνημεία, αλλά και τις υφιστάμενες και δυνάμει τουριστικές υποδομές. Το υλικό θα αφορά στις περιοχές του Δήμου Σουφλίου και Χάσκοβο Βουλγαρίας και μάλιστα των Δήμων Ιβάιλοβγκραντ, Μαντζάβερο, Λιούμπιμετς και Σβίλενγκραντ, όπου και δραστηριοποιείται ο Βούλγαρος εταίρος. Επιπλέον θα

καταγραφούν και τα σημαντικότερα από τα υπόλοιπα μνημεία πολιτισμού των υπόψη περιοχών, για πολλά από τα οποία ήδη έχει γίνει σημαντική εργασία καταγραφής και προβολής από τους δύο εμπλεκόμενους εταίρους. Επιπλέον θα υπάρχει ένας δεύτερος κύκλος αντικειμένου, ήτοι η Δυτική Θράκη και αντίστοιχων η Ν.Α. Βουλγαρία, στον οποίο αφενός μεν το αντικείμενο θα είναι περιορισμένο καθαρά στα θρησκευτικά μνημεία και αφετέρου θα έχει μία πυκνότητα και ανάλυση προσέγγισης σημαντικά μικρότερη από εκείνης της πρώτης, άμεσης περιοχής παρέμβασης. Η καταγραφή και τεκμηρίωση αυτών των πλέον αξιολογών αντικειμένων - στοιχείων άλλων Δήμων της περιοχής που προσομοιάζουν ή προσιδιάζουν ως προς το περιεχόμενο σε εκείνα των μελετημένων περιοχών θα θέσει τις βάσεις για τη δημιουργία ενός ευρύτερου σώματος «Πολιτιστικής θρησκευτικής κληρονομιάς και τουριστικής ανάπτυξης».

Εκτός αυτών η καταγραφή της άμεσης περιοχής παρέμβασης από τις δύο πλευρές των συνόρων θα περιλάβει:

- α. Οικισμούς και σύνολα που συνδέονται άμεσα με τα μνημεία και χώρους λατρείας.
- β. Την καταγραφή των ίδιων των όρων της «οικονομίας της λατρείας»
- γ. Τις κοινωνικές – θρησκευτικές - πνευματικές κλπ. σχέσεις και όρους οι οποίοι αναπτύσσονται.
- δ. Πανηγύρεις, τελετές, κλπ. άυλους και υλικούς όρους του παραδοσιακού βίου που σχετίζονται ιστορικά με τη θρησκεία και τη λατρεία
- ε. Τις σχέσεις μεταξύ των περιοχών οι οποίες σχετίζονται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο τη θρησκεία.

Στη συγκέντρωση υλικού από τους φορείς της περιοχής πλην των Δήμων θα κληθούν να συμμετάσχουν ενεργά ποικίλοι φορείς, όπως οι δύο Μητροπόλεις και η Μονή Πορταϊτίσσης, η Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. (Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου), και οι αντίστοιχοι φορείς της βουλγαρικής πλευράς.

Επίσης περιλαμβάνεται σε ορισμένες περιπτώσεις και περαιτέρω έρευνα περί της ιστορικής πηγής, του μνημείου, αντικειμένου, κλπ. η οποία μπορεί να καταλήξει στη δημοσίευση του πονήματος.

Η εκτίμηση και αξιολόγηση των προτάσεων θα γίνει από μικτή Ελληνο - βουλγαρική επιτροπή που θα οριστεί από κοινού από τους δύο εταίρους και θα είναι η ίδια και στα δύο, αντίστοιχα προγράμματα των δύο πλευρών. Η επιτροπή θα κατατάξει τα αντικείμενα της καταγραφής - τεκμηρίωσης και θα καθορίσει το βαθμό προσέγγισης, τη δυνατότητα περαιτέρω εκμετάλλευσης του υλικού, όπως και την έκταση της προβολής και της ανάδειξης που θα πρέπει να τύχει κάθε ένα από αυτά, καθώς η όλη προσέγγιση, όπως έχει γίνει ήδη κατανοητό κυμαίνεται εξαιρετικά από την απλή αναφορά έως την εξαντλητική έρευνα που θα οδηγήσει στη δημοσίευση. Έτσι ενίοτε η εκτίμηση - αξιολόγηση θα σταθεί κριτικά απέναντι στις πηγές και τα στοιχεία που αυτές δίνουν, θα αιτιολογήσει και θα ερμηνεύσει. Όπου γίνει αυτό θα αποτελέσει τη βάση για τα επόμενα υποέργα, αλλά και για τα έργα υποδομών ή ήπιων δράσεων που αναμένεται, ότι θα προκύψουν από την επιτυχή ολοκλήρωση του προτεινόμενου έργου.

Το δεύτερο υποέργο θα προχωρήσει σε μικρής έκτασης ολοκλήρωση της ετοιμότητας των προσφερόμενων προϊόντων με τη συντήρηση τριών επιλεγμένων θρησκευτικών αντικειμένων, τον εξοπλισμό επιλεγμένων χώρων υποδοχής και προώθησης και τη σήμανση.

Το τρίτο υποέργο θα δημιουργήσει όλα εκείνα τα προϊόντα, τα απαραίτητα για την κατάλληλη προβολή, προώθηση, ανάδειξη και διάχυση του προσφερόμενου

προϊόντος, ενώ με το τέταρτο υποέργο οργανώνεται ένα διεθνές Συνέδριο το οποίο όμως έχει ως αντικείμενο ακριβώς να συνδέσει το μεγάλο δυναμικό της ιστορικής χωροταξίας των χώρων λατρείας με την προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω του θρησκευτικού τουρισμού.

B) Οικονομικά στοιχεία

Η τεχνική μελέτη του έργου είχε κατατεθεί στο πρόγραμμα Interreg IIIA Ελλάδα - Βουλγαρία, με το κόστος του να ανέρχεται στο ποσόν των 290.000 €, η οποία δυστυχώς δεν εγκρίθηκε. Όμως ο Δήμος Σουφλίου θα καταθέσει εκ νέου ολοκληρωμένη πρόταση για την προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού.⁷⁴

9) Διασυνοριακό κέντρο τεκμηρίωσης φυσικού περιβάλλοντος

Υποέργα: 1) Τεχνικά έργα

2) Προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού

3) Προμήθεια υλικού και δημιουργία λογισμικού τεκμηρίωσης

4) Ενέργειες προβολής, Δημοσιότητας και διασυνοριακής συνεργασίας

A. Σύντομη περιγραφή έργου

Το φυσικό αντικείμενο του έργου αφορά:

- 1) Την διαμόρφωση του κτιρίου όπου θα λειτουργεί το Διασυνοριακό Κέντρο Τεκμηρίωσης Φυσικού Περιβάλλοντος. Το κτίριο έχει ήδη παραχωρηθεί στον Φορέα Διαχείρισης περιοχής Δάσους Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου από τον Δήμο Σουφλίου, στον οποίο και ανήκει.
- 2) Την προμήθεια του εξοπλισμού του κέντρου.
- 3) Την προμήθεια του απαραίτητου υλικού και του λογισμικού τεκμηρίωσης φυσικού περιβάλλοντος.
- 4) Την πιλοτική ανάπτυξη και λειτουργία του κέντρου τεκμηρίωσης με δράσεις προβολής, δημοσιότητας και διασυνοριακής συνεργασίας.

B. Αναλυτική περιγραφή έργου

Το έργο περιλαμβάνει την δημιουργία και την πιλοτική λειτουργία ενός Διασυνοριακού Κέντρου Τεκμηρίωσης Φυσικού Περιβάλλοντος και το οποίο περιλαμβάνει τα παρακάτω υποέργα:

Υποέργο 1. Τεχνικά έργα

Περιλαμβάνει την:

α. Διαμόρφωση εσωτερικών χώρων υπάρχοντος κτιρίου:

- ✓ Συντήρηση κτιρίου.
- ✓ Διαμόρφωση εσωτερικών χώρων κτιρίου.

β. Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου του κτιρίου.

Υποέργο 2. Προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού

Περιλαμβάνει την:

α. Προμήθεια επίπλων για την λειτουργία του κέντρου.

⁷⁴ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Θρησκευτικός Τουρισμός: Ένα μέσο συνεργασίας και ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης, Υποέργα: 1) Καταγραφή –τεκμηρίωση θρησκευτικού-πολιτιστικού πλούτου περιοχής παρέμβασης, 2) Ολοκλήρωση υποδομών θρησκευτικού τουρισμού, 3) Δράσεις προβολής και διάχυσης και 4) Οργάνωση συνεδρίου με θέμα “Ιστορική χωροταξία τόπων λατρείας και θρησκευτικός τουρισμός”» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Ιανουάριος 2006.

- β. Προμήθεια ηλεκτρονικού και λοιπού εξοπλισμού γραφείου.
- γ. Προμήθεια ηλεκτρονικού εξοπλισμού ηλεκτρονικής δικτύωσης με την ελληνική και βουλγάρικη πλευρά.

Υπόεργο 3. Προμήθεια υλικού και δημιουργία λογισμικού τεκμηρίωσης

Περιλαμβάνει την:

- α. Καταγραφή, ανεύρεση και προμήθεια υλικού τεκμηρίωσης.
- β. Δημιουργία συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών (G.I.S.).
- γ. Δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων για τους σκοπούς του κέντρου.
- δ. Δημιουργία πολυδύναμης σελίδας στο Internet.

Για την υλοποίηση αυτού του υποέργου θα απαιτηθεί η συνεργασία με δύο εξωτερικούς συνεργάτες οι οποίοι θα απασχοληθούν ο ένας ως υπεύθυνος υλοποίησης για 24 μήνες με αμοιβή 48.000 € και ο άλλος για 18 μήνες ως γραμματειακή υποστήριξη με αμοιβή 22.000 €.

Υπόεργο 4. Ενέργειες προβολής, δημοσιότητας και διασυνοριακής συνεργασίας

Περιλαμβάνει την:

- α. Δημιουργία εντύπου και ηλεκτρονικού πληροφοριακού υλικού και λευκωμάτων.
- β. Πραγματοποίηση ημερίδων και συναντήσεων διασυνοριακής συνεργασίας.
- γ. Πραγματοποίηση δύο κοινών Ελληνο - Βουλγαρικών εκθέσεων φωτογραφίας.
- δ. Πραγματοποίηση ταξιδιών ειδικών επιστημόνων από και προς την βουλγάρικη πλευρά και συνεδριάσεις κοινών επιτροπών έργου.
- ε. Πραγματοποίηση συνεδρίου για την διασυνοριακή συνεργασία στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Για την υλοποίηση αυτού του υποέργου θα απαιτηθεί η συνεργασία με δύο επιστήμονες ως εξωτερικούς συνεργάτες, οι οποίοι θα απασχοληθούν για 18 μήνες και αμοιβή 22.000 € έκαστος.

Γ. Οικονομικά στοιχεία

Το έργο έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα Interreg IIIA / 3.2 Ελλάδα - Βουλγαρία και το κόστος του ανέρχεται στο ποσόν των 708.000 €. ⁷⁵

10) Σωτηρία και αποκατάσταση του συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί

A) Σύντομη περιγραφή του βιομηχανικού συγκροτήματος

Το βιομηχανικό συγκρότημα καταλαμβάνει ένα χώρο περί τα 9.000 τμ. και αποτελείται από 13 κτίσματα, από τα οποία τα σημαντικότερα είναι η τριώροφη στιβαρή αποθήκη / στεγνωτήριο κουκουλιών με τα τεράστια «κρεβάτια» για τους μεταξοσκώληκες να αναπτύσσονται συνεχόμενα σε τρεις ορόφους, ο χώρος απόπνιξης κουκουλιών (σε ειδικούς φούρνους), το αναπνηστήριο - μεταξουργείο το μεγαλύτερο στα Βαλκάνια, στο οποίο σώζονται στη θέση τους ακόμη και τα

⁷⁵ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Διασυνοριακό κέντρο τεκμηρίωσης φυσικού περιβάλλοντος, Υπόεργα: 1) Τεχνικά έργα, 2) Προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού, 3) Προμήθεια υλικού και δημιουργία λογισμικού τεκμηρίωσης και 4) Ενέργειες προβολής, δημοσιότητας και διασυνοριακής συνεργασίας» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος, Σουφλί, Απρίλιος 2004.

καρεκλάκια και τα ξύλινα τσόκαρα των εργατριών και το υφαντήριο - κλωστήριο, όπως βεβαίως και η ύψους 35μ. πανύψηλη, πλινθόκτιστη καμινάδα.

Το συγκρότημα κατασκευάστηκε το έτος 1909 από τον εμπορικό οίκο του Milano "Ceriano Fratelli" και αποτέλεσε το δεύτερο συγκρότημα με αναπνιστήριο μετά εκείνο των Αζαρία και Πάπο. Αγοράστηκε στα 1920 από τους αδερφούς Μποχώρ και Ελιέζερ Τζίβρε, εβραίους εμπόρους κουκουλιών από το Διδυμότειχο οι οποίοι και το επέκτειναν και το λειτούργησαν με επιτυχία το έτος 1958.

Τα κτίρια παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία στην μορφή τους ανάλογα με τη λειτουργία την οποία υπηρετούσαν. Ο εκτεταμένος περιβάλλον χώρος ήταν πάντοτε απλός και λειτουργικός, ενώ γενικότερα λείπουν τα διακοσμητικά στοιχεία τόσο από τα κτίρια όσο και από το χώρο.

B) Υφιστάμενη κατάσταση

Σήμερα, παρά τα πολλά χρόνια από την παύση της λειτουργίας του συγκροτήματος, εκείνο που χαρακτηρίζει το συγκρότημα είναι η κατάσταση της προχωρημένης επικινδυνότητας και της ταχέως προϊούσας φθοράς λόγω της κακής κατάστασης των στεγών και των κουφωμάτων. Επίσης, τρία από τα κτίρια έχουν ήδη καταρρεύσει, ενώ σε άλλα η προϊούσα κατάρρευση των στεγών νομοτελειακά θα ακολουθήσει άμεσα από την πλήρη αστοχία και των ίδιων των κτιρίων.

Γ) Η αποκατάσταση του συγκροτήματος

Γ.1. Άξονες παρέμβασης

Η πρόταση αποκατάστασης - επέμβασης καθορίζεται από την εφαρμογή των αρχών που θέτουν οι κύριοι άξονες προσέγγισης. Ως αναγκαία προτεραιότητα – στόχος είναι η αποκατάσταση - λειτουργία του κτιρίου στα πλαίσια της ανάδειξης της πόλης και της περιοχής με την έμφαση στην πρωτοβιομηχανική περίοδο με όλες τις συνιστώσες της, την παραδοσιακή κληρονομιά, την αρχιτεκτονική παράδοση και το λοιπό υλικό και τον πνευματικό βίο και η δημιουργία όρων συγκριτικής, κοινής έρευνας και εφαρμογής κοινής αναπτυξιακής στρατηγικής.

Γ.2. Κύριες νέες χρήσεις

Βεβαίως η κύρια «χρήση» του κτιρίου είναι και φυσικά παραμένει εκείνη που προκύπτει από το χαρακτηρισμό του ως μνημείου, αυτή που υπηρετεί και φυλάσσει τη «μνήμη», που συνδέει με το παρελθόν και την ιστορία του τόπου.

Επιπλέον έχουμε τη κατ' ανάγκη ιδιαίτερη φύση της νέας χρήσης, η οποία έχει διττό στόχο, αφενός μεν την αποκατάσταση του συγκροτήματος και αφετέρου τη βέλτιστη «εκμετάλλευση» του. Ο συνδυασμός του σεβασμού προς το μνημείο με την επιδίωξη της βέλτιστης λειτουργικότητας ως προς τις νέες χρήσεις οδηγεί στην τελική διαμόρφωση της κτιριακής αποκατάστασης και «εγκαταστάσεων» νέων χρήσεων.

Δ) Φάσεις έργου

Το έργο απαρτίζεται από δύο φάσεις, ήτοι μια πρώτη φάση «Διάσωση – Προστασία - πρωτογενής αποκατάσταση βιομηχανικού συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί» η οποία ήδη έχει ενταχθεί στο Περιφερειακό Επιχειρηματικό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) 2000 - 2006 (με άξονα προτεραιότητας «Ποιότητα ζωής – Περιβάλλον - πολιτισμός», στο μέτρο «Υποδομές πολιτισμού», στο υπομέτρο 2.8.2. και το κόστος

του ανέρχεται στο ποσόν των 930.000 €)⁷⁶ και τη δεύτερη «Υποστήριξη του Δήμου στην προσυμβατική διαδικασία επιλογής Σύμπραξης Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα για την αποκατάσταση και επανάρχιση του συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί». Από αυτές η πρώτη φάση διαχωρίζεται από τη δεύτερη, διότι συνιστά μια άμεσα επείγουσα δράση, η τύχουσα καθυστέρηση υλοποίησή της η οποία θα αποβεί καταστροφική για το βίο του μνημείου και συνεπώς για την ίδια την ανάπτυξη της πόλεως του Σουφλίου, τον ιστορικό - αρχιτεκτονικό της πλούτο, όπως και το παραδοσιακό - ιστορικό «απόθεμα» της Βόρειας Ελλάδας.

Της δεύτερης φάσης τα πρώτα και απαραίτητα στάδια θα είναι η μελέτη σκοπιμότητας και η προμελέτη. Εδώ θα χρησιμοποιηθούν τα θετικά στοιχεία τα οποία ανέκυψαν από τον Διεθνή Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό που έγινε προ πενταετίας για το έργο, αλλά με βάση πάντοτε τις οδηγίες και παρατηρήσεις του αρμόδιου φορέα του Υπουργείου Πολιτισμού. Βεβαίως το έργο θα στοχεύει σε μια παρέμβαση η οποία θα προσδίδει ένα ανταποδοτικό χαρακτήρα στο έργο ο οποίος θα εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά του, δίχως βέβαια να αίρεται ο μνημειακός - πολιτιστικός του χαρακτήρας.

Ε) Η εξασφάλιση της βιωσιμότητας του έργου.

Τη βιωσιμότητα του έργου εγγυώνται αφενός ο ανταποδοτικός χαρακτήρας της παρέμβασης και αφετέρου η εκμετάλλευση στο μέγιστο βαθμό των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στα οποία προστρέχει η επιλογή και η διαμόρφωση της πρότασης του έργου.

Ζ) Επανάρχιση συγκροτήματος ως Κέντρον Στήριξης και προώθησης τοπικής οικονομίας και πολιτισμού.

Με την πρόταση αυτή το βιομηχανικό συγκρότημα αποκαθίσταται προκειμένου να αποκτήσει μια νέα, ανταποδοτική χρήση, η οποία, όπως προαναφέρθηκε σχετίζεται άμεσα με την πολλαπλή κληρονομιά του Σουφλίου και κυρίως το τρίπτυχο μεταξύ - γεύσεις - οικισμός / αρχιτεκτονική. Ειδικότερα με την πρόταση έχουμε τις εξής νέες χρήσεις: Θα πρέπει να λειτουργήσει σε μία αμφίδρομη δημιουργική σχέση με τις τοπικές παραγωγικές μονάδες, τις διάσπαρτες στην πόλη και όχι μόνο να μην υποβαθμίζουν την κίνηση και την παραγωγική διαδικασία, αλλά τουναντίον να τις προωθούν, οργανώνουν και επεκτείνουν.⁷⁷

⁷⁶ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Σωτηρία και Αποκατάσταση του Συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί, Α' ΦΑΣΗ ΕΡΓΟΥ: "Διάσωση - Προστασία - Πρωτογενής Αποκατάσταση Βιομηχανικού Συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί"» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός - Αρχαιολόγος, Σουφλί, Μάιος 2006.

⁷⁷ Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνική Μελέτη «Σωτηρία και Αποκατάσταση του Συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί, Β' ΦΑΣΗ ΕΡΓΟΥ: "Υποστήριξη του Δήμου στην προσυμβατική διαδικασία επιλογής Σύμπραξης Δημοσίου τομέα για την αποκατάσταση και επανάρχιση του συγκροτήματος Τζίβρε στο Σουφλί"» του Γουρίδη Α. Πολιτικός Μηχανικός - Αρχαιολόγος, Σουφλί, Σεπτέμβριος 2007.

ΚΕΦ.8: ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΔΗΜΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Για την αιεφόρο ανάπτυξη της περιοχής και για την δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων του Δήμου Σουφλίου, εκτός από τις προσπάθειες που κάνει η τοπική Αρχή, συμβάλλουν με την ενεργό συμμετοχή τους και οι Δημοτικές επιχειρήσεις του Δήμου.

Οι δημοτικές επιχειρήσεις του Δήμου Σουφλίου αριθμούν σε τέσσερις (4) και είναι οι εξής:

- ✓ Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Σουφλίου (Δ.Ε.Υ.Α.Σ.)
- ✓ Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου (Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ.)
- ✓ Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου (Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.)
- ✓ Δημοτική Επιχείρηση «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιότοπου Δαδιάς».

8.1: Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευση και Αποχέτευσης Σουφλίου (Δ.Ε.Υ.Α.Σ.)

Καταστατικό της επιχείρησης

Με την αριθ. 73/24.05.2000 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, συστήνεται η Δημοτική Επιχείρηση με την επωνυμία «Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Σουφλίου» (σε συντομία Δ.Ε.Υ.Α.Σ.) ως ίδιο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο έχει κοινωφελή χαρακτήρα και λειτουργεί με κριτήριο ιδιωτικής οικονομίας, ενώ όσον αφορά τη διοίκηση, την οργάνωση και τη λειτουργία διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 1069/80 όπως τροποποιήθηκε και τις διατάξεις του Π. Δ. 410/95.

Έδρα της επιχείρησης είναι ο Δήμος Σουφλίου, η διοικητική περιφέρεια του οποίου αποτελεί και την περιοχή της αρμοδιότητας της δημοτικής επιχείρησης.

Σκοπός της επιχείρησης είναι η μελέτη, κατασκευή, συντήρηση, εκμετάλλευση, διοίκηση και λειτουργία δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης ακάθαρτων και όμβριων υδάτων καθώς και των μονάδων επεξεργασίας λυμάτων και αποβλήτων.⁷⁸

8.2: Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου (Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ.)

Καταστατικό της επιχείρησης

Με την αριθ. 48/19.03.1986 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Σουφλίου, γίνεται η σύσταση της Δημοτικής Επιχείρησης με την επωνυμία «Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας και Μετάξης Σουφλίου» (σε συντομία Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ.) σαν ξεχωριστό νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο θα διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 246, 247 μέχρι και 253 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα.

Έδρα της επιχείρησης είναι η πόλη του Σουφλίου του Νομού Έβρου. Η χρονική διάρκεια της επιχείρησης ορίστηκε για είκοσι (20) έτη.

Σκοπός της επιχείρησης είναι:

⁷⁸ Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης και Αποχέτευσης Σουφλίου.

1. Η ίδρυση μονάδας παραγωγής κουκουλιών με νέους τρόπους εκτροφής τους κατά τα Ιαπωνικά πρότυπα.
2. Η ίδρυση μεταποιητικής μονάδας αναπνήσισης κουκουλιών με αυτόματο αναπνηστήριο.
3. Η εμπορία σηροτροφικών προϊόντων της.
4. Η δημιουργία του πρότυπου για την ανάπτυξη του κλάδου της σηροτροφίας δίνοντας τεχνική βοήθεια σε όσους θέλουν ν' ασχοληθούν με αυτήν.
5. Η ανάπτυξη κάθε είδους δραστηριότητας με σκοπό την ανάπτυξη και βελτίωση του κλάδου της σηροτροφίας και της μεταξουργίας.

Με την αριθ. 10/09.05.2002 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου αποφασίστηκε η τροποποίηση της ιδρυτικής πράξης της Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ., διότι με την ολοκλήρωση των σκοπών της επιχείρησης, όπως αυτές θεσμοθετήθηκαν από την ιδρυτική της πράξη, την οδήγησαν σε νέες προοπτικές και κλήσεις.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ζητήσει από το Δημοτικό Συμβούλιο να προσθέσει στον σκοπό της συστατικής πράξης της Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ, τα παρακάτω:

- α) Η εκτέλεση έργων και εργασιών που στόχο έχουν την διαφύλαξη του περιβάλλοντος της περιοχής.
- β) Η ανάδειξη και συντήρηση των κοινόχρηστων χώρων του Δήμου (καθαριότητα – πράσινο).
- γ) Η εκποίηση και υλοποίηση προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους με στόχο την αγροτική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής του Δήμου.⁷⁹

8.3: Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου (Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.)

Καταστατικό της επιχείρησης

Σύμφωνα με την αριθμό 52/23.05.97 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Σουφλίου, συστήνεται ως ίδιο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 277 έως 284 και 278, 291 και 304 του Προεδρικού Διατάγματος (Π.Δ.) 410/95 η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου (σε συντομία Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.). Έδρα της επιχείρησης είναι το Σουφλί. Η χρονική διάρκεια της επιχείρησης ορίστηκε για πενήντα (50) έτη, έπειτα από τη δημοσίευση της παραπάνω απόφασης.

Σκοπός της επιχείρησης είναι :

- i. Η ανάληψη δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης και η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας.
- ii. Η δημιουργία της απαραίτητης πολιτιστικής υποδομής.
- iii. Η οργάνωση και διεξαγωγή πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων.
- iv. Η υλοποίηση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων.
- v. Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και η διαχείριση του περιβάλλοντος.
- vi. Η ανάπτυξη του αθλητισμού.
- vii. Η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σχετικά με τον τουρισμό, τις εκδόσεις και διαφημίσεις.⁸⁰

⁷⁹ Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου.

Ας δούμε αναλυτικότερα τους τομείς δράσεις της Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ:

1) Κοινωνικές δομές (υπηρεσίες):

Υγεία Πρόνοια: Ιδρύθηκε σύμφωνα με το πρόγραμμα του Υπουργείου Υγείας – Πρόνοιας, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Υγεία-Πρόνοια» 2004 - 2006 του Γ' Κ.Π.Σ.. Στεγάζεται στο κτίριο του παλαιού χημείου.

Απευθύνεται σε:

- Ανέργους
- Άτομα με γλωσσική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα
- Παλινοστούντες ομογενείς
- Μονογονεϊκές οικογένειες
- Άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ)
- Μέλη οικογενειών που φροντίζουν τα εξαρτώμενα μέλη τους
- Κακοποιημένες γυναίκες
- Πρώην χρήστες τοξικών ουσιών
- Αποφυλακισμένους
- Όλους όσους απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και γενικότερα με οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

Σκοπός της είναι η αντιμετώπιση από κοινού των δυσκολιών και των προσωπικών, κοινωνικών και επαγγελματικών προβλημάτων που απασχολούν καθημερινά τους κατοίκους του Δήμου και στην επίλυση τους.

Στόχος της υπηρεσίας είναι:

- α) Η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η στήριξη των ωφελουμένων, ώστε να επιτευχθεί η κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη τους στην τοπική κοινωνία.
- β) Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους τους κατοίκους του Δήμου.⁸¹

Βοήθεια στο σπίτι: Η υπηρεσία ιδρύθηκε με το πρόγραμμα του Υπουργείου Υγείας-Πρόνοιας, στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Α.Μ.Θ. 2000 – 2006 (Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης). Στεγάζεται στο παλαιό Γυμνάσιο της πόλης.

Το πρόγραμμα απευθύνεται στην ενίσχυση των ατόμων, ανεξάρτητου ηλικίας, που χρειάζονται βοήθεια καθώς και των οικογενειών τους, χωρίς διακρίσεις μέσω παροχής οργανωμένης και συστηματικής φροντίδας από εξειδικευμένο προσωπικό, για να αντιμετωπίσουν το πρόσκαιρο ή μόνιμο πρόβλημά τους μέσα στο σπίτι και τη γειτονιά τους, στο δικό τους χώρο.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι νοσηλευτές και οι οικογενειακοί βοηθοί παρέχουν με συχνές επισκέψεις στο σπίτι των εξυπηρετούμενων, ψυχοσυναισθηματική στήριξη, νοσηλευτική μέριμνα, συντροφιά, βοήθεια στην ατομική υγιεινή και άλλες υπηρεσίες που κρίνονται απαραίτητες.⁸²

2) **Αθλητισμός:** Στα πλαίσια του προγράμματος Μαζικού Αθλητισμού υλοποιούνται δράσεις για όλες τις ηλικίες. Το πρόγραμμα του Μαζικού

⁸⁰ Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου.

⁸¹ Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Υγεία – Πρόνοια – Γραφείο Παροχής Κοινωνικών – Υποστηρικτικών Υπηρεσιών» και Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.».

⁸² Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Βοήθεια στο Σπίτι: Παράθυρο Ελπίδας» και Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.».

Αθλητισμού περιλαμβάνει: α) άσκηση στη προσχολική ηλικία, β) παιδί και αθλητισμός, γ) άσκηση ενηλίκων και δ) άσκηση στην εφηβική ηλικία.

- 3) **Κινηματογράφος:** Ο θερινός κινηματογράφος «Αστροθεάμων» λειτουργεί στον προαύλιο χώρο του παλιού Γυμνασίου, προβάλλοντας ταινίες προσεκτικά επιλεγμένες.
- 4) Η αγάπη των Σουφλιωτών για τη μουσική και το χορό έσπρωξε την Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. στη δημιουργία της σαρανταμελής **Τριφωνικής Χορωδίας** και τμημάτων **Παραδοσιακών Χορών** για όλες τις ηλικίες.
- 5) Κατά την διάρκεια του καλοκαιριού, τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου έχουν τα Πανηγύρια τους. Η οικονομική και οργανωτική στήριξη της Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. είναι σημαντική. Σε όλη την διάρκεια της χρονιάς στηρίζει τις δραστηριότητες των Συλλόγων που έχουν σχέση με τα **τοπικά λαϊκά δρώμενα**.
- 6) Πολιτιστικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνται με στόχο την προβολή της περιοχής και την προσέλκυση επισκεπτών. Τέτοιες πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν :
- α) η **Γιορτή του Καρναβαλιού** και η παρέλαση την Κυριακή της Αποκριάς,
 - β) η **Γιορτή του Τσίπουρου** στα μέσα του Νοεμβρίου, γίνεται στο χώρο του Συνεταιρισμού Αμπελουργών Σουφλίου, ο οποίος αριθμεί σήμερα στα εκατόν δεκαπέντε (115) μέλη. Αποτελεί τιμή και προβολή για τους παραγωγούς, χαρά και γλέντι για τους περαστικούς.
 - γ) η **Γιορτή του Μεταξιού** που πλαισιώνεται από άλλες παράλληλες πολιτιστικές εκδηλώσεις και συναυλίες.⁸³
- 7) Στην οδό Ανδριανουπόλεως 31 προβάλλει επιβλητικά το νεοκλασικό κτίριο του παλιού Α΄ Δημοτικού Σχολείου (1919-2002). Από το 1880 στέγαζε το Παρθεναγωγείο του Σουφλίου. Το 2003 συντηρήθηκε από τη Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. και σήμερα φιλοξενεί το Πολιτιστικό Κέντρο της πόλης. Στόχος της Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. είναι η κάλυψη ενός μεγάλου κενού στα πολιτιστικά πράγματα της πόλης, με την πολιτιστική και πνευματική ανάπτυξη των κατοίκων του Δήμου Σουφλίου και με σκοπό την προσφορά δημιουργικών διεξόδων μέσω της Τέχνης.
- Για τον λόγο αυτό, στο Πολιτιστικό Κέντρο της πόλης λειτουργούν τμήματα: Μουσικής (θεωρητικών, οργάνων και βυζαντινής), Χορωδία, Θεατρικής Παιδείας, Ζωγραφικής, Ξυλογλυπτικής, Κεραμικής, Αγιογραφίας, Φωτογραφίας, Κηροπλαστικής και Χορού (μοντέρνου, κλασικού και παραδοσιακού).⁸⁴
- 8) **Το Ξενοδοχείο «Το Κουκούλι»:** Το Ξενοδοχείο «Το Κουκούλι», παλιό κουκουλόσπιτο (μπιτζικίκι) της οικογένειας Καλέση, κτίστηκε το 1850 και λειτούργησε ως κέντρο συγκομιδής και διαλογής κουκουλιών μέχρι το 1975. Το κτίριο χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη αρχιτεκτονική γραμμή για την δημιουργία των ιδανικών συνθηκών για την σηροτροφία. Βρίσκεται στην οδό Ολόρου 14.
- Το κουκουλόσπιτο αγοράστηκε στις αρχές του 1994 και αποκαταστάθηκε από το Δήμο Σουφλίου μέσω του προγράμματος Leader, στο οποίο εντάχθηκε με τον τίτλο «Αποκατάσταση παραδοσιακού κτίσματος στο Σουφλί». Από το 1999 μέχρι και σήμερα λειτουργεί ως παραδοσιακός ξενώνας με την ευθύνη και την επιστασία της Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. Σήμερα στο “μπιτζικίκι” του Καλέση έχει την

⁸³ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.».

⁸⁴ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.» και Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Τμήματα Καλλιτεχνικής Παιδείας».

έδρα του ο Αστικός Συνεταιρισμός Οικτουριστικής Ανάπτυξης “ΕΒΡΟΡΑΜΑ”.

Το Ξενοδοχείο προσφέρει σήμερα τη θαλπωρή του σ’ όλους τους ταξιδιώτες και περιηγητές που θέλουν να ζήσουν έστω και λίγο τη μαγεία της εμπειρίας του μεταξιού. Έχει δυναμικότητα έντεκα (11) δωματίων και είκοσι δύο (22) κλινών.

Το Ξενοδοχείο «Το Κουκούλι» είναι πόλος έλξης επισκεπτών και συμβάλλει στην προβολή της πόλης μέσω διαφημιστικής καμπάνιας, εκδόσεων διαφημιστικών εντύπων, καταχωρήσεων σε Τουριστικούς Οδηγούς και το διαδίκτυο. Συνεργάζεται επίσης με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και συμμετέχει σε εκθέσεις εντός και εκτός Ελλάδας.⁸⁵

- 9) Η Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. υλοποιεί μια σειρά προγραμμάτων φιλοξενίας: ομογενών, καλλιτεχνών από την Ελλάδα, τα Βαλκάνια, την Ευρώπη και χορευτικών συγκροτημάτων.⁸⁶

Μερικά αναφέρονται παρακάτω:

«1^ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ Νέων» στο Σουφλί

Με επιτυχία ολοκληρώθηκαν οι τριήμερες εκδηλώσεις του 1ου Πανελληνίου Φεστιβάλ Νέων για τη φιλία, το χορό και την παράδοση, την Κυριακή 07-09-2008, στην πόλη του μεταξιού, το Σουφλί.

Την Τρίτη βραδιά των εκδηλώσεων φιλοξενήθηκαν 16 μουσικοχορευτικά σχήματα από όλο τον Έβρο.

Πλημμύρισαν οι δρόμοι, τα σοκάκια του Σουφλίου από το χορό, τις φωνές, το κέφι των εφηβικών και παιδικών συγκροτημάτων.⁸⁷

Οργάνωση επισκέψεων παιδιών και νέων αποδήμων

Το Υπουργείο Εξωτερικών - Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού και το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης συγχρηματοδότησαν την Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ. να συμμετέχει στην εφαρμογή της παρέμβασης με αντικείμενο : «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δράσης Σ.Α.Ε. – Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Οργάνωση Επισκέψεων Παιδιών και Νέων Απόδημων στην Ελλάδα»

Στόχος του προγράμματος είναι η ενεργός συμμετοχή την ΔΕΠΤΑΣ στη φιλοξενία των απόδημων παιδιών και νέων στον τόπο καταγωγής τους, για την περαιτέρω προσέγγιση και σύσφιξη των σχέσεων των αποδήμων με την Ελλάδα, και ειδικότερα με την περιοχή του Σουφλίου.

Πρόκειται για προγράμματα φιλοξενίας διάρκειας τριών εβδομάδων σε κατασκηνώσεις και άλλους κατάλληλους χώρους με ψυχαγωγικό, αθλητικό πολιτιστικό, εκπαιδευτικό, περιηγητικό χαρακτήρα.

Στα προγράμματα φιλοξενίας συμμετείχαν παιδιά 8 - 12 ετών και νέοι 13 - 25 ετών, των οποίων ο ένας τουλάχιστον είναι ελληνικής καταγωγής. Τα παιδιά 8 - 12 ετών φιλοξενήθηκαν σε κατασκηνώσεις της περιοχής καταγωγής τους ή της εγγύς περιφέρειας, στα πλαίσια εν λειτουργία κατασκηνωτικών προγραμμάτων, αλλά με

⁸⁵ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.» και Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Ξενοδοχείο “Το Κουκούλι”».

⁸⁶ Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.».

⁸⁷ <http://papadopoulog.blog.blogspot.com/2008/09/1-3-1-07-09-08.html>.

εμπλουτισμένο με ειδικά θεματικά αντικείμενα προγράμματα. Οι νέοι φιλοξενήθηκαν είτε σε κατασκηνώσεις είτε σε ξενοδοχεία.

Τα προγράμματα φιλοξενίας περιλάμβαναν τις εξής δράσεις:

1. Διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων: εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, μαθήματα ιστορίας κ.α.
2. Διεξαγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων: μαθήματα λαογραφίας και ιστορίας, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, θέατρο, ζωγραφική, χορός κ.α.
3. Διεξαγωγή αθλητικών δραστηριοτήτων: θαλάσσια και ορεινά αθλήματα
4. Περιηγήσεις - εκδρομές
5. Επαφή των ομογενών με παιδιά ή νέους του τόπου καταγωγής τους με στόχο την ανταλλαγή απόψεων, τη σύγκριση του τρόπου ζωής.
6. Δημοσιότητα του προγράμματος με τη διοργάνωση εκδηλώσεων και την ανακοίνωση του προγράμματος στον τοπικό τύπο.

Στα προγράμματα φιλοξενίας απόδημων παιδιών και νέων που έχει υλοποιήσει μέχρι τώρα η Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., προέρχονται από τη γειτονική Βουλγαρία.

8.4: Δημοτική Επιχείρηση «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιοτόπου Δαδιάς»

Καταστατικό της επιχείρησης

Σύμφωνα με την αριθ. 08/1994 απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου Δαδιάς συστήνεται με την επωνυμία «Οικοτουριστικό Κέντρο Βιότοπου Δαδιάς» ως ίδιο Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, το οποίο διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 260 έως 267, 270, 274 και 287 του Π.Δ. 323/1989 «Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας».

Έδρα της επιχείρησης είναι η Δαδιά του Νομού Έβρου. Η διάρκεια της επιχείρησης είναι είκοσι (20) χρόνια, ύστερα από τη δημοσίευση της απόφασης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Σκοπός της επιχείρησης είναι η παροχή υπηρεσιών (πληροφόρηση, ξενάγηση κ.λ.π.) προς τους επισκέπτες της προστατευόμενης περιοχής Δαδιάς, με την κατάλληλη διαμόρφωση του υπάρχοντος κτιρίου και την προμήθεια του σχετικού εξοπλισμού για τη δημιουργία ξενώνα και Κέντρου Πληροφόρησης.

Στις 30 Απριλίου 1998 δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 490 τόμος Β', με αριθμό απόφασης 854/97/98, η τροποποίηση της 4805/94 απόφαση του Νομάρχη Έβρου για τη σύσταση της Κοινοτικής Επιχείρησης Δαδιάς «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιότοπου Δαδιάς».

Σκοπός της τροποποίησης, της αριθμού 4805/94 απόφασης, ήταν ως προς τις παραγράφους §2(Σκοπός της Επιχείρησης) και §3(Διοίκηση της Επιχείρησης) ως εξής:

- ✓ **Παράγραφος 2:** Επιπλέον από τα αναφερόμενα στην παρ.2 σκοπός της Επιχείρησης είναι: α)Η παροχή αγαθών και η παροχή υπηρεσιών που έχουν ως στόχο την εξυπηρέτηση του κοινού, β)Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που έχουν στόχο την πραγματοποίηση εσόδων, γ)Η εκτέλεση εργασιών που έχουν στόχο την εξυπηρέτηση του κοινού.
 - ✓ **Παράγραφος 3:** Από τους δύο (2) αιρετούς εκπροσώπους της Κοινότητας, ο ένας προέρχεται από τη μειοψηφία.
- Κατά τα λοιπά ισχύει η αρ.4805/94 απόφαση του Νομάρχη Έβρου ως εξής.

Μετά την συγκρότηση του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου, ψηφίσθηκε και αποφασίσθηκε ο Κανονισμός Εσωτερικών Υπηρεσιών της Δημοτικής Επιχείρησης «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιότοπου Δαδιάς».

Ο Κανονισμός Εσωτερικών Υπηρεσιών της Δημοτικής Επιχείρησης καθορίζει τις θέσεις εργασίας, τον αριθμό των θέσεων για τις πάγιες και διαρκείς ανάγκες της επιχείρησης, τα γενικά και ειδικά προσόντα του προσωπικού, τον τρόπο πρόσληψης και απόλυσης του, την πειθαρχική ευθύνη του προσωπικού, τις αρμοδιότητες του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, την οικονομική διαχείριση και τα απαιτούμενα λογιστικά βιβλία που πρέπει να τηρεί η δημοτική επιχείρηση.⁸⁸

Οικοτουριστικό Κέντρο Βιότοπου Δαδιάς

Στη μέση του νομού Έβρου, 67 χιλιόμετρα βόρεια της Αλεξανδρούπολης, βρίσκεται η Δαδιά. Ένα πανέμορφο και ήσυχο χωριό με 200 περίπου οικογένειες διεκδικεί με τη σειρά του άλλη μια σπανιότητα: ένα από τα ελάχιστα «ζωντανά» χωριά της ακριτικής υπαίθρου.

Στην άκρη του χωριού, βρίσκεται το Οικοτουριστικό Κέντρο Βιότοπου Δαδιάς σε ειδυλλιακή θέση στις παρυφές του δάσους Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου, δασική θέση «ΛΥΠΑ», μόλις 500μ. από τον οικισμό της Δαδιάς.

Το Οικοτουριστικό Κέντρο του Βιότοπου Δαδιάς περιλαμβάνει ξενώνα, ο οποίος λειτουργεί από το έτος 1994 και έχει ενταχθεί στα Μ.Ο.Π. και στο πλαίσιο του υποέργου «Αξιοποίησης τουριστικών πόρων Δασικού Συγκροτήματος Δαδιάς», είκοσι (20) δωματίων με δυναμικότητα εξήντα (60) κλινών, κέντρο ενημέρωσης επισκεπτών (έκθεση φωτογραφικού υλικού και προβολή βιντεοταινιών και διαφανειών για την πτηνοπανίδα της περιοχής και τη δράση των αρμόδιων οργανισμών), μικρή αίθουσα συνεδρίων, αναψυκτήριο - εστιατόριο χωρητικότητας 100 - 120 ατόμων, καθώς και πωλητήριο αναμνηστικών ειδών και τοπικών προϊόντων.⁸⁹

Σε απόσταση περίπου 2 χιλιομέτρων, μέσα στη ζώνη αυστηρής προστασίας, βρίσκεται ένα κλειστό παρατηρητήριο το οποίο προσφέρεται για να απολαύσει κανείς το μοναδικό θέαμα των αρπακτικών που έρχονται στην ταϊστρα (μια επιλεγμένη θέση στο δάσος όπου οι φύλακες αφήνουν νεκρά ζώα για τους γύπες, ως τροφική ενίσχυση).

Η Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς αναλαμβάνει την μεταφορά των επισκεπτών από το Κέντρο Ενημέρωσης στο Παρατηρητήριο, διαθέτοντας για το σκοπό αυτό μικρό λεωφορείο με οδηγό και ξεναγό, καθώς και τα απαραίτητα κιάλια και τηλεσκόπια⁹⁰, όπου έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τα πουλιά στον χώρο της ταϊστρας.⁹¹

Για τους επισκέπτες που έχουν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους και θέλουν να νιώσουν κάτι από τη μαγεία του δάσους, υπάρχουν αρκετά ειδικά χαραγμένα μονοπάτια με άρτια σήμανση που ξεκινούν από το Οικοτουριστικό Κέντρο. Ακολουθώντας τα φτάνει κανείς στο παρατηρητήριο των αρπακτικών πουλιών, στην

⁸⁸ Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιότοπου Δαδιάς».

⁸⁹ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης – Έβρου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Οι μουσικές διαδρομές του Έβρου».

⁹⁰ Δημοτική Επιχείρηση Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δάσος Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου».

⁹¹ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης – Έβρου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Οι μουσικές διαδρομές του Έβρου».

κορυφή του λόφου «Γκίμπρενα» ή στο Κάψαλο - το ψηλότερο σημείο της προστατευόμενης περιοχής (620μ.) - από όπου μπορεί να χαρεί την πανοραμική θέα.

Το Οικοτουριστικό Κέντρο αποτελεί επίσης ιδανικό ορμητήριο για περιηγήσεις στα όμορφα τοπία και τους παραδοσιακούς οικισμούς της ευρύτερης περιοχής: στο Δέλτα το Έβρου, στο Σουφλί, στα βυζαντινά τείχη του Διδυμοτείχου και στα γραφικά Πομακοχώρια.

Αγροτουριστικός Σύλλογος Γυναικών Δαδιάς «Η Γερακίνα»

Άλλη μια ενδιαφέρουσα τοποθεσία είναι οι Κατρατζίδες (9χλμ. από τη Δαδιά, σε μια δασοσκέπαστη έκταση 740 στρεμμάτων στην καρδιά του δάσους), όπου το Δασαρχείο Σουφλίου φροντίζει για την λειτουργία ενός οργανωμένου δασικού χώρου αναψυχής που προσφέρει δυνατότητες άθλησης, περιηγήσεις, υπαίθριας παρασκευής φαγητού, παιδική χαρά, αλλά και διαμονής σε έξι ξύλινα οργανωμένα οικήματα Φιλανδικού τύπου.

Εδώ κάτω, από τα αιωνόβια δέντρα, ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Δαδιάς «Η Γερακίνα» λειτουργεί αναψυκτήριο - εστιατόριο, στο οποίο προσφέρονται παραδοσιακά φαγητά και προϊόντα.⁹²

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Δαδιάς «Η Γερακίνα» ιδρύθηκε το 1994 με το πρόγραμμα Leader και αριθμεί σε 45 μέλη. Μόνο τα 12 μέλη είναι ενεργά και συντηρούν το χώρο εστίασης στη δασική θέση Κατρατζίδων και κατασκευάζουν παραδοσιακά προϊόντα στο ιδιόκτητο εργαστήριο παρασκευής ζυμαρικών, που εδράζεται στο χωριό της Δαδιάς.

Τα προϊόντα που παράγει ο συνεταιρισμός είναι: χυλοπίτες, κους - κους, τραχανάς γλυκός και ξηρός και γλυκά του κουταλιού (κυδώνι, σταφύλι, σύκο, κολοκύθι, καρπούζι). Όλα τα προϊόντα είναι φτιαγμένα με αγνά υλικά προσεκτικά διαλεγμένα υλικά, σύμφωνα με τις παραδοσιακές συνταγές των γιαγιάδων και αποτελούν ιδανικά αναμνηστικά δώρα.⁹³

⁹² Δημοτική Επιχείρηση Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δάσος Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου».

⁹³ <http://evrosoikologia.blogspot.com/2007/11/blog-post.html>.

**ΜΕΡΟΣ Γ΄:
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ –
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ**

Η ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη στο Δήμο Σουφλίου τον Ιούνιο του 2009. Το ερευνητικό πεδίο του ερωτηματολογίου είναι η υπάρχουσα κατάσταση του Δήμου Σουφλίου στον τομέα του τουρισμού καθώς και η συμβολή των τοπικών φορέων στην ανάπτυξή του. Μέσο για τη συγκέντρωση πληροφοριών και κατόπιν για την έκδοση συμπερασμάτων στα ανωτέρω ζητήματα υπήρξε ένα ερωτηματολόγιο, αποτελούμενο από δέκα (10) ερωτήσεις. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου έρευνας έγινε με στόχο την επιτυχημένη ανταπόκριση όλων των φορέων αφού το ερωτηματολόγιο αποτελείτο από ερωτήσεις περιεκτικές που δεν απαιτούσαν μεγάλη ανάπτυξη και κατά συνέπεια απαίτηση περισσότερου χρόνου από τον κάθε φορέα.

Οι υποβληθέντες στο ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε ήταν οι εξής:

- ◆ W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, τρεις υπάλληλοι που ασχολούνται με τα προγράμματα για την ανάπτυξη της περιοχής.
- ◆ Ο υπεύθυνος της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου Σουφλίου.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου έγινε με προσωπική επιτόπια έρευνα στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Η έρευνα ολοκληρώθηκε σε διάστημα τριών ημερών αφού η συνεργασία με τους παραπάνω συμμετέχοντες ήταν άριστη και ουσιαστική. Υπήρξε προθυμία για πραγματοποίηση εποικοδομητικών συζητήσεων γύρω από τα ερωτήματα που είχαν τεθεί, με συνέπεια την εξασφάλιση μιας πιο σφαιρικής εικόνας σχετικά με το θέμα που παρουσιάζεται.

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

1) Θεωρείτε πως υπάρχουν προοπτικές αξιόλογης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος στην περιοχή;

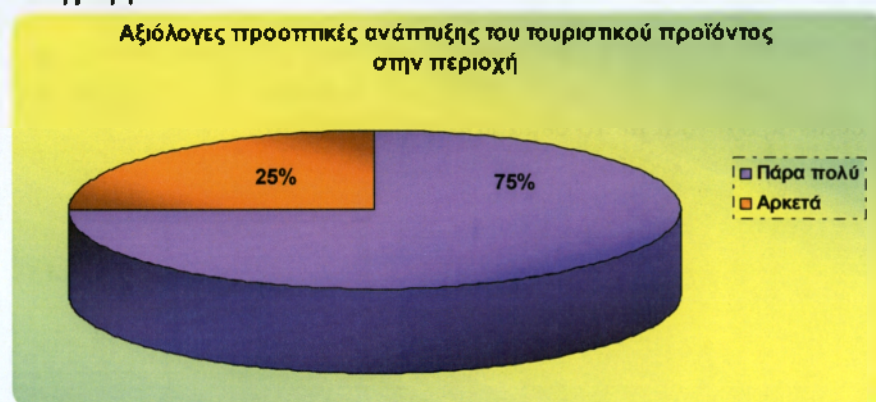
Υστερα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου τα αποτελέσματα για την παραπάνω ερώτηση είναι τα εξής:

Από το W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, δύο υπάλληλοι, και ο υπεύθυνος της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου Σουφλίου απάντησαν πως υπάρχουν πάρα πολύ προοπτικές αξιόλογης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος και ανήκουν στο 75%.

Ένας υπάλληλος από το W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησε λίγο και ανήκει στο 25%.

ΣΥΝΟΛΟ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	75%
	ΛΙΓΟ	25%

Διάγραμμα 1

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

2) Σε ποιους τομείς του τουρισμού εκτιμάτε ότι παρουσιάζεται ικανοποιητική ανάπτυξη;

Μετά από έρευνα που διεξήχθη σε δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου σχετικά με τους τομείς στους οποίους διακρίνεται ο δήμος, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν οι εξής:

Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου εκτιμά ότι ο δήμος παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη στο οικολογικό τουρισμό.

Δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, εκτιμούν ότι ο δήμος παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη στον οικοτουρισμό.

Δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, εκτιμούν ότι ο δήμος παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη στο θεματικό τουρισμό (σηροτροφία).

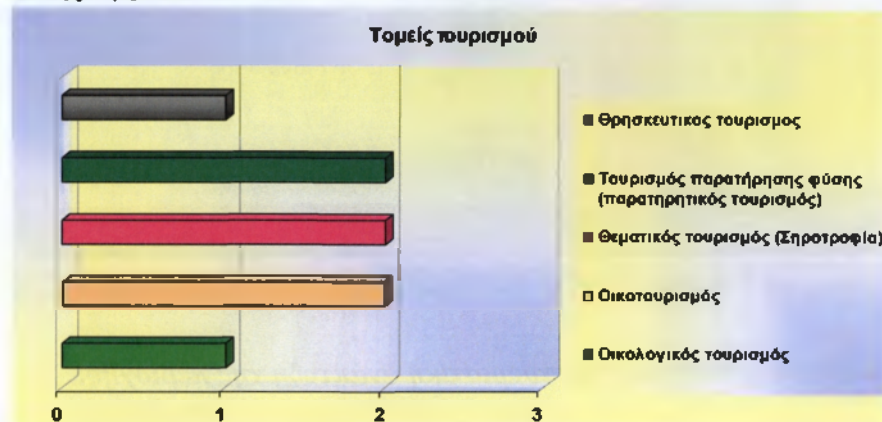
Δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, εκτιμούν ότι παρουσιάζεται ικανοποιητική ανάπτυξη στον τομέα του τουρισμού παρατήρησης φύσης (παρατηρητικό τουρισμό).

Ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς, εκτιμά πως παρουσιάζεται ικανοποιητική ανάπτυξη στον θρησκευτικό τουρισμό.

ΣΥΝΟΛΟ

Οικολογικός τουρισμός	1
Οικοτουρισμός	2
Θεματικός τουρισμός (Σηροτροφία)	2
Τουρισμός παρατήρησης φύσης (παρατηρητικός τουρισμός)	2
Θρησκευτικός τουρισμός	1

Διάγραμμα 2

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

3) Υπάρχουν κάποιοι τομείς που θεωρείτε ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί ανάλογα;

Μετά από έρευνα που διεξήχθη σε δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου σχετικά με τους τομείς που δεν έχουν αξιοποιηθεί ανάλογα, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν οι παρακάτω:

Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου θεωρεί ότι δεν έχει αξιοποιηθεί ανάλογα ο **πολιτιστικός τουρισμός**.

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς θεωρούν ότι δεν έχει αξιοποιηθεί ανάλογα ο **οικοτουρισμός** και ο **θεματικός τουρισμός (σηροτροφία)**.

Ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς θεωρεί ότι δεν έχει αξιοποιηθεί ανάλογα ο **αγροτουρισμός**, με την έννοια της ολοκληρωμένης αλυσίδας.

ΣΥΝΟΛΟ

Πολιτιστικός	1
Οικοτουρισμός	3
Θεματικός τουρισμός (Σηροτροφία)	3
Αγροτουρισμός, με τη έννοια της ολοκληρωμένης αλυσίδας	1

Διάγραμμα 3

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

4) Είστε ικανοποιημένος από την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην παραπάνω ερώτηση από δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου που ανταποκρίθηκαν, ήταν οι εξής:

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν *λίγο* και ανήκουν στο 100%.

ΣΥΝΟΛΟ	ΛΙΓΟ	100%
--------	------	------

Διάγραμμα 4

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

5α) Μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ή κοινοτικών πρωτοβουλιών έχουν ενισχυθεί δράσεις που συμβάλλουν στην Τουριστική ανάπτυξη;

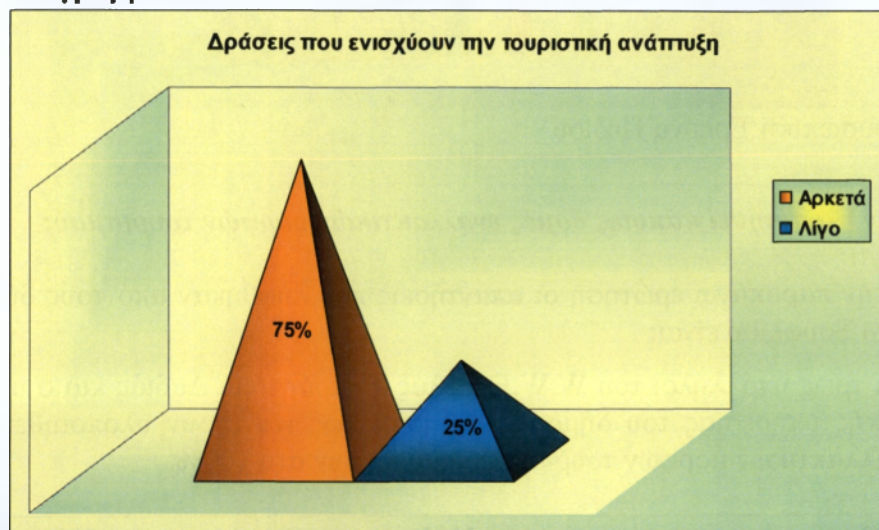
Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου που ερωτήθηκαν ήταν:

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησαν *αρκετά* έχουν ενισχυθεί δράσεις που συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη του δήμου και ανήκουν στο 75%.

Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησε *λίγο* έχουν ενισχυθεί δράσεις που συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη του δήμου και ανήκει στο 15%.

ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΚΕΤΑ	75%
	ΛΙΓΟ	25%

Διάγραμμα 5α

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

5β) Αν ναι με ποιους τρόπους (π.χ. LEADER κλπ);

Σύμφωνα με την παραπάνω ερώτηση, οι απαντήσεις που λήφθηκαν από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου είναι:

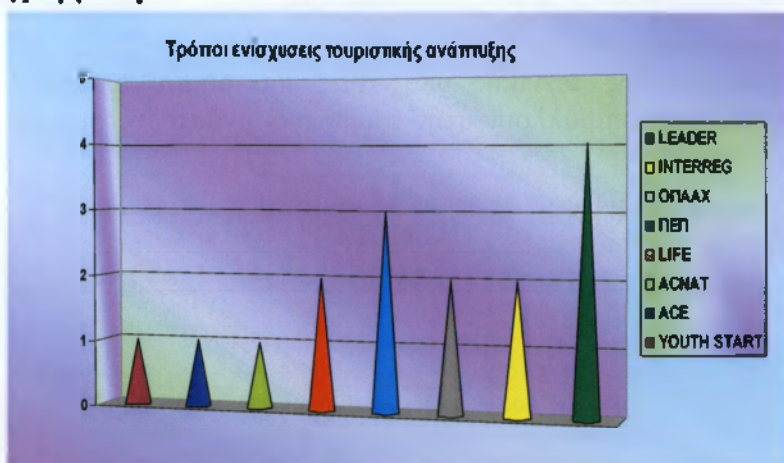
Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησε μέσω *Leader, Interreg και ΟΠΑΑΧ*.

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησαν μέσω *Leader, Life, Acnat, Ace, Interreg, Youth Start, ΟΠΑΑΧ και ΠΕΠ*.

ΣΥΝΟΛΟ

LEADER	4
INTERREG	2
ΟΠΑΑΧ	2
ΠΕΠ	3
LIFE	2
ACNAT	1
ACE	1
YOUTH START	1

Διάγραμμα 5β

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

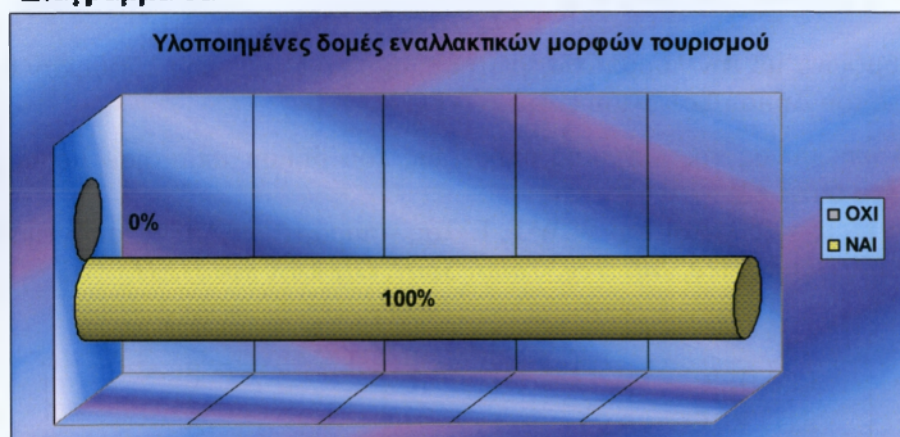
6α) Έχουν υλοποιηθεί κάποιες δομές εναλλακτικών μορφών τουρισμού;

Στην παραπάνω ερώτηση οι απαντήσεις που λήφθηκαν από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου είναι:

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν πως *ναι* έχουν υλοποιηθεί κάποιες δομές εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ανήκουν στο 100%.

ΣΥΝΟΛΟ	ΝΑΙ	100%
	ΟΧΙ	0%

Διάγραμμα 6α

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

6β) Αν ναι ποιες είναι αυτές;

Στην παραπάνω ερώτηση απάντησαν από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου εκείνοι οι οποίοι απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση και οι απαντήσεις που έδωσαν είναι:

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησαν το *Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς, το κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τα*

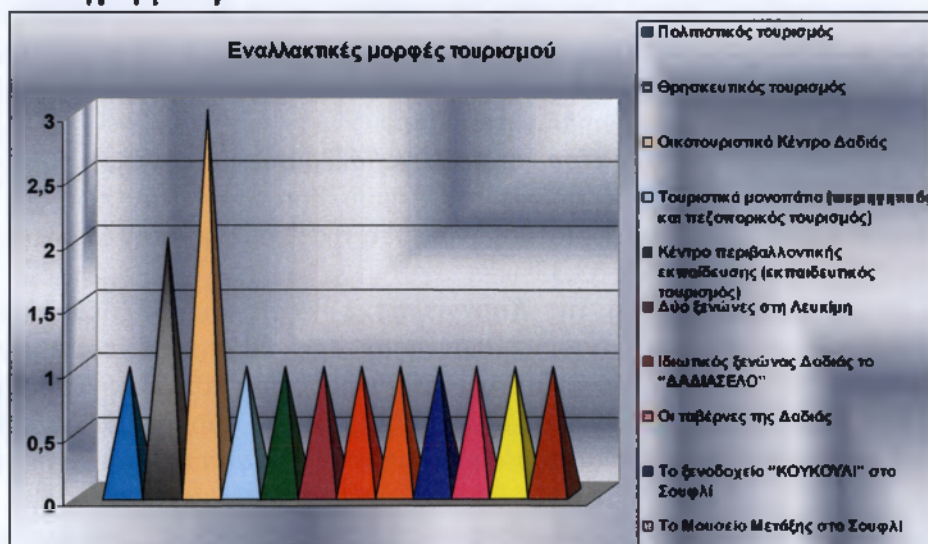
τουριστικά μονοπάτια (περιηγητικός και πεζοπορικός τουρισμός), δύο ξενώνες στη Λευκίμη, ο ιδιωτικός ξενώνας Δαδιάς το “ΔΑΔΙΑΣΕΛΟ”, οι ταβέρνες της Δαδιάς, το ξενοδοχείο “ΚΟΥΚΟΥΛΙ” στο Σουφλί, το Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί, οι ιδιωτικοί παραδοσιακοί ξενώνες στο Σουφλί και η λίμνη του Τυχερού (ιππικός τουρισμός).

Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησε ο **οικολογικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός (στην αρχή του), πολιτιστικός τουρισμός, ο αρχαιολογικός – ιστορικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός και ο τουρισμός φύσης.**

ΣΥΝΟΛΟ

Οικολογικός τουρισμός	1
Πολιτιστικός τουρισμός	1
Θρησκευτικός τουρισμός	2
Αρχαιολογικός - Ιστορικός τουρισμός	1
Αθλητικός τουρισμός	1
Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς	3
Τουριστικά μονοπάτια (περιηγητικός και πεζοπορικός τουρισμός)	1
Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (εκπαιδευτικός τουρισμός)	1
Δύο ξενώνες στη Λευκίμη	1
Ιδιωτικός ξενώνας Δαδιάς το “ΔΑΔΙΑΣΕΛΟ”	1
Οι ταβέρνες της Δαδιάς	1
Το ξενοδοχείο “ΚΟΥΚΟΥΛΙ” στο Σουφλί	1
Το Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί	1
Οι ιδιωτικοί παραδοσιακοί ξενώνες στο Σουφλί	1
Η λίμνη του Τυχερού (ιππικός τουρισμός)	1

Διάγραμμα 6β

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

7) Πιστεύετε ότι η στροφή προς τον εναλλακτικό τουρισμό προωθεί την τοπική ανάπτυξη;

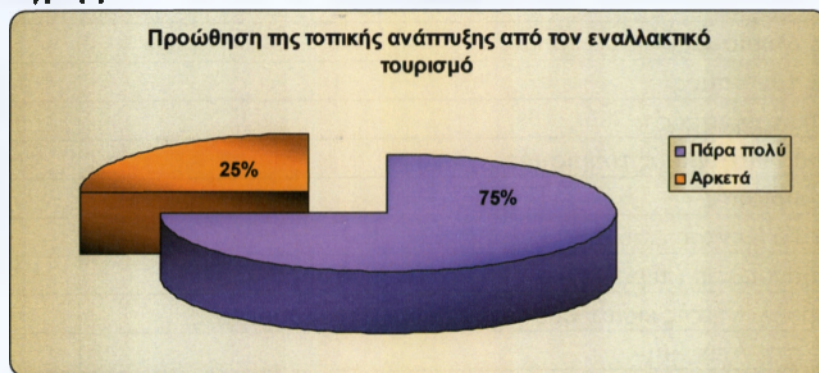
Στην παραπάνω ερώτηση από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου που ερωτήθηκαν λήφθηκαν οι εξής απαντήσεις:

Οι δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν *πάρα πολύ* προωθεί την τοπική ανάπτυξη και ανήκουν στο 75%.

Ο ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησε *αρκετά* προωθεί την τοπική ανάπτυξη και ανήκει στο 25%.

ΣΥΝΟΛΟ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	75%
	ΑΡΚΕΤΑ	25%

Διάγραμμα 7

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

8) Αξιολογίστε τα βασικότερα κριτήρια γύρω από τα οποία θα πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο που είναι η *Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας* ο ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν πως πρέπει *πάρα πολύ* να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και ανήκουν στο 16,67%. Οι δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν *αρκετά* και ανήκουν στο 40%.

Σύμφωνα με το κριτήριο *Προστασία Περιβάλλοντος* η απάντηση που έδωσαν όλοι ερωτηθέντες από τους δύο φορείς του Δήμου Σουφλίου ήταν πως θα πρέπει *πάρα πολύ* να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής στην προστασία του περιβάλλοντος και ανήκουν στο 33,33%.

Σχετικά με το κριτήριο της *Κοινωνικής Συνοχής* οι δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησαν πως θα πρέπει *πάρα πολύ* να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής στην κοινωνική συνοχή και ανήκουν στο 16,67%. Ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν *αρκετά* και ανήκουν στο 40%.

Επιπλέον, ένα εξίσου σημαντικό κριτήριο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι η *Διατήρηση Πολιτιστικών Παραδόσεων* και οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους δύο φορείς είναι οι εξής:

Οι δύο υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου απάντησαν πως θα πρέπει *πάρα πολύ* να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής στη διατήρηση των πολιτιστικών παραδόσεων και ανήκουν στο 25%. Ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς απάντησε *αρκετά* και ανήκει στο 20%.

Τέλος, συμπληρωματικό κριτήριο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι η *Ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Συνείδησης* που πρότεινε ο ένας υπάλληλος του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς και ανήκει στο 8,33%.

ΣΥΝΟΛΟ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
Πάρα πολύ	16,67%
Αρκετά	40%
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
Πάρα πολύ	33,33%
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ	
Πάρα πολύ	16,67%
Αρκετά	40%
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ	
Πάρα πολύ	25%
Αρκετά	20%
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ	
	8,33%

Διάγραμμα 8

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

9) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Στην ερώτηση που τέθηκε ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου αναφέρθηκε στην μη επάρκεια υποδομών τουριστικών υπηρεσιών με διπλή στόχευση, στην ανάπτυξη και προβολή ιστορικού – αρχαιολογικού πλούτου και στη βελτίωση, αλλά όχι και τόσο ικανοποιητική, σε ότι αφορά τις υποδομές, τουριστικές, τεχνικές κλπ.

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς αναφέρθηκαν στην μικροπολιτική και εξυπηρέτηση συμφερόντων, στην άγνοια – ασχετοσύνη,

στην ημιμάθεια – αμάθεια, στην παντογνωσία, στην ανικανότητα, στην έλλειψη συντονισμού και οργάνωσης, στην έλλειψη εξειδικευμένου στελεχιακού προσωπικού και στη μη απορρόφηση σημαντικών ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων.

ΣΥΝΟΛΟ

Μικροπολιτική & Εξυπηρέτηση Μικροσυμφερόντων	2
Άγνοια - ασχετοσύνη	1
Ημιμάθεια - Αμάθεια	1
Παντογνωσία	1
Ανικανότητα	1
Μη συντονισμός & οργάνωση	2
Έλλειψη εξειδικευμένου στελεχιακού προσωπικού	1
Μη απορρόφηση σημαντικών ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων	1
Μη επάρκεια υποδομών τουριστικών	1
Ανάπτυξη και προβολή Ιστορικού - Αρχαιολογικού πλούτου	1
Μη ικανοποιητική ανάπτυξη των υποδομών	1

Διάγραμμα 9

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

10) Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα πλεονεκτήματα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

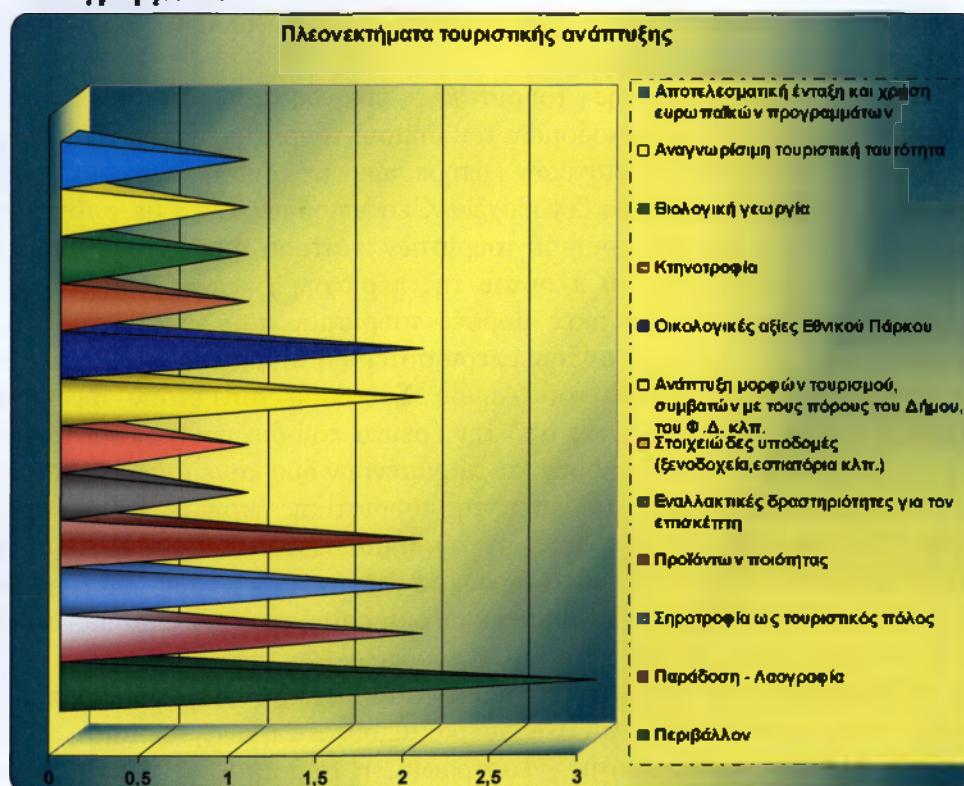
Ο υπεύθυνος της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου θεωρεί ως βασικά πλεονεκτήματα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής την **αναγνωρίσιμη τουριστική της ταυτότητα**, τη **συγκέντρωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών (παράδοση - λαογραφία)**, την **σημαντική ικανότητα και αποτελεσματικότητα ένταξης και χρήσης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων**, την **ανάπτυξη μορφών τουρισμού, συμβατών με τους πόρους του Δήμου, του Φ.Δ. κλπ. και την χρήση προϊόντων ποιότητας**.

Οι τρεις υπάλληλοι του W.W.F. Ελλάς – παράρτημα Δαδιάς θεωρούν ως βασικά πλεονεκτήματα το περιβάλλον, την παράδοση – λαογραφία, την σπηροτροφία ως τουριστικό πόλο (και όχι ως παραγωγική διαδικασία), τα προϊόντα ποιότητας, τις εναλλακτικές δραστηριότητες για τον επισκέπτη, την αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα, την ανάπτυξη μορφών τουρισμού, συμβατών με τους πόρους του Δήμου, του Φ.Δ. κλπ., τις οικολογικές αξίες του Εθνικού Πάρκου, τη κτηνοτροφία, τη βιολογική γεωργία και την ύπαρξη κάποιων στοιχειωδών υποδομών (ξενοδοχεία, εστιατόρια).

ΣΥΝΟΛΟ

Περιβάλλον	3
Παράδοση - Λαογραφία	2
Σπηροτροφία ως τουριστικός πόλος	2
Προϊόντα ποιότητας	2
Εναλλακτικές δραστηριότητες για τον επισκέπτη	1
Στοιχειώδεις υποδομές (ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.)	1
Ανάπτυξη μορφών τουρισμού, συμβατών με τους πόρους του Δήμου, του Φ.Δ. κλπ.	2
Οικολογικές αξίες Εθνικού Πάρκου	2
Κτηνοτροφία	1
Βιολογική γεωργία	1
Αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα	1
Αποτελεσματική ένταξη και χρήση ευρωπαϊκών προγραμμάτων	1

Διάγραμμα 10

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα στοιχεία της εργασίας και μέσα από μια προσωπική κριτική θεώρηση των πορισμάτων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η τουριστική εικόνα του Δήμου Σουφλίου παρουσιάζει τόσο αρνητικές όσο και θετικές παραμέτρους.

Τα αδύνατα σημεία αφενός της εικόνας που παρουσιάζει ο δήμος στον τομέα του τουρισμού είναι πρωτίστως η ανικανότητα και η μικροπολιτική των περισσότερων δημοτικών αντιπροσώπων που εκλέγονται, φροντίζοντας για την εξυπηρέτηση των μικροσυμφερόντων τους, με αποτέλεσμα να μη βοηθούν καθόλου στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου, πόσο μάλλον για την ανάπτυξή του γενικότερα. Κατά δεύτερο η παντογνωσία, η άγνοια – ασχετοσύνη και η ημιμάθεια – αμάθεια των κατοίκων του δήμου, για τη σημαντική τουριστική αξία του τόπου και ότι η σωστή χρησιμοποίησή της, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη του σε όλους τους τομείς. Παράλληλα η έλλειψη οργάνωσης και σωστού συντονισμού μεταξύ των τοπικών φορέων και η έλλειψη εξειδικευμένου στελεχιακού προσωπικού αναστέλλει τη δημιουργία νέων ιδεών για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο δήμο, έτσι ώστε να εξαλειφθεί το φαινόμενο του εποχιακού τουρισμού. Η συμβολή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων μέχρι σήμερα είναι αισθητή στο δήμο, κυρίως του ΠΕΠ, των Leader I, II , +, του ΟΠΑΑΧ και του Interreg III, όμως δεν έχουν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια σωστής αξιοποίησής τους. Αυτό οφείλεται κυρίως λόγω της έλλειψης ενδιαφέροντος σημαντικής μερίδας πολιτών και γιατί ο σχεδιασμός και η οργάνωση τους γίνεται από ένα μικρό αριθμό ατόμων που εργάζονται στους αρμόδιους τοπικούς φορείς, με αποτέλεσμα την μη απορρόφηση σημαντικών ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων για ανάπτυξη και άλλων δραστηριοτήτων (εναλλακτικών μορφών τουρισμού).

Στα μειονεκτήματα της τουριστικής εικόνας του δήμου είναι η μη ικανοποιητική βελτίωση των υποδομών του δήμου, τουριστικές, τεχνικές κλπ. και η μη επάρκεια υποδομών τουριστικών υπηρεσιών με διπλή στόχευση, και πιο συγκεκριμένα ο μικρός αριθμός ξενοδοχείων, εστιατορίων κλπ., με αποτέλεσμα τη μη φιλοξενία ικανοποιητικού αριθμού τουριστών. Ωστόσο η ανάπτυξη και προβολή του ιστορικού – αρχαιολογικού πλούτου της περιοχής χρειάζεται βελτίωση, διότι αποτελεί μία από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού του τόπου και λειτουργεί συμπληρωματικά, έτσι ώστε να αυξηθεί περισσότερο η τουριστική κίνηση στο δήμο.

Την τουριστική εικόνα του Δήμου Σουφλίου συνθέτουν αφετέρου και πολυάριθμα θετικά στοιχεία. Μέσα από την έρευνα που διεξήχθη διαπιστώθηκε πως το Σουφλί και η Δαδιά εξακολουθούν και παραμένουν δύο πανέμορφοι τόποι που δεν έχουν γνωρίσει τις αρνητικές επιδράσεις της τουριστικής έκρηξης που παρατηρείται σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Η ανάπτυξη του δήμου εξελίσσεται σταδιακά χωρίς να πραγματοποιούνται μεγάλα άλματα προς αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων. Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον του δημοτικού διαμερίσματος της Δαδιάς συνθέτει η μεγάλη βιοποικιλότητα, τα σπάνια πουλιά που φιλοξενούνται στο δάσος της, καθώς και ο συνδυασμός της οικολογικής αξίας του Εθνικού Πάρκου προκαλούν το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Πλάι στα φυσικά αξιοθέατα η αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα, η πλούσια παράδοση – λαογραφία, η σηροτροφία, η κτηνοτροφία, η βιολογική καλλιέργεια, η παραγωγή προϊόντων ποιότητας, οι στοιχειώδεις υποδομές, οι εναλλακτικές δραστηριότητες για τον επισκέπτη, η ανάπτυξη μορφών τουρισμού με τους πόρους του δήμου , του Φ.Δ. κλπ. (αγροτουρισμός, περιηγητικός και πεζοπορικός τουρισμός) καθώς και η φιλοξενία των ντόπιων κατοίκων, προσφέρουν

στον επισκέπτη μοναδικές αναμνήσεις. Αξίζει, βέβαια, να αναφερθεί η σημαντική ικανότητα και αποτελεσματικότητα ένταξης και χρήσης των κοινοτικών κονδυλίων και των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, τα οποία προσανατολίζονται στον τομέα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για την προώθηση του τουρισμού.

Εν κατακλείδι, για την ανάπτυξη του τουρισμού στο δήμο και κατά συνέπεια για τη θετική συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη της περιοχής είναι απαραίτητη η αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και η περαιτέρω ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού του δήμου με τη στήριξη όλων των αρμόδιων φορέων καθώς και των πολιτών, έτσι ώστε ο Δήμος Σουφλίου να αυξήσει την τουριστική κίνηση και να εξακολουθεί να αποτελεί και μελλοντικά έναν ξεχωριστό προορισμό αναψυχής για κάθε επισκέπτη όλες τις εποχές του χρόνου.

Προτάσεις

1. Να δημιουργηθούν υποδομές τουριστικών υπηρεσιών με διπλή στόχευση, δηλ. ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ., με απώτερο στόχο την φιλοξενία ικανοποιητικού αριθμού τουριστών.
2. Να οργανωθούν σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης γύρω από τον τουρισμό και τις εναλλακτικές του μορφές, έτσι ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους κατοίκους του δήμου να αποκτήσουν τον ανάλογο επαγγελματισμό και το αίσθημα της «τουριστικής συνείδησης», μέσω της οποίας προωθείται επιτυχημένα ο τουρισμός, ο οποίος οδηγεί στην ανάπτυξη του τόπου σε όλους τους τομείς.
3. Να αξιοποιηθεί η πολιτιστική κληρονομιά (παράδοση - λαογραφία), να αναδειχθούν οι παραδοσιακές δραστηριότητες, και σε συνδυασμό με την αξιοποίηση του αξιόλογου φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής να επιτευχθεί η δικτύωση δράσεων για τη δημιουργία βιώσιμων επιχειρήσεων και η δημιουργία θεματικών διαδρομών, πόλων έλξης, με διττή λειτουργία: γνωριμία με το φυσικό - ιστορικό - αρχαιολογικό - πολιτιστικό - θρησκευτικό πλούτο και κάλλος της περιοχής και ανάδειξη και ενσωμάτωση των διαφόρων επιμέρους παραγωγικών δραστηριοτήτων της περιοχής μέσα σε ευρύτερα σύνολα.
4. Να δημιουργηθούν περισσότερες δραστηριότητες και εγκαταστάσεις για την αναψυχή των τουριστών αφού το δήμο επισκέπτονται και πολλά άτομα του απόδημου ελληνισμού για τις διακοπές τους κάθε χρόνο. Επιπλέον με τη συνεργασία και δικτύωση του δήμου σε τρία επίπεδα (κεντρικού - νοτιανατολικού Έβρου, νομού και διασυνοριακού, με δύο κατευθύνσεις, Βουλγαρία και Τουρκία), με στόχο τη δημιουργία κοινών τουριστικών διαδρομών, αλλά και την προσέλκυση εκατέρωθεν επισκεπτών.
5. Να γίνεται σωστή και ολοκληρωμένη ενημέρωση για την προώθηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ο καλύτερος δυνατός σχεδιασμός τους με στόχο τη βέλτιστη οργάνωση δράσεων και ενθάρρυνση επενδύσεων για μια ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη. Ο Αγροτουρισμός ο οποίος εμφανίστηκε με τα προγράμματα Leader και ΟΠΑΑΧ δεν έχει αξιοποιηθεί ιδιαίτερα αφού το ενδιαφέρον των κατοίκων προσανατολίστηκε μόνο στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου και στο μετάξι (σηροτροφία). Συνεπώς είναι αναγκαία η αξιοποίηση του αγροτουρισμού με την έννοια της ολοκληρωμένης αλυσίδας: Παραγωγή αγροτικών προϊόντων με τοπική πιστοποιημένη σημασία (ονομασία προέλευσης ή βιολογικά προϊόντα) → Τυποποίηση σε τοπικό επίπεδο → Διάθεση σε τοπικό επίπεδο, σε καταστήματα ή σε χώρους εστίασης.

6. Να προβληθούν σε μεγαλύτερο βαθμό ο πεζοπορικός – περιηγητικός τουρισμός με τη διανομή έντυπου υλικού σε διάφορα σημεία του δήμου αλλά και εκτός των ορίων του.
7. Η επάνδρωση των τοπικών φορέων - κυρίως του δήμου με εξειδικευμένο στελεχιακό προσωπικό, τόσο στο διοικητικό τομέα, όσο και στην προσφορά υπηρεσιών, θα συντελούσε στην αποφυγή κακών επιλογών σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των προγραμμάτων και θα είχε ως συνέπεια την αποτελεσματική απορρόφηση ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων που θα οδηγούσε στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη και την ανάπτυξη όμως και άλλων εναλλακτικών δραστηριοτήτων (αγροτουρισμό με την έννοια της ολοκληρωμένης αλυσίδας, οικοτουρισμό κλπ.).
8. Να αυτοοργανωθούν και να αξιοποιηθούν σωστά περισσότερο τα υπάρχοντα σχήματα τουρισμού, ώστε μακροπρόθεσμα να μην έχουν περαιτέρω ανάγκη από τις ευρωπαϊκές ή κρατικές ενισχύσεις. Κάτι τέτοιο θα επιτευχθεί με τη μη έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και τη μη πολιτική εκμετάλλευση των τουριστικών υποδομών λόγω της κρατικής τους υπόστασης, κατά κύριο λόγο με στόχο την ανάδειξη των εκάστοτε πολιτικών προσώπων.
9. Να ενισχυθεί περισσότερο ο πολιτιστικός τουρισμός και ειδικότερα οι παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις παραδοσιακές και ειδικότερα το μετάξι, διότι βάλτε από όλους τους υπόλοιπους (αρχαιολογικό, φυσικό, πολιτιστικό κλπ.).
10. Να ενισχυθεί περισσότερο ο θρησκευτικός τουρισμός, αφού οι υποδομές γι' αυτή την εναλλακτική μορφή τουρισμού υπάρχουν, με την ύπαρξη των δύο ιστορικών μονών του δήμου (Μονή Πορταϊτίσσης στην Κορνοφωλιά, μετόχι της Αγιορείτικης Μονής Ιβήρων και τη Μονή της Δαδιάς), των δύο μεταβυζαντινών ναών του (ο Άγιος Γεώργιος και ο Άγιος Αθανάσιος), ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Κορνοφωλιά και ο ναός των Λαγυνών, με την εξαιρετική συλλογή των εικόνων του.
11. Να ενισχυθεί και να προωθηθεί περισσότερο η σπηροτροφία ως τουριστικός πόλος και όχι μόνο ως παραγωγική διαδικασία, λόγω της αναγνωσιμότητας των μεταξωτών της περιοχής σε όλο τον ελλαδικό χώρο και όχι μόνο.
12. Να ενισχυθεί περισσότερο ο οικοτουρισμός σχετικά με το δάσος και τα αρπακτικά πουλιά, διότι υπάρχουν πολλές εναλλακτικές προτάσεις που δεν έχουν αναπτυχθεί. Επιπλέον πρέπει να δημιουργηθεί σωστό υπόβαθρο για συντονισμό και οργάνωση για την προβολή της περιοχής, ιδιαίτερα σε στοχευόμενο κοινό (π.χ. ορνιθοπαρατηρητές), μιας και το όνομα της περιοχής και ιδιαίτερα της Δαδιάς με το δάσος της είναι πασίγνωστο παγκοσμίως. Δεν γίνεται σωστή προβολή όταν, σύμφωνα με την υπάρχουσα κατάσταση, ο καθένας που ενδιαφέρεται προσπαθεί να κάνει κάτι μόνος του για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης, κάτι που είναι αναποτελεσματικό.
13. Αύξηση της ενεργούς συμμετοχής των διαφόρων φορέων που υπάρχουν (π.χ. Νομαρχία, Δήμος, Φορέας Διαχείρισης κλπ.) για την αύξηση της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.
14. Να ενισχυθεί περισσότερο η βιολογική γεωργία, μια και η περιοχή διαθέτει μικρό αγροτικό κλήρο που θα ταίριαζε πολύ να μετατραπεί σε βιολογική γεωργία, ώστε τα προϊόντα να αποκτήσουν καλύτερη τιμή από τις σημερινές χαμηλές τιμές των συμβατικών προϊόντων.
15. Βελτίωση, πιστοποίηση και προώθηση των τοπικών προϊόντων τα οποία έχουν αναγνωρισμένο όνομα, όπως είναι τα προϊόντα μεταξιού, των κρεάτων και της αμπέλου σε διεθνές επίπεδο και όχι μόνο.

Επίλογος

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί αναμφισβήτητα έναν από τους μεγαλύτερους οικονομικούς κλάδους, διότι επηρεάζει θετικά την πρόοδο των περισσότερων κλάδων της οικονομίας, από τις κατασκευές και τη βιοτεχνία, έως το εμπόριο και τις υπηρεσίες ενώ παράλληλα ενισχύει την ποιότητα ζωής και την κοινωνική και περιφερειακή σύγκλιση.

Η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μοναδική ευκαιρία για όλους τους δήμους, και ειδικότερα για το Δήμο Σουφλίου, ώστε να αναπτυχθούν τουριστικά, να ενισχύσουν την τοπική οικονομία και να καταπολεμήσουν την ανεργία.

Ωστόσο η ανάγκη για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την εξασφάλιση ένα νέο προτύπου αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης είναι εμφανής, και ιδιαίτερα στο Δήμο Σουφλίου ο οποίος βασίζεται κυρίως στον αγροτουρισμό και στον θεματικό τουρισμό (σηροτροφία). Ο δήμος συγκεντρώνει πλήθος πολιτιστικών, ιστορικών, θρησκευτικών, αρχαιολογικών, πολιτισμικών στοιχείων και φυσικών πόρων ικανών να αναπτύξουν και να εδραιώσουν με τη σωστή διαχείρισή τους τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες θα συμβάλλουν με τη σειρά του στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Τέλος, η ανάγκη ύπαρξης σωστών υποδομών σε ό,τι αφορά τις υποδομές τουριστικού ενδιαφέροντος (ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.) και των τεχνικών υποδομών, η συνεχώς αύξηση ενδιαφέροντος από τους κατοίκους του Δήμου Σουφλίου καθώς και η σωστή προώθηση από τους τοπικούς φορείς των ευρωπαϊκών προγραμμάτων θα συντελέσουν στη δημιουργία μιας νέας δημιουργικής τουριστικής πραγματικότητας που θα έχει θετικό αντίκτυπο στην τοπική ανάπτυξη του δήμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Βαφειάδης Γ., Κοντογέωργος ΧΡ., και Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία 45: Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη», Α.Τ.Ε. – Διεύθυνση Μελετών & Προγραμματισμού, Αθήνα 1992.
- Λύτρα Π.Ν., «Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000: Θεωρητικές Επισημάνσεις & Πρακτικές Προσεγγίσεις».
- Λύτρα Π.Ν., «Τουριστική Ανάπτυξη», Παπαζήσης.
- Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Αγροτουρισμός: Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη», Δωρικός.
- Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Εναισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία», Τυπωθήτω, Αθήνα 2002.
- Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., «Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 2001.
- Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Τόμος 19.

Ενημερωτικά φυλλάδια

- Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Βοήθεια στο Σπίτι: Παράθυρο Ελπίδας».
- Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Τμήματα Καλλιτεχνικής Παιδείας».
- Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ., Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Υγεία – Πρόνοια – Γραφείο Παροχής Κοινωνικών – Υποστηρικτικών Υπηρεσιών».
- Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο «Με την “πόλη του μεταξιού”, με το δάσος και τα αρπακτικά της Δαδιάς, με τη Μονή της Παναγίας της Πορταίτισσας στην Κορνοφωλιά, με το απολιθωμένο δάσος των Λαγυνών, με τους προχριστιανικούς τάφους της Λυκόφης...», Οκτώβριος 2000.
- Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δ.Ε.Π.Τ.Α.Σ.».
- Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Ξενοδοχείο “Το Κουκούλι”».
- Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί “Μεταξένια Πολιτεία” Ιστορικός Τουριστικός Οδηγός».
- Δήμος Σουφλίου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Σουφλί, η Πόλη του Μεταξιού: ένα ταξίδι στο χτες, στη φύση, στην παράδοση, στον πολιτισμό», Αύγουστος 2004.
- Δημοτική Επιχείρηση Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Δάσος Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου».
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης – Έβρου, Ενημερωτικό φυλλάδιο, «Οι μυστικές διαδρομές του Έβρου».

Έντυπο υλικό

- Δήμος Σουφλίου, «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό / Περιοχή Δήμου Σουφλίου».
- Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης «Οικοτουριστικού Κέντρου Βιοτόπου Δαδιάς».
- Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου.

Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου.
Καταστατικό Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης και Αποχέτευσης Σουφλίου.
Συμβουλίδου Μ., Σκαρτσή Θ., Σβορώνου Ε., Έντυπο υλικό, «Σχεδιάζοντας τον
οικοτουρισμό στο Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς. Ποσοτικά και
ποιοτικά στοιχεία 1995 – 2005», W.W.F. Ελλάς, Αθήνα 2008.
Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σουφλίου, Τεχνικές Μελέτες του κ. Γουρίδη Α.
Πολιτικός Μηχανικός – Αρχαιολόγος.

Ιστοσελίδες Παγκόσμιου Ιστού

Chios News.com, Εκσυγχρονισμός Μικρών Τουριστικών Καταλυμάτων:
www.chiosnews.com/cn62653406AM.asp.

IMPEL - innovative management, Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Γυναικείας
Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας»: [www.impel.gr/
management/programmata/view/anaptixi_ginaikeias_apasxolisis](http://www.impel.gr/management/programmata/view/anaptixi_ginaikeias_apasxolisis).

OCEON, Σύμβουλοι Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης, Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός
Μικρών Καταλυμάτων: [www.oecon.gr/index.php?option=com_](http://www.oecon.gr/index.php?option=com_content&view=article&id...poiotikos...)
[www.espa.gr/Greek/
Documents.aspx?docid=45](http://www.espa.gr/Greek/Documents.aspx?docid=45).

Αγροτουριστικής Α.Ε.: [http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/Home/
t_section](http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/Home/t_section).

Έβρος Οικολογία: Ένα ταξίδι στον Έβρο: [http://evrosoikologia.
blogspot.com/2007/11/blog-post.html](http://evrosoikologia.blogspot.com/2007/11/blog-post.html)

ΕΠΑΝ II: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και
Επιχειρηματικότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης – Ειδική
Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα: [www.antagonistikotita.gr/
Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα: www.antagonistikotita.gr/](http://www.antagonistikotita.gr/)

Παπαδόπουλος Ιωάννης: [http://papadopoulosg.blog.blogspot.com/2008/09/1-3-
1-07-09-08.html](http://papadopoulosg.blog.blogspot.com/2008/09/1-3-1-07-09-08.html)

Πρόγραμμα Διαχείρισης της Περιοχής του Δικτύου Natura 2000 «Βουνά
Έβρου» (A11100005), Αγροτική Περιοχή Δαδιάς Έβρου «Δάσος
Δαδιάς – Λευκίμης - Σουφλίου» (A11100002):
www.minagric.gr/greek/data/axonas.3.3.2.7.doc

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Διοικητικός Τομέας
Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
του Προγράμματος “Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας 2007 - 2013”
– Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 – 2013,
“Αλέξανδρος Μπαλτατζής”, Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο:
www.agrotikianaptixi.gr/index.php?obj=1fbae6e1903a05b9.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Leader + 2000- 2006:
www.leader-plus.gr/

Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, Ελληνική Δημοκρατία, Ελληνικός
Οργανισμός Τουρισμού: www.visitgreece.gr/?langID=1.

Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων-Ολοκληρωμένα
Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ):
[www.anethesp.gr/ opaaxgeo.htm](http://www.anethesp.gr/opaaxgeo.htm).

Πηγές

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε), Αθήνα, απογραφή
2001, Δήμος Σουφλίου (Νομός Έβρου).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΣΟΥΦΛΙ «ΜΕΤΑΞΕΝΙΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ»

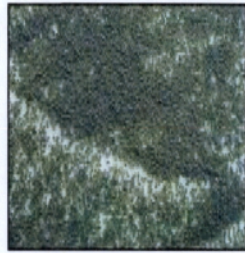

Πανοραμική άποψη του Σουφλίου

ΣΗΡΟΤΡΟΦΙΑ

Μεταξόσπορος

Μεταξόσπορος

Μεταξοσκώληκες σε
νεαρή ηλικία

Μεταξοσκώληκες
κατά την 4η ηλικία

Μεταξοσκώληκες κατά
την 5η ηλικία

Τοποθέτηση πουρναριού
στα κρεβάτια κατά την
περίοδο του κλαδώματος

Μεταξοσκώληκες που
άρχισαν να πλέκουν το
κουκούλι

Πεταλούδες ενώ γεννούν
τα αυγά τους

Ξεκλάδωμα

Κουκούλια

Κουκούλια συγκεντρωμένα
για απόπνιξη

Εργάτες στους φούρνους
απόπνιξης

Τα περίφημα μεταξωτά
του Σουφλίου

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΘΗΣΗ

"Μαντολινάτα" Σουφλίου, 1930

Σύγχρονο καρναβάλι σε πλακόστρωτο δρόμο

ΚΤΙΡΙΑ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Παλαιό Γυμνάσιο Σουφλίου
Νυν βιβλιοθήκη Σουφλίου

Κουκουλόσπιτο σε σοκάκι του Σουφλίου

Ανηφορικός δρόμος που οδηγεί στον "Αϊ Λιά",
διανθισμένος με παλαιά "κουκουλόσπιτα"

Κτίριο προς ανακαίνιση σε κεντρικό δρόμο
του Σουφλίου

Παραδοσιακό κτίριο δίπλα στην σιδηροδρομική γραμμή

Παλιό κουλουροποιείο προς ανακαίνιση

Αρχοντικό Μπρίκα

Το Α' Δημοτικό Σχολείο Σουφλίου, ένας κοιτώνας πολιτιστικής κληρονομιάς

Καφενείο Παπάζογλου

Παλιό κουκούλόσπιτο, νυν ξενώνας το "ΚΟΥΚΟΥΛΙ"

Μεταξουργείο Τζιβρέ με την τεράστια καμινάδα των 35 μέτρων

Κρατικό μεταξουργείο

Ανακληστήριο της ΔΕΣΗΜΕΣ

Εκκολαπήριο και εκτροφείο κουκουλιών

Το μουσείο μεταξιάς στο Σουφλί στο Αρχοντικό "Κουρτίδη"

Εσωτερικό του Μουσείου

Εσωτερικό του μουσείου

Στάδια μεταξοσκώληκα σε φωτογραφία στο Μουσείο

Άγιος Γεώργιος

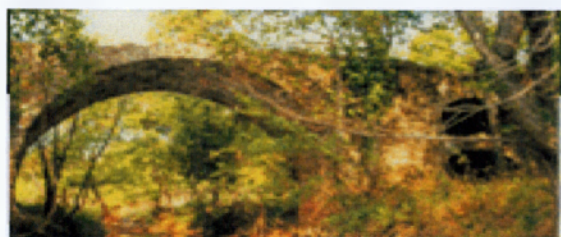

Ο Άγιος Γεώργιος εσωτερικά

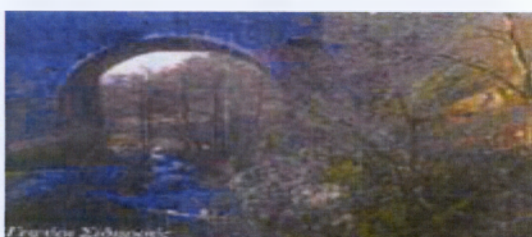

Ο Άγιος Αθανάσιος

ΓΕΦΥΡΕΣ

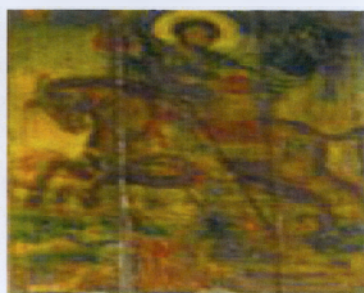
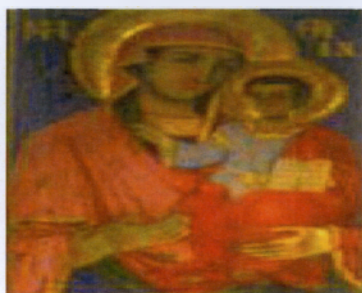
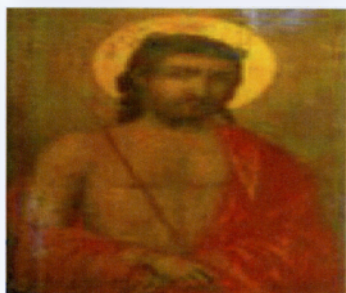

Γέφυρα Γιαννούλης

Γέφυρα Σιδηρού

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΛΑΓΥΝΩΝ

Εικόνες

**ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗ
ΛΕΥΚΙΜΗ (16ου αιώνα)**

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΔΑΔΙΑΣ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΡΝΟΦΩΛΙΑΣ

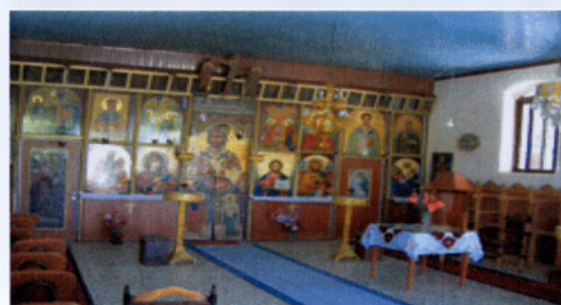
Γενική άποψη Μονής Κορνοφωλιάς

Εξωτερικός χώρος της Μονής Πορταϊτίσσης

Εξωτερικός χώρος της Μονής Πορταϊτίσσης

Εσωτερικός χώρος της Μονής Πορταϊτίσσης

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΟΥ ΔΑΔΙΑΣ

Πανοραμική θέα της Δαδιάς

Πανοραμική θέα του Οικοτουριστικού Κέντρου Βιότοπου Δαδιάς

Απολιθωμένος κορμός μέσα στον προαύλιο χώρο του Οικοτουριστικού Κέντρου

Προαύλιος χώρος Οικοτουριστικού Κέντρου

Μονοπάτια σήμανσης

Κέντρο ενημέρωσης

Το παρατηρητήριο

Άγρια φύση και αρπακτικά σε μία από τις ελάχιστες "οάσεις" πανίδας στην Ελλάδα, στο δάσος της Δαδιάς

Μαυρόγυπας

Αετογερακίνα
Buteo rufin

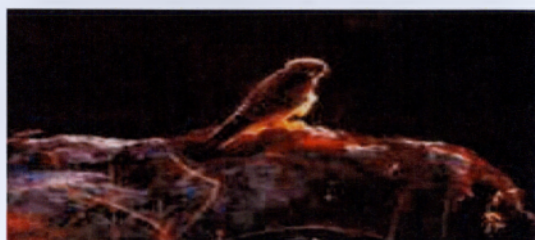
Βραχοκικινέζο *Falco tinnunculus*

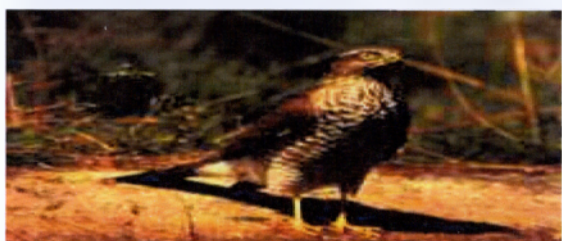
Σφηκιάρης *Ferms arivorus*

Πετρίτης *Falco peregrinus*

Δενδρογέρακας *Falco subbuteo*

Διπλοσάινο *Accipiter gentilis*

Ξεφτέρι

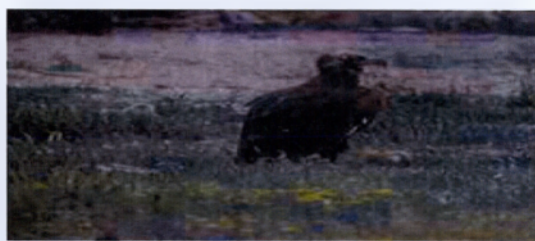
Νεαρός Θαλασσαετός *Haliaeetus albicilla*

Γερακίνα *Buteo buteo*

Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*

Όρνιο *Gyps fulvus*

Φιδαιτός *Circaetus gallicus*

Κοκκινοκεφαλάδες

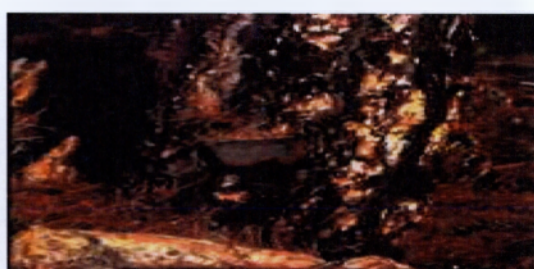
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΔΑΔΙΑΣ "Η ΓΕΡΑΚΙΝΑ"

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού ψήνουν σε παραδοσιακό φούρνο

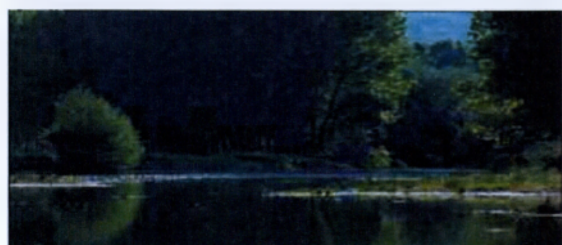

Δασικές υλοτομίες

Συλλογή ρητίνης

ΔΙΑΒΟΛΟΡΕΜΑ, ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

Το ποτάμι το 1970

Το ποτάμι σήμερα